

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1953

ANDRA KAMMAREN

Nr 23

26—27 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 26 maj.

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
Herr Boija ang. åstadkommande av kontakt mellan militära och civila myndigheter vid intressekonflikter, m. m.	6
Fru Sjöstrand ang. den psykiska barna- och ungdomsvården	10
Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen	13
Ändrade grunder för inkomsttaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter	57
Motioner om ändrade grunder för ortsavdrag m. m.	61
Stödet av den inhemska smörproduktionen m. m.	61
Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.	63
Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden	82
Ändrad lagstiftning om tomträtt	88
Anslag till statens priskontrollnämnd	96
Anslag till kommerskollegium	98

Onsdagen den 27 maj fm.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen	100
---	-----

Onsdagen den 27 maj em.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen (Forts.)	185
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	205

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 26 maj.

<i>Val</i> av ombud i Nordiska rådet med suppleanter	5
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 49, om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen m. m.	13
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 50, om ändring i kommunalskattelagen	57
— nr 51, om ändring av kommunalskattelagen rörande Ortsavdrag och avdrag för försäkringspremier m. m.	61
— nr 54, ang. det tekniska systemet för stödet av smörproduktionen m. m.	61
— nr 55, om ändring i förordningen angående stämpelavgiften m. m.	63
— nr 56, ang. reglering av sockernäringen m. m.	63
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. medlemskapet av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.	63
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. bankaktiebolags inlåning	82
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 29, ang. försäljning av vissa arvsfonden tillfallna fastigheter	82
— nr 32, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	82
— nr 33, ang. försäljning av vissa arvsfonden tillfallna fastigheter	82
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 19, om särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden	82
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom m. m.	88
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 36, ang. lagring av drivmedel för jordbrukstraktorer	96
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 157, ang. uppskov med vissa ärenden	96
— utlåtande nr 158, om anslag till Armén: Remontering	96
— nr 159, om bidrag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg m. m.	96
— nr 160, om anslag till statens priskontrollnämnd	96
— nr 161, ang. anslag till kommerskollegium m. m.	98
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ändrad avgångsålder för kvinnliga befattningshavare vid riksdagens verk m. m.	99
— memorial nr 27, ang. lönetillägg åt riksdagens tjänstemän	99
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 41, om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken	99

	Sid.
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 27, om vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt dalalagen	99
— nr 28, om gynnande av bebyggelsen på landsbygden	99
— memorial nr 29, ang. uppskov med vissa ärenden	99
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. reglering av priserna på fisk	99

Onsdagen den 27 maj.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	100
— memorial nr 36, ang. uppskov med vissa ärenden	204
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område	205

Tisdagen den 26 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Bergström, som vid kammarens sammanträde den 15 nästlidna april med läkarintyg styrkt sig tills vidare hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Jämlikt kammarens den 21 innevarande maj fattade beslut skulle nu val anställas av åtta ombud för riket och åtta suppleanter i Nordiska rådet för tiden från valet till dess nytt val försiggått; och lämnades, då till en början val av ombuden skulle anställas, på begäran ordet till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde: Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen beträffande detta val avlämnade listan upptog under beteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Fast

Svensson i Ljungskile

Edberg

Pettersson i Dahl

Wallentheim

Rylander

Severin i Stockholm

Skoglund i Doverstorp

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, valda till ombud i Nordiska rådet.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kammaren avgiva förslag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om valet.

§ 3.

Anställdes val av suppleanter i Nordiska rådet.

Den av herr förste vice talmannen beträffande detta val avlämnade listan upptog under beteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Andersson i Malmö

Sandström, fru

Västberg, fru

Ericsson i Näs

Skoglund i Umeå

Åqvist

Sehlstedt

Kyling

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, valda till suppleanter i Nordiska rådet.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kammaren avgiva förslag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om valet.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 här ovan omförmälda valen.

§ 5.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande maj.

§ 6.

Svar på interpellation ang. åstadkommande av erforderlig kontakt mellan militära och civila myndigheter vid lösandet av föreliggande intressekonflikter m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Boija — med utgångspunkt från att vissa olägenheter skulle uppstått å vägen Norrköping—Finspång—Örebro till följd av flygtrafiken vid Brävalla flygflottilj samt att på grund härav en omläggning av vägen skulle vara erforderlig — frågat om jag vill medverka

dels till att sådana instruktioner ges att i framtiden erforderlig kontakt tages mellan militära och andra vederbörande myndigheter för att — vid fall av intressekollision — erhålla den ur ekonomiska och andra synpunkter bästa intresseavvägningen,

dels ock — i det aktuella fallet — till att flygförvaltningen icke blott biträder med sakkunnig personal vid utredning av omläggningen av vägen utan även kommer att hålla vederbörande kommun — Norrköpings stad — skadeslös för uppkommande kostnader vid denna omläggning.

Vad först angår det här aktuella fallet har chefen för flygvapnet under hand meddelat i huvudsak följande. I samband med att en första startbana vid Brävalla flygflottilj utbyggdes upprättades generalplan för fältets fortsatta utbyggnad. På grundval av denna plan uppgjorde chefen för flygvapnet en s. k. byggnadsförbudskarta med angivande av den begränsning av bebyggelsen runt fältet, som påkallades av flygsäkerhetsskäl. Genom försvarsstabens försorg översändes tio exemplar av denna karta den 12 november 1948 till länsstyrelsen i Östergötlands län, som vidareände den till berörda kommuner, bland annat Norrköpings stad. Vid utbyggnaden

av en andra startbana i öst—västlig riktning försköts denna i förhållande till tidigare planerat läge bland annat så, att dess närmast vägen Norrköping—Finspång—Örebro belägna ända kom hundra meter längre bort från vägen än som förut avsetts. Avståndet från startbanans ända till vägen har sålunda blivit 620 meter. Vid planläggningen av startbanan ansågs, att någon störning av trafiken på vägen ej skulle behöva förekomma, varför frågan om trafikreglering på vägen icke var aktuell. I slutet av augusti 1952 togs banan i bruk i samband med en övning inom flygvapnet, varvid flygförare, som icke kände de lokala förhållandena, deltog. För att därvid minska risken, att flygförarna under landning skulle störas av trafiken på vägen, i synnerhet då av fordon parkerade i startbanans förlängning, begärde vederbörande flottiljchef hos polismästaren i Norrköping att parkeringsförbud eller helst förbud att stanna skulle meddelas beträffande viss del av vägen i startbanans förlängning. Med anledning härav infördes förbud att stanna å den ifrågavarande vägsträckan. Innan startbanan togs i bruk lät flottiljchefen även uppsätta varningstavlor för lågtflygande plan.

Efter framställning från länsstyrelsen i Östergötlands län rörande trafiksäkerheten på vägen hemställde flygförvaltningen, i enlighet med förslag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i skrivelse den 11 oktober 1952 hos drätselkammaren i Norrköping om medgivande att få uppsätta ljussignaler vid vägen. Drätselkammaren beslöt emellertid att bordlägga frågan samt uttalade — likaledes i enlighet med förslag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — att den var beredd att upptaga förhandlingar omedelbart med flygförvaltningen »rörande de förpliktelser, som flygförvaltningen åtager sig gentemot staden för att minska riskerna för de vägtrafikerande». Vid ett sammanträde, som med anledning därav kom till stånd den 15 december 1952, förklarade chefen för flygförvaltningens flygfältsbyrå sig beredd att medverka

Svar på interpellation ang. åstadkommande av erforderlig kontakt mellan militära och civila myndigheter vid lösandet av föreliggande intressekonflikter m. m.

till en utredning för en lösning, som syftade till andra åtgärder än omläggning av vägen. — För att bedöma flygplanens höjd över vägen vid landning har vissa fotografiska mätningar gjorts. Under dessa, som gällde tjugofem landningar, passerade flygplanen vägen på höjder mellan 20 och 50 meter, endast i två fall uppmättes höjder understigande 20 meter. Vindförhållandena var likväl därvid ogynnsamma för landning å denna bana, varför flygplanen måste använda lägre höjder vid passerande av vägen än som skulle förordrats under normala vindförhållanden. Då ifrågasvarande bana normalt användes endast då hårda och med banan i stort sett parallella vindar råder, skulle — om mätningar icke pågått — den andra startbanan ha valts. Vid start passeras vägen på betydligt större höjd än vid landning. Intill den 21 april 1953 hade ifrågasvarande startbana använts vid flygning cirka 1 400 gånger. Några kollisionstillbud mellan flygplan och vägfärdande har ej inträffat. Chefen för flygvapnet anser, att något behov icke torde föreligga att av flyg- eller trafiksäkerhetsskäl lägga om vägen. Däremot bör förbudet att stanna å vägen bibehållas, då flygförarna skulle kunna störas vid landning av fordon, parkerade på den del av vägen som överflyges vid landning.

För min del anser jag, att farhågorna för trafiksäkerheten på vägen med hänsyn till de verkställda mätningarna och de hittills vunna erfarenheterna förefaller överdrivna. De olägenheter som kan vållas vägtrafiken till följd av nyssnämnda förbud att stanna synes icke vara så stora, att på grund därav behov av omläggning av vägen skulle föreligga. Jag har därför inte anledning att i detta fall taga ställning till interpellantens fråga om medverkan från flygförvaltningens sida vid en sådan omläggning. Förbudet att stanna torde icke medföra ekonomiska olägenheter. Skulle

vägmyndigheterna önska att ljussignaler uppsättes, finnes intet att erinra mot att sådana kommer till. Kostnaderna härför kommer i så fall att bestridas av flygförvaltningen.

Vad sedan angår den andra allmänna frågan om samarbete mellan flygförvaltningen och andra myndigheter har jag redan vid redogörelsen för Norrköpingsfältet omnämmt utsändandet av den s. k. byggnadsförbudskartan. En sådan karta uppgöres och utsändes för varje flottiljflygfält till vederbörande länsstyrelse för fördelning mellan berörda intressenter för att ge dessa tillfälle till erforderlig planering. Motsvarande kartor avses utsändas även för flygvapnets övriga flygfält efter hand som utbyggnadsplanerna för dessa kan fastställas. Självklart är att vid planläggningen av flygfältsarbeten största möjliga hänsyn måste tagas till befintlig bebyggelse, vägar m. m., då kostnader för ändringar härutinnan ingår i kostnaderna för flygfältsarbetet. Då så har ansetts erforderligt på grund av närheten till väg har erforderlig kontakt tagits med vederbörande vägförvaltning. Även vid stadsplanarbetet måste avvägning äga rum med hänsyn till planerade arbeten å flygfält. Med hänsyn till det anförda torde något behov att instruktionsmässigt fastslå skyldighet till samarbete mellan flygförvaltningen och andra myndigheter i här berörda frågor icke föreligga. — Med vad jag nu anført anser jag mig ha besvarat herr Boijas frågor.

Härefter anförde:

Herr BOIJA (fp): Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för det svar som jag erhållit på min interpellation. Jag ber med anledning av svaret att få anföra några synpunkter först beträffande länshuvudväg 213.

Svar på interpellation ang. åstadkommande av erforderlig kontakt mellan militära och civila myndigheter vid lösandet av föreliggande intressekonflikter m. m.

Här föreligger otvivelaktigt ett mycket stort riskmoment icke blott för flygarna utan även för vägtrafikanterna. Detta har understrukits av såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som länsstyrelsen i Östergötlands län. Länsstyrelsen har sålunda framhållit, att utan omläggning av vägen synes full trygghet för vägtrafikanterna icke kunna åstadkommas. Av samma mening är också väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och drätselkammaren i Norrköping.

Av interpellationssvaret framgår att chefen för flygvapnet anser att något behov ej torde föreligga att av flyg- eller trafiksäkerhetsskäl lägga om vägen. Åsikt står alltså här mot åsikt.

Av svaret framgår dessutom, att flygförvaltningen vid planläggning av startbanan ansåg, att någon störning av trafiken på vägen ej kunde förekomma, varför frågan om trafikreglering på vägen ej skulle bli aktuell.

När banan skulle tagas i bruk anhöll emellertid flygchefen i Norrköping om stannandeförbud vid denna vägsträcka och senare också om ljussignalers uppsättande för trafikstopp, när plan passerar vägen, detta under motivering att framför allt bussar och lastbilar skulle komma att utgöra ett allvarligt flyghinder och därvid utsätta sig själva för stora risker. Plan på låg höjd skulle alltså komma att passera vägen.

Nu har i interpellationssvaret framhållits, att plan kommer att passera vägen på mellan 20 och 50 meters höjd. Om detta av flyget anses vara mycket låg höjd, har jag inte lyckats utröna. Skulle så vara fallet överensstämmer alltså chefens för F 13 och flygvapenchefens uttalande med interpellationssvaret.

Enligt interpellationssvaret anser chefen för flygvapnet, att något behov av omläggning av vägen inte torde föreligga, och det framhålles också att man använt startbanan cirka 1 400

gånger utan att något kollisionstillbud inträffat.

Det är med glädje man konstaterar, att tills dato här ingenting har hänt. Skulle emellertid en olycka inträffa, kommer det att bli oerhört stora skador, och i värsta fall kommer många människoliv att offras.

Herr talman! Jag har av svaret dragit den slutsatsen, att flygförvaltningen icke vill medverka till en allsidig utredning för omläggning av vägen för att eliminera de risker, som enligt vägexperterna här föreligger. Däremot är flygförvaltningen tydligen beredd att, i likhet med vad som skett i Barkarby, uppsätta ljussignaler, vilket innebär att trafiken stoppas, när flygplan passerar.

Vidare är att lägga märke till att det här gäller en mycket gammal väg, som funnits sedan urminnes tider, och att trafikintensiteten i dag åtminstone sommartid är att jämföra med trafikintensiteten på rikshuvudväg 1.

Klart är alltså enligt mitt förmenande att trots den förevarande situationen nya förhandlingar måste på något sätt komma till stånd för att en för alla parter godtagbar lösning skall kunna uppås.

Jag har i detta sammanhang med tillfredsställelse konstaterat statsrådets uttalande: »Självklart är att vid planläggningen av flygfältsarbeten största möjliga hänsyn måste tagas till befintlig bebyggelse, vägar, m. m., då kostnader för ändringar härutinnan ingår i kostnaderna för flygfältsarbetet.» Jag hoppas att jag också får fatta detta så, att flygförvaltningen även svarar för eventuella kostnader för exempelvis vägarbeten, som icke kunnat förutses från början vid fältets projektering men som senare visat sig nödvändiga. I detta fall kommer en omläggning av vägen att kosta betydligt över en miljon kronor.

Vad den andra frågan angår så kan jag delvis instämma i vad statsrådet

Svar på interpellation ang. åstadkommande av erforderlig kontakt mellan militära och civila myndigheter vid lösandet av föreliggande intressekonflikter m. m.

anfört angående kontakten och samarbetet med kommunala och andra myndigheter; detta gäller framför allt vid nyprojektering. I senare skeden torde ofta förekomma att kommunen ställts inför fullbordat faktum. Det skulle med säkerhet vara till gagn för samhället om ett effektivt samarbete kunde komma till stånd på detta område. Några särskilda instruktioner skulle kanske inte behöva vara nödvändiga härför. Det är något självklart som borde ligga i alla parterers intressen. Ett färskt exempel från Linköping skulle i detta sammanhang kunna refereras, men jag inskränker mig till att konstatera, att staden där icke informerats om fältets utbyggnad. Jag tror, herr statsråd, att skäl i vissa fall föreligger att påtala denna viktiga fråga om samarbetet mellan statliga, i detta fall flygförvaltningen, och kommunala myndigheter. Jag tror att det kan vara nödvändigt ur samarbetssynpunkt och ekonomisk synpunkt, då det ju härvidlag som regel gäller mycket stora värden.

Jag ber att ännu en gång få framföra mitt tack till herr statsrådet för det svar jag erhållit.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**: Herr talman! Beträffande den risk som enligt herr Boija skulle föreligga ur trafik-säkerhetssynpunkt hänvisar herr Boija för att verifiera sitt påstående till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sagt i detta sammanhang. Men det beror alldeles på hur man läser, herr Boija! Här föreligger en skrivelse från länsstyrelsen i Östergötlands län, i vilken hemställes om överväganden angående för det första ytterligare säkerhetsåtgärder och för det andra en omläggning av ifrågavarande väg. På den skrivelser har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen svarat, herr Boija, under hänvisning till de säkerhetsåtgärder i form av ljussignaler, som finns vid rikshu-

vudväg 12, d. v. s. vid Barkarby: »Dessa säkerhetsanordningar ha visat sig fungera tillfredsställande. Styrelsen anser därför, att liknande anordningar snarast möjligt böra anbringas å Fin-spångsvägen.»

Av detta kan jag inte draga någon annan slutsats än att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser, att därest man sätter upp ljussignaler av samma slag som vi har på rikshuvudväg 12 — och vi skall komma ihåg att vägen vid Norrköping endast är en läns huvudväg — så skulle detta ur säkerhetssynpunkt vara tillfredsställande.

Vad förhållandena i Linköping angår, som herr Boija inte ville taga upp diskussion om, så förstår jag inte vad herr Boija menade. Efter vad jag vet har fallet Linköping inte någonting med flygvapnet att göra. Däremot har SAAB ett flygfält, men vad som skett i samband med det, känner jag inte närmare till.

Annars anser jag det självklart att samarbete mellan flygförvaltningen och andra berörda myndigheter skall äga rum, så snart man skall projektera ett flygfält. Det samarbetet är så naturligt, att det ständigt har ägt rum.

Vi skall komma ihåg, att flygfältet vid Norrköping står under utomplansbestämmelser. Vem är det som fastställt dessa utomplansbestämmelser? Jo, det är länsstyrelsen, som efter att ha hört länsarkitekten, Norrköpings stad och berörda kommunala myndigheter kommit till den projektering av flygfältet, som har ägt rum. Det enda som skett därefter är, att flygförvaltningen har dragit undan den omnämnda startbanan ytterligare 100 meter från vägen utöver vad som fastställts i planen.

Med utgångspunkt härifrån kommer jag därför till den slutsatsen, herr Boija, att detta i fortsättningen måhända blir en förhandlingsfråga mellan Norrköpings stad och flygförvaltningen och att således frågan inte befinner sig på

Svar på interpellation ang. den psykiska barna- och ungdomsvården.

det planet att riksdagen kan ta ställning till densamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. den psykiska barna- och ungdomsvården.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har fru Sjöstrand frågat mig, om jag har för avsikt att vidtaga sådana åtgärder, främst i fråga om läkarutbildningen, att den psykiska barna- och ungdomsvården snarast möjligt blir bättre tillgodosedd för sin verksamhet.

I anledning härav vill jag anföra följande.

Utbyggnaden av den psykiska barna- och ungdomsvården har tyvärr icke kunnat ske i den takt, som avsågs, då riktlinjer 1945 drogs upp för statsbidrag till denna verksamhet. Den främsta orsaken härtill torde ha varit den rådande bristen på för denna verksamhet utbildade läkare, främst barnpsykiatriker. Anledningarna till denna brist är säkerligen flera. Som specialitet är barnpsykiatrien en ung företeelse, som först på senare år utvecklats till ett eget fackområde. Fastlagda utbildningsvägar på detta specialområde har saknats, och verksamhetsfältet har varit begränsat. Dessa förhållanden har medfört, att endast relativt få läkare kunnat skaffa sig specialutbildning på området. Frågan, hur den akademiska undervisningen och forskningen inom ämnet barnpsykiatri lämpligen bör ordnas, har tillhört de problem, till vilka 1948 års läkarutbildningskommitté haft att taga ställning. I sitt nyligen avgivna betänkande har läkarutbildningskommittén starkt understrukt vikten av att behovet av vetenskaplig forskning och utbildning av läkare inom barnpsykiatrien tillgodoses. Kommittén har före-

slagit, att barnpsykiatrien blir obligatoriskt ämne till medicine licentiatexamen samt att professorer i ämnet snarast möjligt inrättas vid välutrustade barnpsykiatriska kliniker vid flera medicinska lärosäten. Först sedan barnpsykiatrien vunnit en självständig ställning vid sidan om andra medicinska discipliner kan man enligt kommittén förvänta, att ett tillräckligt antal läkare skall söka sig till detta verksamhetsfält och skaffa sig kvalificerad utbildning. I första hand förordar emellertid de sakkunniga endast inrättande av en ny professur i barnpsykiatri, nämligen vid pediatrik klinik i Stockholm.

Det kan givetvis icke ifrågakomma att här föregripa det framtida ställningstagandet till kommitténs betänkande, vilket f. n. är under remissbehandling. Jag vill för egen del endast uttala, att barnpsykiatriens centrala betydelse inom bl. a. social- och skolhälsovården måste beaktas vid den framtida utformningen av läkarutbildningen samt garantier så vitt möjligt skapas för att läkarnas allmänna utbildning inom detta område kommer att göra dem skickade såsom läkare bl. a. inom den psykiska barna- och ungdomsvården. Som interpellanten framhållit torde läkarutbildningskommitténs förslag komma att för sitt genomförande kräva avsevärd tid. Frågan, hur man inom den närmaste framtiden skall kunna öka tillgången på läkare med barnpsykiatrisk utbildning, låter sig därför icke besvaras enbart genom en hänvisning till vad läkarutbildningskommittén föreslagit.

Vidgade utbildningsmöjligheter för de läkare, som önskar skaffa sig specialutbildning inom barnpsykiatri, torde f. n. genom statliga initiativ kunna tillskapas endast genom inrättande av ytterligare underläkartjänster vid befintliga *barnpsykiatriska specialavdelningar* vid *karolinska sjukhuset i Stockholm* och *akademiska sjukhuset i Uppsala*. Det torde vara uppenbart, att med an-

Svar på interpellation ang. den psykiska barna- och ungdomsvården.

ledning härav någon mera betydande ökning av utbildningsmöjligheterna f. n. svåriligen låter sig genomföras. Det är visserligen möjligt att öka antalet underläkare vid dessa avdelningar, men avdelningarnas storlek sätter en bestämd gräns för denna ökning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att den barnpsykiatriska avdelningens vid karolinska sjukhuset personalstat varit föremål för riksdagens prövning så sent som år 1951 samt att avdelningen först fr. o. m. den 1 januari 1953 erhållit den personal, som erfordrats för avdelningens effektiva drift. Vad akademiska sjukhuset beträffar har hittills inrättande av underläkartjänster vid andra kliniker och avdelningar än den barnpsykiatriska ansetts mera angeläget ur sjukvårds-, utbildnings- eller undervisningssynpunkt. Jag delar emellertid interpellantens uppfattning att det är angeläget att så vitt möjligt tillskapa ett ökat antal utbildningstjänster inom ämnet barnpsykiatri, och jag är därför beredd att i samband myndigheternas anslagsäskanden ägna frågan härom särskild uppmärksamhet. Men man får i detta sammanhang inte bortse från att läkartillgången i vårt land f. n. icke alls täcker de olika behov av läkare som finns och att man t. ex. i vissa provinssiälläknadistrikt inte kunnat få någon läkare utan måst nöja sig med det bistånd, som granndistriktets läkare kunnat lämna. Det är under sådana förhållanden en mycket grannliga avvägningsfråga, i vilken omfattning nya tjänster kan inrättas.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde:

Fru SJÖSTRAND (fp): Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret och sedan uttrycka min glädje över att herr inrikesministern också är av den mening, att det är angeläget att

inrätta fler utbildningstjänster på detta område. Det ligger då bra nära till hands att undra varför detta inte redan skett. Den påtalade bristen har ju funnits sedan länge. Jag tar emellertid fasta på löftet att herr statsrådet ämnar ägna frågan särskild uppmärksamhet i fortsättningen. Om bestämmelsen av år 1945, som jag åberopar i mitt interpellationssvar, skulle efterlevas och den psykiatriska barn- och ungdomsvården utbyggas i enlighet med vad som är statens mening därvidlag, skulle vi enbart för denna vård behöva 60 å 70 specialutbildade läkare.

I hela Sverige har sedan 1945 endast sju rådgivande centraler tillkommit, och jag är inte säker på att ens dessa har de läkare som de skulle behöva. Och ändå är väl alla nu överens om att denna vård, särskilt den förebyggande, är av oerhört stor betydelse. Om barnen kan hjälpas och komma i harmoni med sin omgivning och bli goda samhällsmedborgare, är vården värd mycket mer än den kostar.

Det är emellertid inte bara de i lagen föreskrivna centralerna, som saknar läkare. Vi är i behov av psykiatriker vid alla anstalter för nervösa och missanpassade barn, vid hemmen för sinnesslöa barn, vid våra barnhem, vid våra skolor samt inte minst vid ungdomsvården, ja även inom alkoholistvården och sinnessjukvården. Överallt är behovet av läkare lika stort och bristen på läkare lika kännbar. Om åt de mindre barnen ägnas uppmärksamhet så tidigt som möjligt, kanske många ungdomars anstaltsvistelse skulle ha kunnat undvikas. Det föreligger ett klart orsakssammanhang mellan psykisk ohälsa i olika former och social missanpassning.

En annan sak, som landstingen på åtskilliga håll arbetar med att få fram, är psykiatriska avdelningar vid lasaretten. Men detta strandar också på att läkare saknas. Det lär faktiskt vara så att 40 procent av alla sjukhusplatser i

Svar på interpellation ang. den psykiska barna- och ungdomsvården.

Sverige är belagda med psykiskt sjuka. Då vore det rimligt att det fanns läkare i proportion härtill. Men hur är det? På 1 761 läkare år 1950 vid våra lasarett kommer endast 253 läkare vid våra sinnessjukhus och psykiatriska lasarettssavdelningar.

Jag har velat framhålla allt detta för att ytterligare understryka vikten av att något mera göres och göres snart för att få fram de läkare, som vi ropar efter. Låt oss få vidgade möjligheter till utbildning, det är det primära. Medicinalstyrelsen har tillsammans med socialstyrelsen och skolöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t visat vägen, och jag ber att få uttrycka min livliga förhoppning att de underläkartjänster, som dessa myndigheter föreslår, verkligen kommer med i anslagsäskandena för nästa budgetår.

Jag tror emellertid inte att detta är nog. Jag tror att man måste ta ytterligare ett krafttag från statens sida, som innebär en verklig stimulansåtgärd. Enligt min uppfattning måste man räkna med en höjning av dessa läkares lönegrad. Före inrikesministern Mossberg tog härvidlag initiativ till löneförbättringar, men de har tydligen inte varit tillräckliga. Alltjämt ligger psykiatrikerna efter i inkomsthänseende. De psykiatriker, som vi behöver ute i länen, kan inte som kroppssjukhusläkarna skaffa sig extraförtjänster genom privatpraktik.

Det ställs, herr talman, så mycket intresserad arbetskraft frivilligt till förfogande nu för tiden för ungdomsarbetet, för de efterblivna eller missanpassade barnen, för de nervsjuka, och landstingen gör stora uppoffringar för att åstadkomma den bästa vården på olika områden. Men för både enskilda och landsting är det många gånger som att stampa i ett kärr: man kommer ingen vart. Man uppoffrar tid, pengar och krafter förgäves, ty man saknar det stöd som staten utlovat men inte ger.

Herr statsråd! Jag hoppas på detta stöd för den psykiska vården i allmänhet, ett verkligt effektivt stöd för framtiden, och ett större intresse än hittills från statsmakternas sida för hithörande frågor.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr HELEN (fp): Herr talman! Jag finner det något förvånande att inrikesministern besvarar denna fråga huvudsakligen med en hänvisning till och en redovisning av de läkarutbildnings-sakkunnigas redan kända förslag. Jag tycker det lämpligaste hade varit att försöka göra en inventering av de övergångsåtgärder som kan tänkas bli vidtagna, innan dessa sakkunnigas förslag först efter ett betydande antal år kan ge resultat. Någon tillstymmelse till en sådan inventering har jag inte kunnat finna i det lämnade svaret, och det tycker jag är utomordentligt beklagligt.

Här finns ändå en rad utbildnings-möjligheter såväl vid karolinska sjukhuset och Ericastiftelsen som vid Stockholms stads barnby i Skå. Det hade väl varit mycket lämpligt att detta tillfälle utnyttjats för att redovisa, hur utbildningsmöjligheterna där skulle bättre än hittills kunna tillvaratagas. Någon möjlighet att på en gång överblicka samtliga sådana åtgärder i samband med budgetberedningen lär knappast finnas.

Det förvånar också att inrikesministern velat peka på något slags konkurrensförhållande mellan de provinsial-läkartjänster, som varit föremål för behandling här i en interpellationsdebatt för någon tid sedan, och de barnpsykiatriska specialisttjänster det här är fråga om. Det vore intressant att få höra om inrikesministern kunde nämna ett enda fall, där någon nu verksam läkare tvekat mellan en provinsial-läkarbana och en barnpsykiatrisk specialisttjänst.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Fru Sjöstrand uttalade tillfredsställelse över att jag anser det nödvändigt med vidgade utbildningsmöjligheter för de läkare, varom här är fråga, men hon undrade samtidigt varför inte något förslag i den riktningen redan framkommit.

I första hand beror detta på att man velat avvakta läkarutbildningssakkunnigas förslag för att ta del av vilka riktlinjer de går in för när det gäller denna utbildning. Sedan nu betänkandet ligger färdigt, har man fått ett något fylligare material för bedömningen av dessa frågor. För övrigt förhåller det sig nog inte så, som den senaste talaren tycks tro, att man har en sjö att ösa ur när det gäller läkare, så att om man plockar läkare för det ena behovet, kommer detta inte att påverka möjligheterna att tillfredsställa det andra. Jag har en helt annan uppfattning, nämligen att det här är fråga om kommunicerande kärn så att säga: så snart man förfogar över ett antal läkare för en viss verksamhet kommer detta obönhörligen att ogynnsamt påverka läkartillgången på andra områden.

Det var detta jag syftade på när jag sade, att så fort det gäller tillsättande av nya läkartjänster ställs man inför ett grannliga problem, att avväga olika behov och möjligheterna att tillgodose dem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande och memorial nr 35 och 36 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 38.

§ 9.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Föredrogos bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 mars 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 186, hade Kungl. Maj:t, under återropande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift.

Enligt det i propositionen framlagda förslaget skulle fastighetsbeskattningen i princip bibehållas men inarbetas i den kommunala inkomstskatten, varigenom fastighetsägare med låg inkomst bereddes bättre möjligheter att utnyttja ortsavdrag och avdrag för nedsatt skatteförmåga. Repartitionstalet för fastighet skulle enligt förslaget sänkas från fem till fyra fr. o. m. 1954 års fastighetstaxering. Övriga ändringar skulle träda i kraft år 1955 och tillämpas första gången vid 1956 års inkomsttaxering.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit ett antal motioner.

I de likalydande motionerna I: 475 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 594 av

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

herr *Hjalmarson m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att fastighetsskatten skall upphöra att utgå från och med 1954, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsförslag».

I de likalydande motionerna I: 280 av herr *Spetz m. fl.* och II: 367 av herr *Sjölin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen må besluta sådan ändring av 5 § kommunalskattelagen att av fastighets taxeringsvärde 20 000 kronor befrias från fastighetsskatt samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar».

I motionen II: 84 av herr *Nilsson i Svalöv* hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga i motionen framlagt förslag till lag om ändring av vissa delar i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), innebärande sänkning av repartitionstalet till tre.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hæggbloom och Svensson i Kroks-
torp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv,

5) de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl., ävensom

6) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sitt betänkande anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander* och *Nilsson i Svalöv*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl. — dels avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186 och dels för sin del antaga i reservationen framlagt förslag till lag om upphävande av kommunalskattelagens stadganden om fastighetsskatt m. m.;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hæggbloom och Svensson i Kroks-
torp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv, ävensom

5) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anförts och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka, därest förslaget om fastighetsskattens avskaffande icke skulle vinna riksdagens bifall, ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas ävensom i anledning av motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv, måtte

1) för sin del antaga i reservationen framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att 47 § och anvisningarna till 47 och 60 §§ erhöles i reservationen angiven lydelse;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förord-

ningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hægglom och Svensson i Kroks-torp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv, ävensom

5) de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anförts och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Strandh*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att 47 § samt anvisningarna till 47 och 60 §§ erhöles i reservationen angiven lydelse;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hæggbloom och Svensson i Krokstorp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv,

4) de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl. ävensom

5) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, meddelade herr talmannen, att överläggningen i detta ärende finge omfattas jämväl bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte i ämnet väckta motioner.¹

Härefter anförde:

Herr NILSSON i Svalöv (h): Herr talman! Fastighetsskattens vara eller inte vara är en fråga som under en mycket lång följd av år stått under debatt. Av

det material, som vi här i dag har till vårt förfogande — 1950 års skattelags-sakkunigas betänkande, propositionen nr 186 och bevillningsutskottets utlåtande nr 49 — framgår det sålunda, att fastighetsskatten alltsedan 1920-talet otaliga gånger diskuterats i riksdagen.

Man har krävt modifikationer i denna beskattning, man har krävt att den omläggas till en objektskatt, och man har krävt att den helt skulle slopas. Detta sistnämnda krav har framförts inte bara här i riksdagen utan också gång på gång ute i den politiska debatten landet runt från bondeförbunds- och högerhåll. Kravet på fastighetsskattens avskaffande har till och med tidigare varit upptaget som en särskild programpunkt i bondeförbundets valupprop, om jag inte tar fel. 1952 återfanns emellertid icke denna programpunkt i bondeförbundets valupprop.

Allt detta vittnar om att fastighetsskatten är ett problem av stora mått. De otaliga framstötarna i denna fråga har tvingat fram den utredning om fastighetsskatten, som blev färdig i början av detta år.

Vid diskussionen om fastighetsskattens vara eller inte vara har de flesta i stort varit ense om att fastighetsskatten i och för sig är orättvis på grund av att den inte utgår efter vår vedertagna princip »skatt efter förmåga» utan i stället verkar på omvänt sätt, d. v. s. den drabbar de fastighetsägare hårdast, som har den minsta skatteförmågan. Den drabbar de hårt skuldbelastade fastighetsägarna. Vidare drabbar den jordbrukarna i de svagaste jordbruksområdena och de jordbrukare som råkat ut för missväxt, djursjukdomar, naturkatastrofer o. d. Den drabbar de skogsägare som inte har regelbundet återkommande skogsuttag samt de fastighetsägare som på grund av sjukdom och dylikt inte har någon inkomst. Ja, uppräknningen kunde bli ännu längre.

Att man trots detta på sina håll varit

¹ Se nedan under § 10.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

och fortfarande är motståndare till fastighetsskattens omedelbara slopande beror på att vederbörande i regel anser, att ett borttagande av den garanti, som fastighetsskatten nu utgör för kommunernas skatteunderlag, i hög grad skulle försämra detta skatteunderlag. I anslutning härtill säger de, att man måste finna sig i att ha en speciell fastighetsskatt som extra pålaga för berörda fastighetsägare.

De som är förespråkare för fastighetsskattens bibehållande har alltså som huvudmotiv för sitt ståndpunktstagande, att fastigheterna skall garantera kommunerna ett visst skatteunderlag. Vad säger nu utredningsmännen om fastighetsskattens betydelse för kommunernas skatteunderlag? Jo, de konstaterar, att den har en viss betydelse men att denna blivit mindre och mindre allteftersom det skett förändringar i den allmänna ekonomiska utvecklingen. Vidare fastslår de att taxeringsväsendet förbättrats, att utformningen av statsbidrag till kommunerna blivit en annan, att vi fått större kommunenheter o. s. v., vilket bidrager till att fastigheterna inte längre har någon större betydelse som garanti för kommunernas skatteunderlag. De sakkunniga säger klart och tydligt på s. 80 i sitt betänkande: »Något egentligt behov av en garanti av sådan art synes ej heller numera föreligga.»

Efter detta uttalande av de sakkunniga tycker man, att det nu skulle vara ganska lätt att nå enighet om ett förslag, som gick ut på fastighetsskattens *omedelbara slopande*; detta framför allt därför att utvecklingen sannolikt går åt det hållet, att fastigheterna som garantier för kommunernas skatteunderlag kommer att få ännu mindre betydelse i framtiden än vad de nu har. För den enskilde personen däremot, som i särskilda fall drabbas av fastighetsskatten, får denna allt större och större betydelse. Tendensen går nämligen i den riktningen, att vi får en

2 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 23.*

allt högre kommunal utdebitering i de olika kommunerna, och därigenom blir en t. ex. genom fetslagen skörd, hög skuldbörda, sjukdom etc. uppkommen effektiv fastighetsskatt högre och svårare att bära för den enskilde personen i framtiden än vad den har varit hitintills. Det är de förhöjda utdebiteringarna som medverkar härtill.

Trots att sålunda de sakkunniga bestämt sagt ifrån, att fastighetsskatten har en ytterst liten betydelse för kommunerna, om saken ses i stort, så föreslår de ändå att fastighetsskatten tills vidare skall bibehållas. Samma uppfattning har finansministern och bevillningsutskottets majoritet. Man kan då fråga sig varför de har denna uppfattning och varmed de har motiverat denna sin uppfattning.

Om vi synar detta en liten stund finner vi, att de sakkunniga enligt mitt förmenande inte har några starka motiveringar för sitt ståndpunktstagande. Det är sålunda ganska märkligt att de på flera ställen i sitt betänkande, vilket jag tidigare påpekat, angett hur liten betydelse fastighetsskatten har för kommunerna. Men när de så skall skaffa fram skäl för skattens bibehållande säger de, »att kommunernas utgifter stegras nu så avsevärt, att man inte utan tvingande skäl bör framtaga dem denna inkomst». Ja, som jag redan framhållit, bör dessa stegrade utgifter med åtföljande förhöjda utdebiteringar snarare vara ett skäl *för* att fastighetsskatten omgående borttages, än när den i annat fall medför en större skattebelastning för personer med liten skattekraft. Så länge som vi hade en låg kommunal utdebitering betydde fastighetsskatten inte så mycket som den kommer att göra i fortsättningen.

De sakkunniga säger bland annat vidare att fastighetsskatten skall ersätta en värdestegringskatt, den skall motverka spekulationer i fastigheter, och att fastigheter har förvärvats med vetskap om föreliggande skyldighet att

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

erlägga fastighetsskatt. Att dessa skäl för fastighetsskattens bibehållande inte är bärande tycker jag för min del har klart bevisats bland annat i det remissyttrande som avgivits av riksräkenskapsverket och som redovisats i den kungl. propositionen. Något utöver vad riksräkenskapsverket har anfört i dessa saker skulle egentligen inte behöva sägas. Jag kan emellertid inte underlåta att framhålla, att någon särskild värdestegringskatt icke accepteras av vår skattelagstiftning. Den nuvarande fastighetsskatten har aldrig någonsin motiverats med att den skulle ersätta en sådan skatt. Uppenbart är väl också att fastighetsskatten saknar varje samband med eventuellt uppkommen värdestegring. Den kan inte utgöra något substitut för en värdestegringskatt, så mycket mindre som den i regel drabbar de minst räntabla fastigheterna, de fastigheter som inte går att rationalisera och de fastigheter som därigenom, reellt sett, i stället undergått en värdeminskning i vår tid. Då det sägs att fastighetsskatten ersätter en särskild värdestegringskatt, måste jag säga liksom länsstyrelsen i Västerbottens län har sagt i sitt remissutlåtande, att jag inte har förmåga att följa med i resonemanget.

Att fastigheterna förvärvats under en tid då fastighetsskatt utgått torde inte heller vara ett bärande skäl för att bibehålla fastighetsskatten. Ser vi exempelvis på bostadsfastigheterna — det är ju dessa som enligt utredningen hårdast drabbas av fastighetsskatten — är det ju huvudsakligen byggnadskostnaderna som är avgörande för fastighetspriset, och på byggnadskostnaderna vill väl ändå ingen påstå att fastighetsskatten har någon inverkan. Dessutom inräknas ju 9/10 av fastighetsskatten i de omkostnader, som ligger till grund för hyressättningen i hyresfastigheterna. Därför kan jag inte finna att fastighetsskatten kan få någon inverkan på fas-

tighetspriserna eller på eventuella fastighetsspekulationer.

Då det gäller finansministerns och utskottsmajoritetens motiveringar för fastighetsskattens bibehållande ännu en tid, så framföres, utöver vad de sakkunniga angivit, några speciella saker, som jag även vill uppehålla mig vid några minuter.

Finansministern säger i propositionen att om man borttar fastighetsskatten och ersätter den exempelvis med en objektskatt, skulle detta medföra en omfördelning av skattebördan som han inte anser vara rimlig. Ja, det är riktigt att det bleve en omfördelning. Följden bleve nämligen att skatten komme att till en viss del överföras på innehavaren av räntabla fastigheter. Men ligger något orimligt i detta? Snarare tvärtom. I och för sig skulle en fristående objektskatt fördela belastningen mindre orättvist de olika fastighetsägarna emellan. Men jag håller med om att det inte är nödvändigt att fördela en orättvisa på ett rättvist sätt. Personligen anser jag att det bör gå att ta bort fastighetsskatten utan att införa någon objektskatt, d. v. s. att ta bort hela orättvisan på en gång.

Såväl av finansministern som av utskottsmajoriteten framhålles, att även om de sakkunniga konstaterar att fastighetsskatten endast har en obetydlig inverkan på kommunernas skatteunderlag, så skulle ett borttagande av densamma dock medföra en förhöjning av den kommunala utdebiteringen med i medeltal 58 öre och att detta skulle betyda en övervältring av skattebördan från en kategori skattebetalare till en annan.

Vad de femtioåtta örena beträffar ifrågasätter jag om denna siffra är riktig. Är den inte för hög? Ligger det inte så till, att utredningsmaterialet inte är representativt för riket i dess helhet? Fastighetsskatteunderlaget för hela riket låg, under de år utredningen omfattar, i förhållande till totala anta-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

let skattekronor cirka 30 procent lägre än för de provtaxerade kommunerna. Tätorterna med s. k. annan fastighet, där ju den effektiva fastighetsskatten är stor, har i utredningen enligt min uppfattning fått en alltför stor övervikt. Tar man hänsyn till detta torde höjningen, skulle jag tro, hålla sig vid blott 35 å 40 öre.

Nu är det emellertid så, att enligt mina utgångspunkter de belopp, varmed utdebiteringen skulle höjas, inte är av avgörande betydelse. Är en skatt orättvis bör den bort, och då kan man inte tala om en icke önskvärd övervältring av skatt på andra skattebetalare, utan då bör man i stället tala om en rättelse av förekommande missförhållanden, och då är utdebiteringshöjningen i princip av underordnad betydelse. I och för sig är det väl också större anledning att ta bort en orättvisa ju större denna orättvisa är.

Då det gäller fastighetsskatten föreligger ett missförhållande, ty den verkar, såsom jag tidigare antydde, så att den förmögne skattskyldige, som har sin fastighet skuldfri, såsom belöning för detta välförhållande befrias från den påлага som fastighetsskatten utgör, och dessutom får han lägre skatt på sin övriga inkomst genom att skuldsätta fastighetsägare och ägare till lågt avkastande fastigheter i övrigt till kommunen betalar en tribut genom sin effektiva fastighetsskatt och därigenom sänker utdebiteringen.

Jag skall ta ett par exempel på hur det hela verkar. Den godsägare som tar ett högt arrende för den utarrenderade gården slipper i regel effektiv fastighetsskatt, medan den som tar ett lågt arrende får en sådan. Jordbrukaren på den goda jorden — exempelvis, om jag utgår ifrån Skåne, nere i trelleborgstrakten — slipper i regel effektiv fastighetsskatt, medan de som äger och brukar gårdar i magrare och kargare jordbruksbygder — såsom uppe på åsarna, i Norra Rörum m. fl. platser

— i regel får en effektiv fastighetsskatt. Även om där skulle finnas skog inom dessa områden tror jag inte att detta neutraliserar denna sak, utan många gånger blir det i alla fall en effektiv fastighetsskatt i dessa magrare bygder. Jag återkommer till den saken längre fram.

Jag anser att vi här inte skall tala om en övervältring av skatt, utan om en rättelse av missförhållanden. En övervältring av skattebördor från en kategori till en annan skedde då den kommunala ortsavdragsreformen företogs år 1951. Det missförhållande som då uppstod kunde nu rättas till, om fastighetsskatten avskaffades.

Finansministern och bevillningsutskottet framhåller vidare, att det framför allt är de ekonomiska olägenheter som skulle uppstå inom vissa typer av kommuner som har påverkat deras ställningstagande för fastighetsskattens bibehållande ännu en tid framåt. Finansministern säger att det på grund av de berörda kommunernas ekonomi kan dröja en jämförelsevis lång tid innan fastighetsskatten kan avvecklas.

Vilka typer av kommuner är det som man då ömmar för? Jo, i första hand är det kommuner med sommarvillor och sportstugebebyggelse. Utredningen har nämligen visat, att det i dessa kommuner skulle bli en relativt stor höjning av utdebiteringen, om garantiskatten avvecklades. Ja, att en höjning av utdebiteringen kommer till stånd i dessa kommuner, om fastighetsskatten bortfaller, är ostridigt. Men man kan fråga sig om icke de, som bygger och bor inom dessa av naturen gynnade områden och som har fått denna tillfälliga inflyttning, borde offra något för att få dessa personer till sig och få behålla dem. Dessa personer har nämligen på olika sätt bidragit till att omsättningen på olika områden inom dessa kommuner har blivit större och livligare, vilket i sin tur har medfört ett ökat skatteunderlag för den bofasta be-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

folkingen. Omsättningen i affärerna och antalet affärsinnehavare ökas, kommunikationerna kan förbättras, uthyrning av rum och dylikt ger fastighetsägarna ökade inkomster, trädgårdsodlingar och andra sådana företag gynnas o. s. v. Allt detta medför ett ökat skatteunderlag, och frågan är, om icke dessa sommarstugekommuner har de lägsta utdebiteringarna bland våra olika kommuner.

Man säger vidare att fastighetsägarna i dessa kommuner måste mer än andra hjälpa till att betala sådana saker som vägar, gator, avlopp och dylikt. Ja, det är riktigt, men inom ett område som nu exploateras ordnas detta i regel av den som försäljer marken. I tomtpriserna inräknas nämligen dessa kostnader enär vägar och avlopp måste iordningställas innan bebyggelse får ske. Gäller det äldre bebyggelse, där den moderna tiden nu kräver ingripanden exempelvis på renhållningens område, kan saken mycket väl ordnas genom ett avgiftssystem, vilket är betydligt rättvisare än att dessa saker ordnas genom en fastighetsbeskattning, som medför att de ur ekonomisk synpunkt sämst ställda får betala mest till dessa välfärdsanordningar.

Att behålla fastighetsskatten med den motiveringen, att vi måste ha den för dessa sommarvillors skull, kan alltså icke jag ge min anslutning till.

Även när det gäller sådana kommuner, inom vilka skogsegendomarna är betydande, har man sagt att fastighetsskatten har en stor betydelse. Jag skall icke närmare gå in på detta utan vill endast erinra om att utredningsmännen upptagit denna fråga till speciell undersökning och att denna undersökning visar att verkningarna av fastighetsskattens avskaffande just i dessa kommuner icke skulle bli så stora. Framför allt har utredningen klarlagt, att om fastighetsskatten avskaffades i kommuner där skogsbolag finnes, skulle detta inte leda till någon större höjning

av utdebiteringen. I de undersökta kommunerna skulle höjningen år 1948 ha blivit 3 öre och år 1952 1 öre per skattekrona.

Då det gäller fastighetsskatten och skogskommunerna tror jag att RLF har rätt, när de i sitt remissyttrande över utredningen säger, att fastighetsskatten är er allvarlig börda vid skogsbruket, där ofta avverkningarna förekommer endast med längre tidsintervaller och fastighetsägaren icke då har möjlighet att tillgodoräkna sig procentavdraget vid den kommunala beskattningen. Särskilt gäller detta de mindre skogsägarna. Vidare pekar RLF på att den som vidtar omfattande skogsodlingsåtgärder i regel måste betala effektiv fastighetsskatt under hela tillväxtperioden för att sedermera, då fastigheten eller skogen försäljes, även betala inkomstskatt å skogskapitalet.

Till sist vill jag något beröra vad såväl finansministern som utskottet säger om att fastighetsskatten har stor betydelse i kommuner där storgodsen dominerar. Är verkligen detta förhållandet? Enligt min uppfattning har detta problem icke blivit tillräckligt utrett, och det råder i regel en felaktig uppfattning om saken. Jag kan därför inte underlåta att framhålla att just detta problem borde vid utredningen ha blivit litet mera allsidigt belyst än vad som nu skett.

De större jordegendomarna kan indelas i två grupper. Den ena gruppen utgöres av egendomar, där ägaren själv brukar jorden, och den andra gruppen av sådana egendomar, där jorden helt eller delvis är utarrenderad. Om vi ser på den första gruppen, är det nog i regel så, att fastighetsägaren inte betalar någon kommunal inkomstskatt, men han har inte heller någon effektiv fastighetsskatt. Han försöker genom utjämnande åtgärder år efter år hålla inkomsten vid omkring 5 procent av taxeringsvärdet. Är taxeringsvärdet exempelvis 600 000 kronor, försöker han så-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

lunda att hålla en jämn inkomst på omkring 30 000 kronor. Han behöver då inte betala någon kommunal inkomstskatt men inte heller någon effektiv fastighetsskatt. Vad blir följden för kommunen, om fastighetsskatten avskaffas i detta fall? Jo, det kommer inte att märkas det allra minsta på utdebiteringen. Ifrågavarande jordägare blir fortfarande debiterad 300 skattekrönor, och dessa bara överflyttas från fastighetskolumnen till kolumnen för inkomstskatt.

Inom denna grupp har sålunda i regel fastighetsskatten inte någon betydelse vare sig för jordägarna eller kommunerna.

Hur förhåller det sig då med den andra gruppen, där jorden är utarrenderad? I de allra flesta fall har jordägaren där en effektiv fastighetsskatt och ofta en ganska stor sådan. Att så är fallet, beror på att arrendeinkomsten efter avdrag för gälldränta, eventuellt också underhållskostnader för byggnader och värdeminskningsskatt, icke uppgår till fem procent av taxeringsvärdet. Höjdes arrendet, kunde detta missförhållande neutraliseras, men då finge arrendatorn i stället en lägre inkomst.

När man bedömer de kommunala skatteintäkterna från en utarrenderad gård, måste man ta hänsyn till såväl arrendatorns som jordägarens skatt. Jordägaren skattar för avkastningen av det kapital som är placerat i själva fastigheten och arrendatorn för vad gården tack vare arbetsinsatser och insatta produktionsmedel avkastar. Erhåller jordägaren icke fem procent på sitt kapital, får han effektiv fastighetsskatt, som sänker skatten för kommunens övriga skattebetalare. Avskaffas i detta fall fastighetsskatten, måste ofrånkomligen utdebiteringen höjas. Vad jordägaren betalar i effektiv fastighetsskatt är nämligen en ren extrainkomst för kommunen, precis som om kommunen hade haft en donationsfond att

lyfta avkastningen av. I de flesta kommuner med många godsarrendatorer är därför den kommunala utdebiteringen jämförelsevis låg beroende på det inkomsttillskott, som kommunen får utöver beskattningen av den inkomst som verkligen funnits inom kommunen. Det är således inte bara kommunens inboende skattekraft, som här utgör skatteunderlaget.

Utan att i detalj gå in på saken vill jag omnämna, att försäljningen av godsens arrendegårdar till vederbörande arrendatorer skulle sänka skatteintäkterna i berörda kommuner minst lika mycket som om fastighetsskatten avvecklades under nu rådande förhållanden. Detta om vederbörande godsägare bor i kommunen. Bor denne däremot i en annan kommun minskar en dylik försäljning kommunens inkomster ännu mera än vad ett borttagande av fastighetsskatten skulle göra. Detta påstående skulle jag lätt kunna bevisa med siffror från berörda kommuner. Jag tror dock inte att någon i denna kammare med motivering, att utdebiteringen skulle höjas då försäljning av arrendegårdar sker, skulle vilja stå upp och tala för ett förbud mot försäljning av arrendegårdar.

Det är med beklagande jag har funnit att högern blivit ensam om förslaget rörande fastighetsskattens omedelbara avveckling. Jag hade väntat mig att åtminstone bondeförbundet med hänsyn till tidigare inställning och med beaktande av vad lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund, RLF och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund har anfört i denna sak skulle anslutit sig till förslaget.

Fastighetsskattens avveckling, herr talman, bör inte bara vara ett mål för framtiden, utan vi borde omedelbart gå till handling i detta syfte. Jag ber därför, herr talman, när det gäller bevillningsutskottets betänkande nr 49, att få yrka bifall till reservation nr I, av herr Velander och undertecknad.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

När vi började behandla detta ärendet anförde herr talmannen, att bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och nr 50 skulle tagas i ett sammanhang. Jag vill därför också helt kort beröra den fråga, som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 50 avseende beskattningen av egnahemsvillor m. fl. fastigheter.

Det däri behandlade förslaget om schablontaxering av intäkten från en- och tvåfamiljsfastigheter har närmast kommit till för att få till stånd en förenkling av såväl de skattskyldigas deklara-tionsarbete som av skattemyndigheternas och skattedomstolarnas arbetsuppgifter. Att förslaget innebär en förenkling av taxeringsarbetet, kan inte bestridas. Att vi från högerhåll dock inte kan acceptera förslaget, beror på att vi ansett att den föreslagna förenklingen av taxeringsarbetet i alltför hög grad skett på bekostnad av jämlikhet och rättvisa vid beskattningen olika skattskyldiga emellan. Enligt förslaget kommer skatten inte att utgå efter vederbörandes skatteförmåga eller faktiska inkomst utan efter en i lag bestämd norm. Därmed är man ju närmast inne på en form utav objektbeskattning, och det blir inte en inkomstbeskattning i vanlig mening. Detta kan, tycker jag för min del, inte försvaras, framför allt med hänsyn till beskattningens nuvarande höjd. Det skatte-tryck som vi nu har gör det nödvändigt att endast den verkliga inkomsten tas till beskattning. Förslaget tar inte heller hänsyn till hur förvärvskällan i det enskilda fallet skötes. Den som har stora omkostnader på grund av reparationer får inte göra större avdrag än den som underlåter att reparera.

Olikheten i beskattningen kommer tydligt fram vid inkomsttaxeringen av ägare till nya och äldre fastigheter. De senare blir missgynnade. Förslaget kan därför enligt mitt förmenande inte anses godtagbart från principiella utgångspunkter. Att förslagets praktiska

verkningar kommer att för fastighets-ägarna innebära en icke oväsentlig skatteskärpning, tror jag mig också kunna fastslå. Att så blir fallet synes mig betänkligt, framför allt eftersom olika åtgärder på andra områden vidtagits för att gynna bostadsproduktionen.

Vad som dock för mig framstår som det väsentligaste är, att vi inte uppnår jämlikhet och rättvisa i beskattningen olika skattskyldiga emellan. Detta gäller emellertid inte bara gruppen ägare till annan fastighet utan även i kanske ännu högre grad förhållandet mellan olika grupper skattskyldiga. Jag tänker då i första hand på jämlikheten och rättvisan i beskattningen för ägare av s. k. annan fastighet jämförd med beskattningen av ägare till jordbruksfastigheter. De sistnämnda har också bostadsfastigheter som användes för att tillgodose en behovstäckning. För dessa bostadsfastigheter skall de gamla reglerna gälla vid inkomstberäkningen. Kommer det inte ute på landsbygden, där taxeringsdistrikten så gott som alltid omfattar områden med såväl jordbruksfastigheter som bostadsfastigheter, att härigenom skapas ett irritationsmoment utav stora mått? Jag är övertygad om att så kommer att bli fallet. Kommer t. ex. icke de jordbruksarbetare, som har en egen bostadsfastighet, att reagera mot att de inte får dra av exempelvis kostnaderna för omläggning av taket på bostaden under det att arbetsgivarna, d. v. s. jordbrukarna, har denna avdragsrätt i vad den avser deras bostäder? Ett annat exempel, som kanske är ännu mer talande, föreligger vid de jordbruksfastigheter, vid vilka finnes t. ex. två arbetare anställda där den ene arbetaren själv äger den fastighet som han behor, medan den andres bostad tillhör jordbruksfastigheten och ingår i jordbruksfastighetens taxeringsvärde. Jordbrukaren får göra avdrag för målning, tapetsering och andra underhållsarbeten som utföras såväl i hans egen bostad

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

som i den arbetarbostad, som tillhör jordbruksfastigheten, medan den arbetare, som har egen bostad, icke får verkställa dessa avdrag. Det uppkommer härigenom ett irritationsmoment av mycket stora mått, vilket redan framträtt vid årets taxeringar ute på landsbygden, vid vilka man inte kunnat undgå att diskutera det framlagda förslaget, som vi här nu behandlar. De bostäder med vilka avdragsrätten för reparationer är förenad kommer säkerligen att hållas i ett gott skick till trevnad för dem som bor där och till nytta för det allmänna genom att värdeförstöringen blir mindre medan vid de andra fastigheterna underhållsarbetena säkerligen mången gång blir åsidosatta. Arbetaren med den egna bostaden kommer nog att få den uppfattningen att någon jämlikhet vid beskattningen inte längre finnes. Kan det vara klokt, frågar man sig, att införa en taxeringsbestämmelse som ger upphov till dylika irritationsmoment?

Vad jag här anfört rörande jordbrukaren och jordbruksarbetaren, kommer naturligtvis att gälla även för jordbrukarna contra arbetarna samt tjänstemännen inom samma område, där man mycket väl kan hålla reda på hur den ene och den andre behandlas i beskattningshänseende. Detta kommer säkerligen, herr talman, att så småningom medföra krav på ändrade beskattningsregler även för bostäderna inom jordbruket. Jag vill erinra om att TCO redan i ett remissyttrande över det föreliggande förslaget har framfört detta krav. Denna organisation upptäckte genast den orättvisa som här föreligger.

Jag frågar emellertid: Hur skall en omläggning av jordbrukarnas taxering i detta avseende kunna ordnas? Kan taxeringsmyndigheterna lösa problemet att med hjälp av en jordbrukares deklaration kontrollera att inga byggnadskostnader å bostäder insmyger sig bland byggnadsavdragen? Jag tror för min del inte att det går. Skulle alltså

det förslag som nu här föreligger antagas av riksdagen får det säkerligen följder för förvärvskällan jordbruksfastighet som kan bli mindre tillfredsställande. Jag tror, att vi därmed kommer ur askan i elden när det gäller förenklingen av taxeringsarbetet. Vad vi vinner i enkelhet vid taxeringarna av annan fastighet kommer säkerligen att överskuggas av det merarbete som uppstår vid inkomsttaxeringen av jordbruksfastigheter, om vi här skall behöva ändra taxeringsbestämmelserna för dessa i antydd riktning.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservation nr I av herr Velander och undertecknad som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 50.

Häruti instämde herr Nilsson i Bästekille (h).

Herr SJÖLIN (fp): Herr talman! Fastighetsskatten har länge varit en mycket omstridd skatteform. Man hade nog tänkt sig att 1950 års skattelagssakkunniga skulle framlägga förslag till denna beskattnings avveckling. Så har emellertid inte skett. Tvärtom har skattelagssakkunniga anfört en del olika skäl för skattens bibehållande, exempelvis att det måste anses vara ett kommunens berättigade intresse att från de värdeobjekt, som fastigheterna utgör, erhålla visst bidrag till kommunernas gemensamma utgifter, bl. a. med hänsyn därtill, att vissa grenar av den kommunala verksamheten på ett särskilt sätt länder till förmån för de fastigheter, som berörs därav. Utredningen tänker tydligen på gator och vägar, vatten och avlopp, elström och gas, alltså sådana nyttigheter, som en välordnad kommun brukar tillhandahålla. För min del måste jag dock ifrågasätta om ett dylikt resonemang kan anses vara riktigt. Fastighetsägaren får nämligen genom gällande gatukostnadsbestämmelser betala sin andel av kostnaderna för de gator, som berör fas-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

tigheten. Han får vidare betala särskilda anslutningsavgifter för vatten och avlopp. Att då dessutom belasta fastigheten med en särskild skatt under åberopande av dessa nyttigheter, som för övrigt kommer alla samhällsmedlemmar till godo, synes mig bra litet motiverat. I den mån fastighetsägaren tillgodogör sig dessa nyttigheter för hyresgästernas räkning blir den därigenom erhållna intäkten beskattad som inkomst.

Härtill kommer också en annan omständighet. Fastighetsskattens konstruktion medför nämligen den underliga konsekvensen, att de, som har tillräckligt stor inkomst på sin fastighet, slipper betala fastighetsskatt, under det att sådana fastighetsägare, som icke kan redovisa någon inkomst på sin fastighet, får betala fastighetsskatt. Detta är ju, som var och en känner till, särskilt till nackdel för egnahemsbyggarna.

Det angivna förhållandet förefaller mig vara motsatsen till rimlighet och rättvisa. Att ett sådant sakförhållande måste leda till den uppfattningen, att beskattningen icke sker i förhållande till den skattskyldiges förmåga, synes mig ganska naturligt. Man kan heller inte blunda för det faktum, att fastighetsägarna fått kännas vid en rätt betydande övervältring av skatt genom de kommunala ortsavdragens höjning. Fastighetsskattekronornas antal har också ökat högst väsentligt genom den senast genomförda fastighetstaxeringen. Övervältring av skatt kan ske också av andra orsaker, som det emellertid skulle föra för långt att här närmare ingå på.

Fastighetsskattens egenskap av garantiskatt har också förlorat mycket av sin betydelse. Av det totala antalet skattekronor utgjorde fastighetsskattekronorna ännu för 22 år sedan 20,5 procent, men deras andel nedgick år 1952 till 12,5 procent i medeltal för hela landet. Jag tror att man kan säga att de olika partierna, trots de skatte-

lagssakkunnigas förslag, i stort sett är ganska eniga om att fastighetsskatten är mogen för avveckling. Det skall dock inte döljas att det inom vissa kommuner kan finnas berättigade betänkligheter mot skattens avskaffande. Det förekommer t. ex. industrier, som inte belatar annan skatt än fastighetsskatt, och det är inte ovanligt att stora jordbruksegendomar regelbundet redovisar underskott på sin rörelse. Däremot torde, enligt vad utredningen visat, farhågorna för de speciella kraftverkskommunernas vidkommande vara överdrivna.

Fastighetsskatteunderlaget är emellertid mycket växlande. Räknat länsvis synes Hallands län komma högst med 16,7 procent fastighetsskattekronor och Norrbottens län lägst med 8,4 procent av totala antalet skattekronor. Dessa siffror är emellertid intet säkert uttryck för fastighetsskattens ekonomiska betydelse för ifrågavarande län. För att bedöma den saken bör man känna till de effektiva fastighetsskattekronornas andel av det totala antalet fastighetsskattekronor. Enligt en undersökning, som de sakkunniga verkställt beträffande vissa kommuner, varierar denna relation ganska mycket. För Ragunda kommun utgör sålunda antalet effektiva fastighetsskattekronor 3 procent av hela antalet fastighetsskattekronor, under det att i Bollebygdskommun i Älvsborgs län procenttalet är elva gånger så högt, d. v. s. 33 procent. I den typiska sommarbostadskommunen Djurö i Stockholms skärgård är de effektiva fastighetsskattekronornas andel av det totala antalet fastighetsskattekronor 80 procent när det gäller fastighetsägare, som är bosatta utom kommunen. 45 procent av det totala antalet skattekronor utgöres av fastighetsskattekronor. Det är enligt de sakkunnigas utsago det högsta procenttalet i landet.

Av de anförda siffrorna framgår att verkan av fastighetsskattens slopande skulle bli ganska olika i olika kommuner. I en del kommuner skulle så-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

lunda den erforderliga höjningen av uttaxeringen stanna vid några ören, under det att t. ex. i Djurö kommun utdebiteringen skulle behöva höjas med cirka 3 kronor och i en av församlingarna t. o. m. med 3 kronor 45 öre.

Nu kan man visserligen ifrågasätta om det är rimligt att sommargästerna skall betala så stor del av skatten som här är fallet, cirka 35 procent, i en av församlingarna till och med 45 procent. Får de måne några egentliga förmåner, som kan motivera en dylik skattebelastning? Egen erfarenhet från andra sommarbostadsområden ger intet belägg för att så skulle vara fallet. Men i varje fall skulle fastighetsskattens slopande på en gång kunna få ganska obehagliga följder, varför detta inte torde vara tillrådligt. Liksom utskottet avslutar jag mig sålunda också till departementschefens mening, att fastighetsbeskattningen tills vidare bör bibehållas.

Däremot anser jag att man bör inrikta sig på en successiv avveckling av fastighetsskatten. Jag har sålunda accepterat den kungl. propositionens förslag att repartitionstalet skall sänkas från 5 till 4, så mycket mer som detta förslag helt sammanfaller med det yrkande jag ställde i fjol i en reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 12. Tyvärr fick emellertid förslaget icke bifall vid riksdagsbehandlingen, men jag hälsar det nu välkommet åter.

För min del anser jag att denna sänkning av repartitionstalet kan betraktas som en lämplig kompensation för den höjning av taxeringsvärdena, som genomfördes förra året. Sänkningen av repartitionstalet från 5 till 4 skulle innebära att den effektiva fastighetsskatten, som för närvarande uppgår till cirka 155 miljoner kronor, skulle minska med 40 miljoner till 115 miljoner, varav på jordbruksfastighet skulle komma cirka 7 miljoner kronor och på annan fastighet 108 miljoner kronor, allt

enligt uppgifter, som departementschefen lämnat i propositionen.

Jag delar utskottets uppfattning att det för närvarande vore olämpligt att sänka repartitionstalet till 3, då detta skulle medföra en skattesänkning av cirka 75 miljoner kronor. Däremot synes det mig mycket rimligt att utöver repartitionstalets sänkning från 5 till 4 även medge ett skattefritt belopp på 20 000 kronor av taxeringsvärdet per taxeringsenhet. Såsom framhållits i den av mig i denna kammare framförda motionen skulle en dylik åtgärd särskilt för egnahemsfastigheter kunna bli en välbehövlig kompensation för den orättvisa, som uppkommer genom att fastighetsskatten i dessa fall i regel blir effektiv. En sådan skattefrihet betyder ingen skattelindring för den fastighetsägare, som inte nu erlägger någon effektiv fastighetsskatt. Men för den som har effektiv fastighetsskatt innebär förslaget att befrielse lämnas för högst åtta skattekröner. Vad detta kan betyda i inkomstbortfall för kommunerna kan jag tyvärr inte ange, men den erforderliga höjningen av utdebiteringen torde bli ganska obetydlig.

Det ifrågasatta skattefria beloppet skulle som sagt få sin största betydelse för en- och tvåfamiljshus. För dessa fastigheter föreslås i proposition nr 187 schablonberäkning av inkomsten, vartill jag sedan skall återkomma. I detta sammanhang vill jag endast erinra om att skattelagssakkunniga i sitt betänkande ifrågasatt fastighetsbeskattningens slopande för sådana fastigheter, för vilka inkomsten beräknas schablonmässigt. Det är av intresse att notera de sakkunnigas uppfattning om betydelsen av en dylik åtgärd. De sakkunniga säger: »Den genom åtgärden i fråga uppkommande förlusten av fastighetsskattekröner torde icke bli av den storlek att betänkligheter ur kommunal synpunkt behöver uppkomma.» Gäller denna sats vid ett totalt bortfall av fastighetsskatten för det stora fler-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

talet fastigheter, så gäller den naturligtvis i än högre grad vid ett 20 000-kronorsavdrag, även om detta avser samtliga fastigheter.

Det kan ha sitt intresse att nämna att också de sakkunniga varit inne på samma linje. De har nämligen som ett alternativ övervägt att fastighetsbeskattningen skulle beräknas för varje taxeringsenhet på den del av taxeringsvärdet, som överstiger visst belopp, exempelvis 20 000 eller 30 000 kronor. De sakkunniga säger, att därigenom skulle debiteringen av en hel del mindre skattebelopp av jämförelsevis måttlig betydelse för kommunerna bortfalla.

Motionärernas förslag om ett belopp av 20 000 kronor som skattefritt torde inte vara så orimligt som från visst håll göres gällande, när t. o. m. de verkliga skatteexperterna, 1950 års skattelagssakkunniga, allvarligt övervägt samma förslag. De skattelagssakkunnigas mening, att en dylik bestämmelse ej skulle inge några betänkligheter, vill jag särskilt understryka.

Herr talman! Jag är övertygad om att förslaget om 20 000 kronor som ett skattefritt bottenbelopp i kombination med repartitionstalet 4 skulle göra fastighetsskatten så rättvis som det är möjligt under nuvarande förhållanden. Jag ber alltså att få yrka bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen till bevillningsutskottets betänkande nr 49.

Jag övergår så till bevillningsutskottets betänkande nr 50, som avgivits med anledning av Kungl. Maj:ts proposition om schablonmässig beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter. Finansministerns främsta motiv för detta förslag torde ha varit önskan att förenkla taxeringsbestyren. För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att det skulle vara mycket önskvärt att införa en dylik schablonmetod, men mina motiv har en annan karaktär. Erfarenheten visar att taxeringsmyndigheternas uppskattning av hyres-

värdet av bostad i egen fastighet sker efter mycket olika grunder. Man kan inte finna någon som helst likformighet. Varje länsstyrelse tycks ha sina speciella principer, och de olika taxeringsnämnderna förefaller gå sina egna vägar trots givna anvisningar. Man får ofta ett intryck av godtycke. Svårigheterna att få underhållskostnader och omkostnader godkända som avdrag känner varje villaägare till. Ett överklagande är både tidsödande och kostsamt. Vid övervägande av dessa förhållanden har jag för min del kommit till den uppfattningen, att det vore högeligen önskvärt att komma ifrån hela denna procedur med krångligt deklara-tions- och besvärsarbete. Då skulle också taxeringsnämnderna få mera tid att ägna sig åt viktigare uppgifter, som skulle kunna bli mera givande för stat och kommun och mindre irriterande för den enskilde.

Jag har också frågat mig: Vad har egentligen myndigheterna att göra med mitt val av bostad? Det bör vara min ensak om jag skaffar mig bostad genom att hyra ett hus som någon annan har byggt eller om jag bor i ett hus som jag själv har byggt. Resonemanget kanske är djärvt med hänsyn till hittills gällande konventionell uppfattning, men mig synes det oantastligt. Jag insåg emellertid snart att det måste bli en fortsättning på resonemanget. Avkastningen av det kapital, som nedlagts i fastigheten, måste givetvis beskattas. Logiskt kommer jag fram till den uppfattningen, att det enda naturliga vore en beskattning i direkt proportion till taxeringsvärdet men med avdrag för skuldränta. Jag ansluter mig sålunda i princip till utskottets förslag om schablonberäkning av hyresvärdet, vilket alltså är liktydigt med principiell anslutning till departementschefens förslag.

Emellertid anser jag att den föreslagna räntesatsen av 3 procent för beräkning av kapitalets avkastning är för

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

hög. Skillnaden i beskattning enligt nuvarande metod och den nya metoden skulle sannolikt bli för stor till den skattskyldiges nackdel. Som jag redan nämnt synes de skattelagssakkunniga befara ett dylikt resultat, då de nämligen umgåtts med tanken att som kompensation befria ägare av en- och tvåfamiljshus från fastighetsskatt vid schablonberäkning av fastighetsintäkt. Även om detta resonemang var knutet till en något högre räntesats, kvarstår säkert tendensen.

I proposition 187 finner man också stöd för uppfattningen, att fastighetsägaren kan bli missgynnad vid beräkning enligt den nya metoden, om räntesatsen sättes till 3 procent. Räknat på 1952 års taxeringsvärden, dels enligt den förutvarande metoden med uppskattning av hyresvärdet till 5 procent och dels enligt den föreslagna schablonmetoden med 3 procents avkastning, har man gjort jämförelser för sex olika områden. I samtliga områden utom ett — med 13 procents minskning — blev fastighetsägarna missgynnade av den nya metoden. Skatteintäkternas ökning är i fyra fall respektive 8 procent, 15 procent, 24 procent och 77 procent. Den sistnämnda siffran avser Brämhult, som kan betraktas som en förstad till Borås. Absolut räknat innebär det att ökningen per fastighet i medeltal för 152 fastigheter i Brämhult uppgår till 82 kronor.

Undersökningen av det sjätte området, som gäller Nockeby i Bromma, visar att nettointäkterna där ökat från ett underskott på ca 17 000 kronor till ett överskott på ca 39 000 kronor, alltså en differens på ca 56 000 kronor. Eftersom det här gäller 97 fastigheter, blir ökningen i medeltal per fastighet ca 580 kronor. Det anmärkes att avdragen för reparationer ifrågavarande år 1951 varit osedvanligt höga. Enligt min mening kan man dock inte bagatellisera förhållandet, även om man kan hoppas att det är en tillfällighet.

Nettointäkten för samtliga de undersökta 765 fastigheterna inom de sex områdena har ökat med i genomsnitt 50 procent, motsvarande 92 kronor per fastighet. Detta är dock en realitet och inte teoretisk spekulation. Utgår man från ett genomsnittligt taxeringsvärde av 27 200 kronor, som anges i propositionen i annat sammanhang, motsvarar en avkastning av 92 kronor en räntesats av 0,3 procent.

Mig synes att de anförda siffrorna ger stöd för uppfattningen att en beräkning av ränteavkastningen efter 3 procent ger ett för högt intäktsbelopp. Med hänsyn till att taxeringsvärdena höjts ganska avsevärt vid förra årets taxering synes det också rimligt att sätta räntesatsen lägre. Om förutvarande taxeringsvärde höjts med 50 procent, skulle en räntesats av 3 procent motsvara en ränta av 4,5 på det gamla taxeringsvärdet. Egnahemsägaren kommer härigenom obestriddligen i ett försämrat läge.

I detta sammanhang kanske jag också kan få erinra om att en egnahemsägare som inte har någon skuld på sin fastighet blir direkt missgynnad, eftersom i hans fall den effektiva räntan blir densamma som den nominella.

Utskottet anför att om räntan sattes till 2,5 procent, skulle detta medföra att nettointäkten skulle motsvara blott 1,23 procent av det egna kapitalet, när skuldräntan beräknas efter 3,4 procent. För den skull menar man att en räntesats av 3 procent skulle vara väl avvägd. Detta bestrider jag för min del bestämt. En räntesats av 2,5 procent skulle vara bättre avvägd och mera motsvara rimlighet och rättvisa. Att förutsätta att det kapital som insatts i en egnahemsfastighet skall ge större avkastning än den man kan få i statens banker synes mig inte riktigt. 2,5 procents ränta överensstämmer helt med den ränta som erhålles i statens egen sparbank, postsparbanken. Den statliga affärsbanken, Sveriges Kredit-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

bank, ger inte heller mer än 2,5 procents ränta på sparkasseräkning.

Det kan tilläggas, att om utskottet accepterat som rimlig en utlåningsränta av 3,4 procent, vilken för övrigt statistiskt framkommit vid undersökning av villaägarnas skuldförhållanden, borde man också acceptera en inlåningsränta som ligger ungefär 1 procent under utlåningsräntan. En så liten differens som 0,4 procent mellan inlåningsräntan och utlåningsräntan torde inte förekomma. Enligt min mening talar sålunda starka skäl för en räntesats av 2,5 procent. Jag yrkar därför bifall till reservationen under II av herr Spetz m. fl.

Herr talman! Jag kommer så till frågan om hyresvärdet av sommarbostad.

Det är beklagligt att utskottet visat så liten förståelse för den motion nr II: 368, vari hemställes att riksdagen måtte besluta, att hyresvärdet av sommarbostad skall upptagas till högst hälften av den hyra, som gäller för motsvarande permanentbostad. Många lever kvar i den föreställningen, att endast de verkliga penningmagnaterna har sommarbostad. I själva verket är det ju så, att alla ambitiösa människor — vilken socialgrupp de i övrigt kan anses tillhöra — strävar efter att få en egen sommarbostad. Detta synes mig också vara en strävan värd all uppmuntran. Det torde vara onödigt att för kammarens ledamöter tala om betydelsen av ett sommarnöje. Alla inser helt säkert detta utan någon argumentering. En viss ovilja mot ägare av sommarvillor bottnar väl också i den omständigheten att man i många fall kunnat konstatera, att villaägare i alltför stor utsträckning undandragit inkomster från beskattning genom att använda dem för mer eller mindre överflödiga reparationer. Genom den nya skattelag om schablonberäkning av fastighetsinkomst av en- och tvåfamiljshus, som riksdagen nu kommer att antaga, omöj-

liggöres i fortsättningen ett sådant förfarande.

Den nya principen om schablonberäkning innebär ju, att det är avkastningsvärdet som skall beskattas och ingenting annat. Den gamla principen om att hyresvärdet av bostad i egen fastighet skall beräknas med hänsyn till ortens hyrespris har övergivits. Därför synes det mig oriktigt, när utskottet trots detta anknyter till den övergivna principen. Utskottet säger nämligen: »Då hyrespriserna och fastigheternas användningssätt emellertid skiftar i avsevärd omfattning, torde det icke vara lämpligt att genom författningsföreskrifter stadga viss relation mellan hyresvärdena för sommarbostäder och hyresvärden för bostäder, som användes hela året.»

Detta är enligt min mening helt ovidkommande synpunkter. Det enda relevanta i det nya läget är frågan om avkastningen. För mig synes det självklart att en bostad, som inte kan utnyttjas, eller i varje fall inte utnyttjas mer än en del av året, inte kan anses ge samma avkastning som den som utnyttjas hela året. Denna princip erkännes av såväl departementschefen som utskottet, när det gäller permanenta bostäder. För dessa föreslås nämligen att för fastighet, som på grund av särskilda omständigheter icke kunnat utnyttjas under hela året, skall den på föreskrivet sätt beräknade intäkten nedsättas med hänsyn därtill.

Varför kan inte den principen också godkännas för sommarbostäder? Detta är så mycket mera anmärkningsvärt som den icke innebär någon egentlig nyhet. Redan från den 2 september 1948 finns ett prejudikat genom regeringsrättens utslag. Enligt detta skall sommarstugor, som användes av ägaren endast under sommaren, beskattas efter en tredjedel till hälften av i orten gängse hyror. Detta prejudikat täcker sålunda fullständigt det motionsvis framförda kravet.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

För Stockholms förorter har det för 1953 års taxering bestämts, att hyresvärdet för permanent bostad skall upptagas till 5,5 procent och hyresvärdet för sommarbostäder till 3 procent, när det beräknas schablonmässigt. Här har sålunda prejudikatet i stort sett följts. Man frågar sig, varför inte också finansministern gjort detta utan i stället föreslagit, att genom en ny lagskatt skall bestämmas, att så inte skall få ske. Härigenom kommer ju faktiskt sommarstugorna i ett sämre läge än förut.

Det är så mycket mer anmärkningsvärt som flera remissinstanser mycket starkt understrukit såsom självklart, att sommarbostäder skall beskattas i förhållande till utnyttningstiden. Länsstyrelsen i Örebro län anför t. ex. enligt proposition nr 187, sidan 32: »Intäkten av en egnahems- eller sommarvilla, som icke är uthyrd, utgöres av den egna bostadsförmånen. Tillgodogör ägaren sig icke denna förmån, synes den lika litet böra inkomstbeskattas som den hyra, som skulle hava uppburits för en outhyrd hyreslägenhet om den varit uthyrd, eller den ränteinkomst, som skulle hava åtnjutits därest ett hos den skattskyldige ineliggande konstant penningbelopp varit föremål för räntebärande placering. Att beskatta en icke åtnjuten inkomst står knappast i överensstämmelse med inkomstbeskattningens allmänna grunder. Har den skattskyldige eljest tillgodogjort sig bostaden endast under en del av beskattningsåret, synes den schablonmässigt framräknade nettointäkten böra reduceras med hänsyn härtill.»

Sparbanksföreningen anser också att någon reduktion bör ske med hänsyn till den begränsade möjligheten att använda sommarstugor o. d. Även länsstyrelserna i Kronobergs, Hallands och Västernorrlands län har framfört liknande synpunkter enligt vad som angivits i propositionen. Länsstyrelsen i Norrbottens län anser också att viss

korrigering av schablonberäkningen borde göras om fastigheten vore outnyttjad under beskattningsåret. Länsstyrelsen anser en sådan korrigering ofrånkomlig, om man med taxeringen avser att träffa icke kapitalet som sådant utan avkastningen. Om man sålunda är överens om att det är avkastningen som skall beskattas, så synes det mig att man också borde kunna enas om att en fastighet, som endast användes delvis under året, avkastar mindre än om den användes under hela året.

Herr talman! Jag finner därför starka skäl tala för syftet med min motion och yrkar sålunda bifall till den av mig och herr Åqvist avgivna reservationen nr III till bevillningsutskottets betänkande nr 50.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Stockholm (fp): Herr talman! Som motionär i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 vill jag anföra några synpunkter, som delvis ligger till grund för den motion, som jag tillsammans med fröken Vinge avlämnat här i kammaren. Jag skall fatta mig helt kort och inte onödigtvis förlänga debatten. Under 1930-talet byggdes det runt om i landet tusentals egna hem. Konjunkturerna var ju ganska goda för dem som hade arbete, och tomtmark fanns att tillgå inom rimligt avstånd från städer och större samhällen. Ofta nog var det grannkommuner till städer, som upplät tomtmark, välbelägen invid gränsen till dessa. Tomterna var billiga, och dessa kommuner hade i regel lägre uttaxering till kommunalskatt, omständigheter som hade en avgörande betydelse för att man över huvud taget skulle ha några möjligheter att genomföra byggandet av ett eget hem. Inkomsterna var inte så särdeles stora då, och råkade man tidvis också gå arbetslös, förbättrade

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

inte det situationen. Nog av, man kan utgå ifrån att det för många, kanske för de allra flesta, betydde stora upptringar och försakelser, innan det egna hemmet äntligen stod färdigt.

Så kom under 1940-talet de stora inkorporeringarna till städerna av angränsande villaområden och i och med det en ökad kommunalskatt för dessa fastighetsägare. Därmed var den första hyreshöjningen gjord. Nu har upptraxeringen av fastighetsvärdet följts av de här föreslagna ändrade grunderna för fastställande av intäkterna, vilket ju i sin tur innebär ytterligare en hyreshöjning. Fastighetstaxeringarna har i landskommunerna genomsnittligt höjts med 65 procent, medan städerna ligger något gynnsammare till på grund av de större städernas tidigare jämförelsevis höga taxering. Medeltalet för höjningarna inom städerna är cirka 30 procent. De mindre städerna är givetvis de ogynnsammast ställda i det avseendet. Skall man nu i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beräkna intäkterna till 3 procent av taxeringsvärdet, kommer detta att i många fall betyda avsevärda hyreshöjningar, vilket inte kan anses befogat med hänsyn till det hyresstopp som är rådande i övrigt.

En del av dessa småstugor är för övrigt så till åren komna, att lägenheterna är omoderna, och det kan väl inte anses rimligt, att hyran höjes och lägenheterna försämrats. Man bör också ha i minnet, att de fastigheter det här gäller äges mestadels av småfolk, småsparare, som slitit och strävat ihop sitt hem, som jag nyss nämnde, genom stora personliga offer av fritid och med nedsättande av sin levnadsstandard. Det är inte riktigt att så behandla idoga småsparare, och det stämmer illa överens med den sparpropaganda, som nu bedrivits under flera år.

Min mening, herr talman, är, att det procenttal, som skall läggas till grund för beräkandet av intäkten, bör sättas så lågt som möjligt utan att förorsaka

skattebortfall, och härvid bör de i motionen föreslagna 2,5 procenten vara en lämplig avvägning.

Till slut vill jag säga: Det måste väl också vara ett socialdemokratiskt intresse, att de arbetarfamiljer, som lyckats skaffa sig ett eget hem, inte skall onödigtvis betungas med växande hyror. Eller är det så, att det egendomslösa folket är att betrakta som kapitalister, om de lyckas slita ihop till en egen liten stuga?

Herr talman! Med dessa ord vill jag motivera, att jag kommer att rösta för reservationen av herr Spetz m. fl., som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande nr 50.

I detta anförande instämde fröken *Vinge* (fp).

Herr **KÄRRLANDER** (s): Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv sade i början av sitt anförande, att den allmänna kommunala beskattningsrätten i vårt land är relativt gammal. Ändå äldre än denna beskattningsrätt är kommunernas rätt att för bestridande av sina utgifter ta ut en skatt av fastighetsägarna, alltså ägare av i mantal satt jord, som det på den tiden hette. Vår nuvarande fastighetsbeskattning i form av garantiskatt är ju, som alla känner till, från 1920-talet. Herr Nilsson i Svalöv hade alldeles rätt, när han gjorde en katalogisering över hur många förslag som väckts om reformering av fastighetsbeskattningen och hur många utredningar som har sysslat med problemet om fastighetsskatten.

Jag kan nöja mig med att påpeka, att alla de förslag som har väckts om framför allt avskaffande av fastighetsskatten inte har kunnat förverkligas. Man har inte kunnat komma förbi nödvändigheten av att ha en beskattning av det värdeobjekt, som fastigheterna i alla fall utgör. Så sent som när kommunalskatteberedningen avlämnade sitt betänkande 1942 och därvid föreslog en övergång till objektbeskattning, fö-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

reslog ju högerns representant herr Velander i Sundsvall, att man skulle bibehålla den nuvarande fastighets-skatten men att man skulle sänka re-partitionstalet. Så sent som 1942 an-såg man alltså även på högerhåll, att det inte skulle vara möjligt att i ett sammanhang slopa fastighetsskatten.

Ur rent principiell synpunkt tror jag knappast man kan invända någonting emot att kommunerna har rätt att som ett bidrag till sina utgifter kräva en särskild skatt av fastighetsägarna. Jag skall inte närmare utveckla skälen här-för — det skulle föra alltför långt — utan endast något beröra vad herr Nilsson i Svalöv och även herr Sjölin var inne på, nämligen det alldeles sär-skilt orättvisa i fastighetsbeskattningen på grund av att denna skatt icke utgår efter skatteförmåga. Detta är riktigt, men alla vet att vårt skattesystem inne-fattar en rad andra skatter, som inte heller är grundade på skatteförmågo-principen. Jag syftar härvid på de olika indirekta skatterna, som inte är kon-struerade enligt denna princip. Så länge vi har ett på detta sätt sammansatt skattesystem, där man inte nöjer sig med enbart en ren inkomstbeskattning, kan man utan att göra sig skyldig till någon överdrift säga att en fastighets-skatt, en beskattning av vissa värde-objekt, inte är mera orättvis än andra av våra skatter, som inte utgår efter skatteförmågo-principen. Men även om man har en sådan uppfattning, kan man ändå säga sig, att den nuvarande formen av garantibeskattning har ut-vecklats så, att man bör överväga att avveckla densamma. Inom utskottet har man varit enig på den punkten, och då skulle det alltså endast vara fråga om tidpunkten för avvecklingen samt huruvida den skall avvecklas succes-sivt eller i ett enda sammanhang. Det är där uppfattningarna går isär mellan utskottsmajoriteten och reservanterna.

Den senaste sakkunnigutredningen på detta område, 1950 års skattelags-

sakkunniga, vars resultat den kungliga propositionen bygger på — och det är ju den bevillningsutskottet har an-slutit sig till — förordar, att vi skall gå försiktigt fram. Det är inte så en-kelt, att man bara kan säga, att ett av-skaffande av fastighetsskatten inte be-tyder någonting längre för kommuner-na. Fastighetsskattens betydelse som underlag för kommunernas inkomster har visserligen minskat år från år, men för en stor del kommuner skulle skat-tens upphävande ändå medföra utde-biteringshöjningar av icke önskvärd storleksordning. Dessutom skulle verk-ningarna av fastighetsskattens slopande bli mycket variabla kommunerna emel-lan, beroende på fastighetsbeståndets sammansättning. I en del fall skulle det medföra en övervältring från ägare av stora fastigheter — som nu inte betalar annat än kommunal fastighets-skatt — till mindre inkomsttagare.

Jag vet inte om jag missuppfattade herr Nilsson i Svalöv, när han kom med sina förklaringar beträffande de stora jordbruken och godsens. Han gjor-de sig där till tolk för uppfattningen, att ägarna av stora jordbruk inte be-talar någon fastighetsskatt, eftersom det finns utrymme för procentuttaget. Det finns, menade herr Nilsson i Sva-löv, icke någon effektiv fastighetsskatt i sådana kommuner. I mera magra jord-bruksområden däremot — även i såda-na där det finns skog — hade man en mera effektiv fastighetsskatt. Jag tror att herr Nilsson i Svalöv skall studera den saken litet mera ingående, ty jag har den uppfattningen att påståendet inte stämmer överens med verkliga för-hållandet. Det förhåller sig inte på det sättet, herr Nilsson i Svalöv! Det har inte bara den nämnda utredningen fast-slagit, utan även den utredning, som sysslade med höjningen av de kommu-nala ortsavdragen, uppmärksammade ganska snart, att i sådana kommuner där det fanns stora gårdar och gods betalade dessa fastigheter endast kom-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

munal fastighetsskatt och ingen inkomstskatt, medan däremot förhållandet väl nu är ganska allmänt, att jordbrukarna i skogskommunerna inte alls har någon effektiv fastighetsskatt. Jag tror det är nödvändigt för herr Nilsson i Svalöv att fundera över dessa saker litet mera, eftersom jag har den uppfattningen, att han där gjort sig skyldig till en fullständig feltolkning.

I det sammanhanget sade också herr Nilsson i Svalöv, att sakkunnigutredningen därvidlag kanske inte är alldeles riktig. Jag skall inte följa honom i hans vidlyftiga förklaringar därvidlag, men nog verkade försvaret en smula onödigt ansträngt på den punkten.

Högerreservanterna anser — vilket herr Nilsson i Svalöv här har utvecklat — att de utdebiteringshöjningar som kan komma i fråga icke är av sådan storleksordning, att de behöver inge betänkligheter mot fastighetsskattens avskaffande. Om jag håller mig till herr Nilssons i Svalöv lägre uppskattning, skulle de höjda utdebiteringarna stanna vid 40 à 50 öre. Men därtill måste man nog lägga den beräknade höjningen av landstingsskatten med 29 à 30 öre. Då är vi under alla förhållanden uppe i utdebiteringshöjningar varierande mellan omkring 70 öre och fyra kronor per skattekrona. Om jag t. ex. tar en sådan kommun, där man nödgas höja utdebiteringen med kr. 3: 45 plus landstingsskatt, så kommer man där upp till en sammanlagd utdebiteringshöjning av kr. 3: 75, och det är ju inte så långt ifrån 4 kronor. Det är just dessa variationer som är ägnade att inge betänkligheter mot fastighetsskattens slopande. Verkingarna drabbar nämligen kommunerna så oerhört olika. Även om vi skulle få en likadan och inte särskilt stor höjning ute i kommunerna, måste man ändå i kommuner med en kommunal utdebitering på upp till 15 kronor per skattekrona — vilket vi har på vissa ställen, t. ex. i Norrland — ställa sig betänksam mot även en så pass liten

utdebiteringshöjning som 50 à 60 öre eller 1 krona.

I detta sammanhang har både herr Nilsson i Svalöv och herr Sjölin varit inne på att det på grund av de kommunala ortsavdragens höjning har skett en övervältring av kommunalskatten på fastighetsägarna. Ja, ärade reservanter, den övervältringen var praktiskt taget helt betydelselös. När höjningen genomfördes, garanterade ju staten, att det inte skulle bli en höjning av utdebiteringen med mer än en krona per skattekrona. Dessutom gjorde kommittén en undersökning av hur många jordbrukare som inte skulle kunna utnyttja procentavdraget, om man höjde taxeringsvärdena på jord och skog med i genomsnitt 50 procent, och det visade sig att det trots denna höjning med 50 procent ändå var ytterst få, som inte fick utrymme för procentavdraget inom sina inkomster från 1948, och sedan dess har ju inkomsterna förbättrats. Jag tror inte att man med någon framgång kan tala om att det skedde någon övervältring av större betydelse i samband med ortsavdragsreformen.

Jag har ju ingen orsak att försvara sakkunnigkommittén. Både herr Nilsson i Svalöv och herr Sjölin har påpekat, att kommittén har tagit några få exempel på kommuner med övervägande sommarstugebebyggelse, och därav har man skapat ett argument för att det skulle vara olyckligt att avskaffa fastighetsskatten nu. Den undersökning som har gjorts är inte representativ, menar reservanterna. Då det däremot gäller skogskommuner och kraftverkskommuner anser reservanterna att undersökningen är representativ. Den visar att det skulle bli en ytterst liten höjning av utdebiteringen i händelse man avskaffade fastighetsskatten. När det gäller den detaljen, alltså kommuner med stora bolagsskogar och även kraftverkskommuner, förbiser reservanterna eller nämner i varje fall inte, att det finns en mycket viktig reser-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

tion gjord av de sakkunniga, då de talar om en höjning av utdebiteringen med 11 öre i Ådalssliden och i Ragunda, som är typiska kraftverkskommuner, nämligen att om fastighetsbeskattningen avskaffas, måste man skapa nya bestämmelser rörande fördelningen av rörelseinkomster. Om man inte gör det utan tillåter bolag, som driver rörelse i flera kommuner, att fördela kommunalskatten som de vill, kan man vara övertygad om att höjningen av utdebiteringen skulle bli betydligt större i både kommuner med stora bolagsskogar och i kraftverkskommuner, såvida de inte skulle få minst 5 procent av taxeringsvärdet i kommunalskatt som förut. Skattelagssakkunnigas exempel från dessa två kraftverkskommuner förutsätter det system som nu tillämpas, men denna bestämmelse faller såvitt jag förstår bort om fastighetsbeskattningen i dess helhet avskaffas.

Högerns alternativa förslag om ytterligare sänkning av repartitionstalet till 3 procent innebär, att man vill gå betydligt längre än utskottet har ansett möjligt. Den effektiva fastighetsbeskattningen skulle nämligen enligt det förslaget nedgå med 75 miljoner kronor i stället för med 40 miljoner enligt Kungl. Maj:ts proposition, som utskottet har anslutit sig till.

Jag skall, herr talman, bara säga några få ord om folkpartiets reservation. Folkpartisterna är kanske inte lika djärva som högermännen, och de vågar inte föreslå att fastighetsskatten skall avskaffas nu. Man föreslår i stället, att ett skattefritt avdrag på 20 000 kronor skall få göras för alla fastigheter, men man vill behålla repartitionstalet 4. Detta skulle dock i verkligheten betyda en sänkning av repartitionstalet. Om ett avdrag på 20 000 kronor får göras i botten på varje fastighet, kan ju repartitionstalet, om man ser på taxeringsvärdet i dess helhet, aldrig bli fullt 4, utan det blir något lägre, i vissa fall mycket lägre.

Även den metoden har skattelagssakkunniga prövat, och jag skall inskränka mig, herr talman, till att bara konstatera att skattelagssakkunniga har kommit till den uppfattningen, att en sådan metod vore synnerligen orättvis.

När jag är inne på frågan om rättvisa skattebetalarna emellan, vill jag erinra om att när båda reservanterna har försökt göra gällande, att den nya metoden såväl för beskattning av en- och tvåfamiljshus som för fastighetsbeskattningen över huvud taget skulle vara orättvis och i många fall innebära en skärpning, så har man sökt bevisa alldeles för mycket.

Det förslag, som nu föreligger och som vi skall taga ställning till i dag, kan enligt min mening sägas vara ett första steg mot en avveckling av fastighetsbeskattningen. Det innebär dessutom ett undanröjande av vissa påtalade orättvisor de olika skattebetalarna emellan. Den allra största fördelen är, som jag betraktar det, att man inarbetar fastighetsskatten i den kommunala inkomstbeskattningen och alltså ger lägre inkomsttagare möjligheter att utnyttja även fastighetsskatteunderlaget — för ortsavdrag och begränsad skatteförmåga. Det är såvitt jag kan se den största fördelen med förslaget.

Den andra stora förbättringen är förslaget om en ny och förenklad metod för beskattning av en- och tvåfamiljshus, som vi också nu skall fatta beslut om. Både då det gäller omläggningen av fastighetsskatten och då det gäller beskattningen av en- och tvåfamiljshus har remissinstanserna till alldeles övervägande del varit positivt inställda. De har ansett att vi inte kan avskaffa fastighetsskatten och tillstyrkt förslaget. På de håll, där man haft kritiska invändningar att göra, har man inte kunnat komma med något förslag, som skulle leda till en bättre lösning, utan man har nödgats ansluta sig till utredningens förslag.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Det har sagts tillräckligt mycket från denna plats i dag om beskattningen av en- och tvåfamiljstvillor. Det är känt för alla som har någon kännedom om taxeringsförfarande, hur besvärligt det har varit att få till stånd en något så när riktig taxering av en- och tvåfamiljstvillor, därför att det här inte finns någon bruttoinkomst i pengar, som man kan taxera, utan gäller att göra en uppskattning av hyresvärdet i den egna fastigheten. Man skall få fram ett skäligt hyresvärde. Man kan då fråga sig: Vad är ett skäligt hyresvärde? Det har inte funnits någon likformighet inom de olika taxeringsdistrikten och det har varit ytterst svårt att kontrollera att de gjorda avdragen varit med verkligheten överensstämmande och att få någon enhetlighet över det hela.

Jag tror inte det är någon överdrift att säga, att det funnits utrymme för rätt mycket missbruk på detta område. Taxeringsmyndigheterna har fått tusentals besvär per år, och även om det inte alltid har varit så mycket som i Malmöhus län år 1951, då 6 000 klagade på en enda gång på uppmaning av en organisation, så har det i alla fall varje år förekommit en mängd besvär. Jag vet inte vilken den organisationen var, men det var väl någon villaägarorganisation som stimulerade till massöverklagandet i Malmöhus län. Det har alltså varit mycket besvärligt, och jag är fullständigt överens med herr Sjölin när han säger, att det är önskvärt att man kommer ifrån detta kineseri och ger taxeringsmyndigheterna möjlighet att syssla med saker, som är mera inkomstbringande för statsverket ur skattesynpunkt än att hålla på med alla dessa tusen och åter tusen detaljer. En sådan förbättring får man just genom denna förenklade schablon. Det finns ju många hundra tusen en- och flerfamiljstvillor i detta land — jag kan erinra om att det 1945 fanns 420 000 enfamiljshus och 149 000 tvåfamiljshus — så att man förstår att det

är ett mycket vidlyftigt företag att få in detaljerade fastighetsdeklarationer.

Högern har konsekvent bara yrkat avslag, eftersom man över huvud taget inte vill ha någon fastighetsbeskattning. Men folkpartiet, som vill gå försiktigt fram, föreslår att man skall gå längre ned i ränteavkastning än till tre procent. Utskottets folkpartiledamöter reserverar sig för 2,5 procent, vilket ju egentligen skulle betyda att det egna kapitalet som är nedlagt i fastigheten inte lämnar mer än ungefär 1,2 eller 1,23 procent i avkastning. Medelräntan på i fastighet upplånat kapital utgör för närvarande i genomsnitt 3,4 procent, och om man då har en beräknad förräntning på 3 procent, så innebär det att det endast kommer att bli 2,4 procent i avkastning, vilket man inte kan påstå är för högt utan tvärtom ligger under sparbanksräntan. Dessutom får man ta i betraktande att taxeringsvärdena fortfarande är relativt låga både då det gäller en- och tvåfamiljstvillor och andra fastigheter. Exekutionsvärdena, alltså de priser man får ut vid exekutiv auktion, ligger över taxeringsvärdena, vilket också visar att man inte gått för hårdhänt fram.

Herr Sjölin var inne på att när man från folkpartihåll föreslår detta lägre procenttal så beror det på att taxeringsvärdena höjdes vid 1952 års fastighets-taxering, vilket gör det berättigat att inte ta ut så mycket som tre procent. Men den höjning av taxeringsvärdena, som skedde 1952, var ju egentligen bara ett återställande efter den eftersläpning som vi haft sedan 1945 års fastighets-taxering, då man för övrigt, om jag inte minns fel, från myndigheternas sida manade till försiktighet när det gällde att höja taxeringsvärdena, därför att framtiden ansågs relativt oviss. Jag tror alltså inte att man kan söka in-teckning i de höjda taxeringsvärdena och säga, att det lägre procenttalet är nödvändigt för att inte få för hög avkastningsprocent eller för hög ränta.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Tillåt mig, herr talman, att innan jag slutar säga, att beträffande beskattningen av sommarvillor visar folkpartiet på ett aldeles särskilt sätt sitt socialliberala ansikte. Dess representanter tycker att de stackars människor, som råkat skaffa sig sommarvillor, bör man inte beskatta med mer än $1\frac{1}{2}$ procent. Om man fullföljer folkpartiets linje att 20 000 kronor skall utgöra skattefritt avdrag, torde jag inte ta mycket fel om jag säger, att det övervägande antalet av de enligt herr Sjölin »ambitiösa människor» som skaffat sig sommarvillor — jag har själv aldrig varit så ambitiös att jag kunnat skaffa mig en sommarvilla, men det är inte därför jag säger detta — inte skulle behöva betala någon fastighetsskatt alls. Man skulle med andra ord praktiskt taget i sommarvillekommunerna slopa fastighetsskatten på dessa villor.

Från folkpartihåll har man avgivit två reservationer, och då är det väl nödvändigt, eftersom herr Sjölin yrkade bifall till bägge två, att han beslutar sig för hur han vill ha det. I den första reservationen, som är undertecknad av herr Spetz m. fl., vill man ha $2\frac{1}{2}$ procent. I den andra reservationen, undertecknad av endast herrar Sjölin och Äqvist, vill man ha 3 procent, d. v. s. där avstår man från en halv procent till förmån för de stackare som äger sommarvillor. Därför är det väl bäst, tycker jag, att herr Sjölin talar om för kammaren, om han skall besluta sig för 3 procent, vilket stämmer överens med utskottsmajoritetens förslag, eller om han ville vara med om både $2\frac{1}{2}$ och 3 procent samt $1\frac{1}{2}$ procent för sommarvillor; i så fall tycker jag linjerna börjar bli sådana att jag känner igen dem.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till förslagen i bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 50.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle: Herr talman! Det är endast två

punkter i herr Kärrlanders anförande som jag i korthet vill beröra. Herr Kärrlander påstod att mitt exempel rörande fastighetsskatten vid godsen inte var riktigt, eftersom utredningen hade visat att de hade en mycket stor effektiv fastighetsskatt. Ja, herr Kärrlander, utredningen visar en stor effektiv fastighetsskatt, men jag anser utredningen vara vilseledande enär man ej tillräckligt benat upp problemet. Jag gjorde min speciella uppdelning av storjordbruken, varvid jag dock icke — såsom herr Kärrlander tycks ha fattat det — tog den dåliga jorden och den goda jorden som utgångspunkt, utan jag tog som utgångspunkt de jordbruk, där ägaren själv brukar jorden, och sådana där jorden är utarrenderad. Med dehna uppdelning, som jag anser vara den rätta, blir det, som jag framhöll, stor effektiv fastighetsskatt där jorden är utarrenderad men sällan effektiv sådan där jorden brukas av ägaren själv. Jag får kanske tillfälle att senare återkomma till detta.

Den andra saken jag vill beröra gäller kraftverkskommunerna, som jag inte nämnde något om i mitt första anförande. Att jag inte gjorde det beror på att vi i reservationen klart anger, att vi syftar till att om fastighetsskatten borttages, skall den bestämmelse gälla som kommunalskatteutredningen på sin tid föreslog och där det heter:

»Därjämte skall, då inkomst av rörelse efter ty i 57 § är sagt skall tagas till beskattning i mera än en kommun, iakttagas följande. Innan den i 58 § föreskrivna uppdelningen av inkomsten sker, skall i kommun, där den skattskyldige tillhörig fastighet, som ingått i rörelsen, är belägen, beskattas så stor del av inkomsten, som motsvarar fem procent av fastighetens för beskattningsåret gällande taxeringsvärde.»

Tar man hänsyn till detta får icke fastighetsskattens slopande de verk-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

ningar för kraftverkskommunerna som herr Kärrlander talade om.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv anlade i sitt första anförande några principiella synpunkter på frågan om skattegrunderna: den godtagna grunden i vårt land är skatt efter förmåga och fastighetsskatten är inte någon skatt efter förmåga. Han sekunderades i sin uppfattning om fastighetsskattens oberättigande av folktoppartisten herr Sjölin. Jag måste liksom herr Kärrlander säga, att detta är väl ändå att ta litet för lätt på saken.

Det finns en annan skatteprincip som fortfarande tillämpas på många ställen och som brukar kallas för intresseprincipen och som är särskilt tillämplig på fastigheter. Jag skall inte gå in på några subtiliteter härvidlag, men ingen kan dock bestrida att fastigheterna har ett samband med kommunerna, som är starkare än något annat objekts — inkomsten, näringen, ja, människorna själva har inte alls samma fasta och bestående samband med en kommun som fastigheterna har. Fastigheterna i en kommun utgör kommunen. De är sammanlagt kommunen. Det är väl därför inte så underligt om man säger, att fastigheterna och deras ägare har ett större intresse av den kommunala verksamheten än vad andra beskattningsobjekt kan ha.

Det är visserligen sant att det i vissa fall förekommer avgifter, vilket någon har sagt här, men ingen skall väl ändå säga att fastighetens hela intresse av den kommunala verksamheten är täckt med detta. Dessutom — det kan inte hjälpas — är det väl så att det har sina fördelar att äga en fastighet. Man kan säga att den som är i stånd att äga en fastighet har fördelar, som andra människor inte har.

Jag vill därför för min del på intet sätt gå med på att en fastighetsskatt i och för sig skulle vara orättvis och

att det inte skulle kunna diskuteras att bibehålla en kommunal fastighetsskatt.

Den fastighetsskatt, som vi har i vårt land, är emellertid särskilt illa beskaffad. Den är orättvis och mycket otymplig, och den strider mot förnuftet. Det är, som herr Nilsson i Svalöv så värtaligt utvecklade, på det sättet att den skuldsatte jordbrukaren får betala mera skatt än den väl-situerade i förhållande till sin förmåga o. s. v.

Men högermannen herr Nilsson i Svalöv förlorade alldeles det historiska perspektivet. Det är märkvärdigt, eftersom högern ju är traditionernas parti framför allt. Vem är det som har skapat denna mycket orättvisa form för fastighetsskatt, och vem är det som har slagit vakt kring den i tre årtionden? Jo, högern och folkpartiet. Inom bondeförbundet har man alltid haft lite delade meningar. Somliga höll på garantiskattesystemet och andra höll på objektskattesystemet. Men högern och folkpartiet har alltid varit eniga på den punkten. Det är de som har genomdrivit denna orättvisa skatteordning, och det är de som hela tiden slagit vakt kring den. Lägg inte skulden på någon annan, herr Nilsson i Svalöv! Den skulden får ni verkligen lov att bära själva.

En annan sak är att den fastighetsskatt, som vi har haft att dras med sedan 1920, har blivit ikullriden av utvecklingen. Inkomstutvecklingen har lett till att denna beskattning generellt sett har kommit att mer och mer förlora i betydelse. Låt oss erinra oss att 1933 var de effektiva fastighetsskattekronorna 28 procent av hela skatteunderlaget. År 1936 hade de sjunkit, ty då höll krisen på att övervinnas, till 13,6 procent, och 1952 var de effektiva fastighetsskattekronorna icke mer än något över 6 procent av hela skatteunderlaget. Det är klart att när utvecklingen har tagit den vändningen

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

har denna beskattning — om man betraktar hela det kommunala fältet — blivit betydelselös. Det är klart att man då måste ställa den frågan till sig: skall man ha kvar den eller skall man avveckla den? Enligt mitt sätt att se skall man avveckla den.

Man skulle naturligtvis i detta sammanhang mycket väl kunna tänka sig en annan anordning, nämligen att man nu gick över till den rena objektskatten, som socialdemokratien ville införa redan 1920 och som den gång efter gång har försökt att få genomförd för avveckling av det monstruösa garantiskattesystemet. Man skulle kunna tänka sig att nu gå över till en mer rationell ordning. Även herr Nilsson i Svalöv erkände att detta var en mera rationell ordning. Men det ligger så till, att om man försöker räkna, så finner man att med det repartitionstal, som man skulle kunna tänka sig för en objektskatt på fastigheterna, skulle även en sådan fastighetsskatt komma att få så liten betydelse för de kommunala finanserna, att det inte kan finnas någon anledning att reflektera härpå. Det som har åstadkommit detta är den fullständiga omvälvning i det kommunala beskattningsunderlaget, som har ägt rum sedan 1930-talet och till nu. Denna utveckling har kullstörtat alla de gamla uppfattningarna. Det ter sig därför, åtminstone för mig, naturligt att nu räkna med en avveckling av den kommunala fastighetsskatten.

Herr Sjölin var det visst som sade, att han förra året hade väckt en motion om sänkning av repartitionstalet. Det verkade som om han tyckte att det var ett okynne av riksdagen att inte då besluta det. Men riksdagen skall nu inte besluta förrän den vet vad det är den beslutar. Då utredningen ju inte har varit färdig tidigare har det inte varit möjligt att ta en ståndpunkt grundad på ett verkligt kunskapsunderlag förrän i år.

Grunden för den kommunala fastig-

hetsbeskattningen har, som sagt, blivit underminerad, och, som jag sade, vi får nu tänka på en avveckling av fastighetsbeskattningen. Det är ett första steg i den riktningen som tas i det nu föreliggande förslaget, där det föreslås att denna avveckling bör ske steg för steg. Varför? Jo, därför att det nuvarande fastighetsskattesystemet har skapat en ofantlig ojämnhet. För många kommuner spelar i dag fastighetsbeskattningen icke någon roll; i andra kommuner spelar den en högst betydande roll. Ett avskaffande av fastighetsskatten i dag på en gång, något som högern vill att vi skall göra, skulle leda till mycket starka störningar i många kommuners ekonomi och föranleda mycket kraftiga skattehöjningar på sina håll.

Jag skall inte leka med Djurö, men vi kan ju ta en näraliggande stadskommun, Norrtälje, som väl kan betraktas vara ett ganska rimligt exempel på en mindre stad och en tätort. Ett borttagande av fastighetsskatten där skulle innebära 95 öres skattehöjning till kommunen, och därtill skulle komma 29 öre till landstinget. Det skulle bli en stegring där med 1 krona 24 öre.

Nu säger visserligen herr Nilsson i Svalöv, att det ju är rätt åt dem som bor i tätorterna; de har ju så många fördelar att de mycket väl kan bära denna skattehöjning. Det är det märkvärdiga med högerns representanter. De ömmar så kolossalt för fastighetsägarna därför att dessa är så orättvist behandlade och får bära så stor skattebörda, men när man tittar på den andra sidan, då talar de inte om människorna, utan då talar de om kommunerna. Det är ju kommunerna, menar herr Nilsson i Svalöv, som får den höjda utdebiteringen. Men bakom kommunerna, där står människorna, och herr Nilsson i Svalöv kommer inte ifrån att det t. ex. i Norrtälje stad skulle bli en skattehöjning för de allra flesta med minst en krona per skattekrona och kanske mer.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Nu kan ju herr Nilsson säga, att på somliga ställen är skatten inte så hög. Men, herr Nilsson, det blir lika kännbart där. Om en person har 50 skatte-kronor och får sin skatt höjd med en krona per skatte-krona får han 50 kronor högre skatt antingen han bor i en kommun med hög kommunalskatt eller i en med låg. Det kan man inte komma ifrån. Jag tycker ändå att högern skulle ha något litet sinne för de människor, som i dessa utsatta kommuner skulle få övertaga de fastighetsägares skatter, som nu har någon effektiv fastighetsskatt.

Sedan hade herr Nilsson ett intressant resonemang om godsens, och jag förvånade mig i hög grad över den bristande insikt i dessa ämnen, som herr Nilsson hade, trots att han bor granne till ett helt stort distrikt av storgods.

För det första förvånade jag mig över att han till storgodsens räknade jordbruk med 600 000 kronors taxeringsvärde. Herr Nilsson, en jordbruksfastighet med 600 000 kronors taxeringsvärde är ju en mycket medioker herrgård, det är väl inget storgods.

För det andra förvånade jag mig över den utläggning som herr Nilsson hade om de andra storgodsens, som hade utarrenderade egendomar och där han gjorde den mycket vågade konstruktionen, att om godsägarna sålde sina arrendegårdar skulle man få precis samma sänkning av skatteunderlaget i kommunen som man skulle få om man toge bort fastighetsskatten. Det finns ett »men» i herr Nilssons resonemang, som inte kom fram, nämligen att dessa storgods, som vi väl känner, inte bara har arrendegårdar. De har också stora skogsdomäner, som lämnar avkastning, och det är nog så riktigt att dessa storgodsägares inkomster aldrig kommer upp till fem procent av taxeringsvärdet, ty de stora inkomster som de t. ex. fick av skogarna åren 1950 och 1951 lyckades de mycket väl placera i för-

bättringar på byggnaderna på godsens o. s. v. De skaffade sig avdragsgilla utgifter, vilket gjorde att de kunde hålla de där fem procenten. Om nu de utarrenderade jordbruksegendomarna såldes, då skulle godsägarna inte kunna dra av sina skogsinkomster på reparationer på sina arrendegårdar, och det blev inte längre någon effektiv fastighetsskatt för dem. De fick betala kommunalskatt till relativt sett mycket större belopp än förut. Så är det i verkligheten. Exemplet finns ju i de sakkunnigas utredning, nämligen storkommunen Bara med fideikommisset Skabersjö, fideikommisset Hyby och storgodset Torup. Klågerup är visserligen inte en medioker herrgård men dock en herrgård. I den kommunen betyder ett borttagande av fastighetsskatten, att utdebiteringen stiger med 1 krona 30 öre per skatte-krona.

Herr Nilsson skall inte inbilla mig att det skulle bli någon minskning i skatteunderlaget om greven på Skabersjö och baronen som innehar Hyby sålde bort sina arrendegårdar, ty dessa gods skulle komma att ge ganska goda inkomster till kommunerna av de avverkningar i skogarna, som då skulle krypa fram på deklarationsblanketterna.

Nej, så enkelt är det inte, herr Nilsson. Det är så att det finns olika slag av kommuner. Det finns kommuner där den nuvarande fastighetsskatten fortfarande är effektiv och där ett borttagande av fastighetsskatten skulle leda till mycket starka skattehöjningar, så starka att jag inte tror att någon, som kan komma att få bära ansvaret för ett beslut i denna riktning, skulle vilja ta på sig ansvaret att på en gång skapa den höjda kommunalskatt som skulle uppkomma på många håll.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga ett ord till herr Sjölin om det där 20 000-kronorsavdraget, som han vill göra för alla fastigheter. Det är inte så, som herr Sjölin säger, att detta av-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

drag kommer att sakna betydelse. Det är visserligen sant att man inte vet så mycket om detta, men i ett par fall har man undersökt hur projektet skulle verka. De sakkunniga har dock inte tagit upp det till någon egentlig granskning.

Ett sådant fall, där det skett en undersökning, är just Norrtälje. Denna undersökning visar att införandet av ett avdrag på 20 000 kronor för alla fastigheter i Norrtälje skulle medföra en ökad utdebitering av 42 öre. Därtill kommer ju den föreslagna sänkningen av repartitionstalet från 5 till 4, men vad detta kommer att betyda i samband med 20 000-kronorsavdraget finns däremot inte på något sätt utrett — det har inte kunnat ske, därför att denna konstruktion inte tidigare varit uppe. Men utdebiteringarna i Norrtälje skulle ökas med lägst 42 öre och högst 67 öre. Det nya repartitionstalet innebär väl att de 25 öre som sänkningen av repartitionstalet medför skulle reduceras med en femtedel. Det skulle sålunda förmodligen bli en ökad utdebitering på 62 öre, men den kan också bli så låg som 55 öre — det är svårt att säga vilket. I varje fall kommer man inte, herr Sjölin, ifrån att det med folkpartiets förslag blir en skattehöjning på minst 55 öre i Norrtälje. Det är klart att 55 öre inte är lika mycket som 1 krona, men det är kännbart att på en gång få en sådan ökning.

Det är den ena sidan av saken. Den andra sidan är ju den, att ett sådant avdrag skulle skapa mycket stora orättvisor. Allra mest framträdande blir dessa när det gäller bostadsrättsfastigheterna. Det taxerade värdet av dessa fastigheter är ju fördelat på bostadsrättsinnehavarna, som alltså får bära en viss del av skatten för fastigheten och får göra det s. k. procentavdraget. Men om det är fråga om ett hus med ett miljontaxeringsvärde i Stockholm eller på vilken annan plats som helst, så utgör ju ett bottenavdrag på 20 000

kronor en så liten del av taxeringsvärdet, att avdraget knappast märks för de olika bostadsrättsinnehavarna. Följden blir att alla de som i vällovlig strävan att själva lösa sin bostadsfråga har skaffat sig en bostadsrättsvåning icke skulle få någon fördel, medan de som valt den andra metoden att förvärva en egen bostad, nämligen skaffat sig en egnahemsfastighet eller villa, skulle få en fördel.

Herr Nilsson i Svalöv talade, när det var fråga om en annan sak som jag också trax kommer till, om att folk skulle tycka att det hela var så orättvist. Men om någonting kommer att te sig orättvist, är det väl den fullständigt avita skillnad i beskattningen, som således skulle komma att inträda mellan egnahemsägare och villaägare å ena sidan och bostadsrättsinnehavare på den andra sidan, därest vi nu accepterade herr sjölin's förslag. Dessutom, herr Sjölin, vet vi ju så litet om vart-hän hela projektet för, såsom jag nyss exemplifierade. För min del har jag inte haft något intresse av att undersöka denna sak, då jag klart har insett bägge dessa nackdelar som jag här påpekat. Det skulle väl också vara ganska underligt, om riksdagen nu hoppade på projektet utan att man egentligen vet vad man därigenom åstadkommer.

Jag kanske också skall säga ett par ord om schablontaxeringen. Herr Nilsson i Svalöv målade därvidlag hemska spökgestalter på väggen. Han menade bland annat att det skulle bli ett förförligt gny ute i landet, därför att t. ex. en jordbruksarbetare som ägde sin bostadsfastighet inte skulle med detta system få lov att göra avdrag för sina reparationskostnader, medan hans arbetsgivare skulle få göra sådant avdrag både för sin egen bostad och sina arbetarbostäder. Ja, herr Nilsson i Svalöv, jordbruksarbetarna är ett tålmodigt släkte. De har nu i många år fått vänja sig vid att finna, att de själva ofta har haft större deklarerad inkomst än hus-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

bonden, och de har burit detta med jämnmöd. Jag tror att de också kommer att med jämnmöd bära denna olikhet i fråga om avdragen, ty det kommer snart, herr Nilsson i Svalöv, att visa sig att den schablonmässiga metoden är mer fördelaktig för dem i det långa loppet. Införandet av denna metod kommer alltså inte att leda till att människorna känner sig orättvist behandlade, möjligen med undantag för sådana fall, där man redan tillämpat metoden och därvid, såsom i Malmö, haft en procentsats av 4 procent.

Det avgörande har emellertid varit att schablonmetoden har synnerligen stora fördelar ur teknisk synpunkt. Nu skall man ju i taxeringsnämnderna sitta och granska alla dessa, jag höll på att säga ibland rätt apokryfiska avdrag, som vi ägare av enfamiljshus vill göra. Man skall sitta och på öret granska våra utgifter för vatten, renhållning, sophämtning, småreparationer och allt sådant, där det vanligen rör sig om mycket små belopp. Det är nämligen i det stora hela fråga om rätt betydelselösa saker, utom när man någon gång samlar sig och gör en stor reparation och kan göra avdrag härför, därför att man har inkomster från annat håll.

Det nu föreslagna systemet innebär att fastighetsägaren får en gynnsammare taxering alla andra år än det år, när han gör en sådan stor reparation, men för det året får ju fördelarna under dessa andra gynnsammare år jämna ut skillnaden. Det väsentliga är emellertid att systemet kommer att medföra en mycket stor lättnad för taxeringsnämnderna. Det är dock 680 000 fastigheter som man inte länge behöver granska. Det finns därutöver bara cirka 100 000 fastigheter av annan fastighetsnatur. Då kan man koncentrera sig på granskningen av de deklarerationer — från jordbrukare, näringsidkare, ägare av hyresfastigheter m. fl. — där en kontroll verkligen har betydelse.

Folkpartiet har velat gå ett steg läng-

re än utskottet, ned till 2,5 procent. Det innebär ingenting annat än att ge dessa fastighetsägare en skattelättnad, som inte motsvaras av någon skattelättnad för andra.

Hela det resonemang, som här har förts om vad de sakkunniga sagt är alldeles ovidkommande, därför att de sakkunniga har byggt sitt uttalande på 3,5 procents avdrag och ett repartitionstal på 5 procent.

Ett avdrag på 3 procent har valts, därför att det ger en rimlig genomsnittlig beskattning. Räntan på det lånade kapitalet är i genomsnitt 3,4 procent. Vi har sagt, att 3 procent av taxeringsvärdet är bruttoinkomsten av fastighet. Det betyder, att man för de egna pengar, som är placerade i fastigheten, räknar med en förräntning av 2,4 procent, vilket till och med är en tiondel lägre än postsparbanks ränta, herr Sjölin. Den verkliga förräntningen av de egna pengarna går från noll till tre. Redan vid en förräntning med 2 procent av taxeringsvärdet blir den genomsnittliga avkastningen på det egna kapitalet 0,05 procent. Därför får de som har större skulder en mycket liten skattebelastning på sitt kapital, under det att man räknar med litet högre förräntning för dem som sitter skuldfria, upp till 3 procent. Jag kan inte förstå, att det ligger något orättvist i att de som är starkt skuldsatta får lindrigare beskattning. Vi kan ju fråga herr Nilsson i Svalöv, herr Sjölin, om detta strider mot förmågeprincipen.

I fråga om sommarvillornas beskattning har herr Kärrlander rätt i att herr Sjölin nu måste välja ståndpunkt. Det vore rysligt förargligt om herr Spetz' reservation vid röstningen ställdes mot herr Sjölin's reservation. Vad skulle herr Sjölin då rösta för, 2,5 eller 3 eller 1,5 procent? Herr Sjölin skulle komma i samma situation som en kameleont på ett brokigt kläde.

Taxeringsvärdet för sommarbostäder

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

rättar sig efter saluvärdet. Detta beror mer eller mindre — i långa loppet mer — på avkastningen. Avkastningen bestämmes av hur mycket det kostar att hyra en sommarbostad. Om någon, som förut hyrt sommarbostad, upptäcker, att han för samma utgift men med större trevnad kan få en egen sportstuga eller villa, låter han hyreskostnaden bli avgörande för vad han är villig att betala när han skaffar sig en egen sommarbostad. Sålunda kommer taxeringsvärdet att stå i en viss relation till avkastningen. Om sedan denna avkastning inflyter under tre eller tolv månader är alldeles likgiltigt.

Herr Sjölin's resonemang är alldeles felaktigt, när han vill gå ned till 1,5 procent, vilket han vet kommer att innebära negativ förräntning av det egna kapitalet, eftersom gränsen för förräntningen går vid 2 procent, såvida inte de som bygger sommarstugor lånar mindre än andra. Huruvida de gör det är återigen en outredd fråga.

Jag slutar med att understryka att utvecklingen gått dithän, att vi bör avveckla fastighetsskatten. Men vi måste göra det försiktigt, så att vi inte skapar stora störningar för många kommuner och för många människor. Den metod, som vi nu har fått fram och som vidare kommer att medföra så stor lättnad för taxeringsväsendet, kommer i det långa loppet att bli till nytta för hela vårt taxeringsväsende, och de som blir föremål för sådan schablontaxering kommer säkert icke att känna sig illa berörda av den. Den är avpassad så, att den genomsnittligt sett inte kommer att leda till någon skattehöjning.

Herr SJÖLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag skall inte ta upp finansministerns principiella syn på fastighetsskatten till debatt. Jag tycker det skulle vara ganska litet fruktbärande eftersom vi är eniga om att fastighetsskatten förr eller senare skall avvecklas. Det finns

dock en del andra punkter jag måste behandla.

Finansministern säger att förslaget om 20 000 kronors bottenavdrag skulle vara särskilt orättvist mot bostadsrättsföreningarna. Jag förstår inte riktigt detta resonemang, eftersom bostadsrättsföreningarna har kvar sina möjligheter till avdrag för gjorda utgifter med anledning av reparationer, underhåll och andra omkostnader. Man kan således använda den gamla metoden fortfarande. För min del skulle jag dessutom tro, att dessa bostadsrättslägenheter sannolikt ger en större avkastning än egnahemsvillorna. Jag måste säga att jag faktiskt inte har någon grund för det påståendet, men jag har den bestämda känslan att så måste vara fallet. Om man tänker efter har nämligen de flesta egnahemsvillor tillkommit under ett tidigare skede då man kunnat bygga relativt billigt. Nu har man här fått sin fastighetstaxering väsentligt ökad — visserligen har denna höjning, som herr Kärrlander sagt, kommit sent, men höjningen har dock varit väsentlig. Man kan säga att dessa små egnahemsbyggares utgifter ökas på tre olika vägar. De har fått sin fastighetsskatt ökad, likaså sin förmögenhetsskatt och dessutom inkomstskatten på grund av att fastighetstaxeringen höjts. Man måste taga hänsyn till detta när man behandlar denna fråga. Jag är fullkomligt övertygad om att dessa små egnahemsbyggare, som byggde sina hus i början på 1900-talet när egnahemsbyggandet på allvar satte in, kommer att få vidkännas ganska starka påfrestningar om man inte hjälper dem genom detta förslag med 20 000 kronors bottenavdrag och dessutom med den mindre ränta, till vilken jag senare vill återkomma.

Nu säger finansministern att frågan om 20 000 kronors bottenavdrag inte är tillräckligt utredd. Jag ger honom rätt i att det vore önsvärt med en bättre utredning om vilka verkningar genom-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

förandet av ett sådant förslag skulle få. Jag vill dock ännu en gång framhålla vad jag sade i mitt första inlägg, nämligen att de sakkunniga sagt att det inte skulle bli några betydelsefullare följder för kommunerna i skattek tekniskt hänseende. Man har dock fullföljt utredningen så långt att man kunnat säga detta. Jag tror således att man lika gärna skulle kunna våga sig på detta förslag som förslaget om att sänka repartitionstalet. Detta senare förslag har nämligen de skattelagssakkunniga inte tillstyrkt, utan det har finansministern bestämt sig för utan förslag från skattelagssakkunniga. De skattelagssakkunniga har visserligen diskuterat denna fråga men inte tagit ställning till den. Finansministern sade också för övrigt att han inte alls visste vad förslaget kunde leda till. I det avseendet kan alltså våra två förslag vara jämbördiga, tycker jag.

Vad sedan frågan om schablontaxeringen beträffar är jag av precis samma mening som finansministern. Det är synnerligen önskvärt att den genomförs. Det är min erfarenhet som lett mig till denna uppfattning, och jag är för min del helt och fullt på den linjen att det ur rationell synpunkt måste vara synnerligen angeläget att den reformen genomförs. Samtidigt anser jag det dock vara angeläget att man avväger denna schablontaxering på ett sådant sätt, att den inte blir orättvis. Jag är alltså av den meningen att 3 procent är för mycket, 2,5 procent vore en riktigare siffra. Finansministern säger visserligen att detta inte är någonting att argumentera om, men det skulle dock ha varit intressant om finansministern tagit upp de skäl jag anförde för denna sänkning av procentsatsen.

Finansministern säger att det inte alls är för mycket att kommunerna får den effektiva ränta, som man räknat ut till 2,4 procent baserad på 3 procent — med 2,5 procents räntesats skulle talet bli 1,23. Från mina utgångs-

punkter frågar jag mig nu om det angår staten hur jag förvaltar mina pengar. Staten frågar inte efter om jag har mina pengar på kistbotten, om jag köper aktier för dem eller sätter in dem på en sparbank eller en postsparbank eller vilken bank som helst. Staten begär inte att man skall få en viss bestämd avkastning på pengarna utan nöjer sig med att de skattskyldiga själva deklarerar den avkastning de fått. Varför skall man då här ställa upp det målet, att det skall vara minst 2,4 procents avkastning? Detta förstår jag inte. Finansministern bortser helt och hållet från den medömkan man kan ha med dem som är skuld fria. Varför skall dessa betala högre skatt än vad man kan anse vara rimligt? Det vore faktiskt rätt intressant att få höra denna tankegång närmare utvecklas.

Sedan kommer finansministern in på frågan om sommarvillorna. Han ville helt och hållet underkänna de argument, som jag framförde. Till detta ber jag att få återkomma senare.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle: Herr talman! Finansministern började sitt anförande med att diskutera huruvida förmågeprincipen eller intresseprincipen för beskattningen skulle vara rådande. Jag tror för min del, att det blir litet besvärligt att bygga upp ett kommunalt beskattningssystem efter den intresseprincip, som finansministern här var inne på. Den kommer säkerligen i många fall att leda till rena godtycket, varför jag inte kan tro, att vi inom högern kan acceptera en sådan princip.

Herr finansministern nämnde sedan, att ägare till fastigheter fick finna sig i att ha en särskild pålaga. Jag fick närmast den uppfattningen, att han därvid syftade på att det vore äganderätten som sådan som skall beskattas. Man får då inte en fastighetsskatt utan en skatt på äganderätten. Ja, men vi har ju redan förmögenhetsskatten, herr Sköld.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Finansministern sade vidare, att om man höjer skatten en krona så verkar den i kronor räknat på precis samma sätt för vederbörande personer i kommuner som har en hög eller låg utdebitering. Ja visst, det är alldeles riktigt. Men hur är det, herr finansminister, om jag har en låg utdebitering, beroende på att det finnes vissa orättvisor inom kommunen, så får väl vederbörande finna sig i att dessa orättvisor rättas till även om man därigenom skulle komma upp till samma skattehöjd som angränsande kommuner har.

Finansministern påstod även, att det är högern och folkpartiet som är skuld till diskussionen om fastighetsskattens vara eller inte vara, ty det är dessa partier som har infört densamma. Ja, det må så vara. Finansministern sade emellertid också, att högern slagit vakt om denna skatt. Ja, herr finansminister, det är väl ändå så, att högern slog vakt om fastighetsskatten vid den tidpunkt då den hade någon betydelse. Högern är emellertid lyhörd för utvecklingen och försöker anpassa sig efter denna. När högern nu har funnit — för att tala med utredningsmännen — att vi har en annan ekonomisk struktur, en bättre anordnad taxering, större kommunheter o. s. v., då vill vi anpassa oss efter detta. Det är därför som högern också under de sista åren har krävt fastighetsskattens slopande. Finansministern vill väl inte bestrida, att högern under de sista åren haft detta krav?

Herr finansministern kom in på resonemanget om godsen. Det skulle ha varit intressant att ta upp en längre debatt rörande denna sak. Finansministern framhöll, att det inte skulle bli samma sänkning av skatteunderlaget om arrendegårdarna såldes som det blir om fastighetsskatten togs bort, ty då kommer skogsintäkterna att spela in. Men herr finansminister, om det är så att egendomarna ligger i en kommun och skogarna i en annan, blir det ovillkorligen så att i de kommuner där egen-

domarna är belägna sker en mycket stor sänkning av skatteunderlaget därför att det kapital, som vederbörande godsägare har haft placerat i den kommun där de försälda gårdarna ligger, efter försäljningen skall beskattas i hans hemortskommun.

För att sedan med ett par ord beröra vad finansministern sade rörande reparationerna, vill jag framhålla att reparationer måste väl göras även i fortsättningen sedan fastigheterna försålts? Vem skall då betala dem? Jo, arrendatorerna som ägare får nu svara för dem. Detta sänker deras inkomster och deras skatteunderlag. De förra ägarnas eventuella ökade skogsintäkter kommer att uppvägas av dessa ökade reparationsavdrag som de nya ägarna får. Därför kan jag inte finna att herr finansministerns resonemang på denna punkt är hållbart.

Herr talman! Jag skulle vilja bemöta ett par saker till i herr finansministerns anförande men ber att få återkomma till detta senare.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! När herr Nilsson i Svalöv skall polemisera mot mitt inlägg i vad det gällde skatteprinciperna, går han på den linjen, att det väl inte är möjligt att bygga upp en kommunalskatt efter intresseprincipen. Jag skulle vilja fråga herr Nilsson i Svalöv: Vem har trott det? Inte jag i varje fall. Jag har bara helt stillsamt anmärkt, att det kanske inte i och för sig vore stridande mot rättvisan att ge den kommunala beskattningen något drag av intressebeskattning. Det har vi haft i hundra år, lika länge som det över huvud taget funnits kommunala skatter. Det är härvid alltid en fråga om graden, en fråga om hur långt man skall gå.

Sedan säger herr Nilsson i Svalöv, att vi väl ändå inte skall ha någon skatt på äganderätten, ty vi har ju en förmögenhetsskatt. Jag har ännu inte upptäckt,

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

att vi har en kommunal förmögenhets-skatt, och det är den kommunala skat-ten som vi nu diskuterar.

Vidare säger herr Nilsson i Svalöv, att högern slog vakt om fastighetsskat-ten den gång som denna skatt behöv- des, och att högern är lyhörd. Ja, det kan hända. Jag skall inte underkasta högern något prov i det avseendet. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att min invändning gällde frågan om for- men för fastighetsskatten och att min in- vändning gjordes med anledning av att herr Nilsson i Svalöv anklagade vår nu- varande form för fastighetsskatt för stor orättvisa. Det var väl naturligt att jag då anmärkte, att herr Nilsson får tacka sitt eget parti för att vi nu har en form för fastighetsskatten som är så orättvis som den i verkligheten är.

Så skall jag bara säga om godsens, att det nog inte finns så många stor- gods som har allt sitt jordbruk i vissa socknar och all sin skog i andra sock- nar, i varje fall inte hos oss där hemma i Skåne, där jordbruken smyger sig in litet varstans, även i skogsbygderna, så mitt resonemang på den punkten håller nog.

Så ett par repliker till herr Sjölin. Herr Sjölin vill bemöta mig, när jag säger att förslaget om 20 000-kronors- avdraget inte är utrett, med att sänknin- gen av repartitionstalet från 5 till 4 inte heller är utredd, eftersom de sak- kunniga inte har sysslat med den. Nej, herr Sjölin, men den saken har vi se- dan utrett i finansdepartementet, men ingen har utrett verkningarna av av- drag på 20 000 kronor. Det är det som är skillnaden på den punkten.

Herr Sjölin säger vidare, att det inte finns något skäl varför man inte skall gå ned till 2¹/₂ procent vid schablon- beräkningen. Men, käre herr Sjölin, varför inte gå ned till 2, varför inte till 1,5 eller 1 procent? Svara mig på den frågan! Måste inte svaret bli, att vi måste ha en procentsats som inte kommer anordningen att te sig orätt-

vis gentemot andra skattebetalare? Det är ju en sådan avvägning vi måste göra, och jag hävdar för min del, att procenttalet 3 innebär en rättvis av- vägning gentemot andra skattebetalare.

Sedan kunde herr Sjölin inte heller förstå mitt exempel om bostadsrätts- föreningarna. Nu är det ju så att bo- stadsrättsföreningarnas medlemmar be- talar fastighetsskatt, och skatten är ef- fektiv — en bostadsrättsförening måste ha existerat många år innan den kom- mer i den situationen, att fastighets- skatten icke är effektiv. Bostadsrätts- föreningarna betalar alltså fastighets- skatt. Vem betalar den skatten? Jo, det gör medlemmarna. Låt oss nu tänka oss två personer, varav den ena har en bo- stadsrättslägenhet, som är tilldelad ett fastighetstaxeringsvärde av 30 000 kro- nor, och den andra har en egnahems- villa, taxerad till 30 000 kronor. Hur blir det nu om man inför detta 20 000- kronorsavdrag? Här i Stockholm skulle egnahemsägaren få sin fastighetsskatt sänkt — om jag räknar med reparti- tionstalet 4 procent — från 126 kronor till 42 kronor, medan bostadsrättsför- eningens medlem fortfarande fick be- tala 126 kronor. Han skulle alltså få en fastighetsskatt som vore 84 kronor högre än kamratens som satt i ett eget hus. Det är däri jag ser den stora orätt- visan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort gen- mäle: Herr talman! Jag vill först an- knyta till det som jag slutade med i min förra replik, nämligen beskatt- ningen i de kommuner där de stora godsens finns. Jag anser fortfarande att den kommun som utredningen valt inte är representativ för en godskommun. Klågerup är utarrenderad, Hyby i sin helhet utarrenderad, Torup är till största delen utarrenderad, och på sam- ma sätt är det med Skabersjö. Det finns

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

icke några större jordbruksegendomar i denna kommun som brukas av ägarna själva om man undantager ett par huvudgårdar till Skabersjö.

Herr finansministern sade på tal om den s. k. villaägarbeskattningen, att han icke trodde att det skulle uppstå irritation på landsbygden om det nya förslaget genomfördes. Finansministern försökte närmast skämta bort de argument jag framfört. Han försäkrade nämligen att lantarbetarna är ett tålmodigt släkte som i många år har haft högre inkomster än jordbrukarna själva och att de har funnit sig däri. Ja, herr finansminister, detta beror väl då på att jordbruket har haft det så dåligt ställt? Ty det kan väl inte bero på att finansministern syftar på någonting annat, som jag inte vill uttala? Beror det på ett dåligt ekonomiskt resultat för jordbruket är det väl bara naturligt att lantarbetarna funnit sig i att ha haft högre inkomst än jordbrukarna.

Herr finansministern sade till sist, att man i framtiden skulle kunna ta bort fastighetsskatten. Jag gläder mig åt detta hans uttalande, men jag ställer mig den frågan, om det icke i framtiden också kommer att uppstå samma orättvisor som enligt herr finansministern nu skulle uppstå om man tog bort fastighetsskatten? Det skulle vara intressant att få klarhet på den punkten. Jag tror för min del att den rätta tidpunkten för att ta bort fastighetsskatten är inne nu, då det kommunala skatteunderlaget är högt, ty då kan de kommuner som får ett sänkt skatteunderlag — det är inte alla som får det — anpassa sig efter minskningen i skatteunderlaget så att de kan klara sig även när det blir sämre tider.

Herr SJÖLIN (fp) kort genmäle: Herr talman! Först några ord om räntesatsen. Finansministern menar att 3 procent är just det rätta. Jag har den

uppfattningen, att 2,5 vore bättre, och jag har anfört en del motiv för det. Dels har jag påpekat att bankräntan i allmänhet inte är högre än 2,5, och dels har jag visat att den nya metoden faktiskt ställer den enskilde i ett sämre läge ur skattesynpunkt än vad det hitillsvarande systemet gör. Jag har anfört ett exempel som finns i propositionen, som visar att det i sex kommuner i medeltal blir en höjning med 92 kronor per fastighet, vilket motsvarar 0,3 procent på det genomsnittliga taxeringsvärde av 27 200 kronor som anges i annat sammanhang i propositionen. Det ger belägg för att en sänkning med 0,3 procent är lämplig, och den omständigheten, att man vid insättning i bank får 2,5 procents ränta, ger belägg för att räntan bör sänkas till detta tal.

Sedan vill jag säga något om sommarvillorna. Jag förstår inte att man från socialdemokratiskt håll har så stora betänkligheter emot att en viss välvilja skall lysa igenom när man ser på sommarvillorna. Man har fortfarande den uppfattningen att det bara är penningmagnater som har sommarvillor, men det är ju folk ur alla kretsar som har sommarbostäder. Jag skulle vilja säga till finansministern: Om vi nu bestämmer — som jag förstår att det blir — att sommarvillor inte skall ha en särställning utan räknas såsom permanentbostäder, då sätter man ur kraft ett prejudikat av regeringsrätten från den 2 september 1948, och då undandrar man sålunda den möjlighet som förut fanns för skattemyndigheterna att ta detta prejudikat i betraktande. Så mycket mer vill jag säga detta som länsstyrelsen i Stockholms län nu i år fastställt, att om man går efter schablonberäkning enligt den gamla metoden skall 5,5 procent av taxeringsvärdet vara hyresinkomst för permanentbostäder, men bara 3 procent för sommarbostäder.

Dessa två argument talar mycket

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

starkt för den mening jag tidigare framförde. Men om vi som sagt beslutar, att det skall vara lika för sommarvillor och permanentbostäder, sätter man ur kraft detta prejudikat från regeringsrätten. Jag skulle vilja höra finansministerns mening om den saken.

Sedan hade herr Kärrlander och finansministern ganska stora bekymmer för folkpartiets ställning angående 1,5 procent för sommarvillor, men det är så enkelt. Jag medger dock att det ser lite underligt ut, eftersom man i reservationen talar om 3 procent för permanentbostäder. Men vi vet från början att 2,5 procent inte går igenom. Riksdagsmajoriteten är så följsam att det inte är tänkbart, och för att förenkla proceduren har vi därför utgått från 3 procent räntesats för permanentbostäder, varav hälften är 1,5 procent.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Den sista saken skall jag inte yttra mig om. Det är ju i alla fall så, att herr Sjölin har föreslagit två lydelse av 24 §, som på väsentliga punkter avviker från varandra. Dessa förslag är icke subsidiära utan jämsides, så herr Sjölin kommer ändå inte att klara sig från samvetsnöd, om olyckan är framme.

Sedan skulle jag vilja säga, att jag vet visst att de som har sommarbostäder inte är några penningmagnater. Jag känner alltför väl till att det är alla slags människor, men det kan ju inte föranleda mig att sätta dem i en annan situation än andra människor. Vad prejudikatet angår, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på att detta prejudikat icke är något prejudikat om sommarbostäder utan gäller ett alldeles speciellt förhållande. Det var nämligen på det sättet, att en statstjänsteman två år före pensionsålderns inträde köpte en fastighet i en stad i södra Sverige. Han tjänstgjorde inte där utan på annat håll. Han hade alltså denna fastighet i två år, medan han var bosatt

på annan ort, och använde fastigheten bara till bostad under semestern. Det var icke egentligen sommarbostad, utan han hade bostaden stående i väntan på att han skulle lämna sin statstjänst och flytta till den stad, där han kände sig höra hemma. Det var i det fallet regeringsrätten medgav en lägre inkomstberäkning för denna fastighet än om den hade varit bebodd hela året. Men det var icke någon sommarbostad, utan det var ett vanligt hus som tillfälligtvis icke skulle användas hela året. Om det är några taxeringsmyndigheter som använt detta som prejudikat för sommarbostäder, är det prejudikatet utan tveivel felaktigt använt, ty det finns inget prejudikat om sommarbostäder.

I detta sammanhang vill jag säga, att när herr Sjölin kommer med sina sex kommuner, som ju visar litet skiftande resultat av schablonregeln, så talar herr Sjölin aldrig om att vi har gjort en särskild utredning på över 700 fastigheter, spridda över hela landet, och att denna utredning visar att den metod, som här föreslås, icke ger högre skatt än det gamla systemet. Detta är ju en mycket mer omfattande utredning, som man väl får tillmäta ett visst vitsord.

Så går jag över till att bemöta herr Nilsson i Svalöv, och där skall jag fatta mig mycket kort. Först vill jag säga, att jag vet inte vad det beror på när en arbetsgivare får lägre skatt än arbetaren. Men vad jag vet är, att lantarbetarna i många år har undrat, och det kommer de väl att fortsätta att göra.

Herr Nilsson i Svalöv hade besvär med storgodsen, där han ju tog upp storkommunen Bara och talade om att där hade storgodsen allting utarrenderat. Han nämnde några, och så var det ett till, där han sade att det var likadant. Det var Skabersjö. Herr Nilsson i Svalöv! Skabersjö fideikommiss driver självt i Skabersjö socken Skabersjö gård och Svenstorp på sammanlagt över 1 000 tunnland och i Svedala socken

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

egendomen Roslätt på några hundra tunnland.

Herr BIRKE (h): Herr talman! Skälen för ett avskaffande av fastighetsskatten har redan utförligt behandlats av herr Nilsson i Svalöv, och jag tänker därför inte närmare fördjupa mig i den frågan. Det är bara en sak jag ytterligare vill framhålla. 1950 års skattelagssakkunniga har genom sina utredningar klart visat, att den merbelastning som åstadkommes genom garantibeskattningen nuförtiden i stort sett endast drabbar villaägare. Bland dessa inräknar jag då även ägare till sportstugor. För de enskilda villaägarna kan merbelastningen bli ganska betydande.

När inkomstutvecklingen blivit sådan, att större delen av övriga fastighetsägare endast i formellt hänseende drabbas av fastighetsskatt och denna skatt för kommunernas del i stort sett mist sin betydelse, verkar det givetvis så mycket mer orättvist att behålla en ordning som egentligen endast drabbar en viss grupp fastighetsägare. Denna grupp består därtill för det mesta av sådana som endast med betydande uppoffringar kunnat åstadkomma det ur samhällets synpunkt gagneliga sparande som krävts för anskaffande av det egna hemmet. Jag vill med dessa ord betyga mitt instämmande i kravet på fastighetsskattens omedelbara slopande.

Till bevillningsutskottets betänkande nr 49 finns emellertid fogad ytterligare en reservation av herrar Velander och Nilsson i Svalöv. För den händelse deras förslag om fastighetsskattens avskaffande från och med 1954 inte skulle vinna riksdagens bifall, yrkar de, att repartitionsstalet skall sänkas till 3 procent, inte till 4 som departementschefen föreslagit. Jag vill, herr talman, utan ytterligare argumentering såsom ett andrahandsyrkande hemställa om bifall till denna med II betecknade reservation.

I bevillningsutskottets betänkande nr 50 tillstyrker majoriteten finansministerns förslag i proposition nr 187 om att ägare till en- och tvåfamiljsfastigheter skall beskattas efter en schablonmetod. Inkomsten skall tas upp till 3 procent av taxeringsvärdet, varefter avdrag inte får ske för annat än gäldranta och eventuell tomtavgäld.

Jag har tidigare här i kammaren, både i år och i fjol, haft debatter med finansministern om villaägarnas beskattning. Anledningen var då närmast den höjning av taxeringsvärdena som åstadkoms genom 1952 års allmänna fastighetstaxering och den inverkan detta hade på det hyresvärde villaägarna skulle ta upp i sina inkomstdeklarationer. Sedan herr statsrådet Sköld den 13 februari i fjol gjort det uttalandet, att höjda taxeringsvärden i och för sig icke behövde medföra höjda hyresvärden, förvånade mig finansministern den 11 februari i år genom att — som jag tyckte — om inte precis ta tillbaka det tidigare uttalandet så dock ge detta ett ganska intetsägande innehåll. När jag emellertid uttryckte en viss besvikelse över vad jag betecknade såsom en negativ inställning från finansministern till Sveriges villaägare, gjorde finansministern gällande, att hans inställning fick prövas vid ett tillfälle, då frågan om villaägarnas beskattning skulle komma upp i riksdagen i samband med särskild proposition. Detta har nu skett. Tyvärr måste jag säga finansministern, att det nu framlagda förslaget inte föranleder mig att ta tillbaka något av det omdöme jag fällde den 11 februari. Jag kan nämligen inte finna annat än att det förslag vi behandlar i dag kommer att betyda en skärpning, i vissa fall en inte obetydlig sådan, för villaägarna.

Finansministern har i propositionen gjort följande uttalande: »Ett sådant procenttal bör väljas, att den framräknade inkomsten i genomsnitt icke blir högre än den inkomst, som framkommer vid

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

beräkning enligt nuvarande regler och metoder.» Ett liknande uttalande gjordes på sin tid av 1950 års skattelagssakkunniga, som kom med det första förslaget till omläggning av villaägarnas beskattning på sätt finansministern sedan tagit upp. Bevillningsutskottets majoritet säger också, att »verkställda statistiska undersökningar ger vid handen, att taxeringsutfallet vid begagnandet av procenttalet 3 för beräkning av bruttointäkten i genomsnitt kan beräknas bli detsamma som vid tillämpningen av den vanliga inkomstberäkningen». Den föreslagna metoden skulle således i princip inte vara avsedd att leda till ändring av skattebelastningen.

Jag måste erkänna, herr talman, att dessa olika uttalanden i hög grad förvånat mig. I själva verket är det nämligen så, att de företagna statistiska undersökningarna bestämt pekar i den riktningen, att den föreslagna metoden skulle leda till en skatteskärpning för villaägarna. Såsom framhållits i en motion i första kammaren av herr Lundqvist, har 1950 års skattelagssakkunniga med utgångspunkt från tidigare taxeringsvärden och en efter 3,5 procent beräknad intäkt kommit till sådana resultat som att den sammanlagda nettointäkten — efter avdrag för underskott — beträffande sex undersökta kommuner eller kommundelar skulle mer än sjudubblas, om den föreslagna metoden varit gällande ifrågavarande år. Att finansministern sedermera sänkt procenttalet från 3,5 till 3 betyder inte någon lättnad utan innebär tvärtom en stark skärpning för villaägarna. Räkner man med en 50-procentig höjning av taxeringsvärdena, motsvarar nämligen talet 3 applicerat på de nya taxeringsvärdena ett procenttal av 4,5 räknat på de gamla taxeringsvärdena.

Även de undersökningar som redovisas i propositionen i fråga om fem av de kommuner eller kommundelar som ingått i de sakkunnigas undersökningar ger, så vitt jag förstår, otvivelaktigt vid

handen, att den föreslagna metoden innebär en skatteskärpning. Den sammanlagda nettointäkten enligt schablonmetoden ligger nämligen 50 procent högre för taxeringsåret 1951, trots att man dessförinnan räknat upp resultatet för 1951 med hänsyn till de höjda taxeringsvärdena och efter ett bruttohyresvärde av 5 procent. Tar man så hänsyn till att man i propositionen utelämnat en av de sakkunniga undersökt kommun och därvid valt en sådan kommun, där enligt gällande ordning uppkommit ett totalt underskott, behöver man inte tveka inför påståendet, att bevillningsutskottets nyss återgivna uttalande saknar täckning i verkligheten. Det blir en skatteskärpning för villaägarna, om det nya förslaget genomföres.

För villaägarnas del betyder skatteskärpningen i detta sammanhang detsamma som en ökning av bostadskostnaderna. Utöver den ökning, som redan höjningen av taxeringsvärdena åstadkommit för villaägarna, får de här en ny sådan. Detta måste betyda, att finansministern liksom utskottet anser, att andra regler bör tillämpas för villaägare än för hyresgäster i gemen. För hyresgästerna råder praktiskt taget hyresstopp. Deras hyra har i huvudsak endast stigit så mycket sedan 1939 som erfordras för att täcka de ökade bränsle- och kostnaderna. Villaägarna har redan tidigare efter hand fått kännning av inflationen, varigenom omkostnaderna för fastigheterna stigit. Åt detta har självfallet ingenting varit att göra, sedan väl inflationen släppts loss. Men nog borde det väl räcka med den hyreshöjning villaägarna av den anledningen råkat ut för. Inte borde väl Sveriges riksdag lägga sten på bördan genom en ny skatteskärpning, som enbart träffar denna speciella grupp. Jag kan alltså inte ansluta mig till det schablonförslag, som finansministern här lagt fram.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

fall till reservation nr I av herrar Velander och Nilsson i Svalöv och alltså hemställa, att tisdagen avslår propositionen nr 187.

Herr VIGELSBO (bf): Herr talman! Här har ju nu frågan om fastighetsskatten diskuterats ganska länge, och det har ju också påpekats, hur orättvis den nuvarande fastighetsskatten är till sina verkningar, varför jag knappast behöver ägna någon tid åt att utveckla detta. Det har ju sagts både från högers och folkpartiets sida, och det har också erkänts från finansministerns sida, att den skatten i sin nuvarande utformning inte ger den rättvisa, som man skulle önska och kan kräva av en beskattning.

Det visade sig, då 1950 års skattekommitté utredde frågan, att man då hade en effektiv skatt på jordbruksfastighet av icke mindre än mellan 20 och 25 procent. Denna effektiva skatt är ju den skatt, som man kan säga påföres en fastighet utan reellt underlag. Följaktligen får man se det som en orättvis belastning på det objekt som den drabbar. Ser man å andra sidan på annan fastighet, finner man, att vid samma tid den effektiva skatten uppgick till mellan 65 och 70 procent.

Nu kan man med skäl göra gällande, att under de år som gått, sedan 1950 års skattekommitté kom med sitt material, inkomsterna ökats såväl beträffande jordbruksfastigheter som väl också beträffande gruppen annan fastighet. Men då får vi också komma ihåg, att här har ägt rum en ny fastighetstaxering, vilket gör, att man torde kunna utgå ifrån att den effektiva skatten till sin reella omfattning ingalunda har minskat. Det är påtagligt, att man måste söka finna någon form för avveckling av dessa skatteorättvisor. Man måste medge, att en del av de orättvisor den nuvarande fastighetsbeskattningen, som hårdast drabbar de ekonomiskt svagast ställda, kommer att i någon mån

avslipas genom bifall till den proposition, som nu föreligger och till vilken utskottet har yrkat bifall. Man vinner bland annat att man bättre kan utnyttja ortsavdragen och även avdrag för nedsatt skatteförmåga. Vidare har repartitionstalet sänkts från 5 till 4. Dessa förändringar tar udden av de största orättvisorna, även om man därmed inte kan säga att orättvisorna är helt undanröjda, ett förhållande som ju också finansministern i sitt anförande underströk.

Herr Nilsson i Svalöv citerade bondeförbundets program, och det är mycket stor tillfredsställelse vi bondeförbundare konstaterar, att herr Nilsson i Svalöv, som tydligen är rätt anspråksfull när det gäller val av litteratur, eftersom han tillgripit bondeförbundets program och studerat det på det djupsinniga sätt som av hans timplånga anförande framgick.

Det är alldeles riktigt att vi har sagt, att vi skall avveckla fastighetsskatten. Det är ett krav som vi inte tänker pruta på, och det är ett krav som vi har haft redan under den tid, då högern hade mycket svävande uppfattningar om fastighetsskattens vara eller icke vara.

Vi anser alltså fastighetsskatten vara en orättvisa, som skall avskaffas, men frågan är om man kan göra detta precis nu. Man får nog göra det etappvis. Jag menar att med de fördelar som förslaget innehåller och som jag förut nämnt har vi för den här gången vunnit så pass mycket, att vi kan anse oss för dagen tillfredsställda. Dessutom har finansministern framhållit i propositionen, att så fort vi får se verkningarna av denna reform som nu skall genomföras, så skall det tillsättas en utredning med direkt syfte att klarlägga hela frågan om fastighetsskattens avskaffande. Detta har understrukits av utskottet, och jag vill till kammarens protokoll få den saken ytterligare poängterad.

Alltid när fastighetsskattens avskaf-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

fande varit på tal, har man från oppositionens sida framhållit, att detta för Norrlands vidkommande skulle innebära en olycka. Denna uppfattning har förefallit att vara genomgående. Oavsett vilket parti norrlandsrepresentanterna tillhört har de alla varit av den meningen, att åtgärden skulle drabba norrlandskommunerna oerhört hårt. De siffror som 1950 års skatteutredning lagt fram visar emellertid, att om fastighetsskatten avvecklas, kommer inte endast norrlandskommunerna att drabbas därav utan även kommuner i södra och mellersta Sverige, och kommunerna skulle också drabbas mycket olika. Det har här tagits exempel från Skåne, där en jordbrukskommun på grund av fastighetsskattens slopande skulle få skatten höjd med kr. 1:18 per bevillningskrona. En jordbrukskommun i Norrland skulle däremot icke få sin utdebitering höjd med mer än 15 öre per bevillningskrona, under det att en badortskommun i mellersta Sverige skulle få utdebiteringen höjd med inte mindre än kr. 3:45.

Jag vet inte om det tidigare har verkställts någon liknande utredning om verkningarna av fastighetsskattens borttagande, men när man nu ser resultatet av den utredning som gjorts, så tror jag att även agronom Nilsson kan vara överens med mig om att vi inte utan vidare kan kasta fastighetsskatten över bord. Jag är övertygad om att vi här måste gå på finansministerns förslag, vilket ju också tillstyrks av bevillningsutskottets majoritet, som förordar att vi skall se tiden an och se vilka verkningar den reform kommer att få, som vi i dag sannolikt kommer att besluta om. På grundval härav kan vi sedan sätta i gång en utredning.

Jag vill här till kammarens protokoll med skärpa understryka, att vi hoppas denna utredning skall kunna sättas i gång så fort som möjligt, och att finansministern ger utredningen sådana direktiv att den kan sikta på fastighets-

skattens totala avveckling. Denna skatt innebär nämligen, som ofta framhållits, en orättvisa, och jag anser det därför inte vara tillbörligt att längre uttaga densamma. Från vårt håll är det därför ett krav att skatten kommer bort. Vi tackar för det steg som nu tagits och skall tagas i dag, och vi kommer att fortsätta att arbeta för och sträva efter att klara nästa etapp. Vi hoppas också att det skall bli möjligt för finansministern att taga ytterligare ett steg i rätt riktning, sedan en utredning förevarit och erfarenheter vunnits genom denna första etapp, så att hela den orättvisa som fastighetsskatten innebär kan bringas ur världen.

Herr talman! Med detta anser jag mig kunna nöja mig för dagen och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Östersund (s): Herr talman! Jag har den uppfattningen, att diskussionen dragit så långt ut på tiden, och att frågan om fastighetsskatten blivit belyst ur så många synpunkter, att det nu inte finns så mycket att tillägga.

När jag suttit och lyssnat till anförandena från höger- och folkparti-representanterna, har jag emellertid konstaterat, att man från dessa håll på ett mycket oreserverat sätt spikat fast, att fastighetsskatten bör avskaffas omedelbart. Häremot vill jag anmäla en avvikande mening. Först vill jag då erinra om att flertalet remissinstanser har avstyrkt skattens avskaffande, och man har i varje fall uppe i de norrländska kommunerna en känsla av att det skulle innebära ett ganska avsevärt inkomstbortfall att företaga den operationen just nu.

Från oppositionens sida har man försökt göra gällande, att fastighets-skatten är betydelselös även för sådana kommuner, där kraftverksbyggen pågår. Jag tror emellertid inte att vi, som representerar kommuner där stora

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

kraftverksbyggen pågår och där det finns stora bolagsskogar, vill skriva under på det. Jag har gjort en liten privat utredning över förhållandena i Jämtlands län, i vilken jag tagit med 20 kommuner. Jag har då inte bara plockat ut kraftverkskommuner, utan sammanställningen representerar ett genomsnitt av länets kommuner. Därvid har jag fått fram följande siffror:

I dessa 20 kommuner har man en sammanlagd skatteinkomst av 17 659 245 kronor, och av denna summa representerar fastighetsskatten 2 833 591 kronor. Om jag räknar om detta till procenttal finner jag, att fastighetsskatten inom dessa kommuner representerar omkring 16 procent av de sammanlagda skatteintäkterna. Nu vill jag ställa denna fråga: Om man följer den linje som man rekommenderar från högerpartiet och avskaffar fastighetsskatten, hur skall man då fylla ut de luckor som uppstår i kommunernas inkomster? Jag kan inte se annat än att det måste ske på det sättet att man höjer utdebiteringen. Jag vill beträffande denna sak säga att för min personliga del framstår det som principiellt oriktigt att ta bort en skattebörd från skogsbolagen och de stora kraftverksbolagen och flytta över denna skattetunga på de enskilda inkomsttagarna.

Jag vill, herr talman, referera ett avsnitt av det remissvar Landskommunernas förbund avgivit. Man säger där, »att det av utredningen vore ådagslagt, att de tidigare olägenheterna av garantiskatten successivt i stort sett eliminerats och att en avveckling nu mindre än någonsin kunde vara påkallad. I nuvarande konjunkturläge skulle det också vara äventyrligt att åstadkomma rubbningar i det kommunala skatteunderlaget. Antalet landskommuner, som under de senaste decennierna inom sina gränser fått en omfattande sportstugebebyggelse, större kraftverksanläggningar o. d., hade starkt ökat, och dessa kommuner vore

särskilt beroende av effektiv fastighets-skatt till icke alltför obetydliga belopp från dessa beskattningsföremål.»

Sammanfattningsvis vill jag anmäla att jag hyser den bestämda uppfattningen, att man inte nu bör slopa fastighetsskatten. Detta skulle nämligen innebära att ett stort antal kommuner, inte bara i Norrland utan även på andra håll i landet råkade i betydande ekonomiska svårigheter.

Jag har, herr talman, velat ha detta antecknat till protokollet och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf): Herr talman! Det ligger i sakens natur att så snart det här rör sig om hur vi skall beskatta människorna i vårt land blir det alltid mer än en synpunkt, som kommer att göra sig gällande om hur den lagstiftning skall se ut efter vilken skatterna skall utgå. Så har skett även denna gång, och det var ju väntat, ty fastighetsskatten har ju varit föremål för upprepade behandlingar sedan mycket, mycket lång tid tillbaka. Om man läser vad utredningen skrivit här-om får man en historik, som det är mycket intressant att ta del av. Det är inte tural om att man haft ögonen på de förhållanden, som härvidlag varit rådande, men frågan är hur man skall kunna skapa bättre förhållanden och på vilket sätt detta skall ske så att man inte begår felet att hoppa ur askan i elden åtminstone beträffande vissa delar av den lagstiftning man vill åstadkomma. Jag blev nog en smula förvånad över att debatten kommit att så länge dröja vid de stora godsen i Skåne, men det berodde väl på att herr Nilsson i Svalöv lade upp sitt anförande på det sätt han gjorde. Jag vill liksom herr Vigelsbo understryka, att med det steg vi nu kommer att ta, om bevillningsutskottets förslag blir bifallet, kommer vi här ett stycke framåt. Ändå är som herr Nilsson i Svalöv påpekade de svagast ställda här

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

i landet de som inte kunnat utnyttja de kommunala ortsavdragen. Den saken blir ju tillrättalagd nu, och det kommer att bli en tröst för herr Nilsson i Svalöv och för hans godsägare att de nu får för det första repartitionstalet sänkt från 5 till 4, och får det väl också ifall inkomsten härrör allenast från jordbruk och därigenom tillfälle att utnyttja ortsavdraget. Det rättar i varje fall till förhållandena för den allra största delen som drabbas därav att de inte kunnat utnyttja ortsavdraget. Det är med andra ord en stor framgång i avvaktan på hela denna beskattnings avskaffande och dess ersättande med ett system som täcker vad vi vill åstadkomma.

Jag tänker nu särskilt exempelvis på hurusom man i en nybildad storkommun i mitt hemlän får fram följande siffror beträffande fastighetsskatten. Den senaste fastighetstaxeringen visar att ett enda industriellt företag, som har en gren av sin verksamhet, nämligen en kraftstation, där fick den åsatt ett taxeringsvärde av 19 330 400 kronor medan taxeringsvärdet i denna nya storkommun, som är en av länets kanske bästa jordbruksbygder med mycken skog, stannar vid 17 973 100 kronor. Ett enda kraftverk är där i runt tal 1,3 miljoner högre taxerat än helt kommunen. Om vi nu utan vidare skulle följa högerns förslag utan att veta hur vi skall ordna beskattningen i ett sådant där fall frågar jag mig, hur vi skall kunna ordna fördelningen av de samlade inkomsterna kommunerna emellan från ett av Sveriges allra största företag, som har sitt huvudkontor i en stad men verksamheten i övrigt förlagd till en rad socknar, som berörs därav att till den eller den trakten förlagts ett kraftverk eller ett annat industriellt företag. Den nöten måste knäckas först, ty denna inkomstkälla har dock lämnat sitt bidrag till företagets samlade inkomst. Kan vi få den sidan av saken ventilerad, har vi kom-

mit ett stycke på väg. Men som det nu är kan man knappast vara nöjd och gå med på att vi på ett enda bräde skall ta bort fastighetsskatten, när man på ett belopp av 19 330 000 kronor redovisar till inkomsttaxering 598,3 bevilningskronor, under det att, om man använder sig av repartitionstalet 5, inte mindre än 9 665 bevilningskronor skulle tillfalla kommunen. Över 9 000 bevilningskronor skulle med andra ord på en gång tagas bort, och det kan befolkningen i den kommunen inte vara med om att med berätt mod fränhända sig. Det är därför vi går emot vad som på den punkten föreslås.

Vi har emellertid inte uppgivit våra krav, men så länge man inte kan lösa frågan på ett förnuftigt sätt, anser jag det knappast vara rimligt att brådska med resultat att många av våra svenska kommuner skall få det sämre. Det var — det kan jag påpeka i detta sammanhang — intressant att i föl lyssna till den strid som då fördes härom, och vi kan läsa i protokollen vad herr Gunnarsson i Näliden därvid yttrade i denna fråga.

Vad beträffar en- och tvåfamiljsfastigheterna, så har det under behandlingen i utskottet vittnats om vilka svårigheter taxeringsnämnderna i olika delar av landet på den punkten haft att brottas med. Det är självklart att i ett litet taxeringsdistrikt, där man känner så gott som varje husägare och på närmare håll kan följa vad som sker, har man kanske inte haft så stora svårigheter att bedöma, om reparationsavdragen är skäligen eller inte. I sådana distrikt, där detta är omöjligt, utan där man får lita till pappersuppgifter, kan det naturligtvis gå såsom det ofta gjorts, att det blir strid om vad som kan vara skäligt. Man har också många gånger i fråga om villor, som ägaren inte haft som sin ordinarie bostad, lyckats dra av rätt stora belopp, varigenom man kunnat minska sin skatt.

Det är ofrånkomligt att härvidlag

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

möter oss ett problem på beskattningens område, som man förmodligen inte kan lösa på sådant sätt, att vi inte än en gång måste ta itu med det. Den föreslagna lösningen blir dock mycket enkel ur viss synpunkt, men jag tror som sagt, såsom också tidigare har påpekats, att vi nog kommer att få höra talas om fastighetsägare, som just nu upprustar, exempelvis en gård som man ärvt och som taxeras som »annan fastighet». En sådan person — jag har ett sådant fall som jag handlagt i vår — har en inkomst på 15 000 kronor och rustar upp gården i fråga för 8 000 eller 9 000 kronor men har ändå 6 000 kronor kvar att leva på. Han hinner göra denna upprustning innan den nya lagen träder i kraft. Men han kan ha en granne, som blir föremål för den 3-procentiga taxeringen på vad han kan ha nedlagt i sin fastighet men icke efter de nya bestämmelserna har rätt till avdrag för en omfattande reparation.

I alla fall är det inte så förfärligt stor skillnad på det hyresvärde vi åsatt dessa fastigheter i den delen av landet, ty i detta sammanhang kommer även en annan fråga upp, nämligen hur man skall kunna åsätta fastigheterna ett riktigt taxeringsvärde. Det är helt andra lagar som varit bestämmande för oss i dylika fall. Man har inte sagt, att man skall fastställa ett taxeringsvärde, som svarar emot den hyra man eventuellt kan ha, utan det har varit fråga om två skilda principer, som kanske vid nästa fastighetstaxering kommer att spela en roll. På förfrågan har uppgivits för mig att man tagit hänsyn till belägenheten av vederbörande fastigheter och beräknat taxeringsvärdena därefter. Jag vet visserligen att det förhåller sig så, men länsstyrelserna utger varje år ett schema, vari anges att så och så stor bör hyran vara för den och den sortens bostad.

Jag har gjort några undersökningar och kommit till det resultatet, att i allmänhet blir det inte några större för-

skjutningar till följd av det föreslagna 3-procentiga avdraget. I många fall blir taxeringsvärdet lägre, endast i några fall har jag fått fram ett något högre belopp. Då det torde vara omöjligt att lösa denna fråga genom en lagstiftning, som tillgodoser alla önskemål som kan framföras, har jag utan att reservera mig antecknat mitt namn under bevillningsutskottets betänkande även i denna del. Vi får nu pröva denna anordning och se om den leder till det resultat vi hoppas på. Jag tror att reformen är ett led i det fortsatta sökandet efter former för beskattningen som blir så rättvisa som möjligt. Självfallet torde vi på detta område — jag säger detta av många års erfarenhet — knappast nå fram till någon millimeterrättvisa.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till förslagen i de föreliggande betänkandena nr 49 och 50.

Herr JÖNSSON i Rossbol (bf): Herr talman! Vi är tydligen ense om att fastighetsskatten helt skall bort så fort som möjligt. Det har sagts tidigare och jag vill understryka det, att detta är ett gammalt krav från bondeförbundet och en målsättning, som vi inte släppt ur sikte utan som vi står fast vid alljämt. Men vi har fått ta vissa hänsyn, inte minst till norrländska förhållanden. Jag skall nämna några få exempel.

Det finns många kommuner där de stora skogsbolagen innehar en fullständigt dominerande del av fastigheterna. Det kan vara 50, 60 och ända upp till 70 procent av fastighetsvärdet som ägs av skogsbolag. De har en underbar teknik när de redovisar inkomsterna från avverkningarna på dessa fastigheter. Det blir då oftast ingen beskattningsbar inkomst, och det blir således heller ingenting att kvitta fastighetsskatten mot. Det skulle innebära att bolagen bleve fullständigt skattefria, om fastighetsskatten toges bort. Det är inför des-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

sa perspektiv som de norrländska kommunerna inte har kunnat acceptera ett borttagande av fastighetsskatten med mindre än att man får en översyn över den s. k. skatteteknik, som bolagen använder, eller också en effektiv skatteutjämning.

Jag skall ta ett annat exempel, från kraftverken. Ragunda kommun har 60 procent av fastighetsvärdet i kraftverksbyggnader. Ett av de större kraftverken, Krångede, ägs av stora industrier. Det ligger i sakens natur att Krångede kraftverk kan ta ut precis vad man behöver i kostnadstäckning för bolagets drift, men det blir ingenting därutöver att beskatta. Dylika omständigheter gör, att man med fullt fog kan säga, att om fastighetsskatten nu skulle borttagas, så skulle en hel rad av de stora kraftverken ävenså bli skattefria med de konsekvenser det skulle ha för kommunerna.

Nu kan man inte resonera om fastighetsskatten så enkelt som herr Nilsson i Östersund gjorde. Att fastighetsskatten är i medeltal 16 procent i ett visst antal kommuner säger nämligen ingenting om den effektiva fastighetsskatten. Om man har inkomster kan man som bekant kvitta bort fastighetsskatten, och därför går det inte att med denna enkla schematiska bild avgöra vad belastningen skulle bli.

Men det är tydligt att med den teknik, som kommer till användning vid de stora bolagens och kraftverkens inkomstredovisningar o. s. v., man inte kan säga, vilka konsekvenserna blir, men man har anledning förutsätta att det för de berörda kommunerna skulle bli rätt besvärligt om fastighetsskatten avskaffades omedelbart. Vi är på rätt väg nu, och jag anser att erfarenheten undan för undan får visa oss hur raskt vi skall gå fram med fastighetsskattens avskrivande. Kan det skapas garantier för de mest utsatta kommunerna, som har skogsbolag och kraftstationer som skatteobjekt, eller kan man komma till

rätta med beskattningen på annat sätt, så kan avskaffandet gå raskare. Kan man inte det, måste man skynda långsamt med fastighetsskattens avskaffande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle: Herr talman! Herr Jönsson i Rossbol sade, att om man kunde komma till rätta med det problem, som rör kraftverken och de stora skogsbolagen, så skulle han vara en av de första att rösta för fastighetsskatten snara, ja vi kan kanske säga omedelbara slopande. Detta problem anser jag löst genom den paragraf, som jag redan en gång citerat här i dag och som ingår i högerns förslag.

Herr ANDERSSON i Essvik (s): Herr talman! Jag skall först lova en sak som jag ämnar hålla, nämligen att fatta mig mycket kort.

De redovisade nya grunderna för inkomstbeskattning av fastigheter, som bebos av en och två familjer, förefaller mig vara mycket rättvisare än de regler, som tidigare har tillämpats. Jag har aldrig kunnat förstå att det varit någon högre grad av rättvisa att den förmån, som beboendet av en egen fastighet innebär, skall räknas som intäkt. Det förefaller mig vara betydligt rättvisare, att värdet av det insatskapital som är nedlagt i fastigheten upp-tas efter en viss angiven procentsats och att avdrag får ske för de verkliga räntekostnaderna. Det är enligt mitt sätt att se betydligt rättvisare än vad som tidigare har tillämpats.

När man kommer till sådana slutsatser som till exempel herr Nilsson i Svalöv och säger, att den nya ordningen har tillkommit på bekostnad av rättvisan, så måste detta ytterst hotna i bristande kännedom om hur den nu-

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

varande ordningen tillämpas. Taxeringsförordningen är ju känd som mycket krånglig. Även de regler i taxeringsförordningen, som för lekmannen framstår såsom kristallklara, blir i praktiken mycket invecklade. Det föreskrives t. ex. i taxeringsförordningen om beskattningen av de här berörda fastigheterna, att värdet av egen bostad skall upptas i likhet med i orten gällande hyresvärdet. För taxeringsnämndens ordförande, som skall i praktiken omsätta detta, blir det ofta en mycket svår och omständlig historia. Det är över huvud taget inte möjligt att skipa rättvisa. Taxeringsnämndens ledamöter har ju inte möjligheter att besöka de olika enskilda lägenheterna och på så sätt få ett underlag för att skapa den rättvisa som avses. Slutet på det hela blir att även med nuvarande ordning tillämpas en i högsta grad schablonmässig uppskattning av bostaden.

På avdragssidan i deklara-tionsblanketten gäller ju att avdrag får ske för bland annat underhåll och reparationer, däremot får avdrag inte ske för förbättringar. Men hur är det i praktiken? Taxeringsnämndens ordförande får in en deklara-tion, i vilken det yrkas avdrag för ett relativt stort belopp. Om han anser beloppet väl högt och är ambitiös kanske han skriver till vederbörande deklara-tant och begär förklaring. Han får ett svar, men blir av svaret ofta inte klokare än han var innan han tog del av det. Slutet på det hela blir, alldenstund taxeringsförfarandet ju är tidsbundet — det måste vara fastställt inom en ganska kort tidsperiod — att han även i det fallet får tillämpa en schablon. Han får anta att det belopp, som är redovisat såsom avdragsgillt, är riktigt. Den s. k. schablonmetod, som enligt den nya förordningen skulle komma att tillämpas, anser jag följaktligen vara rättvisare än den gamla ordningen. Jag tror därför att det är betydande överdrift att på-

stå att den nya ordningen har tillkommit på bekostnad av rättvisan.

I egenskap av ordförande i ett taxeringsdistrikt kunde jag inte uraktlåta att i samband med årets taxeringar ställa mig frågan, hur det skulle ha gått i år, om vi då skulle ha tillämpat de i propositionen föreslagna nya reglerna. Med benäget biträde av en ledamot av taxeringsnämnden verkställde vi en beräkning, som omfattade 220 fastigheter, vilka tillsammans representerade ett taxeringsvärde av 2,3 miljoner kronor. 149 av dessa fastigheter lämnade efter den gamla ordningen en nettointäkt av 37 500 kronor, och 71 fastigheter lämnade ett underskott på 17 000 kronor. Om de i propositionen föreslagna reglerna hade tillämpats i år, hade resultatet blivit att 164 fastigheter tillsammans skulle ha lämnat ett nettoöverskott av 33 400 medan 56 fastigheter skulle ha lämnat ett underskott av 12 000 kronor.

Detta exempel visar att talet om de nackdelar, som tillämpningen av den nya ordningen skulle medföra för skattebetalarna, är betydligt överdrivet. Vad som klart framgår av exemplet är enligt mitt sätt att se att det är förbluffande hur nära varandra dessa bägge metoder slår.

Därtill kommer en sak, som jag tycker inte bör förbises, särskilt inte av dem som alltid korar sig till riddare i kampen mot allt krångel, nämligen att den nya ordningen ju ändå medför att mellan 600 000 och 700 000 deklara-nter slipper ifrån allt krångel med fastighetsbilagan och att taxeringsnämnderna får en betydande minskning av sitt arbete. Det kan man däremot inte säga när det gäller propositionen 186, om vilken jag har den uppfattningen, att den för taxeringsnämnderna och särskilt för deras ordförande kommer att medföra en ökning av arbetet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ändrade grunder för fastighetsbeskattningen.

Herr SJÖLIN (fp): Herr talman! Herr Nilsson i Östersund yttrade att folkpartiet och högern vill avskaffa fastighetsskatten. Detta yttrande tyder på att herr Nilsson inte har tagit del av handlingarna. Folkpartiets ställning skiljer sig ju från regeringens endast däri, att vi utom en sänkning av reparationstalet från 5 till 4 även vill ha ett fritt belopp av 20 000 kronor för varje taxeringsenhet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen tillkännagav, att han med hänsyn till de under överläggningen framställda yrkandena kommer att framställa propositioner i fråga om punkten B. 5) före övriga punkter i utskottets hemställan.

I enlighet härmed gav herr talmannen nu propositioner dels på bifall till utskottets i punkten B. 5) gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna, med I betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B. 5) i utskottets förevarande betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 148 ja och 29 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten B. 5) gjorda hemställan.

Härefter gav herr talmannen propositioner i fråga om utskottets hemställan i punkten A., nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna punkt; 2:o) bifall till den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna, med II betecknade reservationen i motsvarande del; samt 3:o) bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Nilsson i Svalöv votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A. i bevillningsutskottets betänkande nr 49 antager den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen, i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit punkten A. i den med II betecknade

Ändrade grunder för inkomsttaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter.

reservationen, som avgivits av herrar Velander och Nilsson i Svalöv.

Sedan kammarens ledmöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Sjölin begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 71 ja och 84 nej, varjämte 47 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A. i utskottets betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna, med II betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 122 ja och 32 nej, varjämte 46 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A.

På därå av herr talmannen givna propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna B. 1)—4) och 6) hemställt.

§ 10.

Ändrade grunder för inkomsttaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 mars 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 187, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits, att beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter vid taxering skulle ske enligt en förenklad schablonmetod. Såsom inkomst skulle i princip upptagas beräknad ränta å ägarens eget kapital i sådan fastighet. Procenttalet för räntan hade föreslagits till 3. Av tekniska skäl skulle ränteberäkningen utföras så, att ränta efter nämnda procenttal beräknades å fastighetens hela taxeringsvärde, varefter avdrag gjordes för ägarens verkliga räntekostnader för lånat kapital i fastigheten.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett antal motioner.

I de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 596 av herr *Hjalmarson m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 187».

Ändrade grunder för inkomsttaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter.

I motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge* hade hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 för sin del måtte besluta att hyresvärdet vid taxering av inkomst av en- och tvåfamiljsvillor skall beräknas efter 2,5 procent av taxeringsvärdet i stället för av Kungl. Maj:t förslagna 3 procent».

I de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen beslutar att hyresvärdet av sommarbostad skall upptagas till högst hälften av den hyra som gäller för motsvarande permanentbostad och att vederbörande utskott får i uppdrag att utarbeta erforderlig lagtext».

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187, för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist m. fl.* och II: 360 av herr *Nilsson i Göingegården m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 596 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

4) motionen I: 473 av herr *Lundqvist*, ävensom

5) motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*,
måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 474 av

herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 596 av herr *Hjalmarson m. fl.*, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist m. fl.* och II: 360 av herr *Nilsson i Göingegården m. fl.*,

3) motionen I: 473 av herr *Lundqvist*, ävensom

4) motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*,
måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Spetz*, *Johan Persson*, *Sjölin*, *Åqvist* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*, för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring, att 24 § 2 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse, innebärande, att intäkten skulle beräknas till 2,5 procent av taxeringsvärdet i stället för av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna 3 procent;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist m. fl.* och II: 360 av herr *Nilsson i Göingegården m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 596 av herr *Hjalmarson m. fl.* samt

4) motionen I: 473 av herr *Lundqvist*,

måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Ändrade grunder för inkomsttaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter.

III) av herrar *Sjölin* och *Åqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin* m. fl. för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar av 24 § 2 mom. samt punkt 6 av anvisningarna till 24 §, som framginge av reservationen;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist* m. fl. och II: 360 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 596 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

3) motionen I: 473 av herr *Lundqvist*, samt

4) motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*,

mätte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Enligt den under III) anmärkta reservationen skulle till 24 § 2 mom. kommunalskattelagen såsom en andra punkt i första stycket fogas ett tillägg av följande lydelse:

»Användes fastigheten enbart som sommarbostad skall såsom intäkt upp- tagas ett belopp motsvarande en och en halv procent av taxeringsvärdet.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *NILSSON* i Svalöv (h): Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservation nr I, av herr *Velander* och mig.

Herr *SJÖLIN* (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr II, av herr *Spetz* m. fl., vid punkten

A, och vidare till reservationen nr III, av mig och herr *Åqvist*, i vad gäller tillägget till 24 § i kommunalskattelagen.

Herr *KÄRRLANDER* (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Herr talmannen tillkännagav, att han med hänsyn till de under överläggningen framställda yrkandena komme att framställa propositioner i fråga om punkten B. 3) före övriga punkter i utskottets hemställan.

I enlighet härmed gav herr talmannen först propositioner dels på bifall till utskottets i punkten B. 3) gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Nilsson* i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B. 3) i utskottets betänkande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr *Nilsson* i Svalöv

Ändrade grunder för inkomsttaxering av en- och tvåfamiljsfastigheter.

begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 149 ja och 29 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten B. 3) gjorda hemställan.

Härpå gav herr talmannen propositioner beträffande punkten A) utom såvitt anginge anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan med nämnda undantag dels ock på bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjölin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 50 utom såvitt angår anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sjölin begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 80 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A) i förevarande del.

Härefter framställde herr talmannen propositioner såvitt anginge det föreslagna tillägget till 24 § kommunalskattelagen i fråga om beskattning av fastighet, som användes enbart till sommarbostad, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta avseende dels ock på bifall i motsvarande del till den av herrar Sjölin och Äqvist avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjölin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 50, såvitt angår det föreslagna tillägget till 24 § kommunalskattelagen i fråga om beskattningen av fastighet, som användes enbart som sommarbostad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Sjölin och Äqvist avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

På därå av herr talmannen givna propositioner biföll kammaren slutligen vad utskottet hemställt beträffande anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen ävensom i punkterna B. 1) och 2) samt 4) och 5).

Motioner om ändrade grunder för ortsavdrag m. m. — Stödet av den inhemska smörproduktionen m. m.

§ 11.

Motioner om ändrade grunder för ortsavdrag m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av väckta motioner om ändring i visst hänseende av kommunalskattelagens bestämmelser rörande rätt till ortsavdrag och avdragsrätt för försäkringspremier m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr JANSSON i Aspeboda (bf): Herr talman! Att jag i år har avgivit denna motion trots det som skrevs i ämnet 1948, beror på att jag under årens lopp har märkt, hur antalet skattskyldiga, som inte kunnat tillgodonjuta de kommunala ortsavdragen, emedan de har inkomst av rörelse eller annan inkomst som inte får beskattas i hemortskommunen, har stigit. Jag tror mig kunna bevisa, att detta beror på bostadsbristen. Man har tvingats skaffa sig bostad i en kommun, där man sedan blivit skriven, oaktat man haft sin rörelse i och inkomster från en annan kommun. På så sätt har man gått miste om de kommunala ortsavdragen. När nu dessa har höjts väsentligt, vartill kan läggas de ökade möjligheterna till avdrag för försäkringspremier m. m., har jag ansett det vara angeläget att åter väcka frågan på tal. Utskottets välvilliga skrivning innebär ju otvetydigt, att denna sak bör ordnas så skyndsamt som möjligt.

Jag har, herr talman, intet yrkande utöver utskottets förslag, men har med dessa ord velat förklara varför jag väckt motionen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Stödet av den inhemska smörproduktionen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition angående utformningen av det tekniska systemet för stödet av den inhemska smörproduktionen m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KOLLBERG (fp): Herr talman! Jag kan först som sist säga ifrån, att jag inte tänker ställa något yrkande. Att jag tar till orda beror främst på att jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid en som det förefaller mig mycket väsentlig sida av den proposition vi nu skall behandla.

Jag skall inte gå in på några detaljer. Som alla vet innehåller propositionen föreslag om att vi i stället för det nuvarande accis- och clearingsystemet skall få ett system med en särskild avgift på importen av utländska fettvaror och fetträvaror. I princip skall importen vara fri. Så är emellertid fallet endast i princip. Det förslag rörande importen som framlägges i propositionen har nämligen mycket litet med frihet att göra. Det innebär inte, att vem som helst, som kan ha intresse av saken, kan importera de varor det är tal om. Meningen är nämligen, att importen skall centraliseras till och handhas av en för ändamålet särskilt bildad ekonomisk förening. Det skall alltså upprättas någonting som vi närmast kan kalla importmonopol.

Detta är vad jordbruksministern föreslår i dag. Det märkliga är nu, att riksdagen i förra veckan tog ställning till ett förslag från handelsministern, vilket ju inte precis innebar upprättande av några monopol utan en lagstiftning som riktade sig mot olika former av konkurrensbegränsning och som talade mycket varmt för statsmakternas medverkan vid skapandet av en friare konkurrens.

Detta sammanträffande ger ju onekligen anledning till en hel del reflexioner. Det är ingen tvekan om att det är

Stödet av den inhemska smörproduktionen m. m.

en betydande konkurrensbegränsning som föreslås i den proposition som vi i dag behandlar. Jag kan i detta sammanhang nämna, att kommerskollegium, inom vilket som bekant den s. k. monopolutredningsbyrån finns, i sitt remissyttrande säger bland annat följande tacksvärda ord angående Kungl. Maj:ts förslag: »Det är uppenbart, att en sådan monopolställning, som ifrågasvarande förening skulle erhålla, komme att medföra en stark konkurrensbegränsande effekt. Kollegium vill erinra om strävandena att eliminera konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet. Även med hänsyn härtill är det av vikt att man prövar, om förhållandena verkligen kräver en fortsatt central inriktning av handeln på detta område.»

Vad nu denna ekonomiska förening angår är det som sagt uppenbart, att den innebär en betydande konkurrensbegränsning. Det är ju också uppenbart, att propositionen utformat den på ett sådant sätt att konkurrensen begränsats onödigt hårt. Enligt propositionen skulle nämligen föreningen vara öppen endast för industriella fettkonsumenter, medan däremot de företagare inom handeln, som kunde ha intresse av att importera, skulle vara utestängda.

Under utskottsbehandlingen har emellertid förslaget mjukats upp i den riktningen, att det uttryckligen sagts ifrån att föreningen skall stå öppen även för andra företagare än industriella fettkonsumenter. Innebörden av detta bevillningsutskottets uttalande är att handelsföretag, som importerar de här avsedda varorna, skall beredas medlemskap i föreningen. Vidare har bevillningsutskottet sagt ifrån, att frågan om fri import skall upptagas till ny prövning efter någon tid.

Jag har som sagt intet yrkande. Jag tycker emellertid, att det kan ha sitt intresse att konstatera, att riksdagen i dag kommer att besluta om en statlig reglering med starkt konkurrensbegrän-

sande effekt. Det är den första efter antagandet av lagen mot konkurrensbegränsningar. Herr talman! Det är tydligen inte alltid så lätt att leva som man lär.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Det är klart att man kan göra det konstaterandet som herr Kollberg nu gjorde, men då skall man också komma ihåg att detta är ett tillstånd som vi har haft under praktiskt taget hela kriget. Jag ber att få understryka just vad herr Kollberg här var inne på att utskottet säger, att så fort denna förening har verkat under någon tid bör man ta upp hela problemet igen och undersöka om man inte kan övergå till fri import. Jag hoppas att när någon tid gått de krafter, som är intresserade av denna fråga, skall passa på och få hela frågan omprövad. Ytterst återfaller ju det hela på 1947 års riksdagsbeslut om jordbruket.

Herr KOLLBERG (fp): Herr talman! Den föreslagna importregleringen återfaller inte på 1947 års beslut angående jordbruksregleringen. Att importmonopol inrättats är ju egentligen en bekvämlighetsåtgärd, som man vidtagit för att kunna på enkelt sätt driva in avgifterna och få god kontroll. För jordbruksregleringens upprätthållande fordras däremot en avgiftsbeläggning men inte en begränsning av importen på sätt som här skett.

Jag vill i övrigt inte polemisera mot bevillningsutskottets ärade ordförande, som inom utskottet visat förstäelse för de av mig framförda sypunkterna. Jag vill till slut påpeka att det är märkvärdigt, att bevillningsutskottet skall behöva säga ifrån åt Kungl. Maj:t att efter någon tid pröva om denna fråga. Det vore rättigare, om Kungl. Maj:t redan från början konstruerade ett system, som inte innebar någon konkurrensbegränsning.

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Jag tycker inte alls det är märkvärdigt att bevillningsutskottet, om det kommer till det resultatet att frågan bör omprövas, säger till Kungl. Maj:t, vilken Kungl. Maj:t det än är fråga om, att åter pröva en fråga.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämvelavgiften, m. m.; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärings i riket m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

§ 14.

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1953 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 205, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att godkänna de grunder för medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg, som föredragande depar-

tementschefen, statsrådet Persson, förordad samt att medgiva, att bidrag till avlönande av i finska och tyska församlingarna i Stockholm anställda präster finge utgå ur kyrkofonden enligt grunder, som förordats av föredragande departementschefen.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts fyra motioner.

I motionerna I: 462 av herr *Lundqvist m. fl.* och II: 580 av herr *Cassel m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte med beaktande av vad i motionen anförts avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 205».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen icke måtte bifalla de genom propositionen framlagda förslagen;

B) att motionerna I: 462 och II: 580 måtte anses besvarade genom vad utskottet i punkten A) hemställt;

C) att motionerna I: 453 och II: 568 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Gezelius* beträffande utskottets motivering; samt

2) av herrar *Lindberg* och *Ekström*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 453 och II: 568 samt I: 462 och II: 580, måtte bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit i förevarande proposition, nr 205.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr LINDBERG (s): Herr talman! Till detta utlåtande har herr Ekström och jag fogat en reservation — reservation nr 2. Denna reservation går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande ärende; utskottet har ju, efter vad som nyss upplästes, hemställt om avslag på propositionen.

Inom utskottet diskuterades denna

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

fråga ganska ingående, och efter föredragningen blev det diskussion närmast om de ekonomiska frågorna i samband med ett upphörande av de finska och tyska församlingarna, även den tyska församlingen i Göteborg. Man kom emellertid till det resultatet — vilket kanske här kan vitsordas — att den kungl. propositionen beträffande de ekonomiska frågorna var ytterst knapphändig. Man frågade sig hur mycket pengar det skulle kosta, när man nu ville ha möjligheter att anslå medel ur kyrkofonden till dessa, jag höll på att säga främmande prästers avlöning. Denna sak är emellertid inte utredd. Den skall ju utredas så småningom. Utskottet har emellertid ansett de ekonomiska frågorna så pass betydelsefulla, att man inte utan vidare kunde bifalla propositionen.

Eftersom vi här i riksdagen flera gånger tidigare har fattat beslut på ungefär samma grunder som de nu av Kungl. Maj:t föreslagna, är det emellertid klart att det icke hade varit äventyrligt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, allra minst som en närmare utredning framdeles utlovats i dessa frågor. För egen del har jag den uppfattningen, att dessa främmande församlingar måste upphöra, om man nu skall gå in för att häva den s. k. tvångsanslutningen av svenska medborgare till dessa församlingar. Om denna tvångsanslutning blir hävd blir församlingarna av med cirka 50 procent — och kanske mera — av de medlemmar de för närvarande har.

När denna fråga diskuterades i första kammaren sades det, att detta egentligen inte betyder så mycket, ty dessa medlemmar utträdde ju bara ur kyrkan och inte ur församlingen. Här ligger det väl ändå något annorlunda till. I och med deras utträdande har församlingen också förlorat deras medlemskap, och man kan således inte beskatta dem på samma sätt som tidi-

gare. På det sättet måste det ändå bli några andra som skall betala i detta sammanhang, och då menar man att det blir de samfällda kyrkoförsamlingarna i Stockholm som skall göra det. Andra skall alltså betala för att utlänningarna skall få ha sina egna församlingar här i Stockholm.

Det har också anförts att det är en gammal tradition att dessa församlingar finns, och därför skulle man inte bryta detta förhållande utan vidare, utan det borde i varje fall vara starka skäl innan en sådan ukas om deras upphörande utgår. Jag frågar mig: Har nu denna gamla tradition i fortsättningen något existensberättigande, och har den haft det under de senaste 50—60 åren? Nej, säkerligen inte. Det finns egentligen inte några skäl för att dessa församlingar skall finnas kvar. Den omständigheten att de är gamla tycker jag inte behöver betyda något i sammanhanget.

Vidare har det sagts att dessa människor, som kommer från Finland och Tyskland och inte behärskar svenska språket, skulle få delta i gudstjänsterna i finska och tyska församlingarna och höra predikningarna på sitt eget språk, och detta skulle också vara ganska värdefullt. Ja, det tror jag nog det är, åtminstone för en del av dem, men hur går det då för tyskar och finnar som vistas i andra delar av riket och inte kan komma i åtnjutande av denna utomordentliga förmån att få gå till tyska och finska kyrkorna i Stockholm? De måste ju också leva sitt liv och inlemmas i det svenska samhället. Det är väl deras egen mening att de skall det, eftersom de söker svenskt medborgarskap och i stor utsträckning är svenska medborgare. Skulle man bibehålla dessa församlingar enbart ur dessa synpunkter, skulle man upprätta liknande församlingar i en hel rad svenska städer och kanske t. o. m. på

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

något ställe på landsbygden för att tillgodose detta krav.

Nu är det ju inte meningen att skicka i väg dessa människor helt vind för våg även om denna församlingsbildning upphör, utan de får väl rättighet att bilda sina församlingar på samma sätt som Sverige har församlingar i en rad andra länder, församlingar som man härifrån får betala för i den mån församlingarna själva inte kan bära alla kostnaderna.

Jag tycker vidare att det skulle ha varit en fördel ur alla synpunkter att bifalla Kungl. Maj:ts proposition och därmed också lämna möjlighet till en lugn och normal avveckling av dessa församlingar, finska och tyska församlingarna i Stockholm samt också den tyska i Göteborg.

Jag skall med detta, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr RYLANDER (fp): Herr talman! Här har utskottet egentligen inte uttalat någon mening om huruvida dessa församlingar skall bli bestående för framtiden eller inte. Utskottet har inte velat göra detta innan de frågor av organisatorisk och ekonomisk art, som ha betydelse i detta sammanhang, har blivit utredda. Dessa frågor är mycket besvärliga; det har statsrådet själv sagt.

Här har ju under flera år skett en utredning, som avslutades så tidigt som 1947. Men den utredningen tog aldrig sikte på att församlingarna skulle avskaffas, utan utredningsmannens förslag gick ut på en revidering av anslutningsbestämmelserna, innebärande bl. a. upphävande av tvångsanslutningen för svenska medborgare. Över detta förslag infordrades också yttranden från olika håll, bl. a. från dessa församlingar. Församlingarna hade där ingen anledning tänka sig att de skulle upplösas; då hade de måhända yttrat sig på annat sätt och mera ingående om detta spörsmål.

Det är väl inte för mycket begärt, att om dessa församlingar, som är från 1500- och 1600-talen och har ett rikt kyrkligt liv, skall avskaffas, det först blir fullständigt utrett hur det kommer att gå med dem och deras egendom i framtiden. Jag skall inte gå in på alla de olika frågor herr Lindberg drog upp. Jag vill själv erkänna att det är mycket svåra spörsmål och att det naturligtvis ingalunda saknas skäl att ställa frågan om församlingarna för framtiden skall få bibehållas eller inte. Jag vill nämna en sådan sak som folkbokföringen, där naturligtvis varje undantag från regeln är en besvärlighet — det skall man erkänna. Jag vill dock nämna att jag nyligen talade med en person, för övrigt en ledamot av denna kammare, som vet vad man egentligen kan veta om folkbokföringen i Stockholm, och han ansåg att när det gällde bara dessa få församlingar var den olägenheten så pass liten, att den i och för sig inte skulle vara något hinder för att bibehålla församlingarna.

Jag vill inte heller tillmäta traditionen en så stor roll att den under alla förhållanden skulle få fälla utslaget. Gällde det här ett större antal församlingar, skulle jag vara den förste att säga att traditionen får vika på grund av de olägenheter som är en följd av en särordning härvidlag. Men när det bara gäller ett fåtal församlingar ställer det sig annorlunda, och vi har då att tänka inte bara på oss själva utan också på de länder, vilkas medborgare har nytta av att församlingarna finns. Därvid spelar det ingen roll att medborgare i andra landsdelar inte kan ha samma förmån av församlingarna som de som bor i Stockholm respektive Göteborg. Nu är för resen den frågan inte alls så enkel som herr Lindberg vill göra den. Prästerskapet vid finska församlingen i Stockholm och de anställda tjänstemännen betjänar även församlingar i andra delar av riket. Så fort

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

det uppkommer någon besvärlighet, skriver man nämligen till pastorsämbetet i finska församlingen i Stockholm, och jag förmodar att fallet är detsamma med de tyska församlingarna.

Herr talman! Utskottet vill inte gå med på att de nationella församlingarna skall upplösas med mindre än att de grundläggande ekonomiska och organisatoriska frågorna utreds dessförinnan. Det är bara på en punkt som utskottet har uttalat, att en ändring bör komma till stånd, nämligen beträffande tvångsanslutningen för svenska medborgare. Utskottet anser att denna åtgärd inte längre bör bibehållas, men en så enkel åtgärd som upphävande av denna tvångsanslutning bör inte i och för sig påkalla några särskilda åtgärder i ekonomiskt hänseende till tryggnad av församlingarnas fortbestånd under den närmaste tiden. Skulle det gälla någon längre tid framöver, är det ju möjligt för ecklesiastikministern att komma åter till riksdagen för att få ett bemyndigande i sådan riktning.

Jag vill tillägga — utan att uttala hur det skall gå med församlingarna i framtiden — att jag finner det rimligt och rättvist att man visar en ganska generös inställning gentemot dessa församlingar när det gäller deras framtid, det må nu vara ett bibehållande av församlingarna, som kan tänkas på olika sätt, eller deras avskaffande och ersättande med utlandsförsamlingar i dessa städer. I vilket fall som helst bör väl bland annat sådana frågor som hur det skall gå med kyrkorna utredas innan man tar ett sådant steg.

Herr talman! Jag skall inte utbreda mig vidare nu utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EKSTRÖM (s): Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort deklarerar min uppfattning i denna fråga.

Jag sade i utskottet, och jag kan gär-

na upprepa det i kammaren, att jag före utskottsbehandlingen av detta ärende hade mycket ringa kännedom om dessa församlingars existens. Jag blev därför mycket förvånad när jag tog del av propositionen och fann att vi här i landet hade en finsk och två tyska församlingar med kyrklig, administrativ verksamhet. Man sade mig under utskottsbehandlingen, att dessa församlingar är att betrakta som svenska församlingar med stort inslag av svenska medborgare och att det var oriktigt att beteckna dem som utländska församlingar. Jag tror att detta är åtminstone delvis riktigt, ty man finner i propositionen, att om alla svenska medborgare skulle utträda ur de nämnda församlingarna, skulle skatteunderlaget sjunka med 72 procent i finska församlingen i Stockholm, med 78 procent i tyska församlingen i Stockholm och med 89 procent i tyska församlingen i Göteborg. Om inkomstunderlaget är någorlunda jämnt fördelat mellan de svenska och utländska medborgarna, skulle det betyda att ungefär tre fjärdedelar av alla till församlingarna anslutna skulle vara svenska och cirka en fjärdedel finska eller tyska medborgare. Detta talar enligt min mening mot ett bibehållande av församlingarna, men det talar för propositionen. Ty om de svenska medborgarna skulle utträda i någon större utsträckning, behövdes säkerligen det stöd ur kyrkofonden som ecklesiastikministern i så fall vill ge till avlöning av dessa präster.

Jag tror heller inte på argumentet, att dessa församlingar på ett bättre sätt än de rent svenska skulle förmedla övergången till svensk kulturmiljö, som jag tror det heter i herr Cassels motion. Nog förefaller det mig underligt att man skulle fortare komma in i den svenska gemenskapen därför att man är kyrkoskriven i en finsk eller tysk församling.

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Departementschefen har sagt, att han tänker låta utreda de ekonomiska frågorna, och i avvaktan på denna utredning föreslår han, som jag förut antydde, att medel ur kyrkofonden skall få ges till bestridande av lönekostnaderna för i dessa församlingar anställda präster. Detta, plus att en svensk medborgare enligt min mening bör tillhöra en av våra svenska territoriella församlingar, även om han är född av tyska eller finska föräldrar men har förvärvat svenskt medborgerskap, har varit tillräckligt för mig, herr talman, för att anse, att Kungl. Maj:ts proposition nr 205 bör bifallas. Jag yrkar således bifall till reservationen.

Herr EDENMAN (s): Herr talman! Det vore intressant att i denna fråga ingå på den historiska bakgrunden. Det vore onekligen ganska givande, men av tidsskäl, som alla känner till, skall jag inte göra det. Jag skall heller inte ta upp själva sakdebatten, alltså frågan om församlingarnas vara eller icke vara, utan hänvisar på den punkten till propositionen och reservationen samt de yttranden, som hållits av herrar Lindberg och Ekström. Jag vill i stället beröra något av den formella sidan av detta problem, desto mer som utskottets avstyrkande i mycket hög grad baseras på formella resonemang. Jag vill också notera, att utskottets ärade ordförande inte tog ställning i sak utan uteslutande förde diskussionen efter den formella linjen.

Utskottet har tydligen åberopat två skäl för avslag på propositionen. Det ena skälet är att församlingarna och övriga remissinstanser inte har fått tillfälle att yttra sig över de av departementschefen föreslagna nya anslutningsbestämmelserna eller hans uppfattning om församlingarnas upplösning. Det andra skälet är, att ställning till frågan om församlingarnas upplösning icke kan tagas, förrän vissa följd-

frågor av ekonomisk och organisatorisk natur blivit närmare utredda, och att ställning till frågan om ändring av anslutningsbestämmelserna i den omfattning departementschefen föreslagit icke kan tagas utan ett samtidigt ställningstagande till frågan om församlingarnas vara eller icke vara.

Utskottsmajoriteten har alltså såsom skäl för avslag åberopat, att det föreliggande ärendet icke är tillräckligt utrett för ett sakligt ståndpunktstagande. Det kan alltså, herr talman, vara anledning att uppehålla sig vid denna formella motivering. Såsom framgår av propositionen och understrukits i reservationen är frågan om de nationella församlingarnas ställning en mycket gammal fråga. Den är vid det här laget 20 år gammal. Den har under denna tid aktualiserats tre gånger: dels år 1933 genom en framställning från ett stort antal kyrkofullmäktige i Göteborg, dels år 1945 genom herr Sjödahls motion i första kammaren, dels år 1947 genom kammarrådet Schallings betänkande. Frågan har varit föremål för remissbehandling likaledes tre gånger. Genom här omnämnda initiativ till en omprövning av församlingarnas ställning och genom den remissbehandling, som nämnda initiativ föranlett, måste man nog påstå, att detta ärende har blivit osedvanligt väl och grundligt utrett, i vad avser frågan om församlingarnas vara eller icke vara.

Utskottets påstående att församlingarna och övriga remissinstanser icke fått tillfälle att yttra sig i frågan om församlingarnas vara eller icke vara är i själva verket ett påstående som saknar underlag. Dessutom har utskottets uppfattning på denna punkt ett mycket stort principiellt intresse för denna kammare, och det vore fres-tande att anknyta till debatten om arbetsformerna i Kungl. Maj:ts kansli. Jag skall emellertid icke göra detta utan i stället säga följande.

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Redan i sitt yttrande över herr Sjödahls motion år 1945 framhöll kammarkollegiet, att frågan om upphävande av tvångsanslutningen av svenska medborgare till församlingarna aktualiserade ett ställningstagande till frågan om församlingarna över huvud taget borde finnas kvar.

Av kammarrådet Schallings betänkande framgår vilka ekonomiska konsekvenser som ett upphävande av tvångsanslutningen av svenska medborgare kan få för församlingarna. Schalling har i anslutning härtill ingående redogjort för villkoren och förutsättningarna för församlingarnas fortsatta existens. Allt detta är material, som givetvis varit tillgängligt för utskottet. Härigenom har vi fått det erforderliga underlaget för en diskussion om församlingarnas upplösning. Alla som uttalat sig i den här frågan har nämligen varit ense om att ett upphävande av tvångsanslutningen innebär en mycket närliggande risk för att församlingarna måste upplösas, såvitt icke ekonomiskt stöd utifrån erhålles. Frågan huruvida ekonomiskt stöd skall beredas församlingarna eller icke har varit och är fortfarande en fråga om församlingarnas vara eller icke vara. Det är därför självklart, att sistnämnda fråga tagits upp i betänkandet och i de däröver avgivna remissyttrandena. Av propositionen och handlingarna i ärendet framgår också, att församlingarna i motsats till vad herr Rylander framhöll varit ytterligt intresserade av att argumentera just för sin fortsatta existens. De har varit mycket väl medvetna om att detta utredningsarbete och även det Schallingska betänkandet har rört deras vara eller icke vara.

Av betänkandet, av remissyttrandena och av propositionen framgår också samtliga de synpunkter, som är av värde vid bedömning av denna fråga, och ytterligare utredning för att bedöma själva sakfrågan, om försam-

lingarna bör upplösas eller icke, torde knappast vara erforderlig.

Vad är det då utskottsmajoriteten föreslår? Jag skall ta ett allmänt exempel. Vi har ett betänkande, betänkandet remissbehandlas utomordentligt grundligt, under denna remissbehandling framkommer olika uppfattningar, bland annat den uppfattningen, att församlingarna skall upplösas. Utredningsmannen har inte föreslagit det. Men Kungl. Maj:t går på en annan linje än utredningsmannens, en linje som är företrädd bland annat av centrala ämbetsverk, i detta fall statskontoret, varjämte även andra remissinstanser har gått på samma linje.

Nu säger utskottet, att remissinstanserna och församlingarna har inte fått ta del av de nya synpunkterna och av Kungl. Maj:ts förslag. Det skulle alltså innebära i princip, att varje gång som regeringen lägger fram ett förslag, som inte hundraprocentigt följer en sakkunnigutredning utan i stället baserar sig på uppslag som framförts under remissbehandlingen, skulle Kungl. Maj:t icke kunna framlägga en proposition till riksdagen och hänvisa till denna remissbehandling utan måste göra ett helt nytt remissförfarande. Detta är uppenbarligen fullständigt orimligt.

Utskottsmajoriteten har vidare framhållit, att man inte heller kan ta ställning till frågan om församlingarnas upplösning förrän vissa följdfrågor av ekonomisk och organisatorisk natur blivit närmare utredda. Dessa frågor är inte så invecklade, enligt vad jag kan förstå. De är tidsödande, men de är knappast av den natur att de behöver underställas riksdagen. Hela denna fråga om de tyska och finska församlingarnas vara eller icke vara har blivit en riksdagsfråga därför att Kungl. Maj:t begär anslag ur kyrkofonden till dessa församlingar.

Jag vill, herr talman, läsa 4—5 rader

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

ur den sista vetenskapliga utredning av dessa spörsmål, som förmodligen finns, nämligen förre kammarrådet Skoglunds utredning om Skeppsholms församling, nyligen utkommen. Där säger han allmänt, »att Kungl. Maj:ts befogenhet att besluta om bildande och upphörande av kyrkliga församlingar icke är inskränkt till garnisonsförsamlingar utan gäller församlingar i allmänhet, vare sig territoriella eller icke-territoriella. Denna befogenhet, som gällt av ålder, har bekräftats genom lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning den 13 juni 1919.»

Detta gör att utskottets ställningstagande blir ändå egendomligare. Man yrkar alltså på en ytterligare utredning i en fråga, som aldrig kommer och under vissa förutsättningar aldrig kan komma att underställas riksdagen. Det är ju uteslutande därför att ecklesiastikministern har velat få en mjuk övergång och ekonomiskt skydda dessa svaga församlingar som detta har blivit en riksdagsfråga.

Till sist, herr talman: frågan om religionsvården för finsktalande och tysktalande icke svenska medborgare kan lösas lika bra med andra metoder. Det är på flera ställen antytt i propositionen, att några som helst försök att förhindra gudstjänst på t. ex. finska här i Stockholm ingalunda är avsedda att göras. Men som herr Lindberg nyss framhöll bör riksdagen vid behandlingen av denna fråga inte alldeles bortse från de ekonomiska konsekvenserna. Det är ändå en utgift på ungefär 100 000 kronor som det här gäller.

Sverige har en annan tradition på detta område än vad Tyskland och Finland har. Men det kanske ändå bör erinras om att det är den svenska kyrkan som håller de svenska församlingarna i Helsingfors, Berlin och London och där de eljest finns. Det är väl inte så onaturligt att då tycka, att

i ett läge, som är helt annat under det tjugonde seklet än vad det var på 1500-talet, den finska respektive den tyska kyrkan — eller vilken av de tyska kyrkorna det kan bli frågan om — får ekonomiskt bekosta sina utlandsförsamlingar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

På grund av förfall för sekreteraren övertogs protokollföringen nu, jämlikt herr talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren Per Bergsten.

In fidem

Gunnar Britth.

Herr LUNDQVIST (s): Herr talman! Eftersom jag tillhör majoriteten av utskottet skall jag be att få säga några ord.

Herr Edenman framhåller att denna fråga är synnerligen väl utredd och att de ekonomiska konsekvenserna redan skulle vara klarlagda. Då skulle man gärna önska att detta funnits tillgängligt vid utskottsbehandlingen av detta ärende. Såvitt jag förstår finns det fortfarande en hel del frågetecken kvar beträffande lönefrågor och organisatoriska frågor.

Det kan visserligen tyckas att när det gäller sådana ärenden som de kyrkliga skulle det vara en trossak, men jag har den uppfattningen att man också bör ha reda på de ekonomiska konsekvenserna både när det gäller framtida löner, anslag ur kyrkofonden och förfogande över den kyrkliga egendomen.

Jag vill erinra om att när det gäller den kyrkliga egendomen har utredningsmanen tidigare anfört bland annat följande som berör Kristine församling i Göteborg och finns återgivet på s. 11 i utskottets utlåtande: »I händelse av en upplösning av gemenskapen torde församlingen ha giltiga anspråk på att ensam disponera över Kristine kyrka och denna — jämlikt

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Kungl. Maj:ts beslut den 7 mars 1785 — tillkommande tonnageavgifter av till Göteborg ankommande tyska och holländska fartyg samt att från samfälligheten erhålla ersättning, beräknad efter nutida värden, för de tillgångar denna år 1883 mottagit från församlingen. En konsekvens härav skulle bli, att Kristine territoriella församling komme att utestängas från kyrkan.»

Jag anser alltså att det fortfarande finns en hel del frågetecken, hur det förhåller sig med den kyrkliga egendomen här i Stockholm och i Göteborg liksom även beträffande lönefrågorna. Det är en av anledningarna till att vi ställt oss frågande i utskottet. Vi har inte ansett att frågan föreligger i det utredda skick som man har rätt att kräva. Det är därför jag för min personliga del anslutit mig till reservationen. Jag har nämligen samma uppfattning som jag hörde finansministern göra sig till tolk för tidigare här i dag då han sade, att riksdagen skall veta vad den beslutar. Det vill jag också veta innan jag är med om att fatta beslut i detta ärende.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Efter den ingående debatt som förts här kanske jag inte skulle behöva säga så mycket, men jag vill ändå framföra några synpunkter, som för mig varit avgörande vid denna propositions framläggande.

Alla är överens om att anslutningsreglerna beträffande dessa församlingar ingalunda är sådana som de bör vara i dagens läge, och därför har jag menat att det vore riktigt att ju förr desto hellre göra en ändring i detta avseende. Det är emellertid inte tu tal om att dessa församlingar skulle komma i ett försämrat ekonomiskt läge, om vi ger möjlighet för svenska medborgare att dra sig ifrån dem. Om de svenska medborgare, som nu hör dit, i

allmänhet skulle utträda, skulle det bli en mycket stor försämring i vederbörande församlingars ekonomi. Och det är klart att man då ställer sig frågan: Finns det några tillräckligt starka motiv för att dessa församlingar skall bestå även i fortsättningen? Ja, jag kan här gott säga att jag varit mycket tveksam inför de argument som kan framföras för eller emot. Jag har dock till sist kommit till att argumenten för församlingarnas avskaffande är de starkare. Det är ingalunda något hastigt påfund i ecklesiastikdepartementet — det har varit starka argument i den riktningen — utan tvärtom har, som herr Edenman påpekade, flera mycket sakkunniga remissinstanser varit inne på just den frågan. Man kan således inte säga annat än att den frågan varit diskuterad under förberedelsearbetet och det ganska ingående. Men jag har givetvis inte velat ställa dessa församlingar och deras medlemmar i en alltför svår övergångssituation, och därför har regeringen begärt bemyndigande att hjälpa församlingarna genom bidrag ur kyrkofonden under en övergångstid. Ty märk väl att vi har ingalunda i propositionen förklarat, att allting är så utrett som det borde vara, utan vi har endast förklarat, att det torde inte nytta vidare att väga argumenten för eller emot församlingarnas bibehållande. Att det skulle uppkomma ekonomiska problem såväl vid en minskning som ett avskaffande av dessa församlingar, problem som tarvar ytterligare utredning, det har klart framhållits i propositionen. Där har sålunda sagts att en utredning av de ekonomiska problemen skall göras. Men nu vidgar utskottet detta och skriver, att man kan inte i dagens läge ta ställning till frågan om församlingarna skall vara kvar på längre sikt eller inte, och därför bör vi göra denna utredning, som ändå i viss omfattning skall utföras, alldeles förut-sättningslös. Må så vara! Vi förlorar

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

väl inte så mycket vare sig i tid eller pengar genom att göra på det sättet. Men jag tror dock inte att resultatet blir så mycket annorlunda än propositionen. Därför skulle jag givetvis helst se att propositionen bifölles. Det bleve givetvis då så att man finge vara beredd att sätta in dessa kyrkofondsmedel, som jag menar är alldeles nödvändiga om inte under det närmaste året så dock förr eller senare. Man borde därför snarast ha klarhet i att de kunde användas för att inte övergången skulle bli alltför svår för dessa församlingar.

Jag menar sålunda, herr talman, att det vore riktigast om andra kamraren nu ville följa reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s): Herr talman! Som statsrådet nyss sade har man ju blivit allmänt överens om att tvångsanslutningen av svenska medborgare till dessa församlingar skall upphöra. Men det har man väl inte varit så länge. Jag var själv motionär i kyrkomötet om att tvångsanslutningen skulle upphöra, och där var man i det utskott, som behandlade motionen, angelägen att framhålla, att man inte ville ta ställning därför att frågan låg under utredning. För de flesta är det liksom det var för herr Ekström nog så att man kanske inte känt till att i Stockholm boende personer av finsk och tysk härstamning och deras ättlingar, ibland ända upp i fjärde eller femte led, samt hustrurna till sådana personer är tvångsanslutna, evad de är svenska medborgare eller ej. Jag vill relatera ett enda fall som gjort att man fått se avigsidorna av en sådan tvångsanslutning. När Stockholm inkorporerade Spånga var det en svensk medborgare där av tysk härkomst. Han kände sig som en svensk medborgare och hade även kommit in i svenskt församlingsliv och bli-

vit ledamot av kyrkofullmäktige och jag tror också av kyrkorådet. När Spånga inkorporerades med Stockholm fick han lämna Spånga församling och tvångsanslöts till den tyska församlingen i Stockholm. Det visar hur absurdt det är med denna tvångsanslutning. Nu är utskottet — även majoriteten — överens om att denna tvångsanslutning av svenska medborgare bör upphöra. I och med detta har man släppt den tradition som man här sagt sig vilja bibehålla. Man bibehåller icke en tradition utan tummar på den ganska allvarligt, även om man stannar för den mening som utskottet gjort till sin. Men man vill inte i utskottet släppa tanken på att svenska medborgare skall få lov att ansluta sig frivilligt, att de skall få en rättighet, som inga andra svenska medborgare har, nämligen att välja församling. Här är inte fråga om en trosanslutning, om vilken tro man har, utan att det är fråga om kyrkobokföringsorten. Man har ju samma rättighet som andra att begagna sig av religionsfrihetslagen, även om man tillhör den finska eller den tyska församlingen såsom tvångsansluten. Man kan mycket väl utträda ur dessa församlingar, men man får betala de 40 procent i kyrkoskatt, som alla utträdde måste betala. I utskottet har man emellertid önskat, att det även framdeles skulle finnas möjligheter för svenska medborgare att utträda ur den församling i Stockholm, där man är bosatt, och gå in i den finska eller tyska församlingen och hjälpa till att klara deras finanser. Församlingarnas beskattningsrätt över de anslutna medlemmarna vill man nämligen ha kvar. Det måste alltid bli ganska dryga skatter för församlingsmedlemmarna. Man frågar sig emellertid varför tyska metallarbetare och hembiträden här i Stockholm — vilka fortfarande är tyska medborgare och anslutna till den tyska församlingen — skall behöva betala så stora avgifter.

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

I försvaret av dessa församlingar har man anfört att genom att det i en församling med många svenskar finns finska eller tyska intressen, skulle man lyckas slussa in dessa personer av utländsk härkomst i svenskt kulturliv. Det resonemanget är emellertid inte hållbart längre, när man räknar med att så många tyskar och finnar skall gå ur församlingarna, när de inte längre är tvångsanslutna. Det finns sedan ingen möjlighet vidare att slussa in dem i svenskt kulturliv. Vi kommer ihåg hur det var under kriget. Efter vad jag hört var det då ganska besvärligt i tyska församlingen, där man hade tyska flyktingar, alltså tyskar som flytt från Hitler, och även tyskar med stortyska fantasier.

Nu har den invändningen gjorts, att det väl bara var bra att vi hade tyska församlingen, som höll stånd mot den värsta hitlerismen. Vidare har man sagt, att de många svensksinnade människorna i församlingen haft ett utjämnande inflytande på de politiska motsättningarna. Jag tycker emellertid, att det är ett dåligt argument för en kyrklig församling att man där kunnat utöva ett visst politiskt inflytande, även om det i detta fall har varit till nytta. Det är inte ett argument, som bör tillmätas någon betydelse. Ett sådant politiskt inflytande får man hävda på annat sätt än i kyrkliga församlingar. Man bör inte ge sig in i politisk verksamhet med personer, som icke är svenska medborgare. Dem bör man lämna i fred!

Det är alltså inte församlingarnas religiösa betydelse som i första hand framhållits. Om man talar med dem, som har hand om dessa församlingar, får man ofta höra, att de är alldeles utmärkta hjälpmedel för att hålla ordning på bland annat de finska och tyska hembiträderna här i Stockholm, ty man kan anlita församlingarna som upplysningscentraler. Jag menar inte att de tyska och finska församlingarna

endast utnyttjas i upplysningssyfte, att man intar något slags dålig husbondeställning, utan församlingarna lämnar naturligtvis också en mycket värdefull hjälp ur social synpunkt. Många av de finska och tyska hembiträden, som finns här i Stockholm, är nämligen ganska ensamma och proletariserade och har därför svårt att få kontakter och vinna anknytningar här i staden. Jag tror därför, att nämnda församlingar, sådana de nu är, har stor betydelse för just det proletariserade element, som särskilt dessa kvinnor utgör, vilka i stor utsträckning tar sådana arbeten, som svenska medborgare inte är så särskilt förtjusta i.

Men den sociala verksamhet dessa församlingar bedriver kan väl utövas även i församlingar med annan struktur än den nuvarande; de är alltså icke oersättliga. Och om det i en sådan församling fattas ett beslut om t. ex. ett socialt anslag, som icke har lagens stöd, så kan väl det överklagas. I andra församlingar händer det ju ofta, att man är rädd för att bevilja ett dylikt anslag, om man befarar att någon i kyrkofullmäktige kommer att överklaga det. Den sociala verksamheten har dock bevisligen varit till stor nytta för många ensamma människor i dessa församlingar.

Utskottet har den uppfattningen, att vi skall utreda hur vi skall förfara med ifrågakvarande församlingar, men departementschefen har förklarat, att det inte är så mycket att utreda; vi skulle bara fatta ett principbeslut, vilket vore värdefullt för frågans lösning. Jag anser också att just i de politiskt lugna förhållanden vi nu har är det lämpligt att försöka lösa sådana, om jag får säga kitsliga frågor, som man alltid har att göra med när det gäller andra länders medborgare och förhållandet till främmande länder. Jag anser också, att det är mycket lämpligt att nu ta itu med denna fråga, med hänsyn till att en

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

revidering av församlingsindelningen är aktuell. Vi har här i Stockholm många frågor, som snart måste lösas. De sammanhänger med delningen av de mycket stora församlingar, där vi nu endast har två präster på ett mycket stort antal medborgare. Vi försöker här endast befordra en lösning, som förr eller senare måste komma.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 2 av herrar Lindberg och Ekström.

Herr RYLANDER (fp): Herr talman! Det förvånar mig att man här i andra kammaren kan riva upp en så stor debatt om denna fråga, sedan första kammaren avslagit propositionen utan att det ens har ställts något yrkande om bifall till densamma.

Jag skall inte gå in på det otal argument i sak, som framförts av bland andra fru Eriksson i Stockholm, eftersom utskottet inte gått in i sak utan har, som herr Edenman mycket riktigt påpekade, mera formellt angripit frågan. Men när herr Edenman säger att denna fråga är osedvanligt väl utredd, tillåter jag mig ha en annan mening.

Herr Edenman sade att det skulle vara mycket intressant att angripa detta problem i anslutning till den debatt som tidigare förts om arbetsformerna. Ja, det kan man verkligen säga. Jag tror det var statsministern som sade att man kan väl förstå att en departementschef, som har en proposition färdig, också vill lägga fram den, varpå herr Olsson i Gävle, om jag minns rätt, peplikerade att även riksdagen har vissa ambitioner. Allt detta är så riktigt, men vad man inte kan förstå är att en proposition som denna skall behöva läggas fram så sent som den 11 april, när ärendet vilat sedan 1947 och man av oförklarlig anledning låtit det ligga i avbidan på religionsfrihetslagen med mera som inte hör hit.

Vidare sade herr Edenman att om man inte skulle kunna lägga fram en proposition, som innehåller något annat än utredningsmannens förslag, skulle det vara mycket besvärligt. Ja, kanske har man blivit bortskämd av statsrådet Zetterberg, som i det hänseendet varit mycket hygglig. Han brukar göra departementspromemorior och skicka ut dem, om inte till alla hörda instanser så dock till dem som saken närmare angår, om han har något väsentligt nytt att komma med. Det är verkligen fallet med detta förslag att dessa församlingar skulle upplösas i stället för att bibehållas, vilket utredningsmannen har utgått ifrån. Det är för övrigt inte bara utredningsmannen utan även en del av de instanser, som här blivit åberopade, som uttalat sig i denna riktning. Låt mig citera vad kammarkollegium säger: »Såsom förut anförts förutsätter kollegiet, att församlingarnas bibehållande såsom svenska kyrkoförsamlingar är av allmänt intresse.» Liknande uttalanden kan man hitta lite varstans i remissyttrandena.

Man kan väl utgå ifrån att riksdagen, innan den lämnar ett bemyndigande att anslå kyrkofondsmedel, vill ha reda på hur det skall bli med kyrkorna i framtiden, oavsett om den saken kommer att prövas av riksdagen eller ej. Om de skall bibehållas eller inte har ju stor betydelse, när eventuellt vederbörande församling ersättes med en utlandsförsamling. Ty man kan visst inte utgå ifrån att en utlandsförsamling utan vidare får äganderätt till den kyrka som den nationella församlingen nu har. Detta framgår också tydligt av remissinstansernas yttranden.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten och framför allt inte förirra mig in i det sakliga, vilket kunde vara nog så intressant och där jag säkerligen också hade en hel del att säga. Men jag har inte bundit mig i det hänseendet och tänker inte heller göra det på detta

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

stadium. Jag tycker det är ganska svårt att binda sig härvidlag och att detta är en svår fråga att få till behandling så här på slutet av riksdagen, när den dessutom trängs med andra frågor.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr EDENMAN (s) kort genmäle: Herr talman! Denna fråga är självfallet av den art att första lagutskottet utan vidare kunnat skjuta på den till hösten, och den är icke av den art att man från utskottets sida behöver göra gällande att Kungl. Maj:t har forcerat den.

Att ärendet inte framlagts tidigare för riksdagen beror helt enkelt på att domkapitlet i Stockholm och Göteborg ansett, att religionsfrihetslagstiftningen möjligen skulle kunna komma att inverka på frågan. Detta visste man inte, förrän man hade lagstiftningen klar. Nu är den färdig, och då är det ganska naturligt att ecklesiastikministern tog upp frågan, alldenstund den stått på lut så länge i departementet.

Det vare mig fjärran att inte respektera de allmänna synpunkter utskottet och herrar Rylander och Lundqvist anfört, att man skall veta vad man beslutar om. Jag har för min del alltid levat i den föreställningen, att det är när man skall försöka locka in riksdagen på några äventyr, framför allt i fråga om utgifter, som det är ytterligt angeläget att man motiverar vad som föreslås och skildrar vilka konsekvenser ett bifall kan medföra.

Här är ju läget det, att antingen bibehålles församlingarna — och det blir en ganska dyrbar historia — eller också upplöses församlingarna, och det blir betydligt billigare. Ecklesiastikministern har nu föreslagit att man under en övergångstid, om man väljer en upplösning, söker täcka det största inkomst-

bortfallet med anslag ur kyrkofonden. Men detta kan, herr Lundqvist, under inga förhållanden bli dyrbarare än vad det blir, om riksdagen inte kommer att följa Kungl. Maj:ts förslag. Det är inte så att ett bifall till reservationen föranleder automatiska utgifter i framtiden. Intet i utredningen ger stöd för något sådant.

Herr LINDBERG (s): Herr talman! Jag begärde ordet för att få säga ett par saker i anslutning till diskussionen om de ekonomiska frågorna. Särskilt vill jag säga några ord till herr Lundqvist, då han sade att han ville veta vad löner och sådant går till och att det även vore en del andra ting som skulle klaras ut.

Utskottsmajoriteten har inte varit lika angelägen att få veta vad det kostar, när det gäller frågan om anslutning till Stockholms kyrkliga samfällighet. Då får det tydligen kosta vad det vill, det intresserar man sig inte för; men när det är fråga om en verklig upplösning, som skulle betalas med några tusental kronor från kyrkofonden, så är det genast det ekonomiska intresset, som till varje pris måste bevakas. Låt mig citera vad som sagts från de finska och tyska församlingarna: »Representanter för finska och tyska församlingarna i Stockholm har inför utskottet sammanstående uttalat, att det nuvarande tvånget för svenska medborgare att tillhöra de nationella församlingarna bör upphävas och att vissa andra modifikationer i anslutningsreglerna kan vidtagas samt att församlingarna i samband med sådana ändringar av anslutningsreglerna bör anslutas till huvudstadens kyrkliga samfällighet.» Detta sagt från dessa församlingar just med tanke på ekonomien.

Utskottet säger i sin motivering för avslagsyrkandet: »Utskottet anser, att tvångsanslutningen för svenska medborgare icke längre bör upprätthållas.» Nu

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

vet jag inte om detta skall vara någon riktpunkt för Kungl. Maj:t i fortsättningen. Men skall det vara det har utskottet och därmed också riksdagen, därest utskottets hemställen bifalles, inte tagit hänsyn till den ekonomiska situation som kommer att uppstå för Stockholms kyrkliga samfällighet.

Vidare måste jag vända mig till utskottsordföranden med en liten replik. Han sade att prästerna i tyska och finska församlingarna även betjänar sina landsmän i andra församlingar i Sverige. Ja, om de gör det är ju skälet för deras kvarvarande ännu mindre än jag trodde det var, ty med det antal präster som finns och det antal medlemmar som församlingarna har kan de väl knappast resa omkring i riket och hålla gudstjänst för sina landsmän. Om det skulle vara så väl beställt vore det ju för mycket präster att avlöna, och då borde det vara ännu ett skäl för att låta det hela upphöra.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LUNDQVIST (s): Herr talman! Jag ställde ett yrkande, som jag nu ber att få rätta till. Jag menade helt naturligt bifall till utskottets förslag i stället för reservationen.

Sedan ett par repliker. Det gäller först och främst det att utskottet har räknat med att tvångsanslutningen skall upphöra. Skulle det visa sig att denna utveckling medför svårartade ekonomiska konsekvenser och att församlingarnas medlemsantal minskar, utgår jag från att Kungl. Maj:t har möjlighet att rätta till saken och att sedermera understålla riksdagen frågan för ny behandling.

Jag utgår också från att man därvidlag skall ta hänsyn till de befolknings-siffror som gäller vid den aktuella tidpunkten och inte som herr Ekström till exempel bara hänvisa till år 1945, ty tar man församlingarnas medlems-

antal 1952 kommer man till helt andra resultat. Men det är inte den springande punkten för mig, utan mitt ställningstagande baserar sig på principfrågan, om vi här skall dra upp riktlinjer för hur man skall förfara med kyrklig egendom i fortsättningen.

Vidare är det väl ändå på det sättet att man räknar med att överföra innehavarna av dessa kyrkoherdetjänster till övergångsstat. På s. 20 i utlåtandet läser vi vad departementschefen sagt: »Någon utredning om huru de organisatoriska och ekonomiska frågor, som rör kyrkoherdetjänsternas nuvarande innehavare, skall lösas vid församlingarnas avveckling föreligger icke. Ej heller åtskilliga andra frågor, som är förknippade med församlingarnas upplösning, är närmare utredda. Flera av dessa senare frågor är av ekonomisk natur och av komplicerad beskaffenhet. Det synes mig därför nödvändigt, att en utredning beträffande här berörda frågor verkställs, innan en upplösning av församlingarna kan ske.»

Jag anser att riksdagen skall ha reda på detta, innan vi går med på fortsättningen.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag tycker inte det finns anledning att här spinna på temat, huruvida denna fråga är i alla detaljer mer eller mindre fullständigt utredd. Jag har ju i propositionen sagt att de ekonomiska frågorna, såsom herr Lundqvist också framhöll, inte är tillräckligt utredda, och jag har utfäst mig att göra en utredning om dem. Vad jag däremot anser inte behöver ytterligare utredas är huruvida det skulle vara rimligt att i längden upprätthålla församlingarna.

Herr NORRBY (fp): Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten och inte göra

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

den till en debatt för eller emot en kristen livsåskådning, utan jag vill bara såsom en enkel folkbokförare konstatera, att framför allt den finska församlingen och dess kyrkoherde för oss har varit till mycket stor hjälp. Man säger att det medför besvär för folkbokföringen med dessa två församlingar. Det är i så fall ett besvär som har funnits i ett par hundra år. Men man har kunnat klara det hittills, och jag tror att de fördelar som vinnes övertägar gentemot det extra besväret för folkbokföringen i Stockholms stad.

Jag vill också gärna antyda, att Finland och Finlands minister med intresse följer denna fråga. Jag har kanske också rätt att antyda, att kyrkliga frågor i Finland har en något djupare groningsgrund och litet vidare räckvidd än de har i Sverige.

Med tanke på den kännedom jag har om dessa båda församlingars betydelsefulla insatser sedan flera hundra år, både i kulturellt och socialt såväl som i religiöst avseende, vill jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD (h): Herr talman! Endast ett par kommentarer till debatten. För det första vill jag framhålla, att när man nu begär av regeringen ett principuttalande till förmån för församlingarnas upplösning, så räcker för mig fullständigt den motivering som herr Lundqvist framfört; nu liksom annars bör vi visa av erfarenheterna akta oss för principbeslut utan klara fakta.

Men härutöver ett par särskilda synpunkter och då framför allt med anledning av herr Edenmans anförande. Herr Edenman hävdade, att en regering har rätt, vilket naturligtvis ingen har bestritt, att ändra ett utredningsförslag, men — det är det som tvistefrågan gäller — inte heller är skyldig att låta den nya frågan, alltså regeringens förslag, gå till förnyad remissbehandling. Vad det här gäller rör ju frågan om liv

eller död för dessa församlingar. Det förslag som Schalling lade fram gällde livet, och det var därom ifrågavarande församlingar yttrade sig. Regeringen tar upp en helt annan idé, nämligen att framdeles döda dessa församlingar. Då bör väl ändå offret ha rätt att ge till känna sina synpunkter, ty att försvara sig är en oförytterlig rättighet, som alla dödsdömda brukar vara besvärda.

Det föreföll som om herr Edenman ville göra gällande, att riksdagen saknade befogenhet att besluta i dessa ting därför att — han åberopade till stöd härför kammarrådet Skoglund — dessa frågor skulle tillhöra det administrativa avgörandet. Ja, det är möjligt att detta formellt är riktigt. Men har nu riksdagen tagit upp frågan om tvångsanslutningen, som är den mindre frågan, skall väl riksdagen ändå ha rätt att yttra sig om den större frågan, som gäller församlingarnas vara eller inte vara. Även om man formellt skulle kunna göra gällande, att herr Edenman skulle kunna stödja sig på prejudikat, är det väl ett faktum att frågan om de icke territoriella församlingarnas vara eller icke vara rör en så djupgående princip i vår församlingsstyrelse, att riksdagen sannemligen bör ha rätt till delaktighet i beslutet.

Fru Eriksson i Stockholm, som är mycket sakkunnig på detta område, som har särskilt undersökt dessa frågor och som tidigare på ett annat forum har varit motionär, ville göra gällande att den uppfattning, som uttalas i den av herr Cassel och mig väckta motionen, nämligen att dessa församlingar har tjänstgjort som en slussning in i svensk kultur av nyinflyttade, skulle vara oriktig. Men samtidigt, något andedrag därefter, framhöll fru Eriksson att dessa församlingar otvivelaktigt hade spelat en mycket stor roll när det har gällt att ta hand om t. ex. hembiträden, för att nämna just den kår som fru Eriksson utpekade. Såvitt jag förstår, utan

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

att dock vilja åberopa någon mera djupgående sakkunskap på detta område, har väl dessa församlingars stora betydelse just legat däri, att de har kunnat omhänderta och hjälpa till rätta sådana som har flyttat in i Sverige — jag tänker framför allt på finnar — och haft språkliga svårigheter i sitt inväxande i vårt lands kultur.

Jag måste slutligen uttala min utomordentliga förvåning över den argumentering, som herr Lindberg nyss presterade och som jag tycker avviker från den saklighet som han annars brukar vinnlägga sig om i våra debatter. Han sade att om det är så, att dessa få präster i de tyska och finska församlingarna har tjänstgjort även ute i landet, skulle detta visat att antalet svenska präster ute i landet var för stort. Men vad det här gäller är predikan på finska och på tyska. Inte är väl våra svenska präster utbildade för att predika på finska eller tyska? Därför, menar jag, är den argumenteringen fullkomligt orimlig och kan ju ha giltighet möjligen endast uppe i Norrbotten.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få förena mig med utskottets uttalande. Om jag skulle få tillägga en rent personlig synpunkt skulle det vara denna: när vi nu har haft dessa församlingar i tre å fyrahundra år och när vi nu, vilket vi alla är ense om, tar bort den i och för sig orimliga tvångsanslutningen, borde vi vänta och se vad som på detta område inträffar. Skulle det visa sig, att alla svenska medborgare eller det överväldigande antalet av dessa utträder, då har det av sig självt skapats ett nytt läge, som motiverar att denna fråga underställes riksdagens prövning. Men skulle de flesta av dessa stanna kvar, finner jag att riksdagen verkligen bör fästa vederbörlig vikt vid en månghundraårig historisk tradition.

Herr EDENMAN (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Håstads uppfattning

om remissförfarandet kan inte få stå oemotsagt, anser jag. Det är ju ingalunda så att Schalling uteslutande — för att använda herr Håstads terminologi — har sysslat med församlingarnas liv. Han har utrett frågan om deras liv eller död och, för att fortsätta att citera herr Håstad, stannat för liv. Men hela problemet är aktualiserat i den Schallingska utredningen. Det är A och B. Båda alternativen går ut på remiss. En del remissinstanser stannar vid A och kallar det liv. Andra stannar vid B, vilket i detta fall betyder att församlingarna skall upphöra. Det är väl ett fullkomligt normalt förfarande att då inte skicka ut det ena alternativet som framkommit vid remissbehandlingen till förnyad remissbehandling.

Det är vidare alldeles självklart, att riksdagen har rätt att yttra sig. Bara denna debatt är väl ett tillräckligt exempel härpå, och ecklesiastikministern har ansett, att riksdagen bör yttra sig, alldenstund det finns en proposition på riksdagens bord. Vad jag har sagt är att frågan om församlingarnas vara eller inte vara, om de territoriella eller icke territoriella församlingarnas vara eller icke vara i och för sig icke är av den natur, att den behöver underställas riksdagen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle: Herr talman! Jag vill bara till herr Håstad säga, att argumentet om de tyska och finska församlingarna såsom slussar in i svenskt kulturliv väl i alla fall blir rätt svagt, om man inte längre skall ha tvångsanslutning av svenskar och då man väntar att det blir ganska få svenskar som blir kvar, bland annat därför att de troligen får en så stor skattebörd. Då kan dessa församlingar inte bli sådana slussar, även om man tidigare har ansett att de var det.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle: Herr talman! Jag vill bara fästa herr Eden-

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

mans uppmärksamhet på att det inte enbart är herr Schallings betänkande — vilket inte utmynnar i något förslag om församlingarnas död — som församlingarna vid sitt yttrande haft att taga ställning till, utan också riksdagens skrivelse, som inte utmynnade i någonting annat än en utredning angående bestämelsen om tvångsinskrivning.

Herr GEZELIUS (h): Herr talman! Jag har antecknat en blank reservation beträffande motiveringen. Jag har gjort det därför att jag har ansett, att utskottet bort starkare än som har skett understryka det svenska intresset av församlingarnas bibehållande och deras anslutning till huvudstadens kyrkliga samfällighet.

Det kan enligt mitt sätt att se inte vara något svenskt intresse att nu förvandla dessa församlingar till utlandsförsamlingar. Jag har under behandlingen i utskottet blivit övertygad om att det är ett stort svenskt intresse, att dessa församlingar är fristående både från främmande makt och från främmande legationer och att de lever ett kyrkligt liv och kulturliv tillsammans med svenskar. Det är dock i stor utsträckning människor, som förr eller senare blir naturaliserade som finns där.

Jag har alltså ansett att det är så betydande kyrkliga och kulturella värden som dessa församlingar representerar, att jag har krävt att frågan om deras upplösning, som ju propositionen direkt går in för, göres till föremål för ett allvarligt övervägande och att det förebringas vägande skäl.

Jag skall inte förlänga debatten. Jag skall bara peka på ett par saker.

Det är anmärkningsvärt att departementschefen själv betygar att utredningen var bristfällig. När utskottet hade fattat sitt preliminära beslut begärde departementet att representanter för detta skulle få komma upp i utskottet och framföra departementets synpunk-

ter. Det fanns ingenting i propositionen av vad dessa departementets representanter yttrade. Man sade, enligt de anteckningar jag gjorde, att det är klart, att om dessa församlingar för sitt fortbestånd kräver beskattningsrätt skall detta nog kunna ordnas. Det kunde också ordnas så, att svenskar kunde få gå in i dessa utlandsförsamlingar, och de ekonomiska synpunkterna, som då kom fram och debatterades, visade sig vara fullkomligt oklara för departementet.

Det fanns inte något riktigt besked om vad anledningen var till brådskan att behandla frågan om dessa församlingar så hastigt som nu skedde utan att samtidigt ta upp frågan om de andra icke territoriella församlingarna, nämligen Skeppsholms församling, Karlskrona församling och några andra militära församlingar som också existerar såsom icke territoriella församlingar. Man frågar sig vad det var för intresse som låg bakom. Jag fick inget svar på detta.

Det är också fullkomligt oklart för mig, om departementschefen har beaktat att en upplösning av den finska församlingen är en handling, som inte är vänlig emot Finland och som visar en stark brist på generositet. Det är ingen mot Finland vänlig handling att kasta fram propositionen på Schallings utredning utan att remittera den till myndigheterna och utan att ta kontakt med församlingarna eller ta hänsyn till vad förslaget betyder för Finland, som ju måste välja vägen att bilda en utlandsförsamling om departementschefens vilja skulle genomföras.

Nu har utskottet sagt — och det tycker jag är alldeles riktigt — att vi inte har fått klarhet här och att ett uttalande för ett bifall till propositionen kommer att av departementschefen uppfattas som ett ja till församlingarnas upplösning. Det är ganska naturligt att vi på den utredning som är förebragt icke har kunnat säga ja till detta. Jag hade velat

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

markera detta starkare — det är därför jag har reserverat mig — och ge anvisning om att det för närvarande icke finns någon anledning att gå in för en upplösning av dessa församlingar med all den verkan detta skulle ha för det, såsom vi har blivit övertygade om inom utskottet, verkligt blomstrande kyrkliga liv, kulturliv och sociala liv som där bedrivs, bortsett från kontakten mellan svenskar och de finnar som kommer in här i landet för att så småningom naturaliseras och då — enligt förslaget — tvingas utträda ur församlingen.

Det är därför jag har antecknat min reservation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Herr Gezelius har här frågat varför det var så brått att lägga fram denna proposition nu. Ja, vi ansåg i departementet, att när vi nu hade vår nya religionsfrihetstiftning färdig borde vi även aktualisera denna fråga, som ju var tillräckligt utredd ur dessa synpunkter. Vi var alltså fullt på det klara med — och utskottet har ju heller inte motsagt oss på den punkten — att vi borde medge friare regler för anslutningen till dessa församlingar.

Då stod det för oss också alldeles klart, att dessa församlingar kunde råka i en ekonomiskt brydsam situation, och det var för att möjliggöra att den inte skulle bli så svår, som denna proposition framlades. Brådskan i riksdagens slutspurt kan — vilket också har kommit fram i debatten — absolut inte anföras i detta sammanhang, ty denna proposition kunde lika väl ha behandlats vid höstriktsdagen.

Herr Gezelius var också inne på funderingar om hur vi har det i förhållande till andra länder. Det torde inte vara herr Gezelius obekant att vi icke har någon församling, bestående av svenskar eller svenskättlingar, i andra

länder, som är konstruerad på samma sätt som dessa församlingar.

Herr Gezelius säger, att vi har särskild anledning att undersöka förhållandet till vårt grannland Finland. Men även om vår svenska församling i Helsingfors i viss mån är privilegierad framför våra församlingar i Berlin, London och Paris, får inte Helsingforsförsamlingen så stort bidrag från finsk sida, som den finska församlingen i Stockholm nu får.

Det är ju icke meningen att ställa det svårt för de finska eller tyska medborgare, som vistas i landet. Om dessa församlingar upplöstes, skulle vi ordna det så, att både finsk och tysk gudstjänst kunde hållas för dessa även i fortsättningen. Som jag ett par gånger betonat och som vi utfäst oss i propositionen, skulle vi i alla fall ge minst lika stort bidrag, som den finska staten nu ger den svenska församlingen i Helsingfors. Någon risk för att det föreliggande förslaget skulle kunna sägas vara någon särskilt mot Finland ovänlig handling föreligger inte.

Herr GEZELIUS (h) kort genmäle: Herr talman! Departementschefen upplyser, att anledningen till brådskan närmast var, att religionsfrihetslagen nu har kommit. Men den kom redan år 1951.

Om man tar bort anslutningstvånget till dessa församlingar, får de precis samma religionsfrihet som vilken annan svensk församling som helst, ty de är anknutna till vederbörande domkapitel i Stockholm och Göteborg. Det är alltså bara anslutningstvånget som har något samband med religionsfrihetslagen.

Men, mina damer och herrar, departementschefen har här infört ett utträdestvång, som inte har något annat samband med religionsfrihetslagen än att det kanske står i motsats till kravet på religionsfrihet.

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

Om finska församlingen, som är en ekumenisk församling och även har grekisk-ortodoxa medlemmar, skulle upplösas, har detta inget annat samband med religionsfriheten än att det innebär en ändring i motsatt riktning.

Jag beklagar, att departementschefen vid sina jämförelser inte beaktar, att Finland en gång varit en del av Sverige och att det här gäller en kyrklig församling, som bestått sedan 1500-talet. Det är väl då någon skillnad mellan denna och andra församlingar.

Jag skall inte gå in på vad det kostar Sverige att ha en utlandsförsamling. Men vi har ett bestämt intresse av att hålla ihop svenskarna både i London, i Paris och i Helsingfors.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Att, såsom herr Gezelius säger, detta förslag kunde kommit förr, därför att religionsfrihetslagstiftningen varit färdig tidigare, är en sanning med modifikation. Vi har nämligen just i år definitivt godkänt de grundlägsändringar, som berodde på religionsfrihetslagstiftningen. Domkapiteln har ju också sagt, att denna ändring kunde få ett visst samband med religionsfrihetslagstiftningen. Vi har därför menat, att det vore rätta tiden just nu att ta upp saken, när religionsfrihetslagstiftningen är helt färdig.

Man kan ha delade meningar om hur vi bör ordna våra förhållanden i detta avseende med olika länder. Jag har endast pekat på att Finland behandlar svenskarna i Helsingfors på ett annat sätt än vi nu behandlar finnarna här.

Vi har för övrigt på andra håll i detta land både finsk- och tysktalande befolkning, som också skulle kunna göra anspråk på särskilda församlingar. Skulle vi dessutom göra allt vad man ur olika synpunkter kunde önska för de grupper, som inflyttat även från andra länder, skulle det bli fråga om

att tillskapa flera liknande församlingar. Det har ingen yrkat på. Är det då så stor anledning att upprätthålla dessa församlingar, som ju ändå inte kan komma att omfatta mer än en liten del av de utlänningar som finnes inom vårt lands gränser?

Herr **HOPPE** (s): Herr talman! Jag har med mycken tillfredsställelse konstaterat, att det under debatten här i kammaren inte har förekommit någonting som varit uttryck för en negativ inställning till den verksamhet som utföres av de församlingar det här gäller. Detta är gott och väl. Jag har under debatten också kunnat konstatera — något som jag anade förut — att statsrådet har en välvillig inställning till dessa församlingar och den där bedrivna verksamheten. Jag vill gärna tillägga, att jag inte alls tror att propositionen på något sätt är avsedd att vara en ovänlig handling. Men därmed kommer jag in på det som har tvingat mig själv att ta en bestämd ställning till frågan. Såvitt jag förstår det hela rätt, har man inom ifrågavarande församlingar i allmänhet känt det som om den kungl. propositionen vore en attack mot församlingarnas liv och framtid. Man har alltså betraktat den såsom en ovänlig handling.

Det har här talats om att frågan om dessa församlingars ställning har varit aktuell under en följd av år. Om jag riktigt har läst handlingarna, är det i första hand den såsom vi litet var tycker onaturliga bestämmelsen om tvångsanslutningen, som vid olika tillfällen har aktualiserat frågan. Det är denna som man har reagerat emot och som har givit anledning till framstötter från olika håll. I dag är väl alla ense om att bestämmelsen skall tagas bort, och utskottet har ju också gått in för detta.

Men, såsom herr Gezelius här nyss påpekat, man vill införa ett annat tvång i stället för det som nu skulle avskaf-

Medlemskapet i finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.

fas. Det som enligt mitt förmenande här är den springande punkten och som gör att församlingarna anser att de nu kämpar för sitt liv, är det förhållandet, att det skall bli förbjudet för svenska medborgare att ansluta sig till församlingarna. Men de svenskar, som ansluter sig till församlingarna, är ju inte vilka som helst, utan det är praktiskt taget bara fråga om ättlingar till hit inflyttade tyskar och finnar som förvärvat svensk medborgarrätt. Dessa skulle i fortsättningen inte få bli medlemmar av församlingarna, och det är detta som hotar församlingarnas både ekonomi och framtid. Jag tror att man inom församlingarna anser att man skulle kunna klara upp det hela, om man bara fick verka efter samma linjer som tidigare, med undantag för att kravet på tvångsanslutning togs bort, men det stode fritt för svenska män och kvinnor att ansluta sig till församlingarna.

Herr talman! Jag är livligt övertygad om att dessa »nationella» församlingar, såsom de brukar kallas, är en verklig tillgång för de tyskar och finnar och deras ättlingar som bor här i landet, framför allt i vår huvudstad och dess omnejd, och jag kan inte ge min anslutning till en åtgärd som innebär ett hot mot dessa församlingar. Jag tror att de som tillhör församlingarna skulle betrakta ett bifall till propositionen som en ovänlig handling, och jag vill inte engagera mig för någon ovänlig handling gentemot dessa församlingar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr GEZELIUS (h): Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill bara trycka på en sak som kammaren bör ha kännedom om.

Departementschefen begär här riksdagens godkännande av vissa principer för anslutningsbestämmelserna för ifrågavarande församlingar. Dessa är så ut-

formade, att en finsk eller tysk medborgare, som tillhör församlingarna, visserligen får kvarstå tills vidare efter en naturalisering, men måste utträda, om han flyttar från Stockholm, exempelvis ut till Djursholm. I och med att han blir naturaliserad, finns det alltså risk för att han blir utesluten ur församlingen, medan däremot hans barn, vilka redan såsom svenska medborgare hunnit bli medlemmar av församlingen, kan kvarstå där.

Detta är väl litet otympligt, och man frågar sig, om det inte är rimligt att den bestämmelse, som ger en svensk medborgare, vilken vid tidpunkten för ändringarnas vidtagande var medlem av en sådan församling, rätt att kvarstå där, skall gälla även för en finsk eller tysk medborgare som redan tidigare tillhört församlingen men som blir naturaliserad.

Propositionen är rätt oklar på denna punkt, men departementschefen begär lika fullt att riksdagen skall godkänna dess grundprinciper och att han sedan skall ha fria händer att utforma bestämmelserna. Om det sker på det sätt som han anger i propositionen, kommer församlingarna att dö, och så är han ju av med bekymret.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Lindberg och Ekström avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Lindberg och Ekström avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 79 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 33, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt mo-

tion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 24, hade herr *Herlitz* hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av att organ valda av riksdagen inrättas för samverkan med regeringen vid behandlingen av särskilda grupper av ärenden, och om framläggande för riksdagen av de förslag som därav föranledas».

Utskottet hemställde, att motionen I: 24 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Dahlén* mot vissa delar av utskottets motivering;

2) av herrar *Englund*, *Hansson* och *Hammar*, utan angivet yrkande;

3) av herr *Herlitz*; samt

4) av herr *Håstad*, som yrkat, att riksdagen i anledning av motionen I: 24 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av att organ valda av riksdagen inrättades för samverkan med regeringen vid behandlingen av särskilda grupper av ärenden och om framläggande för riksdagen av de förslag som därav kunde föranledas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr DAHLÉN (fp): Herr talman! Jag har emot vissa delar av utskottets motivering fogat en blank reservation, vilken jag endast med några korta ord skall motivera.

Utlåtandet berör en motion av herr *Herlitz* beträffande en utredning angående möjligheten och lämpligheten av att organ valda av riksdagen inrättas

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

för samverkan med regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden. Jag vill säga, att uppslaget är utomordentligt intressant. Det bygger på ett konstaterande av ett av alla känt förhållande, nämligen att en förskjutning av makten till Kungl. Maj:ts fördel och riksdagens nackdel uppenbarligen har skett. Detta gör det också enligt min mening angeläget att någonting göres. Det är uppenbart, att regeringen nu har vissa möjligheter att genom förhandlingar träffa överenskommelse med olika organisationer, t. ex. beträffande lönefrågor, jordbruket och andra dylika ärenden. Detta gör, att riksdagen i vissa lägen inte anser sig ha annan möjlighet än att bifalla Kungl. Maj:ts förslag eller att till dessa göra vissa randanteckningar. Det är angelägenhetsgraden av att denna fråga verkligen tas upp på något sätt som jag tycker, att konstitutionsutskottet i sin motivering hade kunnat kosta på sig att framhålla. Det har emellertid utskottet inte gjort, och jag har därför låtit anteckna denna blanka reservation.

Självfallet är det mycket svårt att på ett något så när konkret sätt ange hur denna fråga skall lösas. Riksdagen måste vara noga med att inte ge sig in på administrativa områden, där regeringen självklart skall råda ensam. Man måste också se till att riksdagen genom sådana delegationer inte på ett olämpligt sätt föregripes i sin behandling. Det kunde nämligen tänkas att det bleve så, att i stället för att regeringen, som nu ensam sköter om det hela, regering och riksdagens delegation helt sköte riksdagen åt sidan, vilket givetvis måste undvikas. En annan sak, som också måste undvikas, är att uppgifterna får någonting av hemlighetsmakeri över sig. En öppen deklaration av vad man har kommit fram till är nödvändig.

Herr Herlitz' motion var så pass obe-

stämd i sina formuleringar, att det inte fanns möjlighet för mig — ehuru jag var positivt inställd till frågan — att yrka bifall till den motionen. Jag måste säga, att herr Herlitz' reservation i den mån man jämför den med motionen, inte gjort saken mycket klarare. Det är därför, herr talman, jag inte har kunnat komma till annat än att motionen i år måste av riksdagen avvisas. Hade konstitutionsutskottet i sitt utlåtande fällt ett något vänligare omdöme om motionen, hade jag inte behövt reservera mig. Enligt min mening är frågan av den art, att den måste återkomma.

Herr HÅSTAD (h): Herr talman! Denna motion har tilldragit sig stor uppmärksamhet i pressen, och den har i utskottsutlåtandets form gått in och ut på föredragningslistorna som en s. k. restriktionssmörgås under de sista veckorna. Motionären yttrade i första kammaren, att ledamöterna av kammaren därigenom fått ytterligare tid till sitt förfogande för att tänka över det stora problem som behandlas i motionen. Jag vill dock ifrågasätta, om alla haft tid till sådant begrundande med hänsyn till alla övriga ärenden som hopat sig på vårt bord.

Så mycket är evident, att motionären berört ett ytterst betydelsefullt konstitutionellt problem. Det förhåller sig helt enkelt så, att den historiska konstitutionella dräkten inte riktigt passar våra moderna statsmakter. Författningen känner t. ex. inte till de stora ekonomiska och fackliga sammanslutningarna med deras makt i det nutida samhällslivet.

När man nu skall diskutera denna motion — jag skall bara göra det under några minuter — bör man skilja på de funktioner som de av motionären tänkta delegationerna kan ha, nämligen som beslutande, som samtyckande eller som samrådande.

En samrådande delegation har vi redan erfarenhet ifrån, nämligen utrikes-

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

nämnden och tidigare det hemliga utskottet, erfarenheter som har varit alltigenom positiva, låt vara att detta kanske kan förklaras av utrikesärendenas speciella natur. Vi har en annan liten delegation för tillfället, som inte är förutsedd eller reglerad i författningen utan tillkommen efter riksdagsskrivelse, nämligen ett visst samrådande mellan partidelegater och säkerhetspolisen. Vad utrikesnämnden beträffar har denna organisations uppgifter inskrivits i författningen men i övrigt har ingen författningsändring tillkommit, något som icke heller gäller partiledarkonferenserna med dessas likaledes rådpläggande funktioner.

När det gäller de rådgivande uppgifterna synes det mig, som om man inte kan blunda för de stora problem, som uppstår genom att det därvid kan bli fråga om en konfusion av ansvaret. Den parlamentariska oppositionens uppgifter kan avtrubbas. Om prominenta ledamöter insätts i dessa delegationer kan riksdagen bli bunden på ett sätt, som inte tillåter en fri och ohämmad meningsyttring. Därför tror jag i princip — jag tror att motionären inte är så avlägsen från min ståndpunkt — mindre på dessa konsultativa delegationer utom i särskilda fall, t. ex. när det gäller utrikespolitiken. Inte förty förtjänar även detta problem att undersökas från fall till fall och från område till område.

Annorlunda synes mig saken vara, när man kommer över till de beslutande eller samtyckande delegationerna. Motionären har ju infört begreppet samtyckande i den meningen, att man skall kunna tänka sig delegationer, vilkas samtycke skulle erfordras innan regeringen lät vissa beslut träda i kraft. Man har här att ta i betraktande sådana frågor — och enligt min mening endast sådana frågor — där riksdagen av olika praktiska skäl för närvarande med hänsyn till tidsutvecklingen inte i verkligheten kan utöva den makt, som riks-

dagen grundlagsenligt är tillerkänd. Vi har t. ex. löneproblemet. Vi vet hur svårt det numera är för riksdagen att på detta område utöva ett reellt inflytande. Man kan också tänka sig fullmaktslagar under krig eller andra perioder, exempelvis berörande tillämpningen av förfoganderättslagen. Jag tänker vidare på 1947 års stora debatt om regeringens rätt att ta hand om import- och exportregleringarna. Man kan exempelvis under krig också tänka sig någon delegation, som tillsammans med regeringen har att besluta i så viktiga frågor som försvaret eller polisväsendet, för att inte tala om statens åtgärder mot samhällsvådliga konflikter.

Jag har blott i allra största korthet velat peka på dessa problem såsom några exempel, där riksdagens grundlagsenliga makt i realiteten är ställd på avskrivning. Det gäller här frågor av utomordentlig betydelse för riksdagens konstitutionella ställning, och det gäller också värden av lika betydelse för alla, inte bara för majoriteten utan också för minoriteten — jag tänker nu på frågan om polisväsendet och vissa frihets- och rättsproblem. Vad statsministern för ett par dagar sedan yttrade i denna kammarområde om de svenska utskottens makt var väl tvivelaktigt i och för sig, men det är absolut inte tillämpligt som en generell regel när det gäller just de områden jag här har pekat på. Den makt som utskotten — när de sätts i efterhand — har när det gäller att pröva dessa frågor är ofta lika med plus minus noll.

Jag vill till sist, herr talman, framhålla, att jag är fullt medveten om att de problem motionären berört innefattar utomordentligt svåra avvägningar. Det gäller t. ex. att avväga inte bara på vilka områden man kan anse att oppositionen bör ha en extra och billig rätt till insyn, utan också var man lämpligen bör kunna införa en gemensam ansvarighet. Det synes mig sannolikt att det riktiga

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

måste bli att grundlagsreglera dessa frågor från område till område och inte generellt lägga en delegationsmakt i riksdagens händer. Även detta problem förtjänar dock att noggrant övervägas. Det förtjänar också att övervägas om den ansvarighet, som skall åvila dessa delegationers medlemmar, skall vara lika med riksdagsmännens eller mera utsträckt.

Hur som helst är, herr talman, de problem motionären rullat upp av grundväsentlig betydelse för riksdagens ställning i samhällslivet och i det politiska livet. Därmed är problemet också av stor vikt för medborgarna. Det är detta som föranlett mig att i princip ge min anslutning till motionärens tankegång, vilken — det vill jag betona — inte innebär att riksdagen skall få sig tillägnad någon ny makt utan endast kunna vidmakthålla den makt, som i författningen är lagd i folkrepresentationens hand.

Jag finner det vara en stor förtjänst hos motionen att den är förutsättningslös, detta just med hänsyn till ärendets mycket komplicerade natur. Jag förutsätter vidare att denna fråga, även om den genom första kammarens beslut redan har fallit, kommer tillbaka. Den kommer att tvinga sig tillbaka, och den kommer säkerligen att förr eller senare tvinga sig till en lösning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att för dagen få nöja mig med att yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr FAST (s): Herr talman! Föredragningslistan tvingar oss till stor begränsning i våra yttranden. Då jag nu skall säga några ord på utskottets vägnar vill jag först framhålla, att denna motion syftar ganska långt, framför allt i sina yttersta konsekvenser. Här är det ju fråga om att från riksdagens sida kunna införa organ, valda efter proportionell metod, med vilka regeringen har att samverka i vissa frågor, dels på det förberedande stadiet och dels kan-

ske också på det beslutande stadiet. Dessa organ skall kunna väljas för vissa grupper av ärenden och också för speciella fall, då frågor av särskild art förekommer.

Det skulle nästan räcka med denna hänvisning för att förstå hur långt motionären syftar, och till detta kommer ju den rätt intressanta målning han gör angående det nuvarande tillståndet, när han skildrar den starka regeringsmakten och den mer eller mindre svaga riksdagen. Det är också intressant att se, hur han i sin inledning framhåller att utvecklingen har gått i en riktning, som är rent grundlagsstridig. Jag känner motionären alltför väl för att inte lägga in i detta någonting annat än den rena ordalydelsen. Förmodligen menar han att utvecklingen inte står i överensstämmelse med grundlagens anda. Jag har tolkat det på det sättet, ty i annat fall skulle det ju betyda att både herr Herlitz och jag försummat vår skyldighet som ledamöter i konstitutionsutskottet.

Men när man nu skall välja dylika delegationer, sammansatta efter partipolitiska linjer — och inte alltför små, därför att även de små partierna skall få fyllig representation — hur kommer detta då att inverka på det ansvar, som riksdagen kan utkräva och till och med skall utkräva? Det kan väl inte bli riktigt detsamma, särskilt om det funnits en riksdagsdelegation som medverkat även på beslutstadiet — det är såvitt jag förstår uteslutet. Men även om delegationen medverkat på beredningsstadiet kan ju inte ansvaret bli riktigt detsamma. Och hur kommer det att bli med riksdagens obundenhet sedan man utvecklat ett dylikt system, där man har partipolitiskt sammansatta delegationer, med vilka regeringen samverkar på både förberedelse-, utrednings- och sedermera beslutstadiet? Såvitt jag förstår har man velat uppnå någonting, som jag skulle vilja kalla för en per-

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

manent samlingsregering. Men jag tror att de vägar motionären här har föreslagit icke är framkomliga. Det är ganska självklart, att man här kommer in på ömtåliga områden när det gäller både ansvarsfrågan och frågan om hur utskottets ställning blir i förhållande till riksdagen, där man kanske till och med kommer fram till en försvagning av riksdagen och en förstärkning av de partipolitiska organen.

Jag skulle i det sammanhanget, om tiden medgivit det, ha kunnat utveckla detta litet närmare. I varje fall är det ganska självklart att man inte utan vidare kan tillsätta dylika organ utan att man har i både grundlagen och på annat sätt ganska fylligt och klart redogjort för deras ställning i vårt svenska samhällsliv, ty att tänka sig en annan utveckling än den som här refererats skulle jag betrakta som ytterst otänkbart och oframkomligt med tanke på grundlagens bestämmelser.

Då jag sålunda inte ser att det för närvarande i varje fall finns några möjligheter att tillmötesgå motionären, har jag ingen anledning att närmare utveckla de skäl, som ytterligare skulle kunna anföras för utskottets avslagsyrkande. Men jag skulle vilja framhålla ytterligare en sak. Det är att vi nog är ganska överens om att vi skulle vilja söka oss fram till några andra vägar när det gäller frågor angående t. ex. besluten om tjänstemännens löner och pensioner. Men där är det nog inte så mycket fråga om det förberedande stadiet, förhandlingsstadiet, utan jag tror att det mera är fråga om beslutstadiet. Men har nämligen kommit underfund med att riksdagen icke är ett lämpligt organ att sköta lönefrågor. Hur detta skall gå till har icke rullats upp i denna motion, och konstitutionsutskottet har icke haft någon anledning att gå in på den frågan. Jag skall därför helt lämna den åsido. Men jag hänvisar till att jag tidigare i denna kammare har yttrat

mig med sympati om en annan anordning än den nuvarande i detta avseende. Utskottets avslagsyrkande innebär sålunda icke ett ställningstagande till den punkten. Det kan kanske vara skäl i att understryka det.

Herr talman! Då vi lovat varandra att begränsa oss till det yttersta, nöjer jag mig med vad jag här anfört och yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr HAMMAR (fp): Herr talman! Vid detta utlåtande är fogade inte mindre än fyra reservationer och ett särskilt yttrande. Meningarna har sålunda varit ganska skiftande inom konstitutionsutskottet. Bland reservationerna finns det en blank reservation, som är avgiven av herrar Englund och Hansson och vari jag också instämt. Låt mig blott med ett par ord få motivera detta vårt ställningstagande.

Den fråga som herr Herlitz har tagit upp i sin motion är — det har vittnats från alla dem som talat här — värd det största beaktande. I och för sig har inte heller vi haft någonting att invända mot tanken på inrättandet av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden. Vid avgörandet inom utskottet fann också de reseranter som jag företräder, att de borde biträda den uppfattning som syntes kunna utläsas ur herr Herlitz' motion.

Däremot har vi inte kunnat instämma i reservationen av herr Herlitz. Han polemiserar nämligen där mot utskottets mening och formuleringar på ett sådant sätt, att inte ens hans partikamrat inom utskottet kunnat följa honom. I varje fall har inte vi till fullo kunnat godta de synpunkter, som herr Herlitz har lagt på frågorna.

Då vi tre reseranter tidigare röstat mot utskottet och nu inte kan instämma i motionärens hemställan, har en

Motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

blank reservation varit den utväg som syns oss lämpligast.

Mot motionens syfte som sådant har vi, såsom betygats vid flera tillfällen, inte velat ställa oss avvisande. Tvärtom anser vi de tankar som där kommer till uttryck vara värda all uppmärksamhet. Vår blanka reservation får nog närmast betraktas som ett »välkommen åter» med motioner. Den fråga som här har aktualiserats pockar förvisso på sin snara lösning, men en lösning av problemet bör enligt vårt sätt att se gå efter delvis andra linjer än motionären tänkt sig.

Herr talman! Efter denna lilla redogörelse för den blanka reservationen vill jag givetvis inte ställa något yrkande.

Herr HAMRIN (fp): Herr talman! Det är såsom jag ser det någonting mer än en tillfällighet, att denna kammare på kort tid har fått anledning att vid tre särskilda tillfällen ta upp till skärskådande frågor, som intimt sammanhänger med demokratiens arbetsformer och funktionsduglighet samt med det parlamentariska livet över huvud taget. Det är en händelse som ser ut som en tanke, tycks det mig också, att därvid särskilt frågan om riksdagens ställning och riksdagens möjligheter att hävda sitt inflytande på ett särskilt sätt har ryckt i förgrunden.

För den som menar att det vid sidan om och över riksdagen inte bör och inte får finnas någon myndighet, som reser anspråk på att vara ett forum för överläggningar och beslut, som konstitutionellt och traditionellt är förbehållna vår folkrepresentation, måste det kännas rent av motbjudande att se hur riksdagens ställning som ett fritt och självständigt fungerande organ för folkets vilja i vissa stycken dock har blivit i någon liten mån undergrävd — jag vill uttrycka mig så för att icke använda några överord.

Det första av de tre särskilda tillfällena var, när vi hade uppe till debatt en rad stora konstitutionella spørsmål. Det var då riksdagens ställning och inflytande som var den dominerande frågan. Det andra tillfället kom häromdagen, när denna kammare hade anledning att allvarligt och eftertryckligt påtala de oerhört pressande arbetsförhållanden, som folkrepresentationen nu är underkastad på grund av ärendenas våldsamma anhopning, och i dag erbjuder sig ett tredje tillfälle att dryfta frågan om riksdagens inflytande och funktionsduglighet.

Jag skall nu inte alls ingå på en diskussion av själva sakfrågan. Det finns uppenbarligen skäl som talar för och skäl som talar mot de av den ärade motionären uppdragna riktlinjerna. Framför allt kan man befara — och det är som jag ser det kanske huvudinvändningen — att man hamnar i ett tillstånd, där frågorna inte kan få den fulla, öppna och offentliga belysning som de måste ha, ifall de skall hänskjutas till mindre delegationer för avgörande i stället för att komma inför riksdagen som helhet. Men låt mig bara säga, att jag rent principiellt tolkar motionärens uppslag som i varje fall ett synnerligen akttningsvärt försök att för framtiden tillförsäkra riksdagen den makt och det inflytande som bör tillkomma densamma i ett utvecklingsskede, då detta inflytande uppenbarligen hotar att i någon mån reduceras. Så betraktat tycker jag man har all anledning att på det livligaste uppskatta det initiativ som motionären har tagit.

Jag skulle vilja sluta med att säga, att jag hoppas att den debatt, som här har förts i allt jäktet, ändå skall få tolkas så, att frågan visserligen fallit, men att den fallit framåt.

Med dessa ord, herr talman, har jag som sagt bara velat uttrycka min sympati för de grundläggande tankegångar-

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

na i motionen utan att ta ställning till de konkreta frågorna. Jag har intet yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Håstad avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 februari 1953 dagtecknad proposition, nr 177, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga i propositionen framlagda förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom ävensom ytterligare ett antal i propositionen angivna lagförslag.

De genom propositionen framlagda lagförslagen utgjorde resultatet av en av riksdagen begärd översyn av lagstiftningen om tomträtt, huvudsakligen syftande till att stärka tomträttshavarens rättsliga ställning och därmed även tomträttens kreditvärde.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 4 kap. 6 § nyttjanderättslagen erhålla följande lydelse:

6 §.

Ej må i tomträttsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträtten eller i denna upplåta panträtt. Inskränkning i rätten

att upplåta nyttjanderätt i tomträtten må ske allenast med Konungens medgivande.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 450 av herr *Ewerlöf* och nr 451 av herrar *Ewerlöf* och *Werner* samt inom andra kammaren nr 561 av herr *Nihlfors*.

I motionerna I: 451 och II: 561, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte för sin del besluta, att 4 kap. 6 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom måtte erhålla följande lydelse:

»Ej må i tomträttsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträtten eller i denna upplåta panträtt, nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rättighet.»

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom — måtte, med bifall till motionerna I: 451 och II: 561 i vad de rörde tomträttshavarens befogenhet att upplåta nyttjanderätt i tomträtten men med avslag å sagda motioner i övrigt ävensom å motionen I: 450, för sin del antaga nämnda lagförslag med den ändringen att 4 kap. 6 § erhöles följande lydelse:

Ej må i tomträttsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträtten eller i denna upplåta panträtt eller nyttjanderätt.

B. att riksdagen måtte antaga övriga i propositionen framlagda lagförslag.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Torp, *Levin*, *Boo* och *Jans-*

son i Hällefors, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 450 samt I: 451 och II: 561, antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Torp (s): Herr talman! Med hänsyn till den utförliga motivering som anföres i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen är det säkerligen överflödigt att ytterligare utveckla reservanternas ståndpunkt i ett längre anförande. Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna är ense därom att, jämfört med den nuvarande ordningen med tidsbegränsning i fråga om avtalstiden och stor avtalsfrihet, innebär det föreliggande förslaget en avsevärd skärpning sett ur markägarens synpunkt. Upplåtelsen skall enligt det föreliggande förslaget avse obestämd tid, och vissa förut okända regler till tomträttshavarens fördel har införts, allt i avsikt att trygga tomträten och göra den begärlig som kreditunderlag. Man har närmast sig den fulla äganderätten ett stort steg.

Vad som skiljer majoriteten och reservanterna inom utskottet är uppfattningen om hur långt man skall sträcka sig, då det gäller att beskära markägarens rätt att föreskriva villkor för upplåtelse. Under förarbetena och utskottets behandling har tre alternativ framkommit vad beträffar 6 §. Enligt dessa tre linjer sammanfaller avfattningen av 6 § i början, där det heter: »Ej må i tomträtsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträten eller i denna upplåta panträtt». Så långt är samtliga dessa alternativa förslag, som jag talat om, överensstämmande. Lagberedningen hade dessutom tillfogat bland de saker, som

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

skulle vara förbjudna för markägaren att föreskriva, orden »nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rätt». Detta har Kungl. Maj:t gått ifrån och i stället föreslagit ett så lydande tillägg i 6 §: »Inskränkning i rätten att upplåta nyttjanderätt i tomträten må ske allenast med Konungens medgivande.»

Utskottets majoritet har nu föreslagit något mitt emellan. Man föreslår, att som fortsättning efter ordet »panträtt» skulle upptagas orden »eller nyttjanderätt». Det skulle alltså införas ett totalförbud för markägaren att i villkoren föreskriva någon inskränkning i rätten att upplåta nyttjanderätt. Då det gäller dessa tre olika linjer, har reservanterna funnit, att Kungl. Maj:ts förslag är väl avvägt. Man kan säga, att det innebär principiellt förbud för markägaren att införa inskränkning i nyttjanderättsupplåtelser, men efter Konungens prövning skulle sådan inskränkning kunna ske. Enligt utskottsmajoritetens förslag skulle man i stället få ett totalförbud för kommunerna att ställa några sådana villkor. Man avskär alla möjligheter att laga efter läglighet. Markägarna, det vill i de flesta fall säga kommunerna, må andraga aldrig så goda skäl, Konungen skulle likväl vara förhindrad att lämna dispens ifrån förbudet på det sätt som föreslås i propositionen. Från den nuvarande fullständiga friheten på avtalsområdet skulle man övergå till totalförbud.

Jag har den uppfattningen, att flertalet av kammarens ledamöter är verkamma i det kommunala livet, och jag vill ställa frågan till dessa kommunalmän, om de anser det rimligt att inskränka kommunernas frihet i ännu högre grad än vad förslaget i propositionen innebär. Man betager Kungl. Maj:t möjlighet att pröva omständigheterna från fall till fall.

I reservationen har anförts de vådliga följder som utskottsforlaget kan få i samband med zonexpropriation.

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

Flera exempel kan anföras, men jag skall inte förlänga debatten med någon uppräknig, utan jag anhåller, herr talman, att med detta korta anförande få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s): Herr talman! I huvudsak har lagutskottet tillstyrkt de i propositionen framlagda förslagen om ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom m. m. Det är egentligen bara i en detalj som utskottet inte ansett sig kunna följa propositionens förslag. Det är den detaljen, som den avgivna reservationen avser och som herr Johansson i Torp nyss talade för. Jag ber nu att här med några ord få motivera utskottets ståndpunktstagande.

Motiven för framläggandet av lagförslagen är redovisade på ett konkret, kort och lättfattligt sätt på s. 2 i den kungl. propositionen. Jag citerar bara första stycket: »De genom propositionen framlagda lagförslagen utgör resultatet av en av riksdagen begärd översyn av lagstiftningen om tomträtt. Huvudsyftet med reformen kan sägas vara att, med bevarande av de grundtankar på vilka tomträttsinstitutet vilar, i möjligaste mån stärka tomträttsinnehavarens rättsliga ställning och därmed även tomträttens kreditvärde.»

Man har utgått ifrån att en tomträttsinnehavare borde, i den mån så kan ske, ha ungefär samma starka ställning som en fastighetsägare. I denna strävan kan man dock inte gå hur långt som helst. Vissa samhällsintressen — samhällsintressen som motiverar den särskilda upplåtelseformen tomträtt — skulle givetvis inte få uppoffras eller gå förloerade. Som sådana samhällsintressen har under reformarbetet beaktats dels möjligheten för tomträttsupplåtare, d. v. s. staden eller staten, att åtnjuta efter hand uppkommande markvärdestegring

och dels tomträttsupplåtarens intresse av att vid behov under vissa förutsättningar kunna förfoga över tomträttsmarken för nytt, annat viktigt ändamål.

Under utredningsarbetet har man därutöver diskuterat frågan, huruvida tomträttslagstiftningen borde tillgodose även andra samhällsintressen än de två som jag nyss har angivit. Särskilt har man då övervägt, huruvida inte det allmänna borde begagna tomträttsupplåtelseerna för att ingripa reglerande på bostads- och hyresmarknaden. Lagberedningen, som utarbetat de föreliggande lagförslagen, har inte alls bestritt samhällets intresse av att ingripa för att ändamålsenligt ordna bostads- och hyresförhållandena, men lagberedningen har anført att detta intresse gör sig gällande med samma styrka i fråga om alla bostadsgrupper. Samhällets intresse på detta område är alltså inte begränsat enbart till tomträttsmarken. Intresset framträder med samma styrka beträffande de hyreshus som ligger på fastighetsägarens egen mark.

Utskottet har funnit att denna uppfattning är hållbar och har därför föreslagit den ändring i propositionen, att i det kapitel som handlar om tomträtt sista meningen i 6 §, angående inskränkning i rätten att upplåta nyttjanderätt, skulle utgå. Herr Johansson i Torp påpekade i sitt nyss hållna anförande de två rader, som utskottet har ansett borde utgå.

Utskottet finner att det är en självklar sak att det ofta kan behövas samhällsingripande på bostadsmarknaden, men utskottet är av den åsikten att samhällets ingripande på bostadsmarknaden skall ha generell giltighet på hela bostadsbeståndet och inte lämpligen rikta sig mot en viss bostadsgrupp, i detta aktuella fall tomträttshusen. I detta sammanhang framhåller utskottet att det nu rådande samhällsingripandet på bostadsmarknaden just är av sådan karaktär. Nu gällande hyresreglering gör inte alls någon skillnad mellan hus

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

på husägarens egen mark och hus på tomträttsmark. Vidare hänvisar utskottet till den behovsprövning av frivillig natur, som statsmakterna helt nyligen beslutat om. Jämväl denna behovsprövning innesluter hyreshus uppförda på tomträttsmark, och vi hoppas livligt att denna uppgörelse skall komma att leda till goda resultat. Jag tror det vore välbetänkt att låta denna ordning få gälla jämväl i fortsättningen.

När samhället behöver ingripa på bostadsmarknaden — och det torde nog bli erforderligt i vissa lägen även i kommande tider — bör ingripandena vara av generell karaktär. De bör avse hela bostadsbeståndet. Det kan knappast finnas någon rimlig anledning för samhället att ingripa med andra hyres- och bostadsregleringar beträffande tomträttsmark än beträffande annan tomtmark. I alla händelser kan det inte finnas någon anledning till en sådan åtskillnad när man, som nu är fallet, eftersträvar att göra tomträttsshavarnas ställning starkare och därmed eftersträvar att tomträttens kreditvärde skall bli bättre.

Departementschefen anför i propositionen, att i det läge på bostadsmarknaden, som varit rådande under de senare åren, har det varit värdefullt för kommunerna att kunna påverka uthyrningen på tomträttsmark. I detta uttalande kan utskottet för sin del helt instämma. Men för samma tidsperiod som detta uttalande gäller kan man med fog påstå, att det på samma sätt varit värdefullt för det allmänna att kunna påverka uthyrningen jämväl i hyreshus av annat slag. Detta har samhället i regel kunnat göra genom bostadsförmedlingarna, framför allt när det gällt de nyuppförda bostadsfastigheterna. Numera är ju, som förut sagts, en frivillig behovsprövning genomförd även i fråga om uthyrningar i äldre hus.

Utskottet menar alltså, att så länge detta är behövligt skall samma bestäm-

melser gälla i fortsättningen. Jag kan därför inte finna, att utskottets ståndpunkt står i någon motsatsställning till de av departementschefen nyss återgivna uttalandena.

Reservanterna har nämnt ett par speciella exempel på samhällsningripanden, som de tycker borde komma till stånd endast beträffande hyreshusen på tomträttsmark. Dessa exempel verkar emellertid knappast övertygande. Det heter först, att staten eller en kommun kan ha en välgrundad önskan att sörja för att personer i statens eller kommunens tjänst beredes bostäder nära arbetsplatsen. Detta må vara riktigt. Men inte kan detta speciella önskemål få väga tyngre än det grundläggande intresset att göra tomträttsshavarnas ställning så stark som möjligt, och detta är ju målsättningen för det föreliggande reformarbetet och lagförslaget. Det får inte glömmas bort att också förbättringen av tomträttsshavarens ställning är ett samhällsintresse. Därigenom stimuleras människor att förvärva tomträtt i stället för att köpa mark, och härigenom kan man nog räkna med att en oförtjänt värdestegringsvinst förhindras. En sådan utveckling, d. v. s. en ökad lust att förvärva tomtmark, måste vara till fördel för samhället.

Sedan har reservanterna nämnt ytterligare ett fall, då samhällsningripanden enligt deras mening är påkallade beträffande tomträttsmarken. Det fallet har samband med lagstiftningen om zonexpropriation, som riksdagen nyss har antagit. Reservanterna säger, att en kommun, som zonexproprierat mark, kan ha intresse av att tillförsäkra hyresgäster som tidigare bodde eller hade affärsrörelse på den exproprierade marken rätt att komma tillbaka till sina gamla områden. Detta är alldeles riktigt. Ett sådant intresse kan kommunen ha, men det tror jag också att kommunen kan tillgodose genom att tomträttsshavaren i en fristående förbindelse utfäster sig att låta dessa personer

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

få förtursrätt vid första uthyrningen i de nyuppförda husen. Denna möjlighet har också utskottet pekat på i sin skrivning.

Slutligen säger reservanterna helt allmänt, att möjligheter till ingripanden av ett eller annat slag kan ge sig till känna även i framtiden. Ja, ärade kammarmedlemmar, det är precis vad utskottet ansett. Det är bara den skillnaden — om den nu är stor eller liten — att utskottet hävdar, att om ingripanden behövs och skall göras, så bör de göras lika mycket när det gäller husen på äganderättsmark som beträffande husen på tomträttsmark. Utskottet vill i det fallet icke införa någon skillnad i lagstiftningen. Jag tycker det borde stå ganska klart för var och en, att ingripanden som skall rikta sig enbart mot hyreshusen på tomträttsmark inte kan vara nyttiga för tomträtts kreditvärde. Den saken kanske jag inte behöver utveckla närmare. Jag vill bara påminna om att dylika ingripanden i form av klausuler i tomträttskontrakten gäller så länge tomträttsavtalet består och skall enligt propositionens och utskottets förslag bestå under obegränsad tid. I varje fall kan tomträttshavaren inte uppsäga kontraktet. I 13 § stadgas nämligen kort och gott att »tomträttsavtal må ej uppsägas av tomträttshavaren».

Herr talman! Även om jag villigt medger att reservanterna har ansträngt sig — och kanske även lyckats — att finna motiv för sin uppfattning, finner jag dock för egen del, att dessa motiv väger synnerligen lätt gentemot vad utskottet anfört i sitt utlåtande som motiv för sitt ställningstagande. För min del har jag under ärendets behandling i utskottet stärkts alltmere i uppfattningen att såväl juridiska som i lika hög grad faktiska synpunkter starkt talar för bifall till utskottets förslag.

Jag vill sluta med att nämna vad de flesta av kammarens ledamöter kanske redan vet, nämligen att första kamma-

ren har bifallit utskottets förslag med 74 röster mot 57.

Med det jag här anfört, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr LEVIN (s): Herr talman! Vid flera tillfällen har önskemål framförts om revision av lagstiftningen om tomträtt. Redan 1927 hemställde Stockholms stadsfullmäktige om vissa ändringar i denna lagstiftning. Sedan dess har bland annat i motioner i riksdagen och på annat sätt framstötats gjorts i samma syfte. När därför lagberedningens princippromemoria år 1951 remitterades möttes densamma med tämligen allmän tillfredsställelse. Så gott som alla remissinstanser har tillstyrkt huvudprinciperna i förslaget.

Förslagets huvudsyfte gick ut på att i möjligaste mån stärka tomträttsinnehavarens rättsliga ställning och därmed tomträtts kreditvärde. Tomträtten skulle inte som nu automatiskt upphöra vid en viss tidpunkt utan skulle löpa på obestämd tid, och uppsägning endast kunna ske under återopande av vissa kvalificerande skäl. Och markägaren skulle vid upplåtelse för bostadsändamål undantagslöst vara skyldig att inlösa tomträttsinnehavarens byggnader när tomträtten tvingades att upphöra.

Om dessa för tomträtts kreditvärde så betydelsefulla detaljer har alla varit ense, och de har också lagts till grund för den kungl. propositionen. Men det är i en detalj, som synes oss reservanter vara en för tomträtts kreditvärde betydligt mer underordnad men för markägaren vital fråga, där meningarna skurit sig. Jag syftar på bestämmelserna i 6 § om inskränkning i rätten att upplåta nyttjanderätt.

För närvarande är det ju så därvidlag, att städer och andra samhällen har rätt att göra i stort sett vilka förbehåll som helst. I den kungl. propositionen har föreslagits att om man skulle göra sådana inskränkningar skulle det få ske

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

endast efter Kungl. Maj:ts tillstånd. Utskottet har emellertid ansett att Kungl. Maj:ts förslag inte gick tillräckligt långt, och utskottet har skrivit om 6 § så att det skall vara absolut förbud att skriva in inskränkningar i rätten att upplåta nyttjanderätt till tomträtt. Det är klart att detta är och måste bli en avvägningsfråga. Alla vill att man skall stärka tomträten och tomträttens kreditvärde, men det kan väl ändå vara farligt att gå alltför långt på den vägen så att man inskränker städernas och andra kommuners möjligheter att över huvud taget använda sig av tomträtt. När det gäller samhällets rätt och samhällets intressen bör man väl inte sätta den enskilde tomträttsinnehavarens intressen helt och hållet framför det samhälleliga intresset. Det kan ju faktiskt finnas punkter där samhället bör ha rättighet att även i fortsättningen göra vissa undantag. Reservanterna har pekat på ett par tre exempel där de anser, att det skulle vara önskvärt och lämpligt att städer och andra samhällen hade möjlighet att göra dessa undantag. Vi har bland annat pekat på den tomtmark som kommer att stå till förfogande när städerna i kraft av den nyligen antagna lagen om zonexpropriation har exproprierat mark i städernas centrala delar, och man kan ta för givet att den tomtmark som där-efter kommer att kunna disponeras kommer att upplåtas emot tomträtt. Då kan det vara ett samhälleligt intresse av första rang att man har möjlighet att vid en tomträttsupplåtelse inskriva bestämmelse om, att tidigare rörelseidkare och affärsmän skall vara tillförsäkrade rätt att flytta tillbaka i den mån sådant är möjligt; det är av intresse för såväl rörelseidkaren som affärsmannen men även för samhället. Det måste i högsta grad komma att påverka samhällets skyldighet att utge ersättning för intrång, om man kan genom en dylik överenskommelse tillförsäkra de tidigare innehavarna av

en rörelse eller affärsmännen rätten att flytta tillbaka till sina kvarter. Nu sade visserligen den senaste talaren, herr Andersson i Löbbo, att sådana förbindelser kunde man göra utan att det inskrevs i tomträttsavtalet. Det är alldeles riktigt, men det är också riktigt att sådant gäller inte mot tredje man och vid exekutiv försäljning. Det kan ju rent av hända att en exekutiv försäljning sker innan fastigheten är inflyttningsfärdig, men då har ju en sådan förbindelse ingen som helst betydelse, och en förbindelse av det slaget måste i samhällets hand vara betydligt mindre värdefull och räknas som betydligt mindre värdefull vid bestämmandet av storleken av den intrångsersättning som samhället kan bli skyldigt erlægga. Ja, jag skulle kunna dra ytterligare fall, men jag tycker att det räcker att man kan påvisa ett eller några fall där det är nödvändigt att samhället även i fortsättningen har möjlighet att inskränka tomträttsinnehavarens nyttjanderätt.

Jag förstår att utskottsmajoriteten har ansett att sådana synpunkter bör stå tillbaka och att huvudsynpunkten här varit att stärka tomträttsinnehavarnas ställning och tomternas kreditvärde. Men är det så säkert att ett bifall till utskottets förslag bäst gagnar den enskilde, som skulle kunna använda möjligheten att genom tomträttsupplåtelse från städer och samhällen disponera över tomtmark? Att det inte bäst gagnar samhället kan vi väl alla vara överens om. Kan man inte riskera att den stela, undantagslösa förbudsregel, som utskottet föreslår i § 6, kommer att göra kommunerna mindre viliga att upplåta mark mot tomträtt i sådana fall, då skäl föreligger att från kommunernas sida göra förbehåll i den fria nyttjanderätten? Kan man inte riskera att man därigenom tvingar kommunerna att i sådana fall endast upplåta tomträtt under sådana former, att kommunerna på annat sätt kan diri-

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

gera nyttjandeupplåtelsen i dessa fastigheter?

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, som är lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag tillåter mig först att uttrycka min glädje över att detta viktiga lagförslag i allt väsentligt blivit hittills enhälligt godtaget, vilket jag hoppas blir fallet även i den avslutande fortsättningen.

Tomträttsinstitutet har ju prövats länge, men det har enligt min mening inte på långt när använts av kommunerna i den utsträckning som dess för samhället nyttiga funktion motiverar. Detta förslag avser också att på olika sätt förbättra de juridiska reglerna för tomträtten och därigenom göra den mera begärlig.

Den detalj som debatten här rört sig om är frågan om vissa villkor, som skulle få uppställas eller förbjudas, när tomträtt upplåtes. Det är kommuner eller i allmänhet städer som på detta sätt upplåter markområden, alltså inte genom försäljning och äganderätt utan med tomträtt till den som där vill bygga och äga hus. Till stor del går förslaget ut på att ge tomträttsinnehavare en bättre ställning än förut. Man vill stärka tomträtten framför allt för att den skall bli mera kreditvärdig. Det är ett angeläget önskemål som går igenom hela propositionen. Enligt min mening har utskottet drivit denna i och för sig goda synpunkt en smula in absurdum. Man behöver ju inte driva en nyttig tes längre än man tror vara nödvändigt.

När en stad upplåter ett område med tomträtt till en privatperson, så har hittills staden kunnat bestämma vilka villkor som helst. Detta har kunnat vara riskabelt för tomträttens allmänna anseende och särskilt för dess kreditvärdighet i bankerna. Staden har kun-

nat bestämma att tomträttsinnehavare inte fick sälja till vem han ville, inte fick inteckna hur som helst, inte hyra ut hur som helst, o. s. v. Städerna har haft full frihet på detta område, och det har också uppkommit en hel flora av olika kontrakt; varje stad har infört de kontraktsbestämmelser som den tyckt vara lämpliga. Det har således varit ett fel att det inte funnits några enhetliga regler.

I propositionen, som reservanterna stöder, vill man gå så långt att man föreslår vissa absoluta förbud, och om dem är alla ense. Det skulle således vara förbjudet att hindra tomträttsinnehavare att sälja sitt hus och sin tomträtt. Han skulle också ha full frihet att inteckna denna rätt. Det skulle inte få uppställas några begränsningar därvidlag. Så långt är också alla ense, och enligt min tro har man därmed vunnit det väsentliga. Det är dessa begränsningar som gör att kreditvärdigheten hos tomträtten på ett avgörande sätt blir bättre, när banker och andra som lånar ut pengar vet, att den, som köper en tomträtt och huset på tomt, fritt kan sälja och inteckna.

Men sedan kommer vi till den detalj, där det råder delade meningar, och det är frågan om tomträttsinnehavarens möjligheter att hyra ut eller på annat sätt upplåta nyttjanderätt till huset. Där gäller också för närvarande en fullständig frihet för städerna att uppställa föreskrifter. Utskottsmajoriteten vill emellertid i likhet med lagberedningen, att det skall bli ett absolut förbud för städerna att uppställa särskilda villkor. Det tyckte vi i regeringen, när vi diskuterade detta, var att gå litet för långt. Det kan ju finnas angelägna skäl för en stad, som har ett område och vill upplåta det under tomträtt, att se till, att bostäderna där användes på ett sätt, som står i överensstämmelse med stadens sociala intentioner. Det var kanske just för att området skulle komma till särskild nytta för exempel-

vis barnfamiljer som staden skaffade området.

Enligt lagberedningens och utskottsmajoritetens förslag skall det inte finnas någon möjlighet för staden att införa sådana sociala villkor, när staden överlämnar ett område åt tomträttshavarna. Men regeringen och reservanterna menar, att detta är att gå för långt. Det skulle kunna räcka om man bara såg till att det inte blev en sådan här vildvuxen flora av olika kontrakt, som skulle göra det bekymmersamt för bankerna, därför att det som gällde på ett ställe inte gällde på ett annat, och att man över huvud taget såg till, att det inte blev alltför besvärande villkor. Därför är propositionens och reservanternas förslag så tänkt, att om en stad vill införa begränsningar för uthyrningen på ett visst område skall detta inte vara absolut förbjudet, men staden får inte införa vilka villkor som helst, utan de måste underställas Kungl. Maj:ts prövning. Man får dem alltså centralt kontrollerade och samlade på ett ställe, så att vilken bank eller annan långgivare som helst kan ta reda på vad som gäller.

Såvitt jag förstår har man inte med den konstruktionen vållat några svårigheter i kredithänseende, och man har därtill vunnit, att ingen stad uteslängs från möjligheten att använda sitt område på ett ur sociala synpunkter önskvärt sätt. Men mot detta har man sagt från utskottets och lagberedningens sida, att visserligen kan det hända att det finns ett behov av dylika sociala villkor, men då skall bestämmelserna vara lika för alla områden. Man har särskilt gjort jämförelser med kristidslagarna, som naturligtvis fått drabba alla fastighetsägare. Men här är det inte fråga om kristidsbestämmelser. Tomträtten är till tiden obegränsad, och det gäller alltså att fråga sig: Bör städerna verkligen för all framtid avhändas möjligheterna att införa socialt önskvärda regler? Och är det inte rik-

Ändrad lagstiftning om tomträtt.

tigt att här göra en åtskillnad mellan olika fall, om staden på särskilt sätt vill gynna barnrikefamiljer eller göra andra sociala arrangemang? Är det inte rätt och rimligt, att staden därvid i första hand lägger dessa inskränkningar på stadens egen mark, vilket ju tomträttsmarken fortfarande är, innan inskränkningar utsträcks också till alla andra fastighetsägare?

Jag tror av dessa skäl att det förslag, som reservanterna har samlat sig kring, inte innebär någon fara för tomträttens kreditvärdighet, men det ger kommunerna möjlighet att använda sin tomt-rättsmark på det socialt mest tillfredsställande sättet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Torp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 84 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Anslag till statens priskontrollnämnd.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogs vart för sig:

jordbruksutskottets utlåtande nr 36, med anledning av väckta motioner angående åtgärder för främjande av lagring utav drivmedel för jordbrukstraktorer; samt

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 157, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till Armén: Remontering jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 19.

Anslag till statens priskontrollnämnd.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln (punkterna 91 och 92, s. 156—158 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 2 januari 1953) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1953/54 anvisa dels till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 865 000 kronor och dels till Statens priskontrollnämnd: Omkostna-

der ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förcheft ett antal motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 75 och II: 95, I: 144 och II: 135 ävensom I: 255 och II: 286, för budgetåret 1953/54 under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 865 000 kronor;

b) till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Bergh, Lundqvist, Axel Andersson, Huss, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 75 och II: 95, I: 144 och II: 135 ävensom I: 255 och II: 286, för budgetåret 1953/54 under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens priskontrollnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 932 500 kronor;

b) till Statens priskontrollnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KOLLBERG (fp): Herr talman! Under den punkt som vi nu skall behandla har statsutskottet föreslagit ett förslagsanslag på tillsammans ungefär 2,5 miljoner kronor till avlöningar och omkostnader för priskontrollnämnden under nästa budgetår. Det är ett synnerligen betydande anslag, speciellt om man betänker, att det skall utgå under en tid, då man rimligen kan vänta sig en fortsatt avveckling av pris-

kontrollnämnden och en på grund av den ekonomiska utvecklingen fortsatt inskränkning av dess verksamhet.

Siffran 2,5 miljoner kronor säger i och för sig inte så mycket. Men för att kammarledamöterna skall få en uppfattning av storleksordningen av detta anslag till priskontrollnämnden, kan jag nämna, att denna summa motsvarar på ett ungefär det anslag som lantbruksstyrelsen med dess omfattande och betydelsefulla verksamhet för närvarande har. Det är en proportion som man väl knappast kan gissa sig till.

Givetvis måste anslaget bedömas efter de arbetsuppgifter, som man tänker sig priskontrollnämnden skall ha under budgetåret. Vad man ansett om den saken hade vi alla tillfälle att ta del av, då vi endast för några dagar sedan behandlade förslaget om en förlängning av prisregleringslagen.

Jag vill här bara fästa kammarens uppmärksamhet på att den förlängning som skedde motiverades huvudsakligen med att priskontrollen behövdes med hänsyn till det ovissa konjunkturläget. Den skulle finnas som en beredskap för eventuella konjunkturstörningar.

Som en sammanfattning av den ståndpunkt man intog tillåter jag mig att citera vad priskontrollnämnden själv anför. Priskontrollnämnden säger: »I avseende på behovet av fortsatta priskontrollåtgärder av såväl direkt natur som i form av övervakning vill nämnden särskilt understryka nyssnämnda uttalande i statsverkspropositionen om det ovissa konjunkturläget och behovet av en beredskap för en mer ogynnsam utveckling på det ekonomiska området.»

Jag kan inte finna annat än att den beredskapsfunktion, som man talar om, på ett helt annat sätt än som skett också borde avspegla sig i anslaget för nämndens verksamhet. Att i beredskapssyfte och därmed förenad prisövervakning bibehålla ett statligt organ

Anslag till statens priskontrollnämnd.

av hela lantbruksstyrelsens storleksordning förefaller högst anmärkningsvärt, och jag förmodar att det är en tanke av det slaget som föresvävat reservanterna i statsutskottet.

En nedskärning till hälften skulle otvivelaktigt göra anslaget mera rimligt. Man får tänka på, att vi trots denna nedskärning dock skulle komma att få ett organ jämförligt med halva lantbruksstyrelsen.

Vid bedömning av det förslagsanslag som statsutskottet stannat för förtjänar det också att observeras, att utskottet anammat departementschefens siffra ograverad. Det är då viktigt att komma ihåg, att detta anslag beräknades av handelsministern för över ett halvt år sedan. Av naturliga skäl kunde handelsministern rimligen då inte förutse, att den utveckling mot en köparens marknad som ägt rum — där alltså konkurrensen är en hårdare och effektivare prisregulator än priskontroll — skulle gå så snabbt som den faktiskt har gjort.

En närmare granskning visar också, att handelsministern då räknade med ett relativt stort antal befattningshavare inom priskontrollnämnden — det var således på det antalet han beräknade anslagets storlek. Tack vare den ekonomiska utvecklingen har emellertid nämndens verksamhet redan kunnat inskränkas betydligt. Detta är utan tvekan betydelsefulla fakta i målet, och vare sig utskottet förbisett dem eller ej förefaller det anmärkningsvärt att utskottet föreslagit ett så högt belopp som det gjort.

Herr talman! Jag har alltså den erinran att göra mot utskottets förslag, att det räknar med ett belopp, som dels ter sig för högt i förhållande till den nuvarande personalstyrkan inom priskontrollnämnden, och som dels förefaller för högt beräknat även med hänsyn till den funktion som man sagt priskontrollen skall fylla under den närmaste framtiden.

Anslag till kommerskollegium.

Jag tillåter mig förutsätta, att meningen inte är att priskontrollnämnden skall byggas ut, utan tvärtom finner jag anledning anta, att priskontrollens bibehållande främst i beredskapssyfte och prisövervakning skall göra det möjligt med en ytterligare minskning av personalstyrkan och därmed också av anslaget storlek, och ber därför att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen, som innebär en besparing av en och en kvarts miljon kronor.

I detta anförande instämde herrar *Edström* (h), *Staxäng* (h) och *Cassel* (h).

Herr **THAPPER** (s): Herr talman! Riksdagen har ju redan beslutat angående priskontrollnämndens fortsatta verksamhet. Vad det nu gäller är alltså anslag för verksamheten.

När man nu hör herr Kollbergs anförande beträffande anslaget kan man få det intrycket att det var herr Kollbergs yrkande när det gällde den fortsatta verksamheten, och inte utskottets, som vann riksdagens bifall. Så var ingalunda fallet.

Med hänvisning till det beslut om priskontrollnämndens verksamhet som riksdagen redan har fattat ber jag alltså att även här, när det gäller anslag till verksamheten, få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 160, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 83 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Anslag till kommerskollegium.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till kommerskollegium m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **WEDÉN** (fp): Herr talman! Till det här utlåtandet från statsutskottet, som bland annat rör kommerskollegii monopolutredningsbyrå, föreligger ingen reservation. Då jag jämte flera av mina meningsfränder har avlämnat en motion som syftade till en avsevärt större förstärkning av kommerskollegii monopolutredningsbyrå än Kungl. Maj:t har föreslagit, vill jag med några ord motivera varför en reservation har uteblivit och varför jag inte ställer något yrkande.

Det förhåller sig ju så, herr talman, att det var två orsaker till att vi ville

Anslag till kommerskollegium.

ha denna ytterligare förstärkning av monopolutredningsbyrån. Den första orsaken var att vi ansåg, att om man för framtiden skall få en mera tillfredsställande grundval för de förändringar i den antagna lagen mot konkurrensbegränsning, som kan visa sig erforderliga, så behövs en bättre organisation av monopolutredningsbyrån än Kungl. Maj:ts förslag kommer att ge.

Den andra orsaken var den, att priskontrollens avskaffande, som vi har ansett böra ske vid detta års utgång, också utgör ett skäl för en effektivare organisation av monopolutredningsbyrån så snart som möjligt.

Sedan emellertid riksdagen nu tagit ställning emot våra yrkanden när det gäller uppläggningslagen om konkurrensbegränsning, när det gäller prisregleringslagen och alldeles nyss när det gäller anslag till priskontrollnämnden, har jag funnit föga gagn med att här ställa något yrkande på denna punkt, vilket vi inte heller gjort i utskottet. Men jag vill begagna tillfället att kraftigt understryka, att detta inte betyder, att motionärerna ändrat sin inställning i sakfrågan när det gäller den omfattning monopolutredningsbyrån bör ha. Vi har under flera år tidigare förfäktat meningen, att man borde ha skapat en bättre organisation för monopolutredningsbyrån på ett tidigt stadium. Det var utan tvekan ett misstag, att så inte skedde. Vår uppfattning om monopolutredningsbyråns organisation står alltså fast.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställda bifölls.

§ 21.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 26, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändrade bestämmelser rörande av-

gångsåldern för kvinnliga befattningshavare vid riksdagens verk m. m.; och nr 27, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 27, i anledning av väckta motioner om vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (den s. k. dalalagen);

nr 28, i anledning av väckta motioner om åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden; och

nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 35, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1953/54, m. m., jämte i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och memorial hemställt.

§ 22.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande nr 57 skulle uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 23.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 48) med förslag till

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.; och

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 141) med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

§ 24.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1953/54 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till ändrade tjänste- och personalförteckningar vid riksdagens verk m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 29, angående regleringen för budgetåret 1953/54 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 6.07 em.

In fidem
Per Bergsten.

Onsdagen den 27 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 in-
nevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter stats-
utskottets utlåtande nr 162 samt banko-
utskottets utlåtanden nr 28 och 29.

§ 3.

**Ikraftträdande av den allmänna sjuk-
försäkringen.**

Föredrogos andra lagutskottets utlå-
tande nr 35, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
angående ändring i lagen den 3 januari
1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,
m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1953 dagteck-
nad proposition, nr 178, vilken hänvi-
sats till lagutskott och behandlats av

andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t,
under åberopande av propositionen bi-
lagda i statsrådet och lagrådet förda
protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga
vid propositionen fogat förslag till lag
angående ändring i lagen den 3 januari
1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

dels ock lämnat riksdagen tillfälle
att avgiva yttrande angående den sam-
ordning av den allmänna sjukförsäk-
ringen och den obligatoriska yrkessa-
deförsäkringen, som föredragande de-
partementschefen i propositionen för-
ordat, ävensom rörande av departe-
mentschefen angivna huvudgrunder
för tillhandahållande av läkemedel.

Det i propositionen framlagda försla-
get innebar, att den av statsmakterna
år 1946 beslutade men sedermera upp-
skjutna sjukförsäkringsreformen skulle
sättas i kraft den 1 januari 1955. Refor-
men skulle emellertid givas ett i bety-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

delsefulla hänseenden annat innehåll än som tidigare bestämts. I förslaget hade vidare uppdragits riktlinjer för en ny obligatorisk yrkesskadeförsäkring, avsedd att fr. o. m. den 1 januari 1955 ersätta den nuvarande försäkringen för olycksfall i arbete och för vissa yrkessjukdomar. Den nya yrkesskadeförsäkringslagen förutsattes skola framläggas för 1954 års riksdag. — Enligt det nu framlagda förslaget rörande allmän sjukförsäkring skulle övergång ske till ett system där sjukpenningen fastställdes i förhållande till arbetsinkomstens storlek. Alla som fyllt 16 år och hade en årsinkomst av förvärvsarbete om minst 1 200 kronor skulle försäkras för en grundsjukpenning av 3 kronor om dagen. Samma sjukpenning skulle tillkomma hemmakvinnorna. För löntagarna hade föreslagits grundsjukpenningen obligatoriskt påbyggd med en tilläggsjukpenning, varierande mellan 1 och 17 kronor om dagen. Maximibeloppet skulle tillkomma den vars årsinkomst av tjänst uppginge till 14 000 kronor. För de egna företagarna och över huvud i syfte att täcka annan arbetsinkomst än inkomst av tjänst hade föreslagits en frivillig sjukpenningförsäkring, som skulle giva möjlighet till försäkring av samma omfattning som enligt den obligatoriska tilläggsförsäkringen. Frågan om den fria sjukhusvården — varom principbeslut fattades år 1946 — skulle enligt förslaget i väsentlig mån lösas inom försäkringens ram. Sjukvårdsförsäkringen skulle i huvudsak finansiera den år 1946 beslutade läkemedelsreformen. Enligt de nu för denna reform uppdragna riktlinjerna skulle vissa livsviktiga läkemedel utlämnas helt fritt å apoteken, medan andra på läkarrecept utlämnade läkemedel skulle rabatteras med en tredjedel. Närmare förslag rörande ifrågasvarande spørsmål skulle underställas 1954 års riksdag. — Den sålunda ändrade allmänna sjukförsäkringen skulle för en tid av 90 dagar regleras även

sjukdomsfall, som föranletts av olycksfall i arbete eller eljest av yrkesskada. Under denna s. k. samordningstid skulle alltså sjukvårdskassorna lämna hjälp också vid yrkesskada. — Kostnaderna för den nya sjukförsäkringen skulle fördelas mellan de försäkrade, arbetsgivarna och staten. De försäkrades årsavgifter till den obligatoriska sjukförsäkringen hade beräknats genomsnittligt för enbart sjukvårdsförsäkring till 23 kronor, för dylik försäkring och försäkring för grundsjukpenning till 48 kronor och för angivna försäkringsskydd jämte försäkring för en tilläggsjukpenning om 11 kronor (d. v. s. en sammanlagd sjukpenning om 14 kronor) till omkring 114 kronor. Sammanlagt hade de försäkrades årliga avgifter beräknats uppgå till omkring 328 miljoner kronor. Arbetsgivarnas årsbidrag, som skulle utgöra 1,1 procent av de lönebelopp som låge till grund för beräkning av avgifterna till yrkesskadeförsäkringen, hade beräknats till omkring 198 miljoner kronor. Statens bidrag till den obligatoriska sjukförsäkringen hade beräknats till omkring 212 miljoner kronor. Den kostnadsökning för statsverket, som bleve en följd av sjukförsäkringsreformens genomförande, hade i propositionen förklarats ej kunna täckas utan att inkomsterna av skattemedlen ökades. Frågan om de åtgärder, som i detta syfte kunde bli erforderliga, skulle föreläggas 1954 års riksdag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft 30 i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

- inom första kammaren
 nr 463 av herr *Sundvik*,
 nr 464 av herr *Sundvik*,
 nr 465 av herrar *Huss* och *Sunne*,
 nr 466 av herr *Persson*, *Einar*,
 nr 467 av herr *Werner m. fl.*,
 nr 468 av herr *Näsström* och herr *Nilsson*, *Hjalmar*,
 nr 479 av herr *Lindblom m. fl.*,

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

nr 480 av fru *Svenson* och herr *Nilsson, Bror*,

nr 481 av fru *Svenson* och herr *Nilsson, Bror*,

nr 482 av herr *Öhman m. fl.*,

nr 483 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

nr 484 av herr *Lundqvist*,

nr 485 av herr *Huss*,

nr 486 av herr *Huss*, och

nr 487 av herr *De Geer*, samt

inom andra kammaren

nr 569 av herr *Persson* i Tandö,

nr 570 av herrar *Johansson* i Norr-
fors och *Persson* i Norrby,

nr 571 av fröken *Liljedahl m. fl.*,

nr 572 av herr *Lindström m. fl.*,

nr 583 av herr *Rubbestad*,

nr 584 av herr *Ståhl*,

nr 585 av herr *Almgren m. fl.*,

nr 586 av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 587 av herr *Christenson* i Malmö,

nr 588 av fru *Ewerlöf*,

nr 589 av herrar *Larsson* i Hedenä-
set och *Hansson* i Önnarp,

nr 590 av herrar *Jönsson* i Rosshol
och *Persson* i Norrby,

nr 591 av fru *Sandström* och herr
Dahlén,

nr 592 av herr *Hjalmarson m. fl.*,
och

nr 593 av herr *Hagberg* i Stockholm
m. fl.

Av motionerna voro följande likaly-
dande, nämligen I: 465 och II: 571, I:
466 och II: 569, I: 467 och II: 570, I:
468 och II: 572, I: 479 och II: 586, I:
480 och II: 589, I: 481 och II: 590, I: 482
och II: 593, I: 483 och II: 592, I: 484 och
II: 588, I: 485 och II: 584 samt I: 486
och II: 591.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte — med avslag
å motionerna I: 464, I: 465 och II: 571,
I: 467 och II: 570, I: 468 och II: 572,
I: 480 och II: 589, I: 482 och II: 593,
I: 483 och II: 592, I: 485 och II: 584,
II: 583 och II: 585, såvitt motionerna
avsåge ändring i det framlagda lagför-
slaget, samt å motionerna I: 479 och

II: 586, såvitt anginge statsbidrag till
den frivilliga sjukförsäkringen och möj-
ligheterna till undantag från tillhörig-
het till sjukpenningförsäkringen, och
med förklaring att riksdagen i anled-
ning av motionerna I: 481 och II: 590,
I: 479 och II: 586 samt I: 484 och II
588 funnit viss ändring böra vidtagas
i det genom propositionen framlagda
förslaget till lag angående ändring i
lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om
allmän sjukförsäkring — för sin del
antaga förslaget med den ändringen,
att 47 § erhöles den lydelse utskottet
angivit;

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl.
Maj:t måtte såsom sin mening giva
till känna vad utskottet anfört angående

1) den av föredragande departe-
mentschefen förordade samordningen
av den allmänna sjukförsäkringen och
den obligatoriska yrkesskadeförsäk-
ringen; och

2) de av departementschefen angiv-
na huvudgrunderna för tillhandahål-
lande av läkemedel;

C. att riksdagen måtte, i anledning
av motionerna I: 484 och II: 588, i
skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att
Kungl. Maj:t ville låta verkställa ut-
redning huruvida lagen om allmän
sjukförsäkring lämpligen borde kom-
pletteras på sådant sätt att sjukpenning-
försäkringen jämväl komme att omfatta
icke förvärvsarbetsande änkor och hem-
och frånskilda kvinnor med minder-
åriga barn i hemmet;

D. att motionerna I: 466 och II: 569
måtte anses besvarade genom vad ut-
skottet i motiveringen anfört;

E. att motionerna

1. I: 463,
2. I: 467 och II: 570,
3. I: 468 och II: 572,
4. I: 479 och II: 586,
5. I: 482 och II: 593,
6. I: 483 och II: 592,
7. I: 484 och II: 588,
8. I: 485 och II: 584,
9. I: 486 och II: 591,

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

10. I: 487 samt

11. II: 587,

i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats ett flertal reservationer.

I det följande lämnas en närmare redogörelse i avseende å de delar av förslaget, vilka i kammaren voro föremål för särskilda, från utskottets förslag avvikande yrkanden.

Sjukförsäkringsreformens genomförande och vissa andra allmänna spörsmål.

I de likalydande motionerna I: 483 och II: 592 hade hemställts, att riksdagen måtte a) med hänsyn till samhällets och statens bristande ekonomiska möjligheter för närvarande avslå förevarande proposition, b) besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer, om omedelbara åtgärder i syfte att främja och stärka de erkända sjukkassornas ställning och möjligheter att bereda de försäkrade bättre fördelar och sålunda vinna ökad anslutning samt c) uttala att det i förevarande proposition framlagda förslaget till allmän sjukförsäkring m. m. borde med beaktande av vad i motionerna anförts överarbetas och så snart detta ur statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter befundes möjligt föreläggas riksdagen.

Utskottets hemställan innebar, såsom framgår av det föregående, avslag å förevarande motionsyrkande.

I en av herrar *Ahlberg* och *Hagård* avgiven, med I. A. 1) betecknad reservation hade hemställts, att riksdagen måtte

dels med bifall till motionerna I: 483 och II: 592, med hänsyn främst till samhällets och statens bristande ekonomiska möjligheter för närvarande, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 178

med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring m. m.,

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t a) anhålla om förslag till nästa års riksdag, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna I: 483 och II: 592 angivna riktlinjer, om omedelbara åtgärder i syfte att främja och stärka de erkända sjukkassornas ställning och möjligheter att bereda de försäkrade bättre fördelar och sålunda vinna ökad anslutning; samt

b) såsom riksdagens mening uttala att i propositionen framlagt förslag till allmän sjukförsäkring m. m. borde med beaktande av vad i motionerna I: 483 och II: 592 anförts överarbetas och, så snart detta ur statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter befundes möjligt, föreläggas riksdagen.

I de likalydande motionerna I: 479 och II: 586 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte i huvudsaklig anslutning till de riktlinjer, som angivits i motionerna, anhålla om utredning angående sådan förändring i finansieringen av de nu aktuella försäkringsreformerna att statskassans andel av kostnaderna väsentligt minskades, dock utan någon kännbar ökning av avgifterna för mindre bemedlade.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 482 och II: 593 begärts ett uttalande av riksdagen, att den allmänna sjukförsäkringens genomförande ej finge föranleda höjning av de indirekta skatterna.

Utskottet hade i sin motivering (s. 52—55 i det tryckta utlåtandet) bl. a. tagit ställning till de ifrågakvarande, i motionerna I: 479 och II: 586 samt I: 482 och II: 593 framförda förslagen och därvid avvisat desamma ävensom i anslutning till vissa motioner uttalat sig angående det administrativa handhavandet av sjukförsäkringen.

I en av herrar *Sunne*, *Jacobsson* i *Igelsbo* och fru *Sandström* avgiven, med

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

I. A. 2) betecknad reservation hade uttalats, att utskottets motivering i angivna avseenden delvis bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

I motionen II: 587 hade yrkats, att riksdagen i fråga om de beroende arbetstagarnas tillhörighet till den blivande yrkesskadeförsäkringen måtte uttala sig mot en begränsning av försäkrings-tillhörigheten på sätt i propositionen föreslagits och i stället förorda de beroende uppdragstagarnas inordnande under försäkringen i fråga.

Utskottet hade i sin motivering (s. 63—64) beträffande det berörda spörsmålet i huvudsak anslutit sig till propositionen.

Vissa frågor avseende den närmare utformningen av lagförslaget.

11 § skulle enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag erhålla följande lydelse:

11 §.

Sjuk-kassa skall i samband med inskrivning av medlem besluta huruvida denne skall vara sjukpenningförsäkrad och, om så finnes vara fallet, vilken sjukpenningklass han skall tillhöra. Kassan skall ock, när till dess känedom kommit, att medlems årsinkomst av tjänst eller annat förvärvsarbete undergått ändring av betydelse för sjukpenningförsäkringen, utan dröjsmål meddela det beslut, som därav påkallas.

Ändring av medlems sjukpenningförsäkring till följd av beslut, som avses i första stycket andra punkten, må ej ske förrän vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattats. Därest medlems sjukpenningförsäkring eljest skall ändras, skall, om ej annat följer av vad i 7 § tredje stycket sägs, ändringen ske vid månadsskiftet närmast efter det anledning till ändringen uppkommit.

Under tid, då sjukpenningförsäkrad medlem lider av sjukdom, som i 21 § avses, må hans sjukpenningförsäkring icke ändras, förrän hans rätt till sjuk-

penning upphört till följd av vad i 29 § stadgas.

Beslut angående medlems sjukpenningförsäkring skall skriftligen delgivas denne.

I en av herrar *Sunne, Jacobsson* i *Igelsbo* och fru *Sandström* vid denna paragraf fogad reservation hade yrkats, att utskottets motivering till paragrafen måtte erhålla annan, i reservationen angiven lydelse.

13 § hade i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag denna avfattning:

13 §.

Envar försäkrad äger i enlighet med vad nedan sägs rätt till ersättning för utgifter för läkarvård och sjukhusvård ävensom i samband därmed företagna resor.

Herr *Lundberg* hade i en vid paragrafen fogad reservation hemställt, att paragrafen måtte få följande lydelse:

13 §.

Envar försäkrad äger i enlighet med vad nedan sägs rätt till ersättning för utgifter för läkarvård och sjukhusvård ävensom i samband därmed företagna resor. Om rätt till ersättning för vissa särskilda behandlingsformer stadgas i 18 §.

14 § första stycket, 15 § första stycket, 16 § första stycket och 17 § tredje stycket, skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag hava följande lydelse:

14 § (första stycket).

Ersättning för utgifter för läkarvård utgår vid varje sjukdom, som enligt läkares utsago kräver sådan vård, med tre fjärdedelar av utgifterna eller, då dessa överstigit det belopp, vartill de enligt av Konungen fastställd taxa skola beräknas uppgå, med tre fjärdedelar av sistnämnda belopp. I utgifter för läkarvård skola inräknas kostnader för läkares resa och för läkarintyg, som erfordras för utfående av sjukpenning.

15 § (första stycket).

Ersättning för utgifter för sjukhusvård, som på grund av sjukdom varit erforderlig, utgår,

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

då vården beretts å hemortssjukhus, med belopp, som motsvarar den för sådan vård vid sjukhuset tillämpade avgiften å allmän sal,

då erforderlig vård ej kunnat beredas å hemortssjukhus eller behovet av sjukhusvården uppkommit utanför det landstingsområde eller sådan i landsting ej deltagande stad, där den sjuke är bosatt, och den sjuke med anledning härav måst intagas å annat allmänt sjukhus, med belopp, som motsvarar den lägsta avgift, mot vilken den sjuke kunnat erhålla vården å sjukhuset,

då vården annorstädes än å allmänt sjukhus beretts genom pensionsstyrelsens försorg, med belopp, som motsvarar den lägsta för sådan vård utgående avgiften, samt

i övriga fall med belopp, motsvarande den lägsta avgift, mot vilken den sjuke kunnat erhålla vården å allmän sal vid hemortssjukhus, lämpat för sjukdomens behandling.

16 § (första stycket).

Är försäkrad enligt 14 § berättigad till ersättning för utgifter för läkarvård, skall ersättning utgå jämväl för utgifterna för resor till och från läkaren, dock endast såframt resekostnaden överstiger fyra kronor för det första besöket hos läkaren och en krona för varje följande besök (återbesök). Därvid ersättes hela den överskjutande kostnaden, om försäkrad efter hänvisning av läkare sökt läkarvård vid närmaste allmänna sjukhus, där vården kunnat meddelas. I annat fall utgår ersättning med tre fjärdedelar av den överskjutande kostnaden; dock må högre belopp ej utgivas än som skulle hava utgått vid besök hos den provinssiälläkare eller stadsläkare, inom vars distrikt den försäkrade vistas, och skall vid återbesök försäkrad svara för högst två kronor.

17 § (tredje stycket).

Utgifter för försäkrads återresa från sjukvårdsinrättningen ersätts endast i

den mån de överstiga fyra kronor. Ersättning för återresa utgår icke, om behovet av sjukhusvård uppkommit under det försäkrad vistats utom det län, inom vilket han är bosatt, och han i anledning därav intagits å sjukvårdsinrättning belägen utom nämnda län. Kostnad för återresa må ej beräknas högre än för resa från sjukvårdsinrättningen till den försäkrades bostad.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade hemställts, att dessa lagrum måtte avfattas sålunda:

14 § (första stycket).

Läkarvård vid varje sjukdom, som enligt läkares utsago kräver sådan vård och som meddelas av stads-, distrikts- eller provinssiälläkare, bestrides av statsmedel. Meddelas sådan läkarvård av privatpraktiserande läkare utgår ersättning med tre fjärdedelar av utgifterna eller, då dessa överstigit det belopp, vartill de enligt av Konungen fastställd taxa skall beräknas uppgå, med tre fjärdedelar av sistnämnda belopp. I utgifter för läkarvård skall inräknas kostnader för läkares resa och för läkarintyg, som erfordras för utfående av sjukpenning.

15 § (första stycket).

Utgifter för behandling å poliklinik samt för sjukhusvård, som på grund av sjukdom varit erforderlig, bestrides av statsmedel.

16 § (första stycket).

Är försäkrad enligt 14 § berättigad till ersättning för läkarvård, skall ersättning utgå jämväl för resor till och från läkaren.

17 § (tredje stycket).

Utgifter för försäkrads återresa från sjukvårdsinrättningen ersättes enligt samma grunder som gäller för ersättning av resekostnader i samband med intagning.

Utskottets förslag innebar, som förut anmärkts, tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag.

18 § hade i Kungl. Maj:ts förslag följande lydelse:

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.**18 §.**

Sjukkassa må, med tillsynsmyndighetens medgivande och enligt de närmare föreskrifter som meddelas av tillsynsmyndigheten, besluta, att ersättning skall utgå för försäkrads kostnader för sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling eller för konvalescentvård. I sådant fall skall den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen i kassan omfatta även förmån, som avses med beslutet.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade hemställts, att lagrummet måtte avfattas sålunda:

18 §.

Sjukkassa må, enligt de närmare föreskrifter som meddelas av tillsynsmyndigheten, besluta att ersättning skall utgå a) för försäkrads kostnader för sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling eller för konvalescentvård, b) för sjukvårdande åtgärder i anledning av yrkesskada, såsom proteser och andra särskilda hjälpmedel, tandläkarvård och specialbehandling i invaliditetsförebyggande syfte, c) för försäkrads kostnader för glasögon.

Utskottets förslag innebar, enligt vad förut anförts, tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag.

I en vid paragrafen fogad reservation hade herr *Lundberg* under åberopande av sin reservation vid 13 § ansett, att 18 § bort hava följande lydelse:

18 §.

Ersättning för försäkrads kostnader för sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling och för konvalescentvård skall utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen.

22 § hade enligt Kungl. Maj:ts förslag fått följande lydelse:

22 §.

Varje sjukpenningförsäkrad medlem är försäkrad för g r u n d s j u k p e n -

n i n g. Hel grundsjukpenning utgör tre kronor.

Sjukpenningförsäkrad medlem, vars årsinkomst av tjänst uppgår till minst ettusenåttahundra kronor, skall härjämte vara försäkrad för tilläggs-sjukpenning, som till storleken bestämmes av den sjukpenningklass medlemmen tillhör. Tillhörighet till högre sjukpenningklass än den första är beroende allenast av medlemmens årsinkomst av tjänst.

Sjukpenningklasserna och beloppet av hel sjukpenning inom varje klass framgå av följande tabell:¹

— — — — —
Halv sjukpenning utgör hälften av hel sjukpenning.

Vid beräkning av den tid av nittio dagar, varefter tilläggsjukpenning utgår med lägre belopp i fjärde till och med trettonde sjukpenningklasserna, skall medräknas tid, för vilken sjukpenning utgivits under de sextio dagar, som närmast föregått sjukperioden.

Såsom sjukperiod anses tid, varunder försäkrad i oavbruten följd lider av sjukdom, som i 21 § avses.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade beträffande 22 § yrkats, att vissa närmare angivna ändringar måtte vidtagas i tabellen samt att femte stycket måtte utgå ur lagtexten.

Utskottets förslag innebar, i enlighet med vad förut nämnts, tillstyrkande av den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

I en av herr *Lundberg* avgiven, vid paragrafen fogad reservation hade hemställts, att paragrafen måtte få följande lydelse.

22 §.

Varje sjukpenningförsäkrad — — — — —
tre kronor.

Sjukpenningförsäkrad medlem — — — — —
— av tjänst.

Sjukpenningklasserna och beloppet av hel sjukpenning inom varje klass framgå av följande tabell:¹

— — — — —

¹ Här utesluten.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Halv sjukpenning — — — hel sjukpenning.

Vid beräkning av den tid av nittio dagar, varefter tilläggsjukpenning utgår med lägre belopp i tionde till och med trettonde sjukpenningklasserna, skall medräknas tid, för vilken sjukpenning utgivits under de sextio dagar, som närmast föregått sjukperioden.

Såsom sjukperiod — — — 21 § avses.

24 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag lyda:

24 §.

Har sjukpenningförsäkrad medlem ett eller flera hemmavarande barn, vilka äro sjukvårdsförsäkrade såsom barn till medlemmen, skall utgivas barn tillägg till grundsjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör en krona för ett eller två barn, två kronor för tre eller fyra barn samt tre kronor för fem eller flera barn, allt för dag. Barntillägg till halv sjukpenning utgår med hälften av belopp som nu sagts.

Samma lag gäller, där sjukpenningförsäkrad medlem har annat barn, som icke uppnått den ålder varmed följer försäkringsplikt, såframt medlemmen är underhållsskyldig beträffande barnet och på sätt tillsynsmyndigheten föreskrivit styrker att underhållsskyldigheten fullgöres. Barntillägg må dock ej utgivas för barn, som är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till make med vilken medlemmen sammanlever. Ej heller må barntillägg utgå för tid, beträffande vilken annan jämlikt första stycket äger uppbära barntillägg för barnet.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade yrkats, att 24 § måtte ändras så, att första stycket erhöles följande lydelse:

Har sjukpenningförsäkrad medlem ett eller flera hemmavarande barn, vilka är sjukvårdsförsäkrade som barn till medlemmen, skall utgivas barntillägg till grundsjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör en krona per barn och dag.

Utskottet hade, såsom framgår av

dess förut återgivna hemställan, tillstyrkt den av Kungl. Maj:ts föreslagna lydelsen.

Vid denna paragraf hade fogats en reservation av herrarna *Nerman, Bengtson, Larsson, Nils Theodor*, och *Carlsson* i Bakeröd, vilka hemställt, att paragrafen måtte få följande lydelse:

24 §.

Har sjukpenningförsäkrad medlem ett eller flera hemmavarande barn, vilka äro sjukvårdsförsäkrade såsom barn till medlemmen, skall utgivas barntillägg till grundsjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör 1 krona per dag för varje sådant barn. Barntillägg till halv sjukpenning utgår med 50 öre per barn och dag.

Samma lag — — — för barnet.

26 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag lyda på följande sätt:

26 §.

Sjukpenning må ej utgivas för de tre första dagarna av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad (karenstid), och ej heller för tid, innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos sjukkassan, där ej hinder mött för sådan anmälan eller eljest särskilda skäl föranleda att sjukpenning bör utgå.

Vid karenstidens beräkning skola, därest sjukperiod börjar inom tjugu dagar efter föregående sjukperiods slut, de båda perioderna anses såsom en sjukperiod.

Karenstid tillämpas ej, när den försäkrade vid sjukperiodens början äger uppbära daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade i fråga om denna paragraf föreslagits följande lydelse:

26 §.

Sjukpenning utgår från och med den dag, som anmälan om sjukdomsfallet gjorts till sjukkassan eller, om hinder mött för anmälan omedelbart efter sjukdomsfallets inträffande, från sjukdomsfallets första dag.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Utskottets förslag innebar, såsom förut nämnts, tillstyrkande av den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

I en vid paragrafen fogad reservation hade herr *Lundberg* hemställt, att paragrafen måtte få följande lydelse:

26 §.

Sjukpenning må ej utgivas för de två första dagarna av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad (karenstid), och ej heller för tid, innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos sjukkassan, där ej hinder mött för sådan anmälan eller eljest särskilda skäl föranleda att sjukpenning bör utgå.

Vid karenstidens — — — en sjukperiod.

Karenstid tillämpas — — — erkänd arbetslöshetskassa.

Vidare hade vid paragrafen avgivits reservation av herr *Carlsson* i Bakeröd, som föreslagit följande lydelse:

26 §.

Sjukpenning må ej utgivas för de sex första dagarna av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffade inräknad (karenstid), och ej heller för tid, innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos sjukkassan, där ej hinder mött för sådan anmälan eller eljest särskilda skäl föranleda att sjukpenning bör utgå.

Vid karenstidens — — — en sjukperiod.

Karenstid tillämpas — — — erkänd arbetslöshetskassa.

28 § var i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag av följande lydelse:

28 §.

Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom.

Har arbetstagare, som i första stycket avses, icke eller endast delvis undantagits från sjukpenningförsäkringen, äger arbetsgivaren i arbetstagarens

ställe hos sjukkassan uppbära arbets- tagaren tillkommande sjukpenning jämte barntillägg, i den mån nämnda sjuk- hjälp icke överstiger den utbetalda lö- nen.

Överenskommelse att arbetsgivare, som vid arbetstagares sjukdom utgivit lön till arbetstagaren, skall i dennes ställe hos sjukkassan äga uppbära ho- nom tillkommande sjukpenning jämte barntillägg är bindande för kassan, en- dast såframt överenskommelsen har form av kollektivavtal och å arbetsta- garsidan slutits eller godkänts av orga- nisation, som enligt lagen om för- enings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation. Föreligger dylikt kollektivavtal, må det av arbets- givare, som är bunden av avtalet, efter överenskommelse åberopas jämväl be- träffande arbetstagare, vilken icke om- fattas av avtalet men sysselsättes i så- dant arbete för vilket avtalet gäller.

Utgöres lön — — — kommunal in- komstskatt.

Beträffande denna paragraf hade re- servation avgivits av herrar *Sunne*, *Ja- cobsson* i Igelsbo och fru *Sandström*, vilka ansett, att paragrafen bort hava följande avfattning:

28 §.

Konungen äger från sjukpenningför- säkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom, så ock annan arbetsta- gare, vars rätt till lön vid sjukdom fin- nes i liknande mån tryggad.

Har arbetstagare — — — utbetalda lönen.

Överenskommelse att — — — av- talet gäller.

Utgöres lön — — — kommunal in- komstskatt.

33 § skulle enligt Kungl. Maj:ts för- slag få denna lydelse:

33 §.

Medlem i allmän sjukkassa är plik-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

tig att erlægga avgift för försäkringen (s j u k f ö r s ä k r i n g s a v g i f t), som enligt vad nedan sägs innefattar avgift för dels sjukvårdsförsäkringen, dels försäkringen för grundsjukpenning och dels försäkringen för tilläggssjukpenning. Avgift för försäkring för grundsjukpenning skall avse jämväl barntillägg. Den som är medlem i såväl lokal- som centralsjukkassa skall erlægga sjukförsäkringsavgift i båda kassorna.

Avgift för sjukvårdsförsäkringen skall erläggas av medlem, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxering året näst efter det år avgiften avser bestämts till minst ettusentvåhundra kronor och som icke vid utgången av sistnämnda år upphört att vara medlem, fyllt sextiosju år eller uppbär folkpensionsförmån i annan form än ålderspension.

Avgift för försäkringen för grundsjukpenning skall erläggas av medlem, som vid utgången av det år avgiften avser är försäkrad för sådan sjukpenning och vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxering nästföljande år bestämts till minst ettusentvåhundra kronor.

Avgift för försäkringen för tilläggs-sjukpenning skall erläggas av medlem, som under den månad avgiften avser eller del därav är försäkrad för sådan sjukpenning; dock utgår ej, då försäkringsplikt upphör, avgift för löpande kalendermånad. Den som fullgör tjänstgöring såsom värnpliktig må, såframt han senast två månader efter tjänstgöringens slut gjort framställning därom hos sjukkassan befrias från avgift för varje hel kalendermånad av tjänstgöringen.

Vad i andra och tredje styckena sägs om medlems taxerade inkomst skall i fråga om medlem, som taxeras enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, avse makarnas sammanlagda taxerade inkomst.

Medlem, som taxeras enligt för gift

skattskyldig gällande bestämmelser, skall i den mån så stadgas i uppbördsförordningen svara jämväl för andra makens sjukförsäkringsavgift.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade i fråga om denna paragraf föreslagits följande lydelse:

33 §.

Medlem i allmän sjukkasse är pliktig att erlægga avgift för försäkringen (s j u k f ö r s ä k r i n g s a v g i f t), som enligt vad nedan sägs innefattar avgift för försäkringen för grundsjukpenning. Avgift för försäkringen för grundsjukpenning skall avse jämväl barntillägg. Den som är medlem i såväl lokal- och centralsjukkassa skall erlægga försäkringsavgift i båda kassorna.

Avgift för försäkringen för grundsjukpenning skall erläggas av medlem, som vid utgången av det år avgiften avser är försäkrad för sådan sjukpenning och vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst vid taxeringen nästföljande år bestämts till minst ettusentvåhundra kronor.

Vad i andra stycket sägs om medlems taxerade inkomst skall i fråga om medlem, som taxeras enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, avse makarnas sammanlagda taxerade inkomst.

Medlem, som — — — makens sjukförsäkringsavgift.

Utskottets förslag innefattade, såsom förut nämnts, tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag.

34 § skulle enligt det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget få följande avfattning:

34 §.

Avgifterna för sjukvårdsförsäkringen, försäkringen för grundsjukpenning och försäkringen för tilläggssjukpenning skola var för sig vara så avvägda, att de i förening med andra för ifrågasvarande del av sjukkasseverksamheten tillgängliga medel må antagas förslå till infriande av förfallna utfästelser, förvaltningskostnader och övriga den

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

allmänna sjukkassan i denna del åliggande utgifter ävensom till erforderlig fondbildning. Kassans förvaltningskostnader skola härvid i sin helhet fördelas på avgifterna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning.

Avgifterna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning skola vara för sig vara lika stora för samtliga av vederbörande försäkring omfattade avgiftspliktiga medlemmar i kassan samt beräknas för kalenderår och fastställas till helt krontal.

Avgifterna för försäkring för tilläggssjukpenning skola vara lika stora för de medlemmar i kassan, som tillhöra samma sjukpenningklass och för vilka gäller samma sjukhjälpstid, samt skola vara avvägda i förhållande till storleken av tilläggssjukpenningen inom varje sjukpenningklass. Avgifterna skola beräknas för kalendermånad. Därest vad medlem har att erlagga för ett kalenderår ej slutar å helt krontal, skall öretal, om det uppgår till högst femtio, bortfalla och, om det överstiger femtio, höjas till närmaste hela krontal.

Sjukförsäkringsavgifterna skola beräknas och efter vederbörande allmänna sjukkassas hörande fastställas av tillsynsmyndigheten.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade i fråga om denna paragraf föreslagits följande lydelse:

34 §.

Avgifterna för försäkringen för grundsjukpenning skall vara så avvägda, att de i förening med andra för ifrågavarande del av sjukkasseverksamheten tillgängliga medel må antagas förslå till infriande av förfallna utfästelser, förvaltningskostnader och övriga den allmänna sjukkassan i denna del åliggande utgifter ävensom till erforderlig fondbildning. Kassans förvaltningskostnader skall härvid i sin helhet fördelas på avgifterna för för-

säkringen för grundsjukpenning och på bidragen till försäkringen för tilläggssjukpenning.

Avgifterna för försäkringen för grundsjukpenning beräknas för kalenderår och fastställas till helt krontal.

Sjukförsäkringsavgifterna skall — — av tillsynsmyndigheten.

Utskottet hade, såsom framgår av dess hemställan, tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

I en av herrar *Sunne, Jacobsson* i Igelsbo och fru *Sandström* vid denna paragraf avgiven reservation hade yrkats, att motiveringen till paragrafen måtte få annan, i reservationen angiven lydelse.

35, 38, 39 och 41 §§ skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag lyda på följande sätt:

35 §.

Överstiger medlems sammanlagda avgift för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning två procent av hans vid taxering till statlig inkomstskatt året näst efter det år avgiften avser taxerade inkomst, skall avgiften nedsättas till två procent av nämnda inkomst. Är medlem taxerad enligt för gift skattskyldig gällande Bestämmelser, skall härvid å vardera maken anses belöpa hälften av makarnas sammanlagda taxerade inkomst. Är den försäkrade medlem i såväl lokal- som centralsjuk-kassa, skall nedsättning i första hand avse avgift till centralsjuk-kassan. Inom en och samma kassa skall nedsättning i första hand avse avgift för sjukvårdsförsäkringen.

Därest vad medlem har att erlagga i sjukförsäkringsavgift för ett kalenderår skulle uppgå till lägre belopp än fem kronor, skall avgift icke påföras honom.

38 §.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, såvitt angår

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent och beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för tilläggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Angående debitering och uppbörd av bidragen gäller vad Konungen med riksdagen därom förordnar.

39 §.

Beloppet av de i 38 § avsedda bidrag, som belöpa å ett kalenderår, skall i den ordning Konungen bestämmer fördelas mellan centralsjukkassorna i förhållande till, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen, antalet medlemmar vid utgången av kalenderåret och beträffande försäkringen för tilläggssjukpenning centralsjukkassornas och till dem anslutna lokalsjukkassors utgifter för tilläggssjukpenning under kalenderåret; dock äger Konungen med riksdagen bestämma, att viss del av bidragen skall ingå till en fond att förvaltas enligt grunder, som fastställas i enahanda ordning.

I avräkning å de bidrag, som komma att debiteras för visst kalenderår, äger centralsjukkassa av statsverket erhålla förskott enligt de föreskrifter Konungen utfärdar.

41 §.

Sjukhjälpbidrag utgår till centralsjukkassa med nedan angivna procentuella andel av de utgifter un-

der kalenderåret, som bestritts av centralsjukkassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, nämligen för

- a) läkarvård enligt 14 § ävensom resor enligt 16 och 17 §§ 50 procent;
- b) grundsjukpenning och motsvarande del av hempenning 50 procent;
- c) barntillägg 75 procent.

Konungen äger medgiva att till centralsjukkassa, för vilken med hänsyn till bebyggelse och kommunikationer särskilt stora utgifter uppkomma för ändamål, som i första stycket a) sägs, bidraget för utgifter till dylika ändamål skall utgå med mer än femtio procent av de utgifter, som bestritts av kassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, dock med högst sjuttio procent av desamma.

I motionerna I: 482 och II: 593 hade beträffande 35 § första stycket och 38 § första stycket föreslagits följande lydelse:

35 § (första stycket).

Överstiger medlems avgift för försäkringen för grundsjukpenning en (1) procent av hans vid taxering till statlig inkomstskatt året näst efter det år avgiften avser taxerade inkomst, skall avgiften nedsättas till en procent av nämnda inkomst. Är medlem taxerad enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, skall härvid å vardera maken anses belöpa hälften av makarnas sammanlagda taxerade inkomst. Är den försäkrade medlem i såväl lokal som centralsjukkassa, skall nedsättning i första hand avse avgift till centralsjukkassan.

38 § (första stycket).

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för försäkringen för tilläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra tre (3) procent av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för till-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

läggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Utskottet hade tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag i fråga om 35, 38, 39 och 41 §§.

I en av herrar *Sunne, Jacobsson* i Igelsbo och fru *Sandström* avgiven reservation hade föreslagits, att ifrågasvarande paragrafer skulle få följande lydelse:

35 §.

Överstiger medlems sammanlagda avgift för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning en och tre fjärdedels procent av hans vid taxering till statlig inkomstskatt året näst efter det år avgiften avser taxerade inkomst, skall avgiften nedsättas till en och tre fjärdedels procent av nämnda inkomst. Är medlem taxerad enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, skall härvid å vardera maken anses belöpa hälften av makarnas sammanlagda taxerade inkomst. Är den försäkrade medlem i såväl lokal- som centralsjukkassa, skall nedsättning i första hand avse avgift till centralsjukkassan. Inom en och samma kassa skall nedsättning i första hand avse avgift för sjukvårdsförsäkringen.

Därest vad — — — påföras honom.

38 §.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen, försäkringen för grundsjukpenning och försäkringen för tillläggssjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, till sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent, till försäkringen för grundsjukpenning en tiondels procent och till försäkringen

för tillläggssjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom. Härvid skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, som jämlikt 28 § undantagits från försäkringen för tillläggssjukpenning, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen överstiger femtontusen kronor för år räknat. För beräkning av naturaförmåner skall gälla vad i 8 § sägs. Grundas försäkringsavgift, som arbetsgivaren skall erlagga jämlikt i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, å särskild beräkning av arbetstagares lön, skall den sålunda beräknade lönen ligga till grund jämväl vid beräkningen av bidrag som i denna paragraf sägs.

Angående debitering — — — därom förordnar.

39 §.

Beloppet av de i 38 § avsedda bidrag, som belöpa å ett kalenderår, skall i den ordning Konungen bestämmer fördelas mellan centralsjukkassorna i förhållande till, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen, antalet medlemmar vid utgången av kalenderåret och beträffande försäkringarna för grundsjukpenning och tillläggssjukpenning centralsjukkassornas och till dem anslutna lokalsjukkassors utgifter för grundsjukpenning respektive tillläggssjukpenning under kalenderåret; dock äger Konungen med riksdagen bestämma, att viss del av bidragen skall ingå till en fond att förvaltas enligt grunder, som fastställas i enahanda ordning.

I avräkning — — — Konungen utfärdar.

41 §.

Sjukhjälpbidrag utgår till centralsjukkassa med nedan angivna procentuella andel av de utgifter under kalenderåret, som bestritts av centralsjukkassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, nämligen för

a) läkarvård enligt 14 § ävensom resor enligt 16 och 17 §§ 30 procent;

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

- b) grundsjukpenning och motsvarande del av hempenning 30 procent;
 c) barntillägg 75 procent.
 Konungen äger — — — av desamma.

47 § hade i Kungl. Maj:ts förslag följande avfattning:

47 §.

Sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, äger genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa han tillhör för erhållande av tillägg till den sjukpenning, som utgives på grund av den obligatoriska försäkringen.

Sådant tillägg må uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle hava tillhört, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Ej må dock någon vara frivilligt försäkrad så, att då hel sjukpenning utgives, sjukpenningtillägget tillsammans med de förmåner den försäkrade äger uppbära enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och den lön eller ersättning, vartill han eljest må vara berättigad under sjukdom, för dag räknat uppgår till högre belopp än en fyrahundrafemtiondel av hans årsinkomst av förvärvsarbete.

Försäkring för sjukpenningtillägg, som i denna paragraf avses, skall enligt den försäkrades val meddelas med villkor antingen att enbart karenstid, varom i 26 § stadgas, skall tillämpas eller ock att tillägget skall utgå först efter det sjukpenning på grund av den obligatoriska försäkringen under en sjukperiod utgivits för femton, trettio eller nittio dagar. Vid beräkning av sådan tid skall medräknas tid, för vilken sjukpenning på grund av den obligatoriska försäkringen utgivits under de sextio dagar, som närmast föregått sjukperioden.

Utskottet hade i fråga om denna paragraf föreslagit följande ändrade lydelse:

47 §.

Sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, äger genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa han tillhör för erhållande av tillägg till den sjukpenning, som utgives på grund av den obligatoriska försäkringen. Sådant tillägg må, där ej annat följer av vad nedan i andra stycket sägs, uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle hava tillhört, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Ej må dock någon vara frivilligt försäkrad så, att då hel sjukpenning utgives sjukpenningtillägget tillsammans med de förmåner den försäkrade äger uppbära enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen och den lön eller ersättning, vartill han eljest må vara berättigad under sjukdom, för dag räknat uppgår till högre belopp än en fyrahundrafemtiondel av hans årsinkomst av förvärvsarbete.

Sjukkasmedlems hustru, som sammanlever med sin man, äger, vare sig hon är sjukpenningförsäkrad enligt 7 § första stycket eller enligt andra stycket av samma paragraf, genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjukkassa hon tillhör för erhållande av sjukpenningtillägg, uppgående till en, två eller tre kronor för dag, dock högst det av dessa belopp, som motsvarar skillnaden mellan sex kronor och den sjukpenning hon eljest äger uppbära till följd av försäkring enligt denna lag.

Försäkring för — — — föregått sjukperioden.

Herr *Lundberg* hade i en vid denna paragraf fogad reservation hemställt, att riksdagen måtte bifalla propositionens förslag till 47 § oförändrat.

I fråga om 53 § hade Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit följande lydelse:

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

53 §.

Till centralsjukkassa utgår statsbidrag för den frivilliga försäkringen med tjugoprocent av vad kassan under kalenderåret på grund av nämnda försäkring utgivit i sjukpenning och sjukpenningtillägg samt med sjuttiofem procent av kassans utgifter under året för barntillägg enligt 48 § tredje stycket.

Statsbidrag utbetalas — — — — —
Konungen bestämmer.

Reservation hade vid denna paragraf avgivits av herr *Lundberg*, som hemställt, att paragrafen måtte få följande lydelse:

53 §.

Till centralsjukkassa utgår statsbidrag för den frivilliga försäkringen med sjuttiofem procent av kassans utgifter under året för barntillägg enligt 48 § tredje stycket.

Statsbidrag utbetalas — — — — —
Konungen bestämmer.

Samma lydelse av paragrafen hade föreslagits i en av herrar *Sunne*, *Jacobsson* i Igelsbo och fru *Sandström* angiven reservation.

Såsom förut anmärkts hemställde utskottet i punkten B, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört angående

1) den av föredragande departementschefen förordade samordningen av den allmänna sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen; och

2) de av departementschefen angivna huvudgrunderna för tillhandahållande av läkemedel.

Beträffande envar av punkterna B 1) och B 2) hade reservation avgivits av herrar *Sunne*, *Jacobsson* i Igelsbo och fru *Sandström*, vilka i an-

slutning till yrkanden i motionerna I: 479 och II: 586 ansett, att utskottets motivering i fråga om dessa punkter bort hava annan, i reservationerna angiven lydelse.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes, beträffande föredragnings sättet, ordet av

Herr *JACOBSSON* i Igelsbo (fp), som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 35 får jag hemställa, att det samma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts i sagda punkt behandlade lagförslag, sådant det av utskottet tillstyrkts, paragrafvis med ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Kammaren biföll denna hemställan.

I enlighet med den beslutade föredragningsordningen föredrogs först punkten A.

Kungl. Maj:ts av utskottet förordade förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

4 §.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr *LUNDBERG* (s): Herr talman! När vi går att behandla detta stora och viktiga ärende, ber jag först och främst att få uttala min och jag vågar väl även säga det stora flertalets av det svenska folket glädje och tillfredsställelse över

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

att vi nu kan infria det löfte som 1946 års beslut i sjukförsäkringsfrågan innebar. Gustav Möllers idé- och initiativkraft i hans omfattande och banbrytande arbete för att skapa förståelse för svensk socialpolitikens betydelse för att ge de bredare folklagen trygghet och trivsel kan nu notera ett värdefullt tillskott. Svenska folket har anledning att en dag som denna med tacksamhet minnas Gustav Möllers successiva landvinningar när det gällt värdefulla reformer och strävandena att få bort talet om att socialpolitik endast skapade understödstaranda. Jag vill erinra om tryggheten för de gamla, jag vill erinra om tryggheten mot sjukdom och arbetslöshet, om mödrahjälp, barnbidrag, bostadssanering m. m. Det är några reformer som har signerats av Gustav Möller. Det är anledning att i dag erinra om hans arbete på det sociala området. Att den nuvarande socialministern funnit en form för att framlägga förslag om att sjukreformen, visserligen med en del förändringar, skall träda i kraft från den 1 januari 1955 visar, att även han fullföljer företrädarens sociala intresse, vilket vi i dag noterar med tillfredsställelse. Trygghet mot sjukdom och olycksfall är av så vital betydelse för individ, hem och samhälle att vissa ekonomiska hänsyn och andra betänkligheter får vika. Vissa skönhetsfläckar bör inte heller skymma de många och grundläggande värden som propositionen erbjuder. Reformen beräknas kosta cirka 750 miljoner kronor per år. Kostnaderna är således avsevärda. Även om detta är fallet, har väl emellertid de flesta den uppfattningen, att de positiva värden som ligger i denna reform mer än väl kompenserar utgifterna. En reform av denna omfattning kan bli kostnads- och personalkrävande även i fråga om organisation och administration. Det är angeläget att understryka, att alla rationaliseringsåtgärder och kostnadsbesparingar på det organisatoriska planet

bör vidtagas och ständigt stå i blickpunkten.

Då det gäller sjukreformens ikraftträdande och huvudsakliga innehåll trodde väl de flesta, att denna reform liksom en del tidigare reformer skulle kunna lösas i enighetens tecken. Både högern och folkpartiet har under senare år varit angelägna om att i tal och skrift ge försäkringar om att de ömsvänts i socialdemokratisk anda på socialpolitikens område. Vid dessa tillfällen har det brukats ord, som gett valmanskåren ett intryck av att dessa partier — i varje fall i tal och skrift — är mycket radikala. Nu kanske man kan säga, att både högern och folkpartiet därtill varit nödda och tvungna och att de ömsat skinn efter omständigheterna och inte efter uppfattningarna. Men när nu högerpartiet och folkpartisterna Ståhl och Huss ställer sig på avslagslinjen, frågar man sig om oppositionen på grund av att den vid det senaste valet haft litet vind i seglen stimulerats till att återgå till det gamla nejsägandets plattform i vad gäller sociala reformer. Det är självklart att denna ansiktslyftning sker med vederbörliga sirliga formuleringar om sympati och intresse. Tar man emellertid bort alla dessa vackra ord och omhöljen måste innehållet vara annorlunda. Det förefaller som om högern helt plötsligt skulle ha kommit underfund med att nu har vi helt enkelt inte råd med sjukreformen. För någon tid sedan beslöt vi här i riksdagen en årlig utgift på över två miljarder utan att man kunde anvisa dess ekonomisering. När jag då anförde betänkligheter avvisades dessa av just dem som i dag säger, att vi inte har råd med denna socialreform.

Även de borgerligas inställning i fråga om skattepolitik och inkomster för staten gör, att man många gånger får ett intryck av att de är radikala i munnen men inte vill ta de ekonomiska konsekvenser, som måste förutsät-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

tas av ett positivt reformarbete. Vad som särskilt förundrar i detta sammanhang är att herr Hagård återfinns som reservant för avslag. Man har väl inte lov att tala om transportkompani eller att någon därtill skulle vara nödd och tvungen när det gäller borgerliga partier. Det är ju bara om socialdemokraterna detta språk får föras. Herr Hagård får dock inte undra på om man blir förvånad över hans hastiga åsiktsflykt. Jag anser det då tills vidare vara självklart att hans avslagsyrkande skett av övertygelse och efter moget övervägande. Skulle man under dessa förhållanden karakterisera nejsägarnas företrädare här, då frestas man att använda samma ord, som en intygsskrivande granne använde för att inte störa grannsämjan, när han skrev, att han känt vederbörande i hela sitt liv och kunde intyga, att denne aldrig varit annorlunda. Det är måhända på det sättet, när det gäller de sociala reformerna, att de borgerliga ständigt varit desamma men man har förvillats av att de under vissa förhållanden gjort avsteg.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag att sjukreformen skall träda i kraft från den 1 januari 1955.

Jag kan villigt erkänna att vissa frågor i samband med propositionen inte är tillräckligt klart utredda, och jag förutsätter att Kungl. Maj:t utnyttjar tiden fram till 1955 för att utreda och klarlägga dessa frågor och vidta en del förbättringar. Jag vill erinra om att utskottet beträffande själva administrationen positivt understrukit, att man skall anlita den sakkunskap som står till förfogande för att rationalisera och göra administrationen så effektiv och billig som möjligt. I en motion som jag varit med att underteckna har vi också understrukit betydelsen av att alla förenklingar vidtas som är möjliga.

Vi hälsar samordningen mellan sjuk- och olycksskadeförsäkringen med till-

fredsställelse. I och med denna samordning får vi nämligen möjlighet till att lösa de många problem som har uppstått när man inte kunnat finna skiljelinjen när det gäller skador som skall hänföras till sjukdom och sådana som skall hänföras till olycksfall. Det är givet att denna samordning innebär vissa försämringar för de sjukskadeförsäkrade, men även om så är förhållandet så finns det även positiva åtgärder, som måste väga tyngre. Jag tror att man med god vilja skulle kunna komma till rätta med de negativa sidorna i denna samordning, och jag ber även att få förorda densamma.

Det har varit svårigheter att få täckning för själva arbetstagarbegreppet. Det är självklart att det skulle ha varit önskvärt att få en socialrättslig utformning av detta begrepp. Om Kungl. Maj:t skulle kunna finna en bättre utformning av själva arbetstagarbegreppet så hälsar vi detta med tillfredsställelse. Vi är dock medvetna om svårigheterna att komma till rätta med detta problem. Men jag hoppas att vederbörande myndigheter skall ta ad notam den skrivning, som utskottet har presterat, och jag förutsätter även att man i fråga om lagtolkningen skall se mera till vad Kungl. Maj:t har avsett än vad som är möjligt att i paragraferna uttrycka.

Då det gäller propositionen i övrigt har jag anfört en del reservationer på vissa punkter, och dessa reservationer bygger på ett par motioner i detta sammanhang. Det gäller först och främst frågan om karenstiden, som ju beträffande yrkesskadeförsäkrade innebär en försämring. Vi har utgått ifrån att den skall kunna sänkas från tre till två dagar. Likaså har vi ansett att sjukgymnastik, bad, massage m. m. skall ges obligatorisk karaktär, ty när det gäller botande av exempelvis barnförslamning, reumatiska sjukdomar och en hel del andra sjukdomar är det ju så, att om denna behandling ges obligatorisk karaktär skapar vi möjligheter för

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

sjukförsäkringarna att vidga denna verksamhet. För de sjuka innebär detta en förkortning av både lidandet och sjukdomstiden. Jag har på den punkten ansett att man i stället för den frivilliga utformningen skall ta en obligatorisk, och jag hoppas att kammaren följer denna väg. Skulle den icke göra det, hoppas jag att statsrådet under dessa år fram till 1955 försöker finna en form att verkligen få ut detta till alla sjukförsäkringar.

Då det gäller denna 90-dagarsgräns och då det gäller indelning i sjukpenningklasser m. m. har jag i anslutning till en motion även ett särskilt yrkande. Det är visserligen riktigt, att om man har varit sjuk över de 90 dagarna skall andra organ måhända träda till, men så länge man icke i praktiken har löst denna fråga är det orimligt att tänka sig att för de sjuka — det gäller icke olycksfallsskadade — en nedsättning skulle ske efter 90 dagars sjukdom. Man skall icke se bort ifrån att en lång sjukdomstid både för hemmet och för den enskilde innebär påfrestningar av allvarlig karaktär, och jag vill understryka att när det gäller denna fråga behöver man verkligen försöka komma till rätta med densamma.

Vad gäller de övriga frågorna, skall jag inte gå in på andra lagutskottets utlåtande i detalj, utan jag skall nöja mig med att ta upp ett par principfrågor. Jag vill då erinra om att denna sjukförsäkring har en obligatorisk karaktär, och man borde understryka det särskilt i detta sammanhang. Man bör även säga ifrån, att all frivillig försäkring som komplement till den obligatoriska innebär kostnadskrävande åtgärder för sjukförsäkringarna och att det även innebär personalåtgärder, som man i det längsta bör försöka undvika. Det är därför jag har gått på den linjen, att man skall vara mycket restriktiv i fråga om den frivilliga försäkringen. Jag har även varit med om att underteckna en motion, där vi sä-

ger att det är orimligt att denna frivilliga försäkring skulle ha ett 20-procentigt statsbidrag.

Jag skall säga några ord om 47 §, eftersom utskottet där har gjort en avvikelse från Kungl. Maj:ts proposition. Jag måste säga att det förefaller vara ett uttryck både för ekonomiskt och annat lättsinne att man så har förfarit. Det är nämligen så, att Kungl. Maj:t har föreslagit att de hemmavarande kvinnorna skall ha en grundsjukpenning på tre kronor per dag. Denna grundsjukpenning innebär för de svenska husmödrarna i gemen en mycket kraftig förbättring i förhållande till vad de för närvarande får. Vi skall även komma ihåg att denna förbättring för hemmen innebär en sjukförsäkring som ligger utöver den genomsnittliga sjukförsäkring, som vi för närvarande har och gäller för alla.

Men utskottet har inte nöjt sig med detta, utan man föreslår att husmödrarna skall ha en tilläggsförsäkring från tre kronor och upp till sex kronor per dag. Det är väl ingen som missunnar våra husmödrar denna förbättring, men själva konstruktionen och principen i förhållande till förslaget i övrigt är orimliga. Vi skall nämligen komma ihåg, att om vi tar ett aktuellt fall kan mannen vara sjukförsäkrad; han har dels grundpenning på låt oss säga tre kronor, dels en obligatorisk tilläggsförsäkring på låt oss säga två kronor, vilket alltså innebär att han har fem kronor vid sjukdom. Men däremot har hans hustru sjukförsäkrat sig upp till sex kronor. Om mannen blir sjuk, innebär det att familjen skall klara sig på fem kronor om dagen, men om hustrun blir sjuk har mannen hela sin inkomst, och till detta kommer att man har sex kronor om dagen för den tid hustrun är sjuk.

Det är givet att om vi hade råd att säga, att grundsjukpenningen på tre kronor är för låg och att den obligatoriskt skulle höjas till sex kronor,

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

skulle jag acceptera det fullt och helt. Men när ekonomiska hinder läggs i vägen för ett sådant förfarande, måste man säga att det är orimligt att konstruera en sådan puckel i fråga om sjukförsäkringen som här avses. Rent praktiskt kommer det även att te sig egendomligt i organisatoriskt avseende. En hustru har alltså en grundsjukpenning på tre kronor och kan ha tre kronor i tilläggsjukpenning, för vilken statsunderstöd utgår. En annan hustru med tre kronor i grundsjukpenning kan ha en sådan inkomst, att hon har en tilläggsjukpenning på en krona, och enligt skrivningen äger hon därutöver rätt att försäkra sig för en frivillig tilläggsjukpenning på två kronor, som är statsunderstödd. Till detta kommer att det är olika karenstider på 15, 30 och 90 dagar.

Man frågar sig om det är rimligt att krångla till en sjukförsäkring på det sättet och om det förutsättes att sjukförsäkringen skall komma samtliga husmödrar till del och i varje fall dem som har bäst behov av den. Det praktiska förhållandet blir att grundsjukpenningen på tre kronor drar med sig kostnader på cirka 50 kronor för husmodern. När man betänker att den genomsnittliga frivilliga försäkringen under en tioårsperiod bara har höjts från 2:23 till 2:25 kronor, förstår man att våra husmödrar i regel icke har råd att utöver de avgifter som mannen och hustrun skall betala även betala avgift för en frivillig tilläggsförsäkring. Det praktiska resultatet blir väl att de välsituerade i detta land kommer att kunna utnyttja denna tilläggsförsäkring, under det att de som bäst behöver den, nämligen arbetarfamiljerna, ställs utanför, dels av ekonomiska och dels av andra orsaker men samtidigt får vara med om att på sin skattsedel betala 20 procent av avgiften för dem som har råd att ha denna tilläggsförsäkring.

Jag har på denna punkt anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag, emedan jag

anser en sådan här utformning orimlig. Jag förutsätter att Kungl. Maj:t i proposition lägger fram ett förslag till lösning av denna fråga, när vi får ekonomiska möjligheter därtill.

Jag har även anfört en avvikande mening i fråga om 53 §, eftersom jag anser det orimligt att statsbidrag icke utgår för den obligatoriska tilläggsförsäkringen, medan ett 20-procentigt bidrag utgår för den frivilliga tilläggsförsäkringen. Att man hade ett statsbidrag på 20 procent av den frivilliga försäkringen enligt 1947 års lag beror på att det då inte ingick någon obligatorisk del i sjukförsäkringen. Jag tycker det är orimligt att arbetstagare själva skall bekosta sin obligatoriska tilläggsförsäkring medan handlare, en del företagare och andra grupper skall sägas vara så värdefulla medlemmar i sjukkassan, att man för deras vidkommande ger 20 procent i statsbidrag. Jag måste erkänna, herr statsråd, att det på denna punkt finns en skönhetsfläck som man inte hade väntat, och jag förutsätter att man snarast möjligt försöker få bort densamma. Jag har ingenting emot att statsbidrag utgår för tilläggsförsäkring, men då är det angeläget att detta får anstå till dess att man har ekonomiska förutsättningar för att ge statsbidrag för tilläggsförsäkring både åt arbetstagare och andra grupper i samhället.

Jag vill understryka mycket kraftigt, att det är orimligt med denna form av statsbidrag.

Herr talman! Såsom framgår av det anförda har jag den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts proposition i huvudsak bör antagas och att lagen bör sättas i kraft från den 1 januari 1955, men i fråga om de av mig påtalade paragraferna yrkar jag bifall till de reservationer, som jag knutit till utlåtandet.

Jag vill sluta med att framhålla att den reform, som riksdagen nu går att genomföra, kommer, hur det än må gå med detaljerna, att bli en tillgång för

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

det svenska folket. Jag uttalar min glädje över att socialministern har kunnat framlägga detta förslag till obligatorisk sjukförsäkring, som skapar trygghet för folkgrupper, som behöver en ökad trygghet på detta område.

Herr CARLSSON i Bakeröd (bf): Herr talman! Den sjukförsäkring m. m., som riksdagen nu behandlar, är ju mycket efterlängtd, och värdet av denna reform är vi säkerligen alla överens om. Det kan dock inte hjälpas, att man måste konstatera, att den tid som stått till förfogande för riksdagens ledamöter, och kanske särskilt för andra lagutskottet, att sätta sig in i och ta ställning till förslaget alla detaljer och konsekvenser har varit allt för kort. Frågan har måst forceras på ett sätt, som knappast torde gagna det ändamål, som lagen anser att tjäna. Detta har gjort att en rad detaljer, som hör samman med förslaget, inte blivit tillräckligt genomdiskuterade.

Hit hör bl. a. den ekonomiska sidan av saken. Man bör emellertid inte bortse ifrån att det är ofrånkomligt att en så pass omfattande reform som denna kostar mycket pengar. Om man sedan tar ut dessa pengar i form av avgifter eller i form av skatter är ju närmast en lämplighetsfråga. Det framhålles ofta i riksdagen, att vi inte har obegränsade ekonomiska resurser här i landet, och det talas ofta om sparsamhet och sträng hushållning. Men det är inte lika populärt att anvisa de områden och de punkter, på vilka man skall kunna göra besparingar. Jag är utan vidare enig med dem som anser, att sparsamheten inte i första hand skall sättas in på det sociala området, utan där bör man tvärtom i görligaste mån söka tillgodose behovet. Men då man genomför en reform av detta slag, en reform, som jag mycket livligt tillstyrker, i en tid, då statens finanser är ganska ansträngda, så nödgas man nog också på detta område undersöka, om vi inte,

utan att allt för mycket försämra hjälpsformen, kan göra någon besparing. Delvis av denna anledning har jag till utskottsbetänkandet fogat en reservation, där jag föreslår, att karenstiden, vid sjukdomsfall, utsträcker till sex i stället för tre dagar. Detta skulle komma att medföra en betydande kostnadsminskning. Hur stor denna besparing skulle komma att bli, är jag inte i tillfälle att klargöra, men säkert är, att det skulle röra sig om åtskilliga tiotal miljoner kronor.

Utskottet har, med hänsyn till den föreslagna samordningen, inte velat tillstyrka en förlängning av karenstiden, då det gäller sjukpenningen. Jag är medveten om att vissa svårigheter kan förekomma vid bedömningen om vad som är olycksfall i arbete och vad som är att hänföra till sjukdomsfall. Men dessa svårigheter torde komma att gälla ganska få och enstaka fall. I regel är det nog ganska klart för såväl kassans föreståndare som för vederbörande läkare, vilket som är att hänföra till den ena eller andra gruppen. Jag tror knappast att samordningen i någon större utsträckning äventyras av dessa olika karenstider. I regel torde det vara möjligt för den försäkrade att, utan allt för stort besvär, styrka att arbetsoförmågan beror på olycksfall i arbete, och skulle något misstag i detta avseende begås, kan det väl rättas till i efterhand.

Genom ett bifall till reservationen skulle karenstiden bli en dag mindre än vad som gäller för arbetslöshetsförsäkringen, och det förefaller mig rimligt att ungefär samma karenstid tillämpades också då det gäller sjukförsäkringen.

Det är emellertid inte den ekonomiska sidan av saken, som har varit det avgörande motivet för min reservation, utan den grundar sig främst på helt andra och enligt min uppfattning mera tungt vägande argument. Man kan inte frigöra sig från den tanken, att denna sjukförsäkringsreform kommer

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

att medföra en ökad belastning på våra sjukvårdsinrättningar, på läkarnas, sköterskornas och annan sjukvårdande personals arbetsbörda, och vi känner ju alla till att såväl sjukvårdsinrättningar som läkare och övrig sjukvårdspersonal redan nu är otillräckliga. Den nya reformen medför ingen förändring eller förbättring i dessa avseenden. En förlängning av karenstiden till sex dagar skulle medföra en betydande lättnad för sjukbarnen, då dessa inte skulle komma att belastas med ett stort antal fall av mera bagatellartad karaktär. Det skulle också betyda en avsevärd lättnad i läkarnas arbete, då dessa skulle slippa ifrån många av de undersökningar och utskrivanden av recept, som säkert kommer att bli en följd av också de mest bagatellartade sjukdomsfallen. Jag vill inte göra gällande att denna reform kommer att inbjuda till missbruk, men man kanske inte helt bör bortse ifrån att den möjligheten finns, och en förlängd karenstid skulle också komma att motverka en sådan tendens.

Jag skall inte förneka att ett bifall till reservationen innebär en viss minskning i de förmåner, som sjukförsäkringen är avsedd att ge, men å andra sidan får man inte ta den risken, att läkarna blir så upptagna med dessa tillfälliga och bagatellartade sjukdomsfall, att de inte hinner att tillräckligt ägna sig åt de mera allvarliga och svårare fallen. Det inkomstbortfall, som en så pass förlängd karenstid skulle innebära för de försäkrade, bleve ju inte fullt så stort som i fråga om arbetslöshetsförsäkringen, och jag tror inte att den förlusten i början av en sjukdomsperiod har någon större betydelse. Med de inkomster som det stora flertalet arbetsföra människor i våra dagar har, bör man kunna klara en veckas inkomstbortfall utan att detta behöver alltför menligt inverka på en familjs livsföring.

Utskottet har, så långt tiden har medgivit, sökt att så noggrant som möj-

ligt pröva förslagets olika detaljer, och i stort sett har utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag. En ändring i förslaget, som jag i motsats till den föregående talaren hälsar med glädje, har emellertid utskottet föreslagit, då man vill ge också gifta kvinnor möjlighet att teckna frivilligt tillägg till den obligatoriska sjukpenningförsäkringen. Jag hälsar detta förslag med glädje och hoppas, att riksdagen kommer att godkänna det samma.

En punkt, där några av oss inte har kunnat följa utskottsmajoriteten, gäller de barntillägg till sjukpenningen, som skall utgå enligt 24 §. Där har vi föreslagit, att barntillägg till hel sjukpenning skall utgå med 1 krona pr dag för varje barn och att barntillägg till halv sjukpenning skall utgå med 50 öre per dag och barn. Då det gäller den allmänna sjukförsäkringen bör man inte bara syfta till att skaffa en kompensation för ett visst inkomstbortfall, utan man bör också ta hänsyn till att olika försäkrade kan ha olika kostnader vid inträffande sjukdomsfall. Det är ganska självklart att särskilt vid en längre tids sjukdom blir de ekonomiska påfrestningarna betydligt större i de barnrika familjerna, än i familjer med ett eller ett par barn. Ofta har också flerbarnsfamiljerna sämre ekonomiska reserver och följaktligen ett sämre ekonomiskt utgångsläge, då familjeförsörjaren drabbas av sjukdom, än vad en- och tvåbarnsfamiljerna har. Det torde därför vara riktigt, att barntillägget utgår med sådant belopp, att de barnrika familjerna får en så god hjälp som möjligt. Det är till detta vår reservation syftar, då vi anser det vara fel, att fåbarnsfamiljerna skall komma i en gynnsammare ställning än flerbarnsfamiljerna.

Jag har med detta, herr talman, i någon mån velat motivera den ståndpunkt jag intagit till detta lagförslag. Jag är glad över att denna fråga äntligen bringas till lösning, men samtidigt har

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

jag velat peka på ett par punkter, där jag anser, att en ändring i förslaget bör ske.

I fråga om de ökade barntilläggen medför detta givetvis något ökade kostnader, även om det här rör sig om jämförelsevis små belopp. Går man emellertid in för att utsträcka karenstiden till sex dagar, så sparas ett ganska betydande belopp, som mer än väl täcker dessa ökade utgifter, och dessutom betyder en något ökad karenstid, som jag tidigare påpekat betydande lättnader på andra områden. Det torde också vara riktigt, att åtminstone i början, tills reformen hunnit att bli prövad och möjligheterna att bereda allmänheten en förbättrad sjukvård har hunnit utökas, begränsa reformen till att omfatta de egentliga, d. v. s. de mera långvariga eller allvarliga sjukdomsfallen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag i anslutning till 26 § har fogat till utskottets betänkande och som där har betecknats med nr 2.

Häruti instämde herr *Rubbestad* (bf).

Herr HAGÅRD (h): Herr talman! Den obligatoriska sjukförsäkringen har redan vandrat en ganska lång lidandets väg. Sju år har gått till ända sedan vi först fattade beslut om densamma. De som kan se samhällseliga frågor ur en mera frigjord synpunkt har skämtat och kallat sjukförsäkringen för ett samhällets olycksbarn, och man har talat om skåderätten på det socialpolitiska smörgåsbordet, som vandrat ut och in allteftersom konjunkturen växlade. Men när vi en gång, herr talman, började tala om obligatorisk sjukförsäkring skedde det i samband med att vi genom förbättringar för äldre åldringarna skulle dana en ordentlig folkpensionsreform. Detta var de två främsta önskemålen i den nya socialpolitik som började på 1940-talet. Förslag om folkpensionerna

blev slutligt framlagt vid 1946 års riksdag, och förslag om sjukförsäkringsreformen framlades höstriksdagen samma år. Men, mina damer och herrar, det förslag som framlades på hösten 1946 var helt annorlunda än det förslag utredningen kommit fram till. Den konstruktion man gav sjukförsäkringen i dess obligatoriska form var sådan att den inte tillfredsställde vare sig riksdagen eller svenska folket. Jag erinrar om konstruktionen av sjukpenningen, som sedan elakt nog kallats epapenningen. Vi hade att observera en utbrytning av sjukhusvården och tillika en utbrytning av läkemedelsättningen ur försäkringen. Dessa två sistnämnda gjordes till fristående förmåner inom sjukförsäkringen.

Man måste tyvärr konstatera att den samfälliga enigheten, som präglade riksdagen när den antog folkpensionsreformen, förbyttes i stor tveksamhet och misstämning när man kom fram till sjukförsäkringsförslaget. Ja, jag måste säga att den lojalitet som utmärkte och alljämt utmärker regeringspartiet var i så stor fara att det ett ögonblick föreföll som om den inte skulle kunna upprätthållas. När principomröstningen skedde i tredje särskilda utskottet vid höstriksdagen 1946 var det faktiskt mera en tillfällighet att propositionen erhöll majoritet. Då riksdagen slutligen antog förslaget var alla ense om själva principen, att vi skulle ha en obligatorisk försäkring, men i fråga om detaljerna var man av mycket delade meningar. Fem högermän, tre socialdemokrater och en folkpartist ingav mer eller mindre fylligt motiverade reservationer beträffande den fundamentala delen som gällde förhållandet mellan sjukpenningen och inkomstbortfallets storlek. Och slutligen fick man konstatera att 1946 inte blev det märkesår i svensk socialpolitikens historia, som man hade haft rätt att vänta.

En av de mest tydliga och omedelbara konsekvenserna av att vi då an-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

tog denna sjukförsäkringsreform var den att samordningen mellan de olika socialförsäkringsgrenarna omöjliggjordes. Det är den stora bittra tragiken i socialvårdskommitténs arbete att huvudändamålet, för vilket den var tillsatt, inte kunde nås på grund av den konstruktion sjukförsäkringen fick vid 1946 års riksdag. Den tragiken träffade djupt och kraftigt den som mer än andra arbetat inte minst för att få till stånd en god samordning, nämligen den nu bortgångne landshövdingen Bernhard Eriksson, som offrat en stor del av sitt liv för denna frågas lösning. Närmaste resultatet i detta sammanhang var, att det myckna arbete, som redan utförts för t. ex. en samordning av arbetslöshetsförsäkringen med socialförsäkringen i övrigt, spolierades med offrande av de stora kostnader som givetvis var nedlagda på utredningen. Och när vi slutligen kom till en annan gren, som helt naturligt borde vara samordnad med sjukförsäkringen, nämligen olycksfallsförsäkringen eller som man numera kallar den yrkesskadeförsäkringen, så löstes den av kommittén i den fullständiga trötthetens tecken. Det var endast två reservanter som framhårdade i sin strävan att poängtera nödvändigheten av samordning.

Under de gångna sju åren har upprepad krav på en överarbetning och en samordning, där sjukförsäkringen står som centrum, framförts. Jag vet inte hur många gånger regeringen och särskilt den socialminister, som då satt, visat sig inte ha lust att höra på det örat. Det behövdes ett socialminister-skifte för att få mera gehör för dessa naturliga synpunkter, och så kom socialförsäkringsutredningen. Och det vill jag, herr talman, säga att det grepp som socialförsäkringsutredningen tagit varit radikalt och verksamt. Jag måste ge mitt tydliga och klara erkännande åt socialförsäkringsutredningen, och det vill jag adressera inte bara till social-

ministern i egenskap av initiativtagare utan kanske ännu mera till utredningens ordförande, statssekreterare Eckerberg, och hans kamrater, såväl ledamöter som expertis och sekreterare.

Vi hade väl tänkt att vid denna riksdag få diskutera förevarande fråga i lugn och ro, men vi har inte ens fått den tid och det andrum, som ett överlämnande av frågan till behandling av höstriksdagen skulle ha inneburit. Vi har inte fått uppskov med behandlingen. Jag måste säga, att denna frågas forcerade behandling i utskottet är ganska makalös, när det gäller en så stor och viktig fråga som denna. Vi har emellertid varit pressade till detta och har inte kunnat undkomma forceringen. Den som var med i tredje tillfälliga utskottets behandling av denna fråga vid 1946 års riksdag kan göra sina jämförelser och beklaga att detta viktiga ärende måste behandlas på sätt som skett.

Det förslag som nu föreligger betyder en återgång i fråga om sjukpenningens relation till inkomstbortfallet, den saken är klar. Man har inarbetat sjukhusvården och läkemedelsersättningen i sjukförsäkringen och på det sättet kommit tillbaka till det förslag, som låg på regeringens bord 1946 men som den gången icke kunde godtagas. För allt detta kan jag icke vara annat än tacksam. Sedan har man kommit fram till en samordning under 90 dagar, vilket är ett betydelsefullt framsteg.

När jag nu kommit så långt, måste jag fråga mig: Varför har Kungl. Maj:t inte samtidigt lagt fram ett förslag om yrkesskadeförsäkring, och varför har vi inte ännu fått klara riktlinjer för hur läkemedelsersättningen skall ordnas i fortsättningen? Detta är två betydelsefulla frågor, som jag anser hade bort klaras upp, innan här föreliggande förslag lagts fram.

Jag måste också fråga, vad det egentligen är som föranlett denna forcering. Var det absolut nödvändigt att forcera

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

frågan på sätt som skett? Har det varit till gagn för socialförsäkringen i allmänhet, och har det varit till nytta för sjukförsäkringen? Jag måste på den punkten sätta dubbla frågetecken. I regel vill man ju, när man skall behandla ett stort och viktigt förslag, ha hela frågekomplexet utrett och klarlagt på en gång. Betecknande nog har också lagrådet pekat på att det icke funnits möjligheter att överblicka hela frågekomplexet.

Om jag sedan får syssla något med detaljerna i propositionen, så kommer jag allra först till frågan om samordning. Jag frågar mig då, varför den icke gjorts mera fullständig. Varför inte göra den helt fullständig, när ju principen är, att man skall försöka lösa hela frågan i ett enda sammanhang?

Nu kan man omedelbart svara, att sjukförsäkringen i sin nya organisation icke kan klara detta med hänsyn till de mycket besvärliga frågor som sammanhänger med invaliditet, livränteesättningar o. d. Men, herr talman, man tänker i varje fall ovanifrån samordna socialförsäkringen, speciellt sjuk- och olycksfallsförsäkringen, i en enda tillsynsmyndighet. Riksförsäkringsanstalten, som nu har den största erfarenheten av invaliditetsprövning i samband med olycksfall här i landet, skall enligt föreliggande förslag vara den gemensamma tillsynsmyndigheten, och där har man ju förutsättningar för att göra samordningen fullständig.

För min del menar jag också, att om vi har en allmän sjukförsäkring, så bör den omfatta alla, men i lagförslaget har det beretts möjligheter för Kungl. Maj:t att undantaga stats- och kommunalanställda från sjukförsäkringen, och när man gör det, så har man ju avvikit från den allmänna principen. Statsrådet har lämnat en förklaring härför i propositionen, men jag måste då fråga: Varför har man då inte också undantagit de privatanställda, som har sjuklön m. m. fastställd genom avtal?

Vidare vill jag ta upp en annan detalj, nämligen frågan om karenstiden. Den saken har ju varit föremål för mycken diskussion, och senast har den siste ärade talaren varit inne på den saken. Propositionen föreslår tre dagars karenstid, och den föregående ärade talaren pläderade för att den skulle utökas till sex dagar. Han tog där exempel från arbetslöshetsförsäkringens karenstid, vilken han sade var satt till sex dagar. Talaren menade väl emellertid inte sex utan sju dagar, ty i arbetslöshetsförsäkringen gives ingen dagpenning för söndagarna. I verkligheten är karenstiden därför sju dagar i arbetslöshetsförsäkringen. Man har i utskottet berört svårigheterna med att ha delad karenstid, och jag är på det klara med att detta särskilt ur administrationssynpunkt är en mycket besvärlig sak, men det är ändå tänkbart, att man skulle kunna ha en s. k. dubbel karenstid. Man skulle för sjukförsäkringen i allmänhet kunna hålla en karenstid på, låt oss säga som föregående talare sju dagar och för yrkesskadeförsäkringen tre dagar. Jag är medveten om att man beträffande yrkesskadeförsäkringen inte kan ha alltför utsträckt karenstid på grund av yrkesskadeförsäkringens karaktär av ett slags skadeståndslag. Emellertid har denna sak inte föranlett utskottet till några särskilda uläggningar, och det har icke ställts några yrkanden. Jag har heller inte tänkt ställa något sådant med hänsyn till de faktiska administrativa svårigheterna.

Jag vill också beröra en annan sak, som mera rör detaljerna. Det gäller de gifta i hemmet arbetande kvinnorna, som enligt förslaget skulle erhålla en grundsjukpenning av 3 kronor. Det var redan 1946 ett allmänt önskemål, att de gifta i hemmet arbetande kvinnorna skulle ha rätt till en självständig försäkring. Det har de fått enligt förslaget, men man har gått längre och velat ge dem liksom andra grupper möj-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

lighet till en frivillig tilläggsförsäkring. Detta har utskottet behjärtat, och det har utvidgat Kungl. Maj:ts förslag till att omfatta en sådan möjlighet, dock med sjukpenningen begränsad till 6 kronor per dag.

Herr Lundberg visade nyss en avog inställning till denna del av utskottets resonemang. Han ansåg, att de i hemmet arbetande gifta kvinnorna med Kungl. Maj:ts förslag hade fått en tillräcklig uppmuntran. Jag kan låta bli att gå in på detta. Jag utlämnar herr Lundberg till de kvinnliga ledamöterna av denna kammare — de kommer säkert att ge honom besked.

Herr Lundberg tog också ett exempel på att man kunde få en överförsäkring genom att både man och hustru kunde vara sjuka, jag vet inte om han sade samtidigt. Det skulle möjligen innebära en överförsäkring, men jag tror att risken inte är så stor.

Slutligen vill jag erinra herr Lundberg om den gamla erfarenhet, som han själv förfäktat och som också jag har, att en frivillig försäkring i och för sig inte är saliggörande för att ge tillräcklig ersättning vid inkomstbortfall. Det visar sig gång efter annan att då man bygger på frivillighetens grund, så löser man knappast de frågor man vill ha lösta.

Men det finns risk för överförsäkring på andra områden. Jag har här i min hand en sammanställning som visar vart det skulle bära hän, om vi skulle ta det förslag som nu föreligger. Jag finner därav att risken för överförsäkring är ganska betydande, framför allt i de lägre inkomstgrupperna. Nu kan socialministern le åt detta och säga, att det spelar ingen roll. Men det är dock så, att med en sjukförsäkring har man ett mycket stort intresse av att få människorna friska igen. Det finns en frestelse för många människor att, om de får en ersättning för inkomstbortfall som överskrider vad de eljest skulle ha i vanlig inkomst, inte

vara så ivriga att återgå till det friska tillståndet, om jag får tillspetsa saken. Jag har här en anteckning om att för de lägsta inkomstgrupperna skulle överförsäkringen under de första 90 dagarna bli 140 procent eller något mera, och överförsäkringsfaran gäller ända upp till de grupper som har mellan 7 000 och 8 000 kronors inkomst.

Jag skall inte närmare gå in på denna sak utan vill bara fastslå, att åt den risk som alltid finns för överförsäkring måste ägnas ett starkt beaktande. Men detta har inte berörts med ett enda ord av de reservanter som yrkat på en avsevärd höjning av barntillägget. De har bortsett från denna mycket viktiga fråga och har kanske i stället tänkt som så, att dessa grupper står på en så pass låg inkomstnivå att det må vara förlåtligt, om man ger dem en mycket betydande överförsäkring. Men på det sättet får man nog inte resonera. Är standarden sådan, att en ökning av denna tarvar en medverkan från samhällets sida, må den ordnas på annat sätt. Vi har ju socialhjälp, som kan träda till i dylika lägen.

Sedan har jag, herr talman, några kätterska meningar om vissa detaljer i förslaget. Det gäller de mycket omtalade riskerna för sjukhusvården. Man har ofta, och det har till och med skett här i dag, gjort gällande att ett genomförande av sjukförsäkringen skulle innebära en kolossal tillströmning av patienter till sjukhusvården. Socialministern har förklarat, att han inte delar denna uppfattning, och jag tror att statsrådets mening är riktig. Det kan visserligen sporadiskt bli en viss tillströmning, men det beror i så fall inte på sjukförsäkringen som sådan. Enligt mitt förmenande måste läkaren även i framtiden verksamt sovra sin patientstock och dela upp den i sådana, som skall ha tillgång till den öppna vården, och sådana, som skall ha tillgång till den slutna vården. Det finns ingen återvändo på den punkten.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

När man talar om läkarbristen som ett stort hinder, så måste det ju sägas att denna kan innebära olägenheter, när man ger sig in på en obligatorisk försäkring, det är inte uteslutet. I det sammanhanget är emellertid att märka att tillgång och efterfrågan på detta område håller på att bli balanserade; även om det inte sker under de allra närmaste åren, sker det så småningom. Och det förhållandet, att man i vissa delar av landet inte har möjlighet att erhålla läkare i tillräcklig utsträckning, beror på den stora obenägenhet, som framför allt de yngre läkarna visar, att söka anställning på mer periferiskt belägna platser.

Jag kanske får tillägga att detta hänger något samman med det system, som för närvarande tillämpas när man befordrar läkare. Man tar större hänsyn till en fortsatt tjänstgöring vid storstädernas kliniker och ger en sådan högre vitsord än ett omfattande, mer periferiskt arbete utfört i den öppna vården. Så länge man håller fast vid dylika principer kan detta medföra svårigheter för många landsdelar att få tillräckligt med arbetskraft på detta område.

Jag talar nu, herr talman, nästan som om jag talade för förslaget och det gör jag, ty förslaget är ganska bra som det är, låt mig ärligt erkänna det. Detta har tydligt framgått av mitt resonemang, varför socialministern säkerligen inte har någon anledning att bemöta mig på dessa punkter.

Något som man likväl varit en smula rädd för är en befarad ansvällning av organisationen. Jag nödgas medge att också jag haft denna uppfattning, och jag tror fortfarande att det kommer att bli en ansvällning i organisationen. Det förhåller sig emellertid så, mina damer och herrar, att i sjukkaserverksamheten är det just nu en avsevärd del av personalen som ägnar sig åt den mycket omfattande verksamhet, som heter uppbörd av avgifter. Blir uppbörden lagd på ett annat sätt, ordnad

genom skattemyndigheterna, blir i varje fall personalen på detta speciella område överflödigt och kan överföras till andra uppgifter. På tal om den centrala ledningen kan säkerligen också sådan personal, som nu användes på yrkesskadeområdet, i viss utsträckning överföras till arbetet inom sjukförsäkringen. — Detta var ytterligare ett försvar för det framlagda förslaget och jag vill gärna bidra med det. Jag är inte säker på att det uppskattas så mycket, men jag har ändå velat säga detta.

Får jag så gå över till en annan del, den som i mera koncentrerad form fått sin utformning i reservation nr 1 under punkt A. Jag börjar då med att säga att när socialvårdskommittén på sin tid lade fram sitt förslag, som nu fått en motsvarighet i det förhandenvarande, antydde man att det förslag som då såg dagen så snart som möjligt borde genomföras, såvitt de ekonomiska resurserna tillät det. Det var två ledamöter i kommittén som i ett särskilt yttrande uttryckligen betonade, att en allmän och obligatorisk sjukförsäkring var för den enskilde och samhället av den största betydelse och borde genomföras så snart de ekonomiska förutsättningarna vore för handen.

Ursprungligen bestämdes det att den vid 1946 års riksdag antagna lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1950. Det blev ett första uppskov beträffande ikraftträdandet 1948, då vi bestämde oss för att skjuta på ikraftträdandet till 1 juli 1951, sålunda ännu ett år. Så kom emellertid ett för riksdagen ganska överraskande meddelande, som lämnades av statsministern den 20 april 1950 på natten; detta hade han föregående dag lämnat i första kammaren.

Statsministern meddelade i sin deklARATION att det visat sig nödvändigt att ytterligare uppskjuta ikraftträdandet, denna gång på obestämd tid. Han yttrade ordagrant: »Vid bedömning av

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

tidpunkten för lagstiftningens genomförande måste emellertid hänsyn tagas även till andra faktorer, främst frågan om de ekonomiska betingelserna för sjukvårdsreformen.» Han tillade: »Enligt en numera utförd approximativ beräkning skulle reformens genomförande medföra en kostnadsökning för statsverket på 257 miljoner kronor. I nuvarande — märk väl — »nuvarande ansträngda statsfinansiella läge» (detta var 1950) »inger en utgiftssumma av denna storleksordning allvarliga betänkligheter.» Fortfarande ordagrant: »Såvitt nu kan överblickas kommer under den närmaste övergångstiden sträng återhållsamhet med statsutgifterna att krävas.»

Det var då det. Då hade vi en överbalanserad budget, liksom under de följande åren, med bortåt en miljard kronor. Men framför allt, mina damer och herrar, var konjunkturerna fortfarande goda. I samband med denna deklaration hade vi tillfälle att i kammaren göra våra erinringar. För min del ansåg jag att det var ett överraskande meddelande och beklagade förhållandet i och för sig, men jag hoppades att den respit vi på detta sätt erhöll skulle föranleda en fyllig och ingående översyn av hela sjukförsäkringslagen.

Denna vädjan om översyn avvisades inte av statsministern, men han ville ändock, under framhållande av att han inte kunde uppge den principiella inställning man givit uttryck år 1946, överväga om någonting kunde göras. I en replik till en annan talare samma natt — detta var strax före kl. 24 — använde statsministern ett argument som överraskande väl sammanfaller med dem, som vi i dag skulle kunna använda, om vi ville vara hänsynslöst uppriktiga. Han fastslog att vi då, alltså 1950, levde i en så hård tid att vi inte kunde pressa upp skatterna ytterligare. Han fann att han måste ta sig en allvarlig funderare på att genomföra en

reform, som krävde utgifter som nödvändiggjorde en ytterligare skattestegring. Slutligen erinrade han om den argumentering, som ofta hade framförts när det gällde bristen på sjukhusplatser och personal o. s. v. Han ville inte falla tillbaka på detta resonemang utan avslutade repliken med följande ord: »Vi tycka nämligen att det är lika bra att slå fast att huvudskälet trots allt är, att vi måste få debet och kredit att gå ihop utan skattehöjning.» Så såg man de ekonomiska spörsmålen i nådens år 1950. Det kan vara lämpligt att i denna stund ha detta i minnet.

Jag har velat lämna denna kortfattade bakgrund till de ekonomiska synpunkter, som vi i reservation A:1 till detta utlåtande måst anlägga. Uppskovet 1948 och 1950 har sin yttersta grund i samhällsekonomiska överväganden, vilket också kraftigt har blivit understruket från regeringshåll särskilt i samband med det senaste uppskovet, det som gällde tills vidare.

För dem som i likhet med mig hade hoppats att få se denna verkligt betydelsefulla reform nu utförd i verkliga livet innebär det en utomordentligt stor besvikelse när socialministern på sid. 157 i propositionen förkunnar, att reformens genomförande inte kan ske utan att skattemedlen ökas. Därmed är det punkt och slut på statsrådets resonemang i finansieringsfrågan, som upptar allt som allt fyra och en halv rad, och han slutar med en from förhoppning att denna detalj torde få anmälas till nästa års riksdag av finansministern.

Om vi som kommunalmän — det är väl övervägande antalet av oss — skulle vid ett förslags framläggande uraktlåta att tala om för våra uppdragsgivare varifrån medlen skall tas, skulle vi säkerligen betecknas såsom minst sagt lättsinniga, och vår ställning, särskilt som drätselkamarledamöter eller ledamöter av kommunalnämnd, skulle bli utsatt för stark kritik och vårt fort-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

satta arbete i kommunen skulle bli mycket äventyrligt.

Lagrådet, som visserligen inte har att ta ställning till ett lagförslags ekonomiska konsekvenser, har emellertid för sin del lagt in något av en brasklapp i sitt utlåtande över lagförslaget. Det är uppenbart att vi kan få vilka sociala förmåner som helst, men vi kan icke komma ifrån att samtidigt betänka, att vi måste betala denna förmån och det till fullo. Då det föreliggande förslaget enligt propositionens mening skulle komma att medföra skatteökning, måste detta bli avgörande för oss när det både från regering och riksdag sägs, att en skatteökning för närvarande inte kan bäras av medborgarna.

Ingen kan väl med skäl påstå, att vi är tvingade att genomföra försäkringen just den 1 januari 1955. Vi har dess bättre en frivillig sjukförsäkring, som omfattar i det allra närmaste två tredjedelar av svenska folket. Därtill kommer ett ganska stort antal medborgare, som åtnjuter ersättning enligt yrkesskadeförsäkringen, och de som har sin sjukvård och sin sjukersättning grundad på allmänna bidrag i form av fattigvård, barnavård o. s. v.

Vi har emellertid i reservationen pekat på att det finns en möjlighet att dra sig ur dilemmat här, nämligen genom att bordlägga frågan och under tiden söka att stödja den frivilliga sjukförsäkringen på ett verksammare sätt, vilket kan ske genom att man söker animera sjukkasemedlemmarna att öka sina sjukpenningar. Det är samma tankegång som har gått igen tidigare under denna riksdag, då vi har velat stärka intresset för arbetslöshetsförsäkringen.

Man frågar sig till sist, om det inte finns andra sociala frågor som är av så stor betydelse, att man inte vill eftersätta möjligheten att lösa dem. Jag tror att svenska folket i gemen önskar att få en möjlighet till bostadsfrågans

ordnande, att kunna bo hyggligt och ordentligt. Denna fråga är väl av den art, att man kan tala om den i detta sammanhang. Det skulle innebära, enligt mitt förmenande, också ett slags förebyggande åtgärd, som står i paritet med sjukförsäkringens omsorger, nämligen att förebygga sjukdomens inträffande, inte minst genom att lyfta bort den andliga press som de människor som står utan hem och bostad är utsatta för.

För min del, herr talman, har jag alltid velat arbeta för att få fram en obligatorisk sjukförsäkring. Herr Lundberg skall inte tro ett ögonblick, att jag vill svika denna min bestämda och klara uppfattning. Han må säga vad han vill och försöka äventyra möjligheten av tilltro till mina utfästelser. Jag har alltid velat arbeta för en sådan sjukförsäkring, och jag har alltid velat se till att det också blir en god samordning med andra socialförsäkringsgrenar, främst sålunda med yrkesskadeförsäkringen. Min känsla av ansvar för ekonomiska värden gör dock att jag inte kan vara med om att just nu med berätt mod pålägga skatdragarna nya bördor.

Jag hoppas emellertid att det skall vara möjligt för det svenska samhället att snart, kanske redan om ett eller annat år, då de fallande konjunkturer- na inom vårt näringsliv givit vika, genomföra sjukförsäkringsförslaget utan skatteökning. Under tiden bör den frivilliga sjukförsäkringen genom en snabbutredning kunna stärkas enligt vårt framlagda förslag och en överarbetning av det nu föreliggande förslaget verkställas.

Helst skulle jag, herr talman, vilja ge min uppfattning formen av ett yrkande om bordläggning, men då detta formellt inte är möjligt vill jag åberopa det yrkande som finns i reservationen nr 1 under punkt A till utskottets utlåtande.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle: Herr talman! I fråga om karenstiden skulle jag vilja säga till herr Carlsson i Bakeröd såväl som till herr Hagård, att då herr Rubbestad motionerade var han medveten därom, att om en person inom den grupp som han företräder blir sjuk, klarar sig grödan ändå, den växer i alla fall under en viss tid. Inte heller för de personer, vilkas intressen herr Hagård företräder, är ett inkomstbortfall under de första dagarna så väsentligt. För andra grupper är det ändå på det sättet, att karenstidens längd är av betydelse, ty det blir påfrestningar på ekonomin vid sjukdom.

Sedan hinner jag bara med att replikera i fråga om 47 §, som bl. a. handlar om gifta kvinnors tilläggsförsäkring. Jag vill erinra om att utskottet säger, att denna försäkring skulle få en relativt liten omfattning och tillägger: »Det torde därför inte vara sannolikt att en frivillig tilläggsförsäkring för nämnda kvinnor skulle medföra någon mera avsevärd arbetsbelastning.» Man förutsätter nämligen att så få skall komma med i denna frivilliga försäkring.

Jag vill säga till herr Hagård, när han talar om kvinnorna i det här sammanhanget, att jag inte tror att de välsituerade svenska kvinnorna i gemen är så oförstående för dessa saker att de anser, att de kvinnor som bäst behöver denna hjälp praktiskt skall ställas utanför. Vill man verkligen lösa den här frågan, gå då in för en obligatorisk höjning av grundsjukpenningen, men kom inte med en försäkring som endast ger de välsituerade mera inkomst under det att de andra ställs utanför!

Frågan om hur hög sjukpenningen skall vara gäller ju bara en gradskillnad, ty om man skulle tolka sjukpenningens höjd som ett uttryck för uppskattningen av de hemmavarande kvinnorna, så är det väl ändå förmätet att säga att sex kronor är fulla värdet av en hemmaarbetande hustrus arbetsin-

sats. För mig är det orimligt, och jag ser inkomsten till hemmet som en gemensam inkomst för familjen, som bör bedömas därefter.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle: Herr talman! Herr Lundberg erinrar om min motion, som går ut på att det bör vara sex dagars karenstid i stället för tre dagars, och vill göra gällande att jag därvid bara skulle tänka på jordbrukarna därför att det går bra med sex dagars karenstid för dem — det växer lika bra om de ligger sjuka några dagar, menar herr Lundberg — under det att jag inte skulle tänka på andra grupper. Men jag vill säga att jag har tänkt på alla, både jordbrukare och andra. För jordbrukarna kan det under vissa tider, särskilt under skördetid, vara mycket värre ekonomiskt sett än för andra att ligga sjuk.

Men jag menar att denna sjukförsäkringsreform medför så stora fördelar för alla de försäkrade, att man bör kunna finna sig i att gå in för en karenstid av sex dagar. Med de stora inkomster folk i allmänhet har bör de kunna klara sig även vid ett bortfall av inkomsten under sex dagar. Jag har i min motion påpekat, att motsvarande tid vid arbetslöshetsförsäkringen är sex dagar, och det är väl i allmänhet inte värre, ekonomiskt sett, om någon blir sjuk än om han blir arbetslös. En utökning av karenstiden till sex dagar medför en kostnadsminskning på omkring 60 milj. kronor.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle: Herr talman! För de sjuka blir det ju en kombination av inkomstbortfall och de kostnader som sjukdomen medför. Jag måste också säga till herr Rubbestad att de första sex dagarnas inkomstbortfall för arbetargrupperna innebär en påfrestning som jag tror det skulle vara olyckligt om de skulle vinna genklang i riksdagen.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Det föreliggande förslaget till införande av en obligatorisk sjukförsäkring måste hälsas med tillfredsställelse. Vi måste åstadkomma det skydd mot inkomstbortfall, förorsakat av sjukdom och arbetsoförmåga, som erfordras för att skaffa medborgarna trygghet.

Den i propositionen föreslagna samordningen av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna innebär betydande fördelar, även om man måste konstatera att en viss försämring av förmånerna vid yrkesskada härigenom uppkommer. Fördelarna av samordningen är dock så betydande att förslaget, såsom utskottet framhållit, bör godtagas.

Det kan emellertid riktas vissa anmärkningar både mot förslaget och den tidsnöd som varit för handen vid dess behandling. Man kan peka på vad lagrådet framhållit rörande önskvärdheten av att redan vid behandlingen av sjukförslaget ett förslag till yrkesskadeförsäkring förelegat, så att riksdagen samtidigt kunnat ta ställning till det samma. Lagrådet har dock ej velat motsätta sig att riksdagen nu beslutar om sjukförsäkringen med hänsyn till att det tidigare principbeslutet bör effektueras.

Tiden för utskottsbehandlingen har varit utomordentligt kort. Ett så pass omfattande lagförslag som detta borde ha kunnat framläggas tidigare på vårriksdagen. Ett uppskov till höstsessionen är nämligen uteslutet, då man önskar att reformen skall träda i kraft den 1 januari 1955. Den tid som stått till utskottets förfogande för att granska förslaget har sålunda varit mycket kort. Jag vågar dock betyga att andra lagutskottet har lagt ned verklig möda på att under denna korta tid söka åstadkomma det bästa möjliga resultatet.

Det hade vidare varit önskvärt att det förelegat ett förslag från regeringens sida om hur reformen bör finansieras. Departementschefen säger endast, att det är erforderligt med ytterligare inkomster för staten för att reformen

skall kunna genomföras. Utskottet säger angående finansieringen: »Den kostnadsökning som uppkommer för statsverket genom sjukförsäkringsreformen är visserligen betydande men dock icke av sådan storlek att den behöver föranleda en särskild plan för finansieringen av kostnader som avser budgetåret 1954/55 och därefter följande budgetår.»

Enligt vårt förmenande är detta att taga något för lätt på uppgiften. Från folkpartiet har i anledning av propositionen väckts en motion, vari bland annat frågan om finansieringen behandlas. Det framhålles där att man borde kunna minska statens utgifter genom att något höja sjukförsäkringsavgifterna, dock icke för de lägsta inkomsttagarna, något höja arbetsgivarbidragen, icke lämna statsbidrag till den frivilliga sjukpenningförsäkringen, minska statsbidragen till grundpenningen och sjukvårdsförsäkringen samt söka begränsa kostnaderna för läkemedelsreformen.

I den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande av herr Sunne, fru Sandström och mig, har vi vidare utvecklat våra synpunkter på dessa saker. Jag vill, herr talman, betona att jag här icke kommer att redovisa vår uppfattning på de områden, där vi har varit eniga med utskottet.

I reservationen framhålles, såsom jag förut nämnt, att det vore synnerligen angeläget att reformen nu genomföres. Ökad trygghet och minskade klyftor mellan olika samhällsgrupper är några av de tillfredsställande resultat som därvid uppstår. Vi anser därför att de angivna omständigheterna inte bör få lägga hinder i vägen för reformens genomförande vid den i propositionen föreslagna tidpunkten.

I reservationen framhålles vidare såsom synnerligen angeläget, att administrationen för sjukförsäkringen göres så smidig som över huvud taget är förenligt med rimliga säkerhetshänsyn. Vi

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

uttalar därför önskvärdheten av att det i propositionen föreslagna uppbörds-systemet beträffande försäkringsavgifterna blir föremål för ytterligare överväganden inom Kungl. Maj:ts kansli och att nästa års riksdag ånyo får ta ställning därtill.

Vad de olika paragraferna beträffar har reservanterna vid § 11 framhållit, att förefintliga möjligheter till rationaliseringar och förenklingar av sjukförsäkringens administration bör iakttagas, och hemställt att riksdagen måtte med godkännande av paragrafen bringa dessa synpunkter om förenkling till Kungl. Maj:ts kännedom.

I anknytning till §§ 35, 38, 39 och 41 framhålles i reservationen, att en minskning av statens utgifter bör kunna genomföras — utan nackdel för de lägsta inkomsttagarna — genom en ökning av övriga försäkrades avgifter och av arbetsgivarbidragen. Reservanterna anser det möjligt att åstadkomma en enhetlig sänkning av statsbidragsprocenten liksom av det procenttal som begränsar vissa försäkringsavgifters storlek i förhållande till den taxerade inkomsten.

Detta senare är i propositionen angivet till 2 procent. Om en sänkning av detsamma till 1,75 procent företages samtidigt med en minskning av statsbidragen till sjukvårds- och grundsjukpenningförsäkringen, leder detta till någon lindring beträffande avgifterna för de lägsta inkomsttagarna i jämförelse med propositionens förslag.

I propositionen beräknas kostnaderna för statens bidrag till sjukvårdsförsäkringen komma att uppgå till 44 miljoner kronor och till grundsjukpenningen till 105 miljoner kronor, således tillsammans i runt tal 150 miljoner kronor. Statsbidraget har fastställts till 50 procent av kostnaderna för läkarvård och resor, grundsjukpenning och motsvarande del av hempenning. I reservationen föreslås att statens bidrag till dessa försäkringar minskas från

50 till 30 procent. Kostnaden för ifrågavarande statsbidrag reduceras härigenom från 150 till 90 miljoner kronor. Det belopp, som måste täckas på annat sätt, skulle då komma att uppgå till 60 miljoner kronor. Såsom reservanterna förordat bör en del av detta belopp kunna täckas genom en mindre ökning av arbetsgivarbidragen, nämligen från sammanlagt 1,1 till 1,2 procent. Denna höjning skulle kunna beräknas ge cirka 15 miljoner kronor. Det återstår att täcka 45 miljoner kronor. Detta belopp bör enligt utskottets mening täckas genom en höjning av försäkringsavgifterna. Då sjukpenningförsäkringen beräknas komma att omfatta något under 4,5 miljoner människor, skulle den erforderliga avgiftshöjningen komma att uppgå till i genomsnitt cirka 10 kronor per år för varje sjukpenningförsäkrad.

I likhet med Kungl. Maj:t anser reservanterna att avgifterna för medborgare med särskilt låga inkomster bör lindras. Om såsom reservanterna förordat försäkringsavgifterna något höjes, blir enligt reservanternas mening angelägenheten framträdande att utsträcka avgiftslindringen till inkomstgrupper, som ligger något högre än vad som föreslås i propositionen. I propositionen förordas att ingen skall behöva betala mer än 2 procent av sin inkomst i avgift för sjukvårds- och sjukpenningförsäkring. Reservanterna föreslår att detta procenttal ändras till 1,75. Denna ändring skulle få till följd, att ensamstående försäkrade med mindre inkomster än ca 2 700 kronor per år och gifta försäkrade med mindre inkomster än ca 5 400 kronor fick lägre avgifter än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Därigenom skulle en höjning av avgiftslindringsbidraget med ca 23 miljoner i jämförelse med propositionens förslag bli erforderlig. Den besparing för statskassan, som reservanternas förslag innebär, uppgår således till 60 miljoner, minus 23 miljoner, lika med 37 miljoner. Då reservanterna dessutom

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

föreslår, att statsbidraget till den frivilliga sjukpenningförsäkringen slopas, minskas utgifterna för statskassan med sammanlagt 42 miljoner kronor.

Reservanterna framhåller därjämte att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på utvecklingen av det allmännas kostnader för försäkringen. Med hänsyn till det statsfinansiella läget framstår det för reservanterna som betydelsefullt, att dessa kostnader inte kommer att väsentligt överstiga det totalbelopp, som den av reservanterna förordade finansieringsordningen medger.

I 28 § har förslaget upptagit de undantag som skulle kunna få göras. Reservanterna har den uppfattningen att skäl kan föreligga att från ifrågavarande lagstiftning undantaga såväl i offentlig tjänst som i enskild tjänst anställda. I folkpartimotionerna har denna sak förts fram. Men där har framhållits, att dessa undantag bör få avse endast arbetar- och tjänstemannagrupper, som redan har tryggheten vid sjukdom tillfredsställande ordnad. TCO har framhållit att det inte kan föreligga oöverstigliga svårigheter, att undantagsbestämmelserna får gälla för visst klart avgränsade grupper av anställda, som avtalsvägen tillförsäkrat sig lämpligt avvägda förmåner. Konungen bör således, efter hörande av tillsyningsmyndigheten, i varje särskilt fall ta ställning till eventuellt inkommande framställningar från arbetsmarknadens organisationer.

53 § innehåller enligt propositionens förslag, att statsbidrag bör utgå för den frivilliga sjukpenningförsäkringen med 20 procent. Propositionen överensstämmer alltså här med det ursprungliga sjukförsäkringsförslaget. Med hänsyn till att statsbidrag i nuvarande läge icke kunnat införas för den obligatoriska tilläggsförsäkringen finner reservanterna icke lämpligt, att sådant bidrag kommer den frivilliga tilläggsförsäkringen till del.

I folkpartimotionen har dessutom framhållits betydelsen av statistik på detta område, så att man kan få klart för sig förhållandet mellan olycksfall och sjukdomsfall. Utskottet har betonat detta, och vi vill endast ytterligare understryka denna synpunkt.

Då det gäller läkemedelsreformen, till vilken riksdagen får tillfälle att ta ställning ett annat år, har även utskottet framhållit, att kostnaderna för det ändamålet bör begränsas i görligaste mån. Vi reservanter vill endast understryka den saken.

Husmödrarnas sjukpenningförsäkring blir enligt detta förslag väsentligt bättre ordnad än enligt 1947 års lag. Man har inom utskottet, som herr Hagård tidigare framhållit från denna plats, nått majoritet för att göra det möjligt för de hemarbetande kvinnorna att ta en tilläggsförsäkring. Jag vill betrakta detta som en framgång för de förslagsställande motionärerna.

Arbetstagarbegreppet är naturligtvis ytterst svårt att avgränsa i vad det avser de s. k. beroende arbetstagarna, i synnerhet som man måste förutsätta, att sjukförsäkringen skall få att tillämpa samordningsreglerna. Emellertid har vi inom utskottet tryckt starkt på att man bör försöka se till att de grupper, som kan vara berättigade till försäkringen, verkligen kommer till omfattas av densamma. Jag skulle, herr talman, härtill vilja lägga, att det givetvis — det har talats härom förut ifrån denna plats — varit önskvärt att yrkesskadeförsäkringsförslaget samtidigt förelegat till behandling. Jag skulle tro, att vissa brister vidlåder det förslag som nu är framlagt. Även på detta område är ju vårt verk ett styckeverk, och man kommer att få företaga vissa justeringar.

Min ärade väns och kamrats på uppsalalänsbanken herr Lundbergs sociala patos föranleder honom ibland att använda ganska starka ord emot politiska meningsmotståndare. Jag skulle i alla fall våga invända, att när han inled-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

ningsvis gjorde gällande, att man inom folkpartiet var nödd och tvungen att ta den ståndpunkt till sjukförsäkringsförslaget som man har gjort, sköt han över målet. Att ifrågasätta folkpartiets ärliga vilja att lösa våra sociala problem synes mig, med hänsyn till den inställning vi ådagalagt till folkpensioneringen, sjukförsäkringen och en hel del andra sociala reformer, inte berättigat. Att ett par ledamöter av folkpartiet hyser den uppfattningen, att det för närvarande inte går att bifalla den föreslagna reformen, bör inte vara avgörande vid bedömandet av partiets reformvilja.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Sunne, fru Sandström och mig.

Fru EWERLÖF (h): Herr talman! Det ligger väl i allas vårt gemensamma intresse att bereda trygghet åt människorna vid sjukdom, att ge dem möjlighet till försäkring för sjukvård och mot inkomstbortfall som föranledes av arbetsoförmåga. Jag vill i detta sammanhang erinra om att när 1946 en allmän sjukförsäkring i princip beslutades, skedde detta med stöd från samtliga partier, även om meningarna var delade om den närmare utformningen av försäkringen.

Från högerhåll hävdades sålunda — herr Hagård har redan framhållit det — att de gifta hemarbetande kvinnorna borde vara självständigt försäkrade och icke familjeförsäkrade, vilket var fallet enligt 1947 års lag. I den nu föreliggande propositionen har visserligen familjeförsäkringen slopats, men jag kan ändå inte anse, att de gifta hemarbetande kvinnornas försäkringsskydd i och med detta slutgiltigt lösts. I min motion, liksom det även framhållits i motioner från folkpartiet och bondeförbundet, hävdar jag följaktligen att de gifta hemarbetande kvinnorna skall få möjlighet att i likhet med vad som

föreslagits för de studerande teckna sig för en tilläggsförsäkring. Utskottet har också tillstyrkt detta, och jag skulle följaktligen kunna tåga still och vara glad, men jag har uppkallats av herr Lundbergs reservation.

Herr Lundberg säger i reservationen liksom här i kammaren i dag, att den föreslagna sjukkasselagen bygger på principen om en obligatorisk försäkring, från vilken princip avsteg bör göras endast om mycket starka skäl föreligger. Men, herr Lundberg, man har redan gjort avsteg från denna princip i och med att man låter de studerande teckna sig för en tilläggsförsäkring. Jag anser för min del, att lika starka skäl finns för att kvinnorna skall få möjlighet att teckna denna tilläggsförsäkring. Herr Lundberg säger vidare, att denna lag avser att täcka ett inkomstbortfall vid sjukdom. Och något sådant föreligger ju inte när de hemarbetande gifta kvinnorna blir sjuka. Herr Lundberg talade nästan med en viss indignation om att under det att en man, som har en grundsjukpenning på 3 kronor och en tilläggsförsäkring på 2 kronor, får sammanlagt 5 kronor, så kan det hända att hustrun, om hon tecknar sig för en tilläggsförsäkring på 3 kronor, får 6 kronor. Ja, herr Lundberg, något inkomstbortfall inträffar inte, när en hemarbetande kvinna blir sjuk, men utgifterna kan vid ett sådant tillfälle stiga så att det till och med blir värre än när far själv är sjuk. Jag tänker då särskilt på om det finns småbarn i huset.

Herr Lundberg säger slutligen, att den försäkring som här skulle beredas de gifta kvinnorna, endast kommer att kunna utnyttjas av en ringa del av husmödrarna, och icke av dem som bäst skulle behöva den. Ja, därom vet vi ju intet i närvarande stund. Jag håller inte för otroligt, att de gifta hemarbetande kvinnorna kommer att anse det så viktigt att gardera sig vid sjukdom, att de tar denna tilläggsförsäkring, även om de

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

inte tillhör vad herr Lundberg karakteriserade som de direkt välsituerade. Utskottet har ju dessutom vidgat de gifta hemarbetande kvinnornas krets till att även omfatta de kvinnor, som har något arbete utanför hemmet. Även dessa skall alltså få ta denna försäkring, och jag anser det inte uteslutet att de kommer att använda av sin arbetsinkomst just för att gardera sig vid sjukdom.

Däremot vill jag helt hålla med herr Lundberg när han säger, att man inte får betrakta lagen som en mätare på de hemarbetande kvinnornas arbetsinsats, och att följaktligen denna sjukpenningens höjd skulle vara ett uttryck för samhällets uppskattning av de gifta kvinnornas arbetsinsats i hemmen. I så fall skulle — som herr Lundberg även säger — sex kronor vara en alldeles för låg summa.

Jag vill i detta sammanhang uttrycka min glädje och tacksamhet mot utskottet för att det även på en annan punkt bifallit min motion, nämligen såtillvida att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en utredning rörande möjligheterna, huruvida sjukpenningförsäkringen skall kunna utsträckas till icke förvärvsarbetande änkor och hem- och frånskilda med minderåriga barn i hemmet — självfallet dock först vid den tidpunkt, då vår ekonomi tillåter det.

Slutligen vill jag, herr talman, klart säga ifrån, att jag delar mitt partis uppfattning att en reform av denna omfattning, som blir så utomordentligt kostnadskrävande, bör beslutas vid en tidpunkt, då man bättre än nu kan överblicka det ekonomiska läget och då vår ekonomi inte är så ansträngd som den för närvarande är. Om emellertid lagen skall träda i kraft den 1 januari 1955 tycker jag att det är både rimligt och riktigt att de gifta hemarbetande kvinnornas intressen redan nu beaktas.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle: Herr talman! Till fru Ewerlöf skulle jag vilja ställa den frågan om man kan förutsätta, att hon kommer att rösta mot högerens reservation. Om fru Ewerlöf icke gör det avstår hon från de förbättringar, som propositionen innebär med dessa tre kronor som grundsjukpenning etc. Jag ifrågasätter om fru Ewerlöf efter det anförande hon här hållit näppeligen kan stödja högerens reservation, som går ut på avslag på alltsammans.

Det talades här om tidpunkten för reformens ikraftträdande. Herr Hagård nämnde att statsministern 1950 sade, att det skulle vara sträng återhållsamhet med statsutgifterna — och han talade även om 1953. Jag vill då fråga herr Hagård: Hur kom högerens återhållsamhet till uttryck exempelvis vid det tillfälle, när vi beslutade om utgiften på över två miljarder kronor? När det gäller sociala frågor är högeren mycket angelägen om att tala om ekonomisk återhållsamhet, men när det gäller andra frågor är det inte samma intresse.

Jag vill till slut också säga till fru Ewerlöf, att jag är villig att gå med på en obligatorisk höjning av tillägget till kvinnorna upp till sex kronor, om fru Ewerlöf kan anvisa en väg att ekonomiskt klara den uppgiften. Efter hennes eget uttalande har det ju visat sig vara praktiskt omöjligt. Samtidigt säger också utskottet uttryckligen ifrån att det förutsätter, att icke så många kvinnor skall ansluta sig till detta förslag att man äventyrar ekonomin för hela denna reform.

Fru EWERLÖF (h) kort genmäle: Herr talman! Herr Lundberg riktade en fråga till mig omedelbart efter min deklaration, att jag delar mitt partis uppfattning, att man i närvarande stund icke bör besluta en reform av så kostnadskrävande art som denna. Jag upprepar, att om förslaget ändå

Ikräftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

bifalles av riksdagen — vilket med all sannolikhet sker — så anser jag att de gifta hemarbetande kvinnornas intressen redan nu bör beaktas, och jag hoppas, att man under den tid som återstår fram till den 1 januari 1955 kan utreda, hur man genom en omDispositionering inom detta stora kostnadskomplex skall kunna tillgodose dessa kvinnor — kanske på bekostnad av andra delar av programmet.

Herr Lundberg frågade mig, om jag kunde ge en anvisning på var pengarna skulle tas till utbyggnad av organisationen, om ett tillräckligt stort antal personer kommer att teckna en frivillig försäkring. Jag kan, herr Lundberg, lika litet som Kungl. Maj:ts regering anvisa en plan för hur hela denna reform skall finansieras.

Herr LUNDBERG (s) kort gemmäle: Herr talman! Det kan vara gott och väl med vackra tankar och vackra ord. Men jag vill konstatera att de bredare folklager, som verkligen har behov av trygghet, icke kan leva av de borgerliga vackra ord och tankar, utan det behövs praktisk handling, och det är ju därför man här i dag diskuterar denna reform. Jag skulle kunna prestera ett program som vore sju gånger vackrare än fru Ewerlöfs, om jag bara inte vore beredd att ta konsekvenserna av det samma. Men jag vill säga att detta resonemang från högerens sida håller inte, ty vad vi behöver är en sjukförsäkring som skapar trygghet åt folket och inte vackra ord och tankar.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Under utskottsbehandlingen av denna fråga kom man på ett ganska tidigt stadium på det klara med att det fanns en allmän önskan inom utskottsmajoriteten att denna reform skulle träda i kraft på den tid, som socialministern föreslagit. Det var ju så, att man motionsvis hade fört fram vissa utredningskrav, som hade betytt upp-

skjutande av reformen, och de kraven frångick man under utskottsbehandlingen.

Det är väl ingen hemlighet, att båda de gånger riksdagen skjutit denna reform på framtiden har detta utlöst en ganska stor misräkning, och därför är det med stor tillfredsställelse man nu kan hälsa att man äntligen skall fastställa tiden för reformens ikräftträdande. Det har ju också varit på det sättet, att den frivilliga sjukförsäkringen haft vissa svårigheter att brottas med genom att det funnits ett principbeslut om en obligatorisk försäkring. Man har sagt: »Jag höjer inte min försäkring, ty vi har ju en obligatorisk försäkring, som skall träda i kraft.» Jag tror att förklaringen till den låga sjukpenning, som man nu har, finns här.

När lagen tillkom 1946 ansåg man ju att den kunde betraktas som en hörnpelare i vårt socialpolitiska reformbygge, även om meningarna då bröt sig ganska starkt om själva reformens utformning. När den nu träder i kraft 1955 är den ju annorlunda utformad både när det gäller sjukvårdsförsäkringen och sjukpenningförsäkringen. I sjukvården skall nu ingå även sjukhusvård, och läkemedelsreformen skall ju komma in i försäkringen. När det gäller sjukpenningförsäkringen har man frångått den enhetliga sjukpenningen, som skulle ge alla en minimistandard, och detta har nu ersatts med en sjukpenning som står i viss relation till den aktuella inkomsten.

Mot bakgrunden av den genomsnittliga sjukpenning man nu har i sjuk-kassorna och med hänsyn till att så många människor fortfarande står utanför försäkringen kan ju det betyg, som gavs 1946, faktiskt äga större giltighet i dag. Man kan säga, att denna reform ger ett effektivt ekonomiskt skydd åt medborgarna vid sjukdom, den ger det skydd medborgarna har rätt att fordra.

Det var väl inte konstigt att en proposition som denna föranledde en hel

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

rad motioner, ty det är ju en mycket stor och omfattande proposition. Att det kom en del reservationer till utlåtandet är ju inte ägnat att förvåna. Det är klart att man kan ha önskemål i olika riktningar, och i stort sett avser ju reservationerna detaljer i förslaget. Jag vill allra först kommentera den reservation, som herr Hagård här varit förespråkare för — det är den som bygger på högermotionen. Man erkänner där, att reformen i den nuvarande utformningen är förbättrad jämförd med hur den var 1946. Men man menar att ett genomförande nu skulle vara en sådan belastning på staten, näringslivet och de försäkrade att man på den grunden inte nu skulle kunna genomföra reformen.

Det är klart att en reform av denna storlek kostar pengar, och det argumentet att den är en belastning på stat, näringsliv och den enskilde har ju kunnat framföras mot praktiskt taget varje socialpolitisk reform, och den som inte vill denna reform kan alltid framföra det argumentet, att den är en belastning på staten och näringslivet. Utskottsmajoriteten har ansett att det inte finns någon anledning att ändra på Kungl. Maj:ts förslag, utan reformen bör träda i kraft den 1 januari 1955.

Det har på en del punkter anförts en del kritik och önskemål, och detta sätter in just i fråga om samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Samordningen har medfört en hel del fördelar för sjukförsäkringen och vissa nackdelar för yrkesskadeförsäkringen, men det finns också fördelar för yrkesskadeförsäkringen som inte får komma ur bilden. Motionärerna och reservanterna vill här åstadkomma ändringar, så att man minskar de nackdelar som skulle sätta in för olycksfallsförsäkringen. Man har då för det första pekat på karenstiden, och herr Lundberg har ju argumenterat för en kortare karenstid på två dagar. Ja, det har beräknats att en sådan

förändring skulle kosta i runt tal 20 miljoner kronor, och Kungl. Maj:t och utskottet har inte kunnat tillstyrka den ändringen.

Sedan har ju också av herr Carlsson i Bakeröd anförts argument för sex dagars karenstid. Han bygger där på den karenstid som finns inom arbetslöshetsförsäkringen, men nu kan man väl inte riktigt jämföra karenstiderna för sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Det är väl bekant för kammarens ledamöter hur karenstiden inom arbetslöshetsförskkringen är konstruerad; den är konstruerad på annat sätt än karenstiden inom sjukförsäkringen. Sedan kan man naturligtvis inte påstå att fördelarna av samordningen skulle uppväga även denna längre karenstid.

Sedan har man önskat att sjukpenningen inte skulle reduceras efter 90 dagar — reservationen avser sjukpenningssklasserna 3 och 9. Även det önskemålet är naturligtvis i och för sig angeläget, men det kostar ungefär 30 miljoner kronor att tillgodose det, och utskottet har inte ansett sig kunna gå med på den saken. Frågan hålles emellertid öppen.

Nu är det väl dessutom så, att det inte är alldeles uppenbart att detta är den detalj inom sjukförsäkringen som först skall förbättras om vi får ökade ekonomiska resurser. Man bör väl jämföra den sjukpenning som föreslås med den nuvarande, som är ungefär tre kronor de första 90 dagarna och en krona därefter.

Samordningen medför stora fördelar, och jag skall av dem bara anförda den snabbare utbetalning av ersättningen. Som det nu är kan man få vänta lång tid innan man över huvud taget får någon ersättning från olycksfallsförsäkringen. Många gånger har den skadade återgått i arbetet då frågan om hans ersättning är klar.

Utskottet har i fråga om samordningen resonerat så, att målsättningen måste var att försöka åstadkomma ett betrygg-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

gande ekonomiskt skydd vid alla slags sjukdomar. Vad det är för sjukdom får inte ha någon betydelse. Den som måste ligga hemma en månad i lunginflammation har naturligtvis samma behov av ekonomiskt skydd som den som ligger hemma en månad på grund av skada i arbetet. Att av samtliga sjukdomsfall ungefär en sjundedel är olycksfall i arbete, säger oss dessutom någonting om vad saken gäller. Sedan bör man naturligtvis göra bilden mera fullständig genom att anföra alla de fall där den sjuke själv anser att hans sjukdom är beroende av skada i arbetet. Dessa människor frågar sig om de får ersättning, och hur stor ersättning de får. Den irritation som denna ovisshet skapar kommer att försvinna genom samordningen. I alla de fall då man kan få vara hemma en månad på grund av ryggsador eller nervösa sjukdomar, som enligt vad en grundlig undersökning visar inte har något direkt samband med arbetet, blir det sannerligen en längre karenstid än de tre dagar som den obligatoriska sjukförsäkringen föreskriver. Där får man i regel ingen ersättning alls från yrkesskadeförsäkringen.

Får jag sedan, herr talman, säga ett par ord om finansieringen och arbetsgivarbidragen. Kungl. Maj:t har föreslagit ett arbetsgivarbidrag på 1,1 procent, och i folkpartireservationen har man föreslagit 1,2 procent. Det kan naturligtvis råda delade meningar om hur stort arbetsgivarbidraget bör vara, men utskottet har menat att den frågan bör stå öppen. Det är alldeles uppenbart att det framgent kan tänkas en annan procentsats och att man så småningom får frångå procentsatsen 1,1, och det är inte alls säkert att procentsatsen 1,2 heller är den riktiga.

Det har också i folkpartireservationen föreslagits en differentiering av arbetsgivarbidraget för att man skulle stimulera arbetsgivarnas vilja att förbättra och effektivisera arbetarskyddet.

Vi har då frågat oss, om arbetsgivarens inställning till arbetarskyddet skulle ha något samband med de avgifter han får erlägga till yrkesskadeförsäkringen. Skall man verkligen säga till en försumlig arbetsgivare, att om han förbättrar arbetarskyddet, skall han få lägre avgifter till försäkringen. Det får naturligtvis inte finnas något samband däremellan, och departementschefen har säkerligen bedömt denna fråga alldeles riktigt. Vi måste naturligtvis kräva ett effektivt arbetarskydd, oavsett vilken avgift arbetsgivaren skall betala.

Det har bland remissinstanserna rätt delade meningar om statsbidraget till den frivilliga försäkringen, och det har anförts synpunkter för och synpunkter mot detta. Den bärande synpunkten måste naturligtvis vara att eftersom det nu införts en obligatorisk försäkring för alla med tjänst, måste det ordnas en frivillig försäkring för alla dem som inte har tjänst men ändå förvärvsarbetar. Om det inte skulle lämnas något statsbidrag för denna frivilliga försäkring, skulle avgiften bli oerhört hög — den blir ju mycket högre än avgiften för den obligatoriska försäkringen. Vissa remissinstanser har ansett att avgiftens höjd inte har så stor betydelse, utan vad som har betydelse är ackvisitionen: om man bedriver en effektiv ackvisition, får man fler försäkrade.

Jag skall också be att få säga några ord om hemmafruarna, som har diskuterats här en stund. Utskottet har frångått Kungl. Maj:ts förslag på den punkten, men herr Lundberg har avgivit en reservation. Herr Hagård ville inte själv betygsätta herr Lundbergs uppfattning utan utlämnade, som han uttryckte det, herr Lundberg åt kammarens kvinnliga ledamöter, vad man nu skall lägga in i det resonemanget — kanske var det avsett som ett straff. Kammarens kvinnliga ledamöter kan vara övertygade om att utskottet ingalunda har frångått Kungl. Maj:ts förslag för att behaga

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

kammarens kvinnliga ledamöter. Det är rent sakliga skäl och inte känsluskäl som dikterar utskottets uppfattning på den punkten. Vi har menat att det visserligen inte blir något inkomstbortfall genom att hustrun blir sjuk, men det uppstår en merkostnad för hemmet om husmodern måste vara sängliggande, och det är den merkostnaden som utskottet avser att sjukpenningen skall täcka. Sedan har vi gått längre än motionärerna och föreslagit att även kvinnor med tillfälligt förvärvsarbete skall få försäkra sig för skillnaden.

Nu talade herr Lundberg om att det var en olägenhet, därför att de skulle kunna vara obligatoriskt tilläggsförsäkrade för en krona och frivilligt för två kronor och få statsbidrag för de två kronorna. Oavsett statsbidraget till dessa två kronor blir avgiften mycket lägre för den obligatoriska än för den frivilliga försäkringskronan. Det är ju beräknat att den obligatoriska försäkringen på en krona skall kosta sju kronor i avgift per år, medan i fråga om den frivilliga försäkringen av utskottet beräknas, att en krona skulle kosta 16 kronor i avgift per år, två kronor skulle kosta 32 kronor per år och att tre kronor skulle kosta 48 kronor per år. Och då är det beräknat tjugo procent statsbidrag på det. Jag vill ge herr Lundberg rätt i att avgiften kan bli nog så betungande för den obligatoriska försäkringen, men jag har den bestämda uppfattningen, att herr Lundberg där överdriver. Jag tror att 48 kronor per år, alltså mindre än en krona i veckan, är en överkomlig avgift.

Sedan är det slutligen en fråga som har indirekt samband med samordningen. Vi vet ju, att om man är borta från arbetet på grund av olycksfall eller yrkesskada, så är sådan bortavaro kvalificerande för semesterrätt. Den här föreslagna samordningen kommer att krångla till frågan om semesterrätten. Den som är borta från sitt arbete på grund av olycksfall måste även

framgent klargöra, om det är på grund av olycksfall eller yrkesskada, och i regel kommer det tolkningsspörsmålet att få prövas långt efter det vederbörande har varit sjuk. Utskottet har därför påmint om sin beställning till socialministern av 1948 om att utreda frågan om semesterrätt även vid vanlig sjukdom. Samordningen har nu aktualiserat denna fråga, och personligen har jag den uppfattningen att de 90 dagarna, samordningsdagarna, vore en mycket lämpligt avvägd tid. Då skulle man komma ifrån alla tolkningsbesvärligheter när det gäller semesterrätten.

Slutligen några ord beträffande överförsäkringen, som herr Hagård hade bekymmer för. Jag tror att hans bekymmer är mycket överdrivna. Om dem vill jag säga vad som sades här 1946 av en kammarledamot, att alla socialpolitiska åtgärder förutsätter ett visst mått av förtroende till den enskilde medborgarens moral. Vi måste alltså lita på de enskilda människorna, vi måste lita på de vanliga människorna.

Beträffande de övriga punkterna ber jag att få hänvisa till vad utskottet sagt.

När reformen nu träder ut i livet är det klart, att vissa avsnitt så småningom måste ändras. Utredningen, som har gjort ett gott arbete, har sagt att erfarenheten sedermera bör få ge ledning rörande de förbättringar, som säkert kommer att visa sig behövliga. Det är klart att en reform som denna kommer att genomgå många förändringar i sinom tid. Det gör ju alla stora socialpolitiska reformer. Jag erinrar om folkpensionsreformen 1946 och hur den ser ut i dag.

Utskottsmajoriteten har sagt att ingenting får hindra reformens ikraftträdande, och vi får låta erfarenheten framdeles vägleda oss, när det gäller att förbättra sjukförsäkringen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp): Herr talman! En granskning av propositionen om sjukförsäkringsreformen visar att den är behäftad med åtskilliga brister. Således ställes stora yrkesgrupper, som tidigare erhållit yrkesskadeförsäkring, utanför reformen.

Departementschefen har uttalat sig för en tillämpning av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet inom den med sjukförsäkringen samordnade yrkesskadeförsäkringen. Detta civila arbetstagarbegrepp är snävare än det som hittills tillämpats inom yrkesskadeförsäkringen.

Som bekant omfattar nu gällande olycksfallsförsäkring en hel del personer, vilka enligt den allmänna civilrättens regler inte är att betrakta såsom arbetstagare men som kunna anses socialt likställda med dessa och som rent faktiskt utföra sitt arbete under ungefär samma förhållanden som om de vore anställda i annans tjänst. Många av dem, som sålunda inte är arbetstagare i civilrättslig mening, är att hänföra till de s. k. beroende uppdragstagarna. Om nu den blivande yrkesskadeförsäkringen inte skall gälla andra än arbetstagare i civilrättslig mening, kommer samtliga beroende uppdragstagare att bli uteslutna från förmånen av denna försäkring. De beroende uppdragstagare, som hittills åtnjutit försäkringsskydd i fråga om yrkesskada, kommer således att utan vidare berövas detta skydd.

Det civilrättsliga arbetstagarbegreppet, som är det ursprungliga, har utformats av högsta domstolen och arbetsdomstolen, som därvid tagit mycket ringa hänsyn till rent sociala och ekonomiska faktorer och i allt väsentligt fäst avseende endast vid yttre, mera formella kriterier.

Domstolarna har emellertid inte lycats att ge det civilrättsliga arbetstagar-

begreppet någon fast utmejsling, utan gränsdragningen är i flera avseenden flytande. Den klarhet och reda, som departementschefen finner utmärkande för det civilrättsliga arbetstagarbegreppet, har de juristexperter jag talat med varken i rättspraxis eller inom rättsvetenskapen haft någon som helst erfarenhet av. Tvärtom hör kartläggningen av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet till de besvärligaste och mest omdömeskrävande frågorna inom arbetsrätten.

Vid sidan av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet finns ett socialrättsligt arbetstagarbegrepp, vilket främst utvecklas i försäkringsrådets praxis vid tillämpning av 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete. Detta socialrättsliga arbetstagarbegrepp är vidare än det civilrättsliga. Skillnaden mellan begreppen är i stort sett den, att man vid tillämpning av det socialrättsliga begreppet tager större hänsyn till den sociala och ekonomiska ställningen än vid tillämpning av det civilrättsliga.

Det socialrättsliga arbetstagarbegreppet har ofta varit föremål för behandling i riksdagen, senast vid 1951 års riksdag.

Det är under sådana omständigheter inte att undra på, att det bland de beroende uppdragstagarna väckt förvåning och besvikelse, att Kungl. Maj:t nu just i fråga om yrkesskadeförsäkringen — det lagstiftningsområde, inom vilket det socialrättsliga arbetstagarbegreppet utformats — kategoriskt tagit avstånd från fortsatt tillämpning av sagda begrepp och i stället gått in för det snävare civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Man frågar sig, om socialdepartementets ståndpunktstagande är uttryck för en allmän kursförändring beträffande de beroende uppdragstagarnas ställning.

Visserligen söker departementschefen dämpa det obehagliga intryck det gör, att de beroende uppdragstagarna berövas en viktig social förmån, genom

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

att understryka, att även en tillämpning av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet medger ett hänsynstagande till omständigheter av social natur. Den som studerat högsta domstolens och arbetsdomstolens domar i mål, där fråga varit om gränsen mellan arbetstagare och självständiga yrkesutövare, kan dock lätt konstatera, att de sociala faktorerna av dessa domstolar icke i berörda sammanhang tillmätts någon större betydelse, om ens någon betydelse alls.

Av de yrkeskategorier, som ingår i gruppen beroende uppdragstagare, utgöres *en* av skogskörarna. Ett särskilt uppmärksammat spörsmål vid semesterlagens tillämpning inom skogsbruket är, huruvida skogskörarna skall anses som arbetstagare eller som självständiga yrkesutövare. På semesterlagens område tillämpas som bekant det civilrättsliga arbetstagarbegreppet.

Då departementschefen nu med instämmande av utskottet uttalar, att skogskörare bör betraktas som anställda, torde därför ett sådant uttalande inte vara någon avgörande tolkning. Här i landet tolkas ju lagarna av domstolarna efter generella normer, ej efter vad som i det enskilda fallet kan av de politiska instanserna anses lämpligt och önskvärt. Hade departementschefen velat säkra skogskörarnas rätt till delaktighet i den blivande yrkesskadeförsäkringen, hade han därför, såsom den svenska lagstiftnings- och rättskipningstekniken ligger till, måst finna en generell norm för skogskörarnas hänförande under yrkesskadeförsäkringen. Närmast till hands hade väl då legat ett förslag om att de beroende uppdragstagarna skall jämsättas med arbetstagare vid tillämpningen av yrkesskadeförsäkringslagen.

Herr talman! Jag tar mig friheten rikta två frågor till socialministern. För det första: Är departementschefen beredd att påskynda den nu pågående utredningen om beroende uppdragsta-

gares rättsställning, så att utredningen kan vara slutförd och dess resultat framlagt, innan yrkesskadeförsäkringen blir föremål för proposition till 1954 års riksdag?

För det andra: Om nämnda utredning ger anledning härtill, är då departementschefen beredd att ompröva frågan om de beroende uppdragstagarnas hänförande under den blivande yrkesskadeförsäkringslagen?

Frågan om vilket arbetstagarbegrepp, som skall gälla inom yrkesskadeförsäkringen, är en delfråga å arbetsrättens område. I viss mån sammanhänger den med att i vårt land inte finnes någon allmän lagstiftning, som reglerar arbetsavtalet. År 1935 avgav kommittén angående privatanställda ett betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. Förslaget ledde emellertid inte till någon riksdagsproposition. Med anledning av vissa motioner vid 1936 års riksdag anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta fortsätta och avsluta utredningen rörande frågan om lagstiftning om arbetsavtal samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Något nytt förslag till allmän rättslig reglering av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare har emellertid inte uppgjorts. Resultatet är, att ett enhetligt, klaggörande arbetstagarbegrepp alltjämt saknas i svensk rätt.

Vid 1949 års riksdag motionerade jag om detta spörsmål. Motionen behandlades av andra lagutskottet, som lät inhämta yttranden från ett flertal remissinstanser. I sitt remissyttrande framhöll bl. a. Landsorganisationen, att avsaknaden av en enhetlig legal bestämning av arbetstagarbegreppet medfört en betänkelig oreda i fråga om avgränsningen av tillämpningsområdet för arbetslagstiftningen. Allteftersom åren går och de sociala förmånerna utvidgas och ökar i betydelse, pockar frågan om arbetstagarbegreppet alltmera på sin lösning. Det blir i längden inte

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

möjligt att skjuta den åt sidan som hittills skett.

I detta anförande instämde herrar *Nordqvist* i Kalmar (fp) och *Strandh* (fp).

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! När jag studerat föreliggande utskottsutlåtande med hela raden av — jag skall villigt erkänna relativt korta — detalj-anmärkningar i form av reservationer, och när jag suttit och lyssnat på debatten, känner jag ett behov av att inledningsvis ta upp de frågor som här förevarit till ett något mer konkret bemötande.

Jag skall då börja med att bemöta den siste ärade talaren, herr Christenson i Malmö, som i allt väsentligt sysslade med det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Jag kan ge honom rätt i att propositionen inte ger någon definitiv och kristallklar lösning på det begreppet. Jag är emellertid angelägen om att understryka, att om kammarens ledamöter fick den uppfattningen att de smärre entreprenörer som det här kan bli fråga om och som sysselsätter ett mindre antal arbetare, blir utan skydd, så är denna uppfattning inte alldeles riktig. Kvar står nämligen, att vi här rör oss med ett förslag till en obligatorisk sjukförsäkring, vilken kommer att gälla även för de beroende uppdragstagarna. Dessutom gives det möjligheter för dem att förbättra sjukförsäkringen på frivillig väg, och både propositionen och utskottsutlåtandet har stannat för att statsbidrag skall utgå för att möjliggöra ett effektivt skydd även för dessa.

Jag har inledningsvis velat slå fast detta, för att inte det intrycket skall stå kvar att denna grupp är ställd utanför allt skydd. Vidare vill jag hänvisa till vad utskottet framhåller på sidan 62 i utlåtandet, där man bland annat åberopar propositionens innehåll. För det första har Kungl. Maj:t sålunda an-

givit, att beträffande skogskörarna som faller under det s. k. ramavtalet, så är de att betrakta som arbetstagare i socialrättslig och civilrättslig mening och följaktligen berättigade till olycksfallsförsäkringsskydd.

Vidare har det understrukits, att när man går att precisera det civilrättsliga begreppet arbetstagare, så har man att ta hänsyn till vederbörandes ekonomiska och sociala förhållanden och låta detta vara avgörande för var man stannar. Jag tror inte man kan komma längre. Detta är en anvisning från Kungl. Maj:t och från utskottet. Jag vill på en punkt bestämt vända mig emot herr Christensons i Malmö uppfattning, att så klart angivna deklARATIONER i propositionen och i utskottsutlåtandet — och jag utgår ifrån att även kammaren skall understryka det i ett beslut senare i dag — skall kunna negligeras av de dömande myndigheterna. Den dömande myndigheten här är ju en administrativ dömande myndighet, och det vore högst egendomligt, nästan sensationellt, om man hysser den uppfattningen att den administrativa dömande myndigheten skulle kunna se bort ifrån vad Kungl. Maj:t och riksdagen här uttalat.

Vidare är det inte alls överraskande att det i det väldiga komplex av synpunkter, som ingår i det föreliggande lagförslaget, finns en rad detalj-anmärkningar, var och en sikande på att åstadkomma en förbättring på en eller annan punkt. Herr Lundberg gjorde sig till tolk för ett par av dem. Tyvärr har de sådana ekonomiska konsekvenser — vilket också utskottets ordförande, herr Bengtsson i Varberg, noterade — att man inte i dagens läge med de givna ekonomiska premisserna kan gå på den reservationen. Herr Lundberg siktar i sitt ändringsförslag på en nedräkning av karenstiden från tre till två dagar, och ett bibehållande av sjukpenningen även efter de 90 dagarna upp till och med nionde gruppen eller

I kraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

klassen, hur jag nu uttrycker det. Detta skulle komma att innebära en merbelastning för reformen på något mellan 50 och 60 miljoner kronor. Vid den bedömning som naturligtvis alltid ligger i botten, även om den i dagens läge icke har redovisats i detalj, har regeringen icke ansett sig ha möjligheter att gå med på en så kraftig kostnadsstegring. Därför kan man, som jag ser det, inte gå de reservationer till mötes, som bland annat herr Lundberg har avgivit.

Sedan stannade herr Jacobsson i Igelsbo för ett par bemärkningar och vände sig emot att man icke i propositionen och utskottsutlåtandet hade utsträckt undantaget för de stats- och kommunalanställda även till vissa privatanställda. Jag skall försöka motivera varför man inte har gjort det. Bakgrunden till och kanske jag skall säga hela målsättningen i denna fråga är ju att komma fram till en folkförsäkring på detta speciella område. Det skall inte vara en sjukförsäkring för kroppsarbetare utan en i ordets rätta bemärkelse fullständig folkförsäkring. Den målsättningen innebär, vilket också har understrukits i regeringens förslag, att man icke avser att de stats- och kommunalanställdas undantagsställning skall vara ett permanent förhållande. Man utgår ifrån att denna sjukförsäkring skall bli en folkförsäkring, som inkluderar alla svenska medborgare, men för dessa ganska bestämda och avgränsade grupper har man sagt sig att denna anpassning får gå över ett förhandlingsförfarande, där staten i det ena fallet är part i målet, och kommunerna har ju så många beröringspunkter, om problemet ses mera principiellt, att det är riktigt att behandla dem på samma sätt. Men jag tror att kammarrens ledamöter ger mig rätt i att det blir oerhört svårt att veta var man över huvud taget slutar, om man skulle utsträcka undantaget till att omfatta även de privatanställda. Jag tror att det är

ett uttryck för en god och riktig uppfattning om man strävar efter en klar demokratisering av de sociala reformerna, en jämställdhet för alla landets medborgare, och strävar man mot det målet och enar sig om den målsättningen är det också riktigt att göra undantaget så begränsat som möjligt.

Här har i debatten vidare tagits upp frågan om arbetarskyddet, och i botten ligger då ett remissyttrande från de fria socialförsäkringsbolagen, som rätt starkt har tryckt på att den föreslagna samordningen av sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen kan medföra risker för att det intresse, som företagarna visat för ett effektivt arbetarskydd, skall tunnas ut. Jag tror detta är väsentliga överdrifter, som också herr Bengtsson i Varberg framhöll i sitt anförande. Tillåt mig bara att erinra om att det svenska näringslivet årligen förlorar mellan 300 och 400 miljoner kronor på grund av olycksfall i arbetet. Jag är ganska försiktig när jag preciserar summan till detta belopp. Ett olycksfall kostar alltid pengar även för företaget och för den enskilde företagaren. Det kan föranleda driftstopp, och det kan föranleda ganska väsentliga negativa ekonomiska verkningar.

För närvarande betalar arbetsgivaren 0,9 procent av lönesumman till olycksfallsförsäkringen. Enligt det föreliggande förslaget skall 0,4 procent gå över till sjukförsäkringssidan genom samordningen under de 90 dagarna, och kvar står 0,5 procent för den yrkesskadeförsäkring, som kommer att löpa parallellt med sjukförsäkringen. Är det någon som — mot bakgrunden av vad jag nyss sade om förlusten av värden, som för företagen rör sig om 300—400 miljoner kronor om året — på allvar tror att man realistiskt betraktat skulle behöva befara någon ökning av olycksfallsfrekvensen, om man tar ifrån företagarna möjligheten att variera och nyansera inbetalningen av dessa

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

0,4 procent? Därtill kommer det förhållandet, och det tror jag nog att man skall understryka, att vi arbetar med ett arbetarskydd, som kanske ännu är litet grand i vardande men som blir effektivare och effektivare för varje år. Fackföreningarna bedriver en omfattande upplysningsverksamhet, och vi har ett kooperativt samarbete mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen rörande skyddsarbetets bedrivande på arbetsplatserna. Jag vill också understryka vad utskottets talesman anförde: Är det inte så, ärade kammarledamöter, att arbetsgivaransvaret och uppfattningen om de anställdas värde som människor är oberoende av om premien till olycksfallsförsäkringsanstalten varierar med någon femma eller tia per år? Jag tror att ett förnekande av detta vore att påstämpla de svenska företagen ett mera materialistiskt och ekonomiskt betraktelsesätt i detta avseende än vad som är nödvändigt.

Vidare har i denna debatt anförts synpunkter rörande vårdmöjligheterna, och det är synpunkter, som varit ytterst vanliga framför allt i den pressdebatt, som föregått riksdagens överläggningar här i dag. Man lägger enkelt upp det så, att man säger: Denna nya obligatoriska sjukförsäkring kommer att innebära en sådan belastning av vår sjukvårds organisatoriska resurser att vi i dag inte är vuxna att klara den. Man ifrågasätter om inte den investering, som vi gör för reformen, i stället bör ta sig uttryck i en upprustning på det organisatoriska området inom sjukvården.

Jag måste bekänna att det glädde mig alldeles speciellt när herr Hagård i sitt anförande sade att detta är ytterst överdrivna farhågor. Jag vill ärligt bekänna att jag räknar herr Hagård som en av de sakkunnigaste ledamöterna i denna kammare i dessa frågor. Låt mig bara understryka herr Hagårds synpunkter med ytterligare ett par me-

ningar. Vårdtiden på de svenska sjukhusen har genom nya mediciner och nya behandlingsformer nedgått från i medeltal 27 dagar per fall 1925 till 14 dagar per fall 1952. Det betyder i realiteten en fördubbling av sjukvårdsplatserna på grund av de läkarvetenskapens framsteg, som vi kunnat inregistrera under denna tidrymd.

Låt mig vidare få erinra om att sjukhusens avgifter i dag inte rimligtvis kan verka återhållande på de människor som vill och behöver lägga in sig på sjukhus. I Malmö och i Norrbottens läns landsting är avgiften 1 krona per dag. I landstingen för övrigt ligger de i allmänhet kring 3 kronor per dag. Här i Stockholm är sjuksängsavgiften omkring 5 kronor per dag. 60 procent av det svenska folket är i dag sjukförsäkrat och får den där kostnaden på 1 krona, 3 kronor, 5 kronor i huvudsak täckt via sin sjukförsäkring. Dessutom är avgiften så blygsam att det inte är av ekonomiska skäl som man för närvarande avhåller sig från att lägga in sig på sjukhus; det vågar jag ganska bestämt hävda.

Däremot tror jag det är en riktig synpunkt, som också herr Hagård anförde, att det nya systemet kan medföra en ökad press på den öppna vården. Vi kan behöva en ökad utbildning och nyrekrytering av vår läkarstab. Herr Hagård ansåg att vi var på väg emot detta mål. Jag är inte så alldeles övertygad om att vi därvidlag har hunnit med i den takt som är önskvärd, men jag är angelägen om att understryka att det bör vara ett statsmakternas intresse att skaffa den förstärkning på läkarfronten, som denna omläggning eventuellt kan motivera.

Låt mig vidare, herr talman, säga något om den samordning, som är en av de väsentliga principerna i det föreliggande förslaget. Samordningsprincipen har godtagits av praktiskt taget alla remissinstanser. Det enda undantaget är de privata socialförsäkringsbo-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

lagen, som har en annan uppfattning, av skäl som jag väl förstår men som jag inte kan godta. Av de talare som haft ordet här i dag är det ingen som tagit ställning emot samordningstanken såsom princip. Jag tror nog att ett försök till en objektiv bedömning måste tala så starkt till förmån för samordningsprincipen att fördelarna är vida större än de nackdelar, som jag är fullt medveten om att det nya systemet kan medföra för de i mer intern bemärkelse olycksfallsskadade.

Jag ber då i detta sammanhang först få slå fast att av de sjukdomsfall, som statistiken kan redovisa, förhåller sig vanliga sjukdomsfall kontra sjukdomsfall föranledda av olyckor som siffran 6 till 1. Det är således ett olycksfall på sex vanliga sjukdomsfall. Om man nu med den föreslagna formen av sjukförsäkring vinner fördelar för de sex, är det naturligtvis i och för sig tråkigt att man skall behöva ta vissa nackdelar för den sjunde, men man skall ha denna bakgrund klar för sig när man bedömer fördelar och nackdelar.

För den jordbrukande befolkningen måste samordningen innebära en klar fördel. Detta har också kommit till uttryck i remissvaren från RLF och jordbruksorganisationerna. Beträffande jordbrukarna har de hemmaarbetande sönerna och döttrarna alltid varit ett problem. Har de råkat ut för ett olycksfall, har en diskussion uppstått vid olycksfallstillfället: Är de att betrakta som löneanställda på föräldrarnas gård, eller är de att betrakta som sådana familjemedlemmar, som faller utanför olycksfallsförsäkringslagen? För det mesta har man betraktat dem som den typ av familjemedlemmar, för vilka olycksfallsförsäkringen icke gäller.

Nu blir det annorlunda. Dessa hemmasöner och hemmadöttrar skall, i den mån de utför arbete på sina föräldrars gård, klassplaceras i den nya obligatoriska sjukförsäkringen. Deklarerar de för en inkomst för det arbete de utför

på fädernegården, blir de automatiskt placerade i tilläggsförsäkringens därför avpassade sjukpenningklass. Därmed är kriteriet för anställning för handen. Råkar de ut för ett olycksfall får de sin ersättning, under samordningstiden från sjukförsäkringen, efter samordningstiden från yrkesskadeförsäkringen. Råkar de ut för ett olycksfall som slutar med invaliditet, får de sin livränta från yrkesskadeförsäkringen. Detta är en av de stora fördelarna med samordningen.

Vidare slipper vi ifrån ett oändligt antal av de dagligen förekommande tvister, som betingas av olika uppfattningar om färdolycksfall och olika uppfattning, huruvida det är en konstitutionell svaghet som har utlöst ett sjukdomstillstånd eller om det är ett olycksfall som har gjort det. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att jag har det allt annat än trevliga uppdraget att varje vecka vara den som tar emot alla dessa klagoskrivelser från många gånger ganska förtvivlade medborgare. De har stått på sin arbetsplats i femton, tjugo år, de har kunnat utföra ett fullgott arbete. Men så har de tagit i litet »ovådligt», som man säger, och fått en muskelbristning, en sträckning. För den enkle medborgaren måste detta framstå som ett olycksfall. Men senare redovisar kanhända operationsprotokollet att vederbörande haft en degenerationsprocess i ett senfäste, ett muskelfäste, som utlösts just vid en ansträngning, som i och för sig inte behövt vara så onormal men kanske varit större än vanligt. Här skall ju juristerna döma på lag. Det skall vara ett olycksfall som skall utlösa ersättning, och det får inte vara någon konstitutionell svaghet eller någon degenerationsprocess. För den enskilde medborgaren framstår det som ofattbart, att han inte får någon ersättning. Men som lagen är konstruerad vill jag inte anklaga våra svenska jurister, som har

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

att döma efter lagen sådan den är beskaffad.

Samma är situationen vid färdolycksfall. Det tolereras, om du råkar ut för ett olycksfall, att du gjort en avvikelse från vägen mellan bostaden och arbetsplatsen på ett visst antal meter, men har du gjort en avvikelse som är några meter längre, är det inte ett olycksfall enligt lagens mening.

Vi slipper ifrån alla dessa otroligt besvärliga och tråkiga tolkningstvister — i varje fall till 90—95 procent, ty ett så stort antal olycksfallsskador läks inom samordningstiden 90 dagar.

Vi har hela raden av dessa ryggsador. Vi har, som jag tror herr Bengtsson i Varberg sade, uttrycken för den moderna tidens högre varv och hetare puls i form av neurotiska besvär och magsårsbesvär, direkt föranledda av yrket men naturligtvis inte att betrakta som yrkesskador i egentlig mening.

Jag vill också erinra om att enligt det förslag till ny yrkesskadelag, som jag räknar med att kunna presentera riksdagen i början av år 1954, kommer vi genom samordningen att automatiskt få en högre årlig arbetsinkomst som bestämmande för den invaliditetsränta, som de invaliderade har att erhålla från försäkringen.

Jag har anfört detta som några av fördelarna, och de fördelarna är så väsentliga att de uppväger den nackdelen, att även den olycksfallsskadade får dras med två dagars karens utöver den dag, då olycksfallet inträffade — det är ju så bestämmelsen är. Fördelarna överväger vidare den nackdel som ligger i sänkningen av dagpenningen i vissa inkomstlägen under samordningstiden. För att emellertid inte göra de förefintliga nackdelarna större än som är absolut nödvändigt har det i propositionen förordats, att om det under samordningstiden visar sig att en person på grund av olycksfall blir invaliderad, så överförs på honom yrkesskadeförsäkringens regler omedel-

bart efter det att förhållandet har konstaterats. Vidare kommer de extra kostnader för proteser, tandvård och bandage, som kan bli erforderliga i anledning av ett olycksfall, även under samordningstiden att ligga på yrkesskadeförsäkringen. Efter de 90 dagarna är det ju inget problem — då gäller yrkesskadeförsäkringens bestämmelser.

Ett par reservanter har vänt sig mot statsbidraget till frivilligförsäkringen. Jag tycker nog att man drivit konsekvensresonemanget litet för långt, när man har samlat sig till dessa reservationer. Statsbidraget till frivilligförsäkringen accepteras ju som en allmän regel i den år 1946 godtagna lagen. Man kan visserligen säga, att då gällde det för alla men nu gäller det för en viss grupp, nämligen de icke löneanställda, och därför är problemet ett annat i dag. Men låt oss se litet närmare på vad det är för en grupp som kommer i fråga.

Först och främst tror jag man gör klokt i att utgå från att en viss tröghet gör sig gällande, när folk individuellt skall ta sina steg för att förbättra de obligatoriska förmånerna. Detta kommer till synes i den utveckling, som har skett mellan 1940 och 1950, ty under dessa tio år höjdes medelsjukpenningen för det svenska folket på frivillig bas med 3 öre per dag. Jag tror att man skall räkna med detta tröghetsmoment som en reell faktor, och då står det väl klart att vi har rätt stora grupper av medborgare i vårt land, som i sina sociala och ekonomiska levnadsbetingelser är relativt jämförbara med de löneanställda. Det är skogsbönder, det är stödjordbrukare, det är hantverkare, det är innehavarna av små butiker, det är alla dessa som lever under samma sociala förhållanden som löntagarna men som har att skaffa sig sin trygghet vid sjukdom på den frivilliga vägen. Jag anser att de behöver en uppmuntran, och ett uttryck

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

för den uppmuntran är det 20-procentiga statsbidrag, som här föreslås.

Jag tror inte att man behöver låta avundsjukan spela så stor roll. Jag tror nämligen att konsekvensen spelar mindre roll än avundsjukan i de ifrågavarande reservationerna. De större företagare, som skulle utnyttja statsbidraget för att skaffa sig en tillfredsställande sjukförsäkring, är få; var säker på det. Det rika folket här i landet har väl över huvud taget inga bekymmer i fråga om trygghetsmomentet vid inträffad sjukdom. De har det i regel ordnat på andra vägar. Men det är just grupperna stödjordbrukare, småbönder och småhantverkare, vilka lever under samma sociala förhållanden som arbetarna, som behöver denna uppmuntran. Mot erfarenheten av hur dåligt det egna initiativet har verkat hitintills tror jag att man inte bör säga nej till detta statsbidrag, om man vill att trygghetsmomentet skall omfatta även dessa grupper.

Det har vidare i debatten uttalats vissa bekymmer för att vi genom samordningen riskerar att förlora den olycksfallsstatistik, som vi för närvarande har från riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga bolagen. Tillåt mig emellertid påpeka, att det nya systemet alls inte utesluter en statistik förd av sjukförsäkrarna. Sjukförsäkrarna kommer tvärtom att få rapportera i de enskilda fallen om det är ett olycksfall eller inte. De svåra och känsliga fallen är ju inte så många, att de i egentlig mening behöver äventyra statistikens vederhäftighet. Vi får fördelar av att erhålla en snabbare statistik genom sjukförsäkrarna än vad vi för närvarande har. Den olycksfallsstatistik, som vi nu arbetar med, är mer än två år gammal. Vi har — jag vill också säga det i anledning av farhågorna för att sjukförsäkringsorganisationen inte skall orka med sina uppgifter — ändå ettusen lokala sjukförsäkrare, som inte är totalt bortkomna med dy-

lika ting och där omläggningen, som herr Hagård påpekade, kommer att innebära en rationalisering som ger tidsutrymme för att även klara av det statistiska problemet.

Jag har fäst mig vid, herr talman, att man i ett par motioner har kritiserat de kostnadsberäkningar, varpå de sakkunniga bygger sina förslag. Man säger rent ut helt enkelt, att man miss-tror beräkningarna. Tillåt mig därför erinra om att beräkningarna har gjorts med så stor säkerhet som det ligger i mänsklig makt att göra dem. De har underställts en sakkunnig på området, professor Wold i Uppsala, som i sitt utlåtande, som redovisas i betänkan-det, har sagt att beräkningarna från hans sida inte föranleder någon anmärkning. Han påvisar visserligen osäkerhetsmoment, som är naturliga i sammanhanget, men han konstaterar, att utredningen har arbetat med vida marginaler. Jag tror följaktligen att man inte kan komma så mycket närmare än vad man har gjort.

Herr Hagård tog vidare upp ett par andra synpunkter, som jag vill bemöta. Herr Hagård gillar sjukpenningens gradering, och han gillar samordningen som princip, men han undrar varför vi inte redan i dag har förslag om läkemedelsreform och yrkesskadeförsäkring på kammarens bord. Ja, vi har resonerat på det sättet, att om vi får ett riksdagsbeslut på sjukförsäkringen har man fått den grundläggande basen för vidare arbete med det övriga. Ett riksdagsbeslut i dag enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ge oss en tillfredsställande grund för att utforma läkemedelsrabatteringen och vidare ge oss en tillfredsställande grund för att utforma yrkesskadeförsäkringen. Jag vill också konstatera att frågan om invaliditetsförsäkring, frågan om bevisföring vid olycksfallstvist, regler för bestämmande av årlig arbetsförtjänst, ett preciserande av vilka sjukdomar som skall betraktas som yrkes-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

sjukdomar är frågor, som kan handläggas propositionsmässigt helt vid sidan om sjukförsäkringsreformen.

Herr Hagård uttalade vidare vissa farhågor för överförsäkringsrisker. Jag nonchalerar dem inte, ty jag är medveten om att det finns risker men i mindre utsträckning i det på kammarens bord föreliggande förslaget. De finns kanske i större utsträckning därför att man inte i detta läge har velat lägga någon hämsko på de privata bolag, som kan tänkas laborera med kompletterande försäkringar till den statliga obligatoriska försäkringen. Vi har utgått från att här bör man inte initialmässigt misstro de bolag, som arbetar vid sidan om, för att vilja lura på försäkringstagarna klara överförsäkringar. Vi vill ge bolagen chansen att arbeta fritt till att börja med. Men det är alldeles uppenbart att om man på den vägen kommer fram till överförsäkringsfenomen får riksdagen korrigerar på den punkten, vilket det ju inte är någon svårighet att göra.

Herr Hagård började sitt mycket intressanta anförande med en historisk beskrivning från 1946. Jag läste i går eftermiddag igenom protokollen från riksdagsdebatten från år 1946, och jag skall gärna ge herr Hagård en komplimang för ett korrekt återgivande av vad som då hände. Herr Hagård säger att det var en känsla av tragik 1946, därför att vi då inte lyckades komma fram till en samordning. Det var vidare ytterst beklämmande att vi inte fick försäkringen upplagd efter principen täckning för inkomstbortfallet. Herr Hagård säger, att under sju år har upprepade krav på samordning aktualiserats. Han gav vidare ett erkännande för det arbete som har gjorts. Jag tackar även på utredningens vägnar för de ample lovord, som herr Hagård kostade på sig.

Det är klart att man efter denna ytterst lovande introduktion hade väntat sig en helhjärtad anslutning till för-

slaget i proposition och utlåtande. Nu blev det inte så. Herr Hagård står för reservationen, och det gällde för honom att mobilisera skäl för denna. Jag hade hela tiden en känsla av att herr Hagård hade sovit illa de sista nätterna, när den argumenteringen skulle mobiliseras. Jag hade nämligen en känsla av att herr Hagård, besjälad av socialt intresse och ambition som han är, hade litet svårt att acceptera, att skattesänkningen skall gå före den sociala reform som vi här i dag har på riksdagens bord.

Nu har man kanske i den allmänna debatten överdrivit reformens kostnadsverkningar. Siffran 738 miljoner kronor är ju skrämmande stor, och man kan faktiskt hesitera inför den, men emot detta bör man ju ändå sätta, att det görs besparingar på andra områden; jag kommer fram till det litet senare.

När herr Hagård emellertid kom fram till ett avslagsyrkande gjorde han det över statsministerns inlägg i riksdagsdebatten år 1950. Men, herr Hagård, situationen är inte densamma i dag som den var år 1950, i det att vi i dag behandlar ett förslag av en annan struktur och en annan karaktär än år 1950. Den gamla reformen skulle, applicerad på dagsläget, kosta staten, låt mig säga 320 miljoner kronor. Jag tror att det är en ganska riktig bestämning. Den nuvarande reformen, som herr Hagård på väsentliga punkter föredrar framför 1946 års reform, är beräknad att kosta staten 160 miljoner kronor, d. v. s. hälften av den förutnämnda summan.

Och det går inte, herr Hagård, att föra in sådana irrationella moment i debatten som herr Hagård vill göra, när han säger att han tror att svenska folket för närvarande skulle föredra att få flera bostäder framför att få sjukförsäkringsreformen genomförd. Herr Hagård gav oss en liten repetition av förra veckans bostadsdebatt

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

genom att tala om besvärligheterna för de bostadslösa, men de båda begreppen är icke utbytbara, såvitt jag kan förstå. Vi bygger bostäder så långt våra reala resurser tillåter, och det har ännu inte, även om det naturligtvis har varit åtstramat, saknats kapital till det svenska bostadsbyggandet. Har man klart för sig detta, att vi bygger bostäder så långt våra reala resurser i fråga om material och arbetskraft räcker och att ännu inget bostadsbyggande har hindrats på grund av brist på kapital, då tror jag inte det är alldeles korrekt när herr Hagård i sitt i övrigt ytterst korrekta anförande ville ge kammaren den föreställningen, att man har en utbytesmöjlighet mellan sjukförsäkring och bostadsbyggande.

Herr talman! Tillåt mig sluta detta kanske litet långa anförande med några allmänna reflexioner.

Det har anförts av flera talare här i dag, att det beslut, som riksdagen nu står inför, fyller en lucka i det sociala reformverk för människornas trygghet, som vi har försökt bygga här i landet. Jag har fattat det så, att flertalet i kammaren ansluter sig till den tanke, som ligger bakom förslaget och som tidigare här i dag har uttryckts som trygghet under sjukdom. Som ett uttryck för vad denna reform kan komma att betyda vill jag erinra om en sak som icke har anförts här i debatten. För närvarande vårdar vi på de svenska sjukvårdsanstalterna 45 000 människor på fattigvårdens bekostnad. Självfallet kommer inte alla dessa att befrias ifrån fattigvårdens diskriminerande karaktär — många är kroniska fall — men väl hälften av dem har relativt korta vårdtider, sjukhusvistelser understigande 90 dagar. Där kommer sjukförsäkringen på ett ytterst påtagligt sätt att ingripa.

Man räknar vidare med att mellan 30 000 och 40 000 familjer här i landet har hemunderstöd från fattigvården på grund av familjeförsörjarens sjuk-

dom. Där, ärade kammarledamöter, sätter den obligatoriska sjukförsäkringen in.

När man diskuterar sjukförsäkringens kostnader — jag kommer nu tillbaka till vad jag nyss var inne på — utslagna som en belastning på samhällsekonomin, och hesiterar inför summan 740 miljoner kronor, bör man rimligtvis avräkna de lättnader som uppstår på fattigvårds- och socialhjälpssidan.

Man kan också i avräkning ställa kostnaderna för den nuvarande, frivilliga sjukförsäkringen, som ju ersätts med den obligatoriska. Man kan göra avräkning för den del av olycksfallsförsäkringens utgifter, som nu tas över på den samordnade försäkringen. Det torde röra sig om mellan 200 och 250 miljoner kronor. Man bör vidare i vågskålen lägga de värden, som ligger i ett framgångsrikt bekämpande av de samhällsekonomiska förluster, som ligger i att den produktiva människan av ekonomiskt tvång vansköter sin hälsa och får sjukdomar av bestående karaktär till nackdel för individ och samhälle.

När nu högern ensam yrkar avslag med hänsyn till kostnaderna och sätter en skattesänkning framför sjukförsäkringsreformen, må det kanske tillåtas mig att ett ögonblick granska även det argumentet.

Det finns enligt min mening sociala reformer av sådan vikt, att det för regeringen och de progressivt inställda partierna blir en bjudande plikt att realisera dem. Det är rättvisekravet som ligger bakom denna vår inställning. Den är ett uttryck för vår strävan efter social demokrati och för vår uppfattning att vårt samhälle inte får vara ett klassamhälle i avseende på den sociala tryggheten. Vill man tillerkänna de breda folklagren samma rätt, som samhället anser sig kunna garantera andra, hur skall man då kunna säga nej?

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Högertalarna har anfört i debatten, att de har varit med om en förstärkning av folkpensionerna. Det är, menar de, kriteriet på deras sociala intresse. Men sjukförsäkringsreformen vill de inte vara med om, därför att det inte har redovisats, hur kostnaderna skall täckas. Men, ärade kammarledamöter, vi har inte redovisat vilka inkomstkronor som skall finansiera folkpensioneringsutgifterna, vi har antagit en tioårsplan för försvaret utan att i detalj ha fått redovisat, vilka inkomster som under tio år framåt skall klara den belastningen. Varför skall man då i dag kräva en detaljredovisning för hur vi skall täcka kostnaderna för den obligatoriska sjukförsäkringen? Måste inte helt enkelt vissa ting gå före allt annat? Det gäller enligt vår mening det svenska försvarets behov, såsom de tagit sig uttryck i tioårsplanen, omvårdnaden om åldringarna och om de sjuka i vårt samhälle. Slår man fast detta som det primära, får vi väl rätta vår politik därefter. Svävar man där emot på målet när det gäller de avgörande premisserna, kan man ta upp den diskussion som högern för i dag.

En lag av den omfattning det här gäller kan naturligtvis inte vara fullständigt färdig på alla punkter från början. Det står inte i mänsklig förmåga att förutse de nytillkommande bevekelsegrunder, som kan föranleda en justering här och var i lagförslaget. Jag ber att få erinra om att inget av de stora sociala reformförslag, som antagits av riksdagen varit färdigt från början. Vi antog en lag om semester så sent som 1946. Vi har ändrat den två gånger sedan dess, och riksdagen har redan begärt ett tredje ändringsförslag av regeringen. Vi har infört en modern lag om olycksfallsförsäkring år 1936. Mellan 1936 och 1948 har den ändrats elva gånger. Vi antog en folkpensionslag 1947, som vi tyckte var relativt fullständig. Den har fram till 1952 varit föremål för sju revisioner

i den svenska riksdagen. Jag har med dessa siffror velat bemöta de reservanter, som kommer med förslag till ändringar av den ena eller andra detaljen med den underliggande uppfattningen, att det hela måste vara färdigt med en gång. Det verkliga livet är inte sådant. Vi kommer att få ändra på denna lag flera gånger. Men det väsentliga och avgörande hoppas jag att kammaren skall kunna ena sig om i dag.

Flera talare har uttalat glädje och tacksamhet över det beslut man förväntar senare här i dag. Jag behöver inte understryka, att jag alldeles särskilt känner glädje över det beslut, som jag hoppas skall fattas. Jag har nog tyckt att det varit på tiden för oss att få denna fråga ordnad. Vid en internationell jämförelse har vi stått oss ganska illa. Belgien införde obligatorisk sjukförsäkring redan 1944. Frankrike införde en lag därom år 1930 och gjorde stora förbättringar på den 1945. Norge införde obligatorisk sjukförsäkring 1909 och har sedan gjort en rad förbättringar. Storbritannien införde denna försäkring 1911 och omarbetade den genomgripande år 1948. Tyskland införde den obligatoriska sjukförsäkringen på Bismarcks tid. Det är på tiden, ärade kammarledamöter, att vi tar oss samman, så att vi inte kommer allt för mycket efter.

Jag skall, herr talman, sluta med att rubricera denna dag som en märkesdag i den svenska riksdagens på sociala intressen och ambitioner ärorika historia.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle: Herr talman! Jag måste säga att när statsrådet här gör gällande att de som är motståndare till det 20-procentiga tillägget skulle vara besjälade av avundsjuka, är detta ett väl långsökt argument. Det hade varit bättre, om statsrådet hade erkänt att det skett en lapsus i detta avseende. Jag vill än en gång understryka att i och med att tilläggsförsäkringen för de anställda

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

blir obligatorisk mister dessa statsbidraget, medan andra grupper, som får en frivillig tilläggsförsäkring, får behålla det 20-procentiga tillägget. Jag är inte på något sätt avundsjuk mot hantverkare, skogsbönder, butiksinnehavare och andra sådana grupper, men jag anser det rimligt att arbetargrupper, som också har att kämpa med svårigheter i ekonomiskt avseende, får samma förmåner som dessa andra grupper.

Jag har velat protestera mot statsrådets karakteristik, när han säger att det i detta fall skulle vara fråga om avundsjuka. Om statsrådet vill vara med om statsbidrag till en obligatorisk tilläggsförsäkring för både arbetare och andra grupper, skall jag gärna stödja honom.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle: Herr talman! Av vad socialministern sagt framgår klart, att han har samma mening som jag beträffande väsentliga delar av det föreliggande förslaget, och jag har nu närmast begärt ordet för att göra en liten randanmärkning.

Statsrådet förklarar att riksdagen inte nödvändigtvis behöver föreläggas några mer preciserade uttalanden om hur yrkesskadeförsäkringslagen liksom inte heller bestämmelserna för läkemedelsersättningen skall utformas. Men när det gäller så pass stora frågor som dessa, brukar vi ju här i riksdagen kräva att få del av något mer än bara konturerna av det hela. Statsrådet måste nog också vid närmare eftersinnande godta den uppfattningen, att det hade varit önskvärt med litet större klarhet i detta avseende.

Jag har inte, herr socialminister, sovit illa om nätterna på sista tiden — det har som vanligt varit mig förunnat att sova gott. Jag har nämligen inte i detta sammanhang behövt söka så mycket efter argument, ty jag har, trots allt, en deciderad mening i ekonomiska

ting. Jag måste dock erkänna att jag blev både förbluffad och djupt besviken, när jag fann att man inte skulle kunna förverkliga denna reform, som jag för min del liksom högerpartiet i övrigt så länge har eftersträvat, utan att företaga en skattehöjning. Regeringen har ju själv sagt, att man i nuvarande läge inte kan företaga någon sådan, och det har riksdagen varit överens med regeringen om.

Jag har också, herr socialminister, kunnat sova gott därför att jag vet att en bordläggning på kort tid av förslaget till sjukförsäkring inte kan betyda så mycket i det stora hela taget. Den sjukförsäkring av frivillig art, som för närvarande finns, ger dock tillsammans med den hjälp, som i andra sammanhang lämnas, omkring 80 procent av medborgarna ett sådant stöd vid sjukdom, att behovet av den nya sjukförsäkringen inte är så överhängande som man har velat göra gällande. Jag tror nog att herr socialministern, när han i sin kammare tänker över saken, ger mig rätt på den punkten. Men trots detta skall man nu prompt fixera ett datum för reformens genomförande.

Socialministern säger att det föreliggande förslaget har en helt annan struktur än den sjukförsäkring, som statsministern år 1950 talade om. Men statsministern gick då inte alls in på frågan om försäkringens konstruktion, utan han gjorde en deklaration beträffande det ekonomiska läget, som då nödvändiggjorde ett förnyat uppskov, vilket uttalande precis stämmer med den uppfattning som vi i dag har beträffande de samhällsekonomiska förhållandena.

Det som för mig är det avgörande är att socialministern, när han här talar om behovet av en obligatorisk sjukförsäkring, samtidigt nödgas öka skattebördan. Statsrådet har ju tyvärr inte velat närmare i detalj belysa, hur han för sin del tror att man kan lösa problemet om finansieringen, utan det måste, om jag förstod honom rätt, bli

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

fråga om en skatteökning redan vid nästkommande riksdag.

Slutligen vill jag, herr socialminister, understryka att högerpartiet lika väl som socialministern vill förverkliga den viktiga sociala reform som det här gäller. Vi har ställt oss solidariska med alla meningsyttringar i sådan riktning, men å andra sidan är det enligt vår uppfattning ingenting som hindrar att detta förverkligande får anstå ett ögonblick, så att man hinner ordna den finansella sidan av saken.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle: Herr talman! Socialministern förutsätter att administrativa myndigheter skall rätta sig efter de direktiv beträffande skogskörarnas yrkesskadeförsäkring, som har lämnats i propositionen och som andra lagutskottet har godkänt. Jag tror att statsrådet Sträng går väl långt, när han betraktar försäkringsrådet som en administrativ myndighet. De jurister som jag har talat med anser att försäkringsrådet är en specialdomstol. Det finns för övrigt många andra yrkesgrupper, som i anställningshänseende är jämställda med skogskörarna.

I anledning av att departementschefen och andra lagutskottet anknyter till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet, sådant det tolkas i semesterlagen, vill jag erinra om vad som i bondeförbundets motion av år 1950 har sagts beträffande skogskörarnas semesterrätt i egenskap av arbetstagare. I motionen framhölls bland annat, att det torde med hänsyn till högsta domstolens nu avkunnade dom bli nödvändigt att lagstiftningsvägen få till stånd ett klarläggande av denna fråga, därest riksdagens tidigare gjorda uttalande rörande skogskörarnas rätt till semesterersättning skall vinna tillämpning i praktiken. Detta synes kunna ske genom klarare definition av arbetstagarbegreppet i semesterlagen. — Denna motion var bland annat undertecknad av två

av socialministerns nuvarande regeringskolleger.

Herr talman! Med anledning av att socialministern inte svarat på mina frågor hemställer jag, att kammaren måtte godkänna utskottets motivering på s. 63 och 64 angående arbetstagarbegreppet, med den ändring däri, som föranleds av bifall till det i motionen II: 587 av mig framförda förslaget, att riksdagen vad gäller de beroende arbetstagarernas tillhörighet till den blivande yrkesskadeförsäkringen uttalar sig mot den begränsning av försäkringstillhörigheten på sätt i propositionen föreslagits och i stället förordar de beroende uppdragstagarnas inordnande under försäkringen i fråga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr Christenson i Malmö har frågat mig när man kunde förvänta, att ett förslag om de beroende arbetstagarerna skulle ligga på riksdagens bord. Såsom utskottet redovisat, övervägs frågan av den sittande arbetstidsutredningen. Denna utredning har lovat mig att avsluta sitt arbete under 1953. Under sådana förhållanden borde det vara praktiskt möjligt att relativt snart förelägga riksdagen ett förslag.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf): Herr talman! Det är givetvis litet otacksamt att få ordet strax efter herr statsrådets anförande. Jag skall emellertid, då jag dels har väckt en motion i anledning av den föreliggande propositionen, dels haft tillfälle att följa frågan under utskottsbehandlingen be att få göra några reflexioner. Jag skall därvid begränsa mig till tre avsnitt av lagförslaget.

I folkpartiets motion liksom i den reservation, som har avgivits av herr Jacobsson i Igelsbo m. fl., har man yrkat avslag på förslaget om ett 20-procentigt statsbidrag till den frivilliga tilläggsförsäkringen. På samma gång som jag

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

ger min anslutning till de synpunkter som här av socialministern framförts rörande de små företagen och deras intressen, skulle jag också vilja passa in i bilden ett som det förefaller mig väsentligt moment. Det råder tvekan huruvida de beroende arbetstagarna skall komma in under den obligatoriska försäkringen. Det är osäkert i vilken utsträckning de ens kommer in under yrkesskadeförsäkringen. Likväl rör det sig här om personer, som arbetar under ungefär samma villkor som de löneanställda. Man kan befara att det kommer att uppstå en del gränfall vid tillämpningen av den obligatoriska försäkringen, varför det måste vara angeläget att företa en komplettering, så att dessa människor får möjlighet att teckna en frivillig försäkring och utan allt för höga premier.

Jag har sedan, herr talman, inte kunnat undgå att ta del av behandlingen av denna fråga vid 1946 års riksdag. När man jämför vad som skedde då med behandlingen av de olika förslag som här föreligger, kan man inte undgå att få en rätt förvirrad bild. 1946 års riksdag fattade under anslutning från samtliga de fyra demokratiska partierna ett principbeslut om sjukförsäkringen. I fråga om en del detaljer framfördes avvikande önskemål. Högern ville för sitt vidkommande enligt vad som här understrukits dels ha en komplettering, så att en differentierad sjukpenning skulle kunna erhållas allt efter vederbörandes inkomster, dels också få en samordning med andra sociala anordningar, framför allt med olycksfallsförsäkringen. Jag har kanske inte tillräcklig erfarenhet i denna församling, men jag kan inte undgå att vara förvånad över hur man, då det föreliggande förslaget i realiteten ju innebär ett beaktande av de synpunkter och de detaljöknskemål som framfördes 1946, kan yrka avslag på vad man 1946 hade godkänt. Jag undrar för att nu travestera ett känt uttryck, om man inte ber

Gud bevara sig för att få igenom sina förslag.

På en punkt kan jag inte anse annat än att förslaget innebär en principiell försämring jämfört med vad som beslöts 1946. De barntillägg som då beslöts skulle utgå med ett visst belopp per barn oavsett familjens storlek. I det föreliggande förslaget är emellertid konstruktionen av barntillägget sådan, att det för ett till två barn skall utgå med en krona, för tre till fyra barn med två kronor och för fem eller flera barn med tre kronor. Barntillägget är följaktligen maximerat till tre kronor. Detta innebär i realiteten, att barntillägget till enbarnsfamiljer kommer att utgå med 1 krona om dagen, till tvåbarnsfamiljer med 50 öre per barn, till trebarnsfamiljer med omkring 66 öre, till fyrbarnsfamiljer med 50 öre, till fembarnsfamiljer med 60 öre och sedan med undan för undan sjunkande belopp — 50 öre, 43 öre, 37 öre, 33 öre o. s. v. Det kan inte hjälpas att det förefaller, som om man här i alltför stor utsträckning beaktat försäkringsprincipen och bortsett från de stora kostnader och besvärigheter, som vållas icke minst barnfamiljerna vid sjukdom och arbetsoförmåga. Man kan inte komma ifrån att en sådan utformning kommer att verka mycket olika i olika delar av landet, beroende på barnfamiljernas storlek.

Såvitt jag kunnat finna av tillgänglig statistik, så är i Stockholms stad ungefär 60 procent av barnfamiljerna enbarnsfamiljer. De återstående cirka 40 procenten har fler än ett barn. För Norrbottens vidkommande är läget nästan det motsatta. Följaktligen skulle där 60 procent av barnfamiljerna komma i en missgynnad ställning.

Jag kan inte undgå att påminna om att vi för några veckor sedan här fattade ett beslut beträffande arbetslöshetsförsäkringen som innebar att barntillägg skulle utgå med 1 krona 50 öre per barn och dag. Jag är medveten om

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

att dessa försäkringar inte är helt analoga — det gällde då en annan bestämmelse i fråga om karenstid och även om antalet dagar per vecka, för vilka hjälp utgår — men trots detta måste det dock vara ett erkännande av principen att omkostnaderna skall stå i relation till antalet barn i familjen. När vi så mycket diskuterar om samordning här — en samordning, som för övrigt föreslås i propositionen och säkerligen medför betydande fördelar icke minst för jordbruksbefolkningen — har jag svårt att finna annat än att det skulle vara angeläget att även samordna dessa detaljer i två olika socialförsäkringar, som bestäms vid samma riksdag.

Jag skall, herr talman, nöja mig med vad jag här anfört. Jag ber till sist endast att — med undantag för 24 § i det föreliggande förslaget — få yrka bifall till de olika punkterna i utskottets förslag — alltså även beträffande karenstidens längd. Beträffande 24 § ber jag att få yrka bifall till den av herr Nerman m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru NILSSON (k): Herr talman! Att den reform som nu ligger på riksdagens bord är efterlängtd och i vissa avseenden innebär ett stort framsteg bör noteras. Även om den innehåller vissa brister betraktar vi den som ett framsteg och ett resultat av en enhällig opinion, som krävt att den allmänna sjukförsäkringen skall bli verklighet. Mycket återstår dock innan reformen blir tillfredsställande för arbetarna. De kommer att sakna den av staten betalda läkar- och sjukvården. De kommer att bli besvikna över krånget med delbetalningen av resorna från och till sjukhusen. De kommer inte att finna någon rättvisa i att den familj, som har två barn, får 1 krona i bidrag för barnen, medan den som har ett barn också får 1 krona i bidrag. Man kommer också

att undra över rättvisan i att en familj med fyra barn får 2 kronor, medan en familj med tre barn också får 2 kronor, och att en familj med fem barn får 3 kronor, medan den som har mer än fem barn inte kan få mer än 3 kronor. Det skulle vara både lättfattligare och rättvisare att bidraget utgår med 1 krona för varje barn, vilket också kommunisterna föreslår.

Alla arbetare, som råkat ut för olycksfall i arbete eller yrkessjukdom och har en inkomst under 5 000 kronor, kommer inte att uppskatta den försämring, som propositionen innebär för dessa. De kommer att som en följd av de allt större skatte- och försäkringsavgifterna, som drabbar medborgarna, i största omfattning stödja kommunisternas förslag om att arbetsgivarna vid finansieringen av reformen inte skall komma undan med 1,1 procent av utgående lönesummor utan minst bör betala 3 procent.

Den sjukförsäkringsreform, som nu behandlas, bygger sin finansiering i huvudsak på försäkringsavgifter. Enligt förslaget skall medborgarna själva betala 44 procent av reformens kostnader, staten skall betala 29 procent och arbetsgivarna 27 procent.

I jämförelse med 1946 års beslut innebär det föreliggande förslaget en försämring på en väsentlig punkt: kostnaderna för sjukvården, som enligt 1946 års beslut helt skulle betalas av staten, skall i hittillsvarande omfattning bestridas av försäkringstagarna själva. Härvidlag anföres som skäl, att man vill minska statens utgifter för denna reform. Det bör dock framhållas att det belopp, som erfordras för fasthållandet vid 1946 års beslut, ingalunda är oöverkomligt. Enligt pensionsstyrelsens beräkningar belöper sig denna utgift på 66 miljoner kronor. Jag anser att denna summa icke bör hindra att sjukhusvården bestrides av statsmedel, vilket vi också yrkar i motionen.

Vad det gäller ersättning för läkar-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

vård bör ersättning jämväl utgå för resor till och från läkare, vilket också är ett förslag som vi anser vara berättigat.

Sedan principbeslutet om den obligatoriska sjukförsäkringen fattades 1946 har i flera sammanhang önskemål framkommit att den borde omfatta fria glasögon. För personer i små inkomstförhållanden är det en kännbar utgift att skaffa sig glasögon. Många har inte råd att ikläda sig denna utgift, även om den obestriddigt är nödvändig för vederbörandes arbetsförmåga och risker föreligger att synförmågan försämras. Att det sedan tas oskäligen priser för glasögon är en sak, som jag vill påtala i detta sammanhang. Läser man kartellregistret, får man kännedom om vilka normer man går efter när man prissätter glasögon. Jag anser, att godkänner man detta förhållande från statsmakternas sida, bör man låta fria glasögon ingå i sjukreformen. Jag citerar ur registret: »Huvudreglerna för kalkyleringen är följande. För glasögoninfattningar uttages ett försäljningspris motsvarande tre gånger inköpspriset då detta utgör 6 kronor eller mindre, samt två gånger inköpspriset då detta utgör 25 kronor eller mer. Vid inköpspris mellan 6 och 25 kronor kalkyleras försäljningspriset enligt glidande skala från tre till två gånger inköpspriset. Försäljningspriset på glasögonglas är enligt kalkylationstabellen som regel två gånger högre än inköpspriset, var till lägges arbetskostnader.» Det nu anförda får räcka som motivering till yrkandet om att fria glasögon skall innefattas i den allmänna sjukförsäkringen.

Vi föreslår vidare att begravningshjälp bör ingå i den allmänna försäkringen. Kostnaderna för begravning är betungande för de flesta. Det är inte bara sorgen efter en bortgången anförvant utan ofta också ekonomiska svårigheter, som lägger sten på bördan en sådan gång. Visserligen kan det anföras, att det finns möjligheter att an-

sluta sig till begravningskassor, men här har man att göra med psykologiska moment som hindrar en mera allmän anslutning. I vår motion yrkas på att hjälp till begravningskostnader skall utgå med en summa på 500 kronor. Detta är också välmotiverat.

Vad sedan gäller finansieringen av den allmänna sjukförsäkringen är fördelningen av kostnaderna för densamma otillfredsställande. Som tidigare anförts skall medborgarna själva betala 44 procent av reformens kostnader, staten skall betala 29 och arbetsgivarna bara 27 procent.

Det antydes i propositionen, att de 29 procenten som staten skall erlägga kan leda till nya skattehöjningar. Jag vill i detta sammanhang erinra om att förbättringarna för folkpensionärerna, vilka förbättringar ingen kan ha något emot, även till en del finansieras försäkringsvägen. Således kommer skattebetalarna att nästa år få vidkännas en utgiftshöjning för pensionsavgifterna med ända upp till 80 procent jämfört med tidigare pensionsavgifter. Beträffande finansieringen av arbetslöshetskassorna får den enskilde kassamedlemmen betala ända upp till 68 procent av kostnaderna själv. Det leder till ganska avsevärda förhöjningar av fackföreningsmedlemmarnas veckokontingenter. Kommer nu ökade pensionsavgifter och höjd indirekt statlig skatt att finansiera statens 29 procent för sjukförsäkringsreformen, tror jag de flesta fått klart för sig vilka farliga vägar regeringen slagit in på när det gäller att finansiera beslutade och kommande reformer.

Kommunistiska partiet har föreslagit, att socialvårdspolitiken måtte förenklas i så måtto, att staten övertager hela ansvaret för alla grenar av socialvårdspolitiken samt att kostnaderna fastställs genom en graderad skala, enligt vilken inkomsttagaren får betala en socialvårdsavgift, baserad på inkomsten. Inte minst administrationsarbetet skulle

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

kunna avsevärt förbilligas och förenklas genom att man sammanför alla hjälpbehov under ett enda statligt organ med kommunala underorgan som närmast verkställande. Den nuvarande vägen är icke framkomlig och hållbar. Nya hjälpbehov växer ständigt fram. Kraven på trygghet växer allt starkare. Följden har också blivit att landets socialvårdspolitik kommit att likna en djungel av bestämmelser, där den behövande sannerligen inte har det lätt att finna sig till rätta. Det måste vara ett behov hos ansvariga socialvårdsmän att verkligen komma till rätta med det lapptäcke som nu heter socialvårdspolitik här i landet, att förenkla och förbilliga det hela och därmed också äntligen komma fram till en verkligt effektiv socialvårdspolitik för alla medborgare, som ger medborgarna en inkomst — socialersättning — som är tillräcklig för att medge en ur hälso- och kulturella synpunkter godtagbar livsföring och utbetalas vid sådana inkomstbortfall, som betingas av ålderdom, sjukdom, olycksfall, arbetslöshet, graviditet eller andra inträffade situationer.

Fördelen med att lösa socialvårdspolitiken på sätt som jag här i grova drag anfört är uppenbar. Det skulle ge alla medborgare garantier för en minimistandard, det skulle skapa, om kanske inte en fullständig så dock en betydligt bättre trygghet än som någonsin kan anskaffas på de grundvalar som vår socialvårdspolitik nu bygger på, och det skulle därtill bli billigare för såväl staten som de enskilda medborgarna och effektivare.

Jag anser sålunda att all socialvårdshjälp för läkar- och sjukhusvård samt fri medicin borde finansieras medelst skatter enligt en progressiv skala. Denna finansieringsform måste för alla mindre inkomsttagare te sig smakligare och rättvisare än den väg som regeringen och övriga partier alltmer börjar beträda, nämligen försäkringsvä-

gen. Denna senare metod, att medborgarna skall betala beslutade reformer medelst personliga försäkringsåtaganden, ställer de mindre inkomsttagarna i ett sämre läge än de övriga medborgarna. Den skapar för de mindre inkomsttagarna många betungande extrautgifter.

I trots av de brister detta reformförslag innehåller vill jag ändå framhålla betydelsen utav detsamma. Även om det finns betydligt bättre vägar att gå för att lösa vårt lands sjukvårdsfrågor, ansluter vi oss till förslaget om den allmänna sjukförsäkringsreformen med de ändringar, som har föreslagits i motion nr II: 593.

Jag hemställer beträffande den allmänna motiveringen om bifall till utskottets motivering med de ändringar, som föranleds av bifall till motionerna I: 482 och II: 593, och beträffande punkt B om bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som föranleds av bifall till motionerna I: 482 och II: 593 beträffande 14, 15, 16, 17, 18, 22, 24, 26, 33, 34, 35 och 38 §§.

Herr NIHLFORS (fp): Herr talman! Jag skall i detta mycket viktiga spörsmål, som gäller en avsevärd förbättring av den av riksdagen på sin tid antagna sjukförsäkringslagen, endast uppehålla mig vid ett par frågor, som i och för sig är betydelsefulla men som dock inte berör hela problemkomplexet.

Jag börjar då med att erinra om statsrådet Strängs uttalande nyss, att det nu var avsikten att sätta som mål genomförandet av en folkförsäkring. Det skulle inte vara en kroppsarbetarförsäkring, alltså något slags klassförsäkring, på sjukförsäkringens område utan en allmän folkförsäkring. Detta medförde, menade statsrådet, att man inte kunde undantaga alltför många grupper från sjukförsäkringen, grupper som kanske redan hade lika goda eller ännu bättre förnåner. Han ansåg att anpassningen

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

till de nya förhållandena finge ske förhandlingsvägen så småningom inte bara för sådana privatanställda, som har relativt goda förmåner vid sjukdom, utan också för stats- och kommunalanställda, som enligt propositionen och utskottet tills vidare skall stå utanför den nya lagen.

Jag delar statsrådet Strängs uppfattning att det är ett verkligt betydelsefullt mål som man sätter sig före, när man nu skall genomföra en försäkring av denna vida omfattning. Man kan säga att det är ett steg i rätt riktning för att få bort vissa klassbarriärer. Jag anser dock, på samma sätt som TCO har redovisat i sitt yttrande över utredningsförslaget, att möjligheter bör beredas vissa löntagargrupper på den privata arbetsmarknaden, i fråga om vilka det klart framgår att de har avtal som är fördelaktigare än den nya sjukförsäkringen, att undantagas från lagen. Vad man här närmast tänker på är alltså klart avgränsade grupper av löntagare som t. ex. bank- och försäkringstjänstemän. Det är ju inte meningen, anser jag, att när en förbättring för sådana grupper av arbetstagare, som haft det sämre, skall ske, så åstadkommer man försämringar för andra grupper.

Det är klart att man, såsom herr statsrådet också antydde, kan tänka sig möjligheten av påbyggnadsavtal ovanpå den obligatoriska sjukförsäkringen, men jag anser att läget för de grupper på arbetsmarknaden, som redan nu har relativt fördelaktiga avtal om sjuklön, blir avsevärt försämrat om de ej får möjlighet att undantagas från den föreslagna lagstiftningen.

Jag går sedan över till att något beröra arbetsgivarbidraget. Det har som bekant klart sagts ifrån av riksförsäkringsanstalten och arbetarskyddsverket redan under remissbehandlingen, att det med hänsyn till arbetarskyddet kan vara förenat med besvärligheter att förverkliga det föreliggande förslaget. Jag

vill erinra om att riksförsäkringsanstalten i sitt remissyttrande, som finns delvis återgivet i propositionen 178 på sidorna 114—115, har fäst uppmärksamheten på att anstalten likaväl som de ömsesidiga försäkringsbolagen för försäkring mot olycksfall i arbete har möjlighet att specialtarifiera de större företagen och genom premiesättningen åstadkomma en många gånger välbehövlig stimulans för arbetarskyddsverksamheten.

Statsrådet har framhållit såväl i propositionen som i sitt anförande i dag, att man inte bör överdriva möjligheterna att med hjälp av differentiering eller på annat sätt stimulera till arbetarskyddsåtgärder. Han anser att det finns andra faktorer, som i första hand kommer i blickpunkten. För närvarande, sade socialministern, betalar arbetsgivarerna i genomsnitt 0,9 procent av lönesumman i olycksfallspremie. I fortsättningen är det meningen att 0,4 procent av lönesumman skall ingå som en premie i arbetsgivarbidraget och 0,5 procent av lönesumman utgå som premie för den yrkesskadeförsäkring, som är avsedd att läggas på sjukförsäkringen och som blir i huvudsak av invalid- och dödsfallskaraktär.

Detta är, som kammaren förstår, medeltal. För närvarande rör man sig med en premiesättning, som varierar från relativt låga belopp upp till exempelvis 7 å 8 procent av lönesumman. För företag som har en sådan verksamhet, att riskförhållandena för närvarande nödvändiggör en sådan hög premiesättning, uppstår en opåräknad fördel, när man nu går över till att betala ett arbetsgivarbidrag på 1,1 procent, som inkluderar kostnaderna för en sjukförsäkring, och ovanpå lägger en olycksfallspremie, som är i runt tal blott hälften av den nuvarande och som är avsedd att täcka dels de långvariga olycksfallen, där sjukdomstiden räcker över 90 dagar, dels livräntorna för invaliditets- och dödsolycksfall. Det blir

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

otvivelaktigt en plötslig ekonomisk fördel för dessa företag genom den nya ordningen. Samtidigt sker genom det odifferentierade arbetsgivarbidraget en skärpning av kostnadsläget på detta område för företag, som har låg risk.

Jag tror det hade varit tacknämligt, om departementschefen vid sitt ställningstagande tagit hänsyn till vad remissinstanserna framhållit. Till dem får jag även räkna Arbetsgivareföreningen, som ju betonar att den möjlighet, som föreligger till premiened-sättning, utgör ett incitament till ökade insatser inom arbetarskyddet, när åtgärder från arbetsgivarens sida kan påverka olycksfallsfrekvensen nedåt.

Statsrådet sade att han för sin del inte trodde att en arbetsgivare, om han finge erlægga en femma eller en tia per år mindre i premie, skulle fördenskull göra något extra på arbetarskyddets område. Jag hoppas att herr statsrådet därvid tog till ett en smula överdrivet exempel. Det rör sig nämligen i regel om mycket större belopp vid differentiering av premierna för olycksfallförsäkringen. Om statsrådet exempelvis hade läst riksförsäkringsanstaltens remissyttrande en gång till, kunde han där ha återfunnit uppgifter om att man i ett företag erhållit en premiesänkning med 100 000 kronor på grund av de åtgärder man förmått detta företag att sätta i gång på arbetarskyddets område.

Herr Bengtsson i Varberg sade, att inte skall man väl gå till en arbetsgivare, som är försumlig med sitt arbetarskydd, och säga att han skall få sänkning av premien, om han bättrar på det. Nej, det är givet att man inte bär sig åt på det sättet från de instansers sida, som har hand om detta. En försumlig arbetsgivare får betala högre premier än andra företag, som håller en god standard, och de som gör detta kan uppmuntras med speciella nedsättningar. Det finns, kan man säga, strålande exempel på vad en verksamhet

på detta område från statliga myndigheters sida kan uträtta. Utan att nämna några namn eller några siffror, som kan identifiera företaget — ty det skulle kanske inte vara tillåtet här — kan jag nämnda följande. Ett företag hade en olycksfallsfrekvens 1949 och 1950 på cirka 21 olycksfall per 100 årsarbetare. Företaget blev intresserat för att försöka få ned olycksfallsfrekvensen, och man anställde i maj 1951 särskild teknisk personal för detta ändamål. Redan för 1951 kunde man konstatera, att olycksfallsfrekvensen minskat till 15,8 olycksfall per 100 årsarbetare. Man kan säga att säkerhetsarbetet därefter satte in med full kraft. 1952 sjönk olycksfallsfrekvensen till 6,5 olycksfall per 100 årsarbetare. Två år tidigare var det, som jag nämnde nyss, cirka 21 olycksfall per 100 årsarbetare. Det är ju en fullkomligt fantastisk nedpressning av olycksfallsfrekvensen.

Det kan ju finnas olika faktorer som påverkat detta, men en av de viktigaste var just insättandet av speciella säkerhetsåtgärder, som inte med den nuvarande lagstiftningen var erforderliga på detta område men som resulterade i att företaget kunde erhålla en premienedsättning på grund av det goda resultatet.

Nu säger man kanske, att det finns möjlighet att differentiera premierna när det gäller tiden efter samordningen. Men det är ofta så — det visar den statistiska erfarenheten — att invaliditetsfrekvensen är relativt oberoende av företagets art. I det av mig åsyftade företaget har invaliditetsfrekvensen icke sjunkit utan hållit sig vid samma antal fall i en följd av år.

Jag skulle tro, att lika väl, som man, som herr statsrådet har sagt, inte skall överdriva betydelsen av möjligheterna att förmå arbetsgivare att tillgodose arbetarskyddssynpunkterna, skall man å andra sidan inte heller nonchalera de möjligheter, som man kan ha till stimulans av olika slag. Jag anser det

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

skulle vara till fördel, om man hade möjligheten att differentiera arbetsgivarbidraget och därmed ge en extra stimulans. Riksförsäkringsanstalten har i detta hänseende framhållit, att ett sätt att göra en sådan differentiering vore, att statsbidraget delades upp i två delar, en i förhållande till lönesumman bestämd, för alla arbetsivare lika del, som avser sjukhjälpen, och en annan, som avser skador, varvid den senare delen skulle vara variabel med hänsyn till olycksfallsrisken.

Nu har ju utskottet särskilt strukit under, och det har bekräftats av statsrådet, att han tydligen är med om den saken, att man inte får eftersätta olycksfallsstatistiken. Det är tydligen meningen, att man på sjukkastadiet skall lägga grunden för en olycksfallsstatistik, som efter vad jag kan förstå tydligen skulle bli bättre än den nuvarande, åtminstone i det avseendet, att den snabbare skulle kunna sammanställas och komma till användning. Avsikten är naturligtvis att man framför allt hos yrkesinspektionen skall presentera det material, som man fått fram genom denna statistik hos sjukvårdarna, och sedan skall yrkesinspektionen sätta in sin kraft på att rätta till missförhållanden där man märker, att sådana föreligger. Jag tror för min del att en sådan statistik även skall kunna användas för en låt vara kanske inte finslipad utan relativt schematisk men dock fördelaktig differentiering av arbetsgivarbidraget. Det har sagts, att när man inte har någon statistik, kan man inte heller differentiera arbetsgivarbidraget. Nu är det tydligen avsikten, att en sådan statistik skall finnas kvar. Utskottet har talat om en *god* olycksfallsstatistik. Jag förutsätter därför, att den då även skall kunna bli användbar, om man vill i en framtid differentiera arbetsgivarbidraget trots den negativa inställningen därtill i dag.

Jag nämnde förut den betydelse, som man dock erfarenhetsmässigt har fun-

nit föreligga genom möjligheterna att differentiera dessa bidrag. Jag vill komplettera detta med att säga, att man enligt min mening även kan differentiera uppåt för företag med hög olycksfallsrisk. Det är tveksamt, om man verkligen skall låta företag med låg olycksfallsrisk betala på sådant sätt att man slår ut riskerna på alla företag. Jag tror att det har vuxit in i det allmänna medvetandet inom företagarvärlden, att företag inom en yrkesgrupp skall bära riskerna inom den yrkesgruppen. Det är ju då ganska onödigt, att nu slå sönder en sådan uppfattning, som har vunnit burskap, och gå över på en så schematisk linje, som här föreslås.

Herr talman! Detta var några synpunkter, som jag skulle kunna komplettera ytterligare. Jag skall emellertid när det gäller arbetarskyddets effektivisering, som herr statsrådet förklarade vara någonting, som kanske var i vardande, bara nämna som en liten ganska olustig detalj, att statsrådet Sträng själv vid årets riksdag har lagt fram ett förslag, som medför ett mindre effektivt utnyttjande av yrkesinspektionens inspekterande personal. Han har nämligen i den proposition, som avser anslag till reseanslag till yrkesinspektionen, skurit ned det av inspektionen äskade anslaget rätt väsentligt.

Det är ju så att, om man har en yrkesinspektion, som är uppbyggd med ett visst antal inspektörer och biträdande personal, och vill hålla organisationen fullt sysselsatt med det arbete den är ålagd att utföra, måste det också finnas medel för resor. Nu kunde man konstatera, att samtidigt som man i en interpellationsdebatt här i kammaren på tal om arbetarskyddet beklagade, att det fanns brister i dess effektivitet, så beslöt kammaren enligt Kungl. Maj:ts förslag ett väsentligt lägre reseanslag för nästa budgetår. Mot det kan man säga, att det finns möjlighet för inspektionen att hos Kungl. Maj:t begära utökning av anslaget, och den möjlighe-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

ten finns ju otvivelaktigt. Men faktum är, att en myndighet naturligtvis i första hand måste lägga upp sin plan för inspektionsverksamheten efter det anslag man fått på ordinarie väg och att den inte utan vidare kan utgå ifrån att det skall kunna utverkas ett tillägg mot slutet av nästa budgetår. Jag har velat vid detta tillfälle framföra dessa synpunkter, ty jag tycker, att ibland kan man konstatera, att den ena handen inte vet vad den andra gör.

Jag förmodar, att den översyn som nu är utlovad i fråga om arbetarskyddsverksamheten och yrkesinspektionen kommer till stånd ganska snart och att man från departementets sida försöker på ett välvilligt sätt och kanske även genom eget initiativ hjälpa yrkesinspektionen i dess inspekterande verksamhet, så att inte den situationen uppstår, att man har folk, som skulle kunna göra en insats med sin sakkunskap på fältet men som i stället sitter kvar på sina tjänsterum, därför att yrkesinspektionen inte har pengar för att sända ut vederbörande till företagen, som behöver inspekteras.

Herr talman! Jag vill ännu en gång framhålla något som kanske sagts förut, nämligen att den differentiering av arbetsgivarbidraget som föreslås av folkpartireservanterna, en reservation som jag vill tillstyrka, innebär en betydelsefull sak. Man har därigenom möjlighet att stimulera arbetsgivarna till insatser ganska mycket utöver det man genom särskilda bestämmelser här i dag kan få möjlighet till, och detta är något som man inte kan bortse ifrån.

Jag tycker att den uppläggningsman från regeringens sida haft av denna fråga går i regleringsandans tecken: man litar till förordningar och bestämmelser och påbud, men man vill inte vara med och stimulera insatserna på annat sätt än genom att hänvisa till lagparagrafer. Jag tror att detta inte är något system som håller i längden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de

reservationer som fogats till detta utskottsutlåtande av herr Sunne m. fl.

Herr BIRKE (h): Herr talman! När högern i dagens läge förfäktar samma mening som socialdemokraterna och folkpartisterna gjorde år 1950, nämligen att folkhushållet för närvarande och med de framtidsutsikter som kan skönjas icke mäktar bära den börda, som sjukförsäkringen innebär, då stämplas högern som motståndare till reformer över huvud taget. Ett sådant påstående är fullständigt utan grund. Vad det här gäller är inte frågan om hur fort det ena eller andra partiet kan springa på den socialpolitiska rännarbanan, utan frågan är om det finns någon bana att springa på över huvud taget.

Kan man med fog påstå att vårt nuvarande ekonomiska läge är så mycket bättre än det var åren 1948 och 1950, att vi har råd att genomföra denna sjukvårdsförsäkring från den första januari 1955? Departementschefen har, synes det mig, på sätt och vis besvarat frågan med nej, genom att erkänna att staten för närvarande icke har tillgångar att täcka de ökade utgifter, som reformen kommer att medföra, men han drar inte de logiska konsekvenserna härav. I stället hänvisar han till finansministern, som alltså genom att ytterligare öka skattepålagorna får skaffa fram erforderliga medel.

Ett skäl som har anförts för att man nu trots detta skulle kunna gå i land med projektet är, att statens bidrag till försäkringen enligt förslaget har minskats med ungefär 100 miljoner kronor i förhållande till det förslag som förelåg 1946, nämligen från 320 miljoner till 218 miljoner kronor. Detta är emellertid siffror, som grundar sig på den kostnadskalkyl som socialförsäkringsutredningen efter ett anmärkningsvärt snabbt arbete har kommit fram till. Denna kalkyl har tyvärr, på grund av den forcerade behandling av ärendet

Kraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

som skett i utskottet, icke kunnat närmare granskas. Men erfarenheterna från liknande kostnadsberäkningar talar sitt tydliga språk.

Nu gällande sjukförsäkringslag beräknades första verksamhetsåret komma att kosta totalt 267 miljoner kronor. Enligt ett senare utredningsförslag, som är gjort av pensionsstyrelsen, höjdes summan till ungefär 340 miljoner kronor. Statens bidrag varierar mellan 165 miljoner och 260 miljoner kronor.

I England har man färskta erfarenheter av hur kostnaderna, sedan en lag av samma art som vår sjukförsäkringslag genomförts, gång på gång har stigit. År 1948 beräknades kostnaderna till 170 miljoner pund, för att 1951/52 uppgå till något över 400 miljoner pund. I varje försäkring av detta slag ligger en inneboende kostnadsökning, som man icke tillräckligt tar hänsyn till, när kostnadskalkylerna göres upp. Läger man härtill att departementschefen i sin beräkning inte ens försökt att framräkna de minskade statsintäkter, som blir en följd av att både det ökade bidraget från arbetsgivarna och avgifterna från medborgarna är avdragsgilla vid taxeringen, tycker jag att man får en ganska tydlig bild av att den beräknade totalkostnaden om 738 miljoner kronor lika väl som statens bidrag om 160 miljoner kronor får höjas väsentligt. Jag skulle inte hålla för otroligt, att statens utgifter vid närmare granskning icke kommer att understiga 260 miljoner kronor, d. v. s. ungefär samma summa som beräknades 1946.

En sådan belastning kan vi enligt min mening inte bära för närvarande. Vårt ekonomiska läge med en produktionsökning som förbytts i sin motsats, produktionsminskning, med markerade svårigheter för industrien att göra sig gällande i den utländska konkurrensen, kan inte sägas vara sådant, att en ny kostnadsfördyrande socialreform nu kan genomföras.

Det är emellertid andra saker som

talat för att försäkringen inte bör genomföras nu. Ej kontrollerbara utgiftsökningar för sjukförsäkringen kan medföra, att andra sociala, i hög grad eftersatta behov kan komma att ytterligare eftersättas. För att ta några exempel kan nämnas, att sinnessjukhusen väntar på en upprustning. Den sjukdomsförebyggande verksamheten behöver också förbättrade möjligheter. Vidare måste vården av åldringar och kroniskt sjuka utbyggas.

Dessutom har en icke tillfredsställande avvägning gjorts mellan vad sjukförsäkringen kan komma att medföra för ökade anspråk på våra sjukvårdsresurser och vilka resurser som verkligen finns tillgängliga. Det är ofrånkomligt att vi fortfarande har en anmärkningsvärd brist på sjukhusplatser, sjukhusläkare, sjuksköterskor etc., och att en reform av förevarande slag ytterligare kommer att accentuera de svårigheter, som den nuvarande brist-situationen medför.

Socialminister Sträng sade att vi sedan 1925, alltså på 28 år, har kunnat nedbringa vårdtiden för patienter på sjukhusen från i medeltal 25 till 14 dagar. Detta är riktigt, men under senare tid har denna nedgång stagnerat, och i stället har vi nu snarare en uppgång av medelvårdtiden. På den vägen kan man alltså inte finna något utrymme för ökade möjligheter att belägga sjukvårdsplatser.

Slutligen kan nämnas, att organisationsfrågorna knappast lösts på bästa sätt. Det är inte troligt att den nuvarande sjukkasseorganisationen, som i huvudsak bygger på frivilliga krafter, kommer att rå med den enorma administration och kamerala arbetsbördan, som reformen kommer att lägga på kassorna. Utvecklingen kan komma att leda till att en ny tjänstemannakår i stället kommer att växa upp inom sjukkassornas hägn, och då har man mist den ideella bakgrund, som sjukkasseväsendet för närvarande bygger på.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Även mot förslagets enskildheter kan befogad kritik riktas, och vi har från vårt håll yrkat, att man i avvaktan på genomförandet av försäkringen borde vidtaga en ytterligare översyn av lagen.

Karenstiden har här nämnts av bl. a. herr Hagård, men även andra saker kan man peka på, t. ex. ersättningstidens längd. Som det nu är klipptes ersättningen av efter två år. Då emellertid antalet kvarvarande sjuka efter en sjuktid av två år uppgår till endast några få promille, skulle man kunna överväga om inte en utsträckning av sjukhjälptiden vore befogad. De ytterligare kostnaderna härför skulle mer än väl kunna täckas av besparingar på andra håll och icke vara av någon större omfattning.

Utan att närmare gå in på dessa frågor vill jag nämna, att överförsäkringsproblemet, sjukpenningens storlek, bestämningen av sjuktalet, utformningen av läkemedelsreformen och sist men inte minst organisationsfrågorna är problem, som kanske inte fått den grundliga behandling, som är nödvändig för att en försäkring av den stora omfattning det här gäller verkligen skall bli effektiv. Även samordningsfrågan, som jag emellertid hälsar med tillfredsställelse att man nu accepterat, har enligt min mening inte till alla delar lösts på bästa sätt. I synnerhet gäller detta samordningens inverkan på den skyddsverksamhet, som bedrivs av arbetsgivarna för att nedbringa yrkesskadefrekvensen.

Jag har här försökt ge en antydning om att mycket återstår att göra för att man skall komma fram till en sjukförsäkringslag som blir tillfredsställande.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande av herrar Ahlberg och Hagård fogade reservationen.

Herr ALMGREN (s): Herr talman! Här har från olika håll intygats vilken betydelsefull reform vi i dag är i färd

med att besluta. Även jag vill intyga att jag anser det vara en viktig milstolpe på vägen mot ökad trygghet åt medborgarna i landet, som vi genom beslutet om denna försäkring kommer att passera.

En viktig del i förslaget är samordningen av sjuk- och skadeförsäkringen. Denna samordning kommer att eliminera många och besvärliga tvister som nu uppstår ute på arbetsplatserna. Tyvärr kommer också samordningen att medföra att det blir en del försämringar i skadeförsäkringen bl. a. genom en längre karenstid, lägre sjukpenning för vissa inkomstklasser, mindre möjligheter till ersättning för sjukgymnastik och massage etc. Jag är fullt på det klara med att det inte går att helt utesluta försämringar i vad angår skadeförsäkringen och erkänner villigt, att om man ser sjukförsäkringen i stort, vilket man bör göra, uppväger fördelarna mer än väl de nackdelar som är förknippade med densamma. Men det hindrar inte att man bör se till att försämringarna i skadeförsäkringen inte blir större än som kan anses nödvändigt. Det är givetvis en avvägningsfråga vad man anser sig ha råd att satsa på just denna reform. Vi har i den motion, vi väckt här i kammaren, nr 585, och som upptagits som reservation i utskottet av herr Lundberg, föreslagit vissa ändringar i Kungl. Maj:ts proposition. Först är det då fråga om karenstiden. Det är i propositionen i likhet med vad nu gäller för de erkända sjukförsäkringarna föreslaget en karenstid av tre dagar. Skadeersättning enligt olycksfallsförsäkringen erhålles däremot för närvarande från och med dagen efter den då olycksfallet inträffat. I vår motion har vi föreslagit en kompromiss, nämligen två dagars karenstid. Detta förslag har också LO i sitt remissyttrande rekommenderat. På grund av ekonomiska skäl har vi inte vågat helt och hållet gå in för ett slopande av karenstiden. Utskottet har skrivit mycket po-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

sitivt beträffande vår motion i denna del och säger bl. a., att det med hänsyn till de yrkesskadade skulle vara önskvärt att karenstiden kunde minskas från tre till två dagar men att det skulle kunna antagas medföra en merkostnad av 20 miljoner kronor. Man anser det sålunda önskvärt just med hänsyn till de yrkesskadade att det kunde genomföras en sådan anordning. Men med hänsyn till den stora kostnaden, minst 20 miljoner kronor, anser man sig inte nu kunna tillstyrka ett sådant projekt.

Det låter kanske mycket, 20 miljoner kronor ytterligare i kostnader för reformen, men man må betänka att det är ca 4,4 miljoner människor som enligt betänkandet kommer att bli sjukförsäkrade. Om man slår ut 20 miljoner kronor på alla dessa, blir det knappt en femma per år på var och en. Även om man räknar med att det kommer att kosta något mer än 20 miljoner, skulle det inte röra sig om mer än några kronor per medlem och år. Fördeklarar man dessa kostnader i enlighet med vad som tidigare föreslagits i propositionen, nämligen på statsmakterna, på arbetsgivarna och de försäkrade själva, skulle kostnaderna säkerligen inte bli så avskräckande.

Försämringen i fråga om karenstiden för de yrkesskadade är sannolikt den del som blir mest iögonenfallande. Jag tror det vore klokt att mildra denna försämring genom att bifalla vårt förslag. Jag har den bestämda uppfattningen att allmänheten är villig att erlägga ytterligare några kronor per år för att få en kortare karenstid, vilket samtidigt skulle minska klyftan mellan de grupper, som vid sjukdom har lön från första dagen och dem som inte har det. Det skulle även göra det lättare att få med exempelvis de stats- och kommunalanställda, som jag vet att åtminstone socialministern syftar till att få med i denna sjukförsäkringsreform.

Man blir en smula förvånad när man tar del av några av de motioner

som är väckta i samband med denna proposition. Särskilt förvånad blir man när man läser herr Rubbestads motion. Jag har med stort intresse många gånger lyssnat till herr Rubbestads anföranden och hans där ådagalagda sociala intresse för att söka minska klyftan olika grupper emellan. I synnerhet talar han sig varm för att klyftan mellan tjänstemän och övriga grupper i samhället skall minskas. När man därför finner att herr Rubbestad föreslår sex dagars karenstid, frågar man sig vad som nu kommit åt herr Rubbestad. Hans förslag skulle innebära en försämring av skadeförsäkringen från för närvarande en dags till sex dagars karenstid. Hur kan ett förslag om en så lång karenstid överensstämma med intresset för att minska ifrågasvarande klyftor? Här har säkerligen herr Rubbestads sparsamhetsnit kommit i konflikt med hans sociala samvete.

Beträffande sjukgymnastik, massage etc. ankommer det enligt propositionen på respektive kassor att själva besluta om dylik merprestation. Enligt den nuvarande yrkesskadeförsäkringen utgår dessa förmåner automatiskt. Sådana behandlingar är också av mycket stort värde för de yrkesskadade och kan väsentligt medverka till att förkorta sjukdomstiden och förebygga invaliditet. Det torde för den skull vara angeläget att dessa förmåner göres obligatoriska.

Utskottet vill inte vara med om detta men anser sig samtidigt böra framhålla, »att det särskilt med hänsyn till de yrkesskadade är önskvärt att de möjligheter till utökning av sjukvårdsförmånerna, som öppnas genom förevarande bestämmelse, utnyttjas i möjlig mån. Därvid torde särskilt de vårdformer som är av störst betydelse för de yrkesskadade, nämligen behandling med sjukgymnastik och massage, böra givas företräde.»

Vore det inte bättre att med en gång låta dessa förmåner bli obligatoriska,

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

såsom vi har föreslagit i vår motion? Det skulle betyda att vi därmed komme ifrån en hel del variationer kommunerna emellan. Förmånerna i fråga kan göras obligatoriska även om vårdmöjligheterna är olika på olika platser, ty — som pensionsstyrelsen framhåller i sitt remissvar — det finns med den utbyggnad som avgiftssystemet erhållit möjligheter att avväga avgifterna med hänsyn till utgifterna för ifrågavarande vårdkostnader. Man bör också ta hänsyn till ett viktigt remissvar från medicinalstyrelsen, som anser det mycket betydelsefullt att dessa merprestationer blir obligatoriska.

Slutligen har vi i vår motion föreslagit att den minskning av sjukpenningen, som inträder för icke yrkesskadade efter samordningstidens utgång, icke skulle gälla för mellangrupperna, alltså att sjukpenningbeloppen i klasserna 4 t. o. m. 9 skulle liksom i klasserna 1 t. o. m. 3 utgå oförändrade även efter de första 90 dagarna.

Som exempel kan nämnas att en person i klass 5 med en inkomst på mellan 3 600 och 4 200 kronor under de första 90 dagarna skulle få en sjukpenning på sju kronor per dag. Efter dessa 90 dagar sjunker den till sex kronor. I klass 8 utgår till en person med en inkomst på mellan 5 800 och 6 800 kronor under de första 90 dagarna tio kronor, därefter minskas beloppet till sju kronor. I klass 9 får en person med en inkomst på mellan 6 800 och 8 400 kronor tolv kronor i sjukpenning under de första 90 dagarna, därefter åtta kronor.

Det är väl så att ju längre sjukdomstillståndet varar, desto större blir svårigheterna, särskilt i de relativt låga inkomstgrupperna. I början av sjukdomstiden kanske man kan skjuta på vissa nyanskaffningar av kläder, husgeråd o. d. för familjen, men så småningom måste man förnya, och då kommer de ökade kostnaderna. Det är i högsta grad angeläget, att någon minskning inte inträder för framför allt dessa

grupper. Om riksdagen inte är beredd att just nu vidta de i motionen föreslagna förändringarna, bör det dock ske så snart som möjligt.

Av socialministerns anförande här i dag har jag fått veta, att man är villig att bygga på reformen undan för undan. Vi motionärer kommer visserligen att yrka bifall till vår motion, men om vi inte skulle få den bifallen hoppas vi, att socialministern kommer att ha saken i åtanke och snarast möjligt vidta dessa förändringar till båtnad för de ifrågavarande grupperna.

Som jag nämnde i min inledning är försäkringen av stor betydelse och kommer säkerligen att bli av mycket stort värde. Kan förslaget dessutom justeras på de punkter som jag här berört skulle övergången till samordning med yrkesskadeförsäkringen bli lättare, och försämringen i skadeförsäkringen skulle inte framstå i så bjärt dager som eljest.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till de av herr Lundberg under 13, 18, 22 och 26 §§ avgivna reservationerna.

Herr **HJALMARSON** (h): Herr talman! Socialministern framhöll, att i botten på regeringens förslag om obligatorisk sjukförsäkring ligger en ekonomisk bedömning, som dock inte har kunnat redovisas i detalj. Såvitt jag kan se består den ekonomiska bedömningen helt enkelt i ett naket påstående, att detta kan vi genomföra utan någon ekonomisk motivering alls!

Socialministern ställde till oss inom högerpartiet frågan: Hur kan man säga nej till regeringens förslag? Ja, herr socialminister, det går ju ändå inte att åstadkomma allting på en gång. Socialministern förklarade i fråga om herr Lundbergs förslag att de var kloka och välmotiverade men att han inte ansåg sig kunna biträda dem, därför att de skulle dra med sig en merkostnad på 50 å 60 miljoner kronor. Även so-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

cialministern står alltså inför tvånget att dra gränsen någonstans. Vi har inte velat ta på oss ansvaret för de 160 miljoner kronor, som regeringens förslag enligt departementschefens beräkningar skulle kosta, bland annat av det skälet, att vi allvarligt fruktar för att denna kostnad skulle stiga med kanske åtskilligt mer än de 50 å 60 miljoner kronor, som socialministern hesiterade inför, då det var fråga om herr Lundbergs förslag.

Herr Sträng fäste uppmärksamheten på att det även i andra sammanhang har hänt, att riksdagen beslutat stora utgifter utan att genast skaffa sig täckning för kostnaderna, och som exempel härpå nämnde han de långtidsplaner för materielanskaffningen inom olika försvarsgrenar, som riksdagen fattat beslut om. Mig förefaller det som om detta exempel var en smula olyckligt valt. Dessa långtidsplaner har nämligen riksdagen i samarbete med regeringen gjort upp helt enkelt för att få ett bättre grepp över kostnadsutvecklingen, så att vi inte framdeles skulle komma att ställas inför alldeles oförutsedda utgifter.

Socialministern räknade upp en rad länder, som redan har genomfört obligatorisk sjukförsäkring. Han menade att vårt land skulle vara efterblivet härvidlag. Men man måste väl ändå se frågan ur ett vidare perspektiv, se på det totala reformarbetet i olika länder. Statsrådet nämnde bland annat Norge. I årets statsbudget i detta land är försvarskostnaderna ungefär dubbelt så stora som de sociala kostnaderna. I Sverige väger ju däremot socialutgifterna och försvarsutgifterna ungefär jämnt. Visar inte enbart detta exempel, att socialministerns internationella jämförelser haltade en smula?

När regeringen 1950 föreslog att sjukförsäkringen skulle uppskjutas och statsministern gjorde sin bekanta deklaration här i kammaren, var det ju framför allt två motiv som var bestäm-

mande för regeringens ståndpunktstagande. För det första framhöll man att kostnaderna för sjukförsäkringen måste vägas mot andra, också trängande kostnader, exempelvis för utbyggande av sjukvården. För det andra var man på det klara med att sjukförsäkringen inte kunde genomföras utan skattehöjningar, och man sade — det var närmast statsministern som gjorde det — med stor pregnans ifrån, att man inte ville vara med om att acceptera och genomföra sjukförsäkringen utan att man samtidigt kunde klargöra, hur skattehöjningen skulle komma att verka.

Då frågar jag: Vad är det som har inträffat sedan 1950? Jo, vi har för det första haft en engångsinflation, men den har ju sannerligen inte gjort situationen bättre. Och så har vi för det andra den omständighet, som socialministern pekade på, nämligen att statsverkets kostnader genom en förändrad konstruktion av sjukförsäkringen kunnat räknas ned avsevärt. I nuvarande ekonomiska läge måste det emellertid vara felaktigt att fästa utslagsgivande vikt härvid. Det är storleken av det totala ianspråktagandet av medel från människor, stat och näringsliv som vi har att ta hänsyn till. Tillåt mig, herr talman, att bara i största korthet belysa hur vi ser på dessa frågor med här angivna utgångspunkter.

Hurudant är det statsfinansiella läget? Därom har vi ju fått klart besked: sjukförsäkringens genomförande förutsätter fortfarande skärpt skattetryck. Vilka nya skatter skall införas, eller vilka gamla skatter skall eventuellt höjas? Det har varit omöjligt att få några som helst upplysningar härom. När man 1950 ansåg, att man inte kunde ta sjukförsäkringen utan att samtidigt ha fått klarhet i skattefrågan, varför frångår man detta ståndpunktstagande i dag? Samma principiella skäl som talade för sammankopplingen 1950 av sjukförsäkringen och skattefrågan talar för den även i dag.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Det måste väl ändå vara oriktigt att besluta om en reform av den storleksordning det här rör sig om utan att finansieringsfrågan åtminstone i sina huvuddrag har blivit löst eller klarlagd, detta helst som ju både socialministern och finansministern i olika sammanhang tidigare har kraftigt varnat för att ställa för höga anspråk på statskassan för tillgodoseende av andra, också i och för sig mycket angelägna ändamål.

Hurudant är det samhällsekonomiska läget? Den centrala uppgiften just nu är att komma till rätta med näringslivets konstnadsproblem. Kan vi förvänta att detta har blivit någorlunda hyfsat till den 1 januari 1955? Därom vet vi i dag ingenting. Det måste vara oklokt att nu binda sig för en mycket kostnadskrävande anordning utan att känna sig ha en fast samhällsekonomisk förankring för densamma. Denna betänksamhet ökar ytterligare, eftersom riksdagsmajoriteten har avvisat de förslag, bland annat från vårt håll, som syftar till att underlätta en lösning av näringslivets kostnadsproblem.

Hurudant är läget för de enskilda människorna? Som vi ser saken har de samlade anspråken i form av skatter och avgifter som läggs på de enskilda redan överskridit den gräns, där allvarliga skadeverkningar inträder. Att flytta denna gräns ytterligare ett stycke uppåt kan då inte vara välbetänkt.

Jag skall be att få belysa saken genom att föra in indexfamiljen i blickfältet. Indexfamiljen har, om vi tänker oss att den är placerad i ortsgrupp 3, en inkomst före direkt skatt av cirka 11 500 kronor. Om man nu antar att kommunalskatten är 11 kronor, erlägger denna familj totalt i direkta och indirekta skatter och i allmänna avgifter omkring 3 350 kronor. Efter skatter och avgifter har familjen alltså kvar cirka 8 150 kronor för helt fri disposition. Den direkta avgiften för den obligatoriska sjukförsäkringen skulle för

denna familj bli 125 kronor och det indirekta ianspråktagandet av medel förmodligen ungefär lika stort. Enligt vår uppfattning tar det allmänna redan nu ut för stor del av inkomsten och lämnar kvar för litet till individuell disposition. I stället för att öka denna andel ännu mer borde det nu främst gälla att sänka den.

Herr Hagård har förut understrukt, att vi är anhängare av tanken på en allmän sjukförsäkring, men innan denna förverkligas bör produktionsökningen ha kommit i gång ordentligt igen och människorna känna att de har fått större rörelsefrihet vid dispositionen av sina egna inkomster. I avvaktan därpå kan man utan alltför stora nytillskott av statsmedel göra det lättare för den enskilde att i högre grad än nu utnyttja den frivilliga sjukförsäkringen och därvid förbättra sitt skydd vid sjukdom.

Jag kanske, herr talman, kan få åskådliggöra detta genom att anföra några siffror. Om vi tänker oss en sjukvårdsförsäkring jämte sjukpenning på 6 kronor, är den nuvarande genomsnittliga avgiften i de erkända sjuk-kassorna härför 98 kronor. Avgiften enligt högerens förslag om 20 procents bidrag till sjukdagarsättningen skulle bli 90 kronor. Avgiften för den obligatoriska försäkringen, inbegripet den obligatoriska tilläggsförsäkringen, skulle bli 69 kronor. Enligt sjukförsäkringslagen, kompletterad med den frivilliga tilläggsförsäkringen, skulle det bli en avgift av 84 kronor. Tänker vi oss en försäkring med en sjukpenning om 10 kronor, är den nuvarande genomsnittsavgiften 152 kronor. Enligt högerförslaget skulle den bli 134 kronor, enligt den obligatoriska linjen 100 kronor och enligt den frivilliga tilläggsförsäkringen i regeringsförslaget 130 kronor. Går man upp till en sjukpenning av 14 kronor, är den nuvarande genomsnittliga avgiften 206 kronor. Enligt högerförslaget skulle den bli 178 kronor, enligt

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

den obligatoriska försäkringen 123 kronor och enligt den frivilliga tilläggsförsäkringen ovanpå den obligatoriska försäkringen 176 kronor. Man finner alltså att avgifterna enligt högerförslaget skulle i stort sett komma att sammanfalla med avgifterna enligt den frivilliga tilläggsförsäkring som läggs i anknytningen till den obligatoriska försäkringen för vissa grupper.

Den avsevärda förstärkningen av folkpensionen och arbetslöshetsförsäkringen har i full enighet genomförts i riksdagen. Meningarna har brutit sig om bästa sättet för finansiering av dessa reformer men däremot inte om storleken av de förmåner, som härigenom skulle tillerkännas medborgarna. I och med att dessa beslut fattats och den frivilliga sjukförsäkringen förbättrats anser vi inom högerpartiet den mest angelägna, den mest progressiva reformen vara att skapa förutsättningar för en allmän skattesänkning. Vill man lägga grunden för en varaktig skattesänkning tror vi inte att det är möjligt att för närvarande binda sig för den väldiga utgift, som den obligatoriska sjukförsäkringen och vad därtill hörer kommer att medföra. Denna övertygelse har ytterligare befasts sedan vi, trots socialministerns synpunkter, kommit till den slutsatsen, att reformen drar med sig icke oväsentligt högre kostnader än vad regeringen har räknat med.

På många områden, herr talman, får man gå fram de partiella reformernas väg innan man når det hägrande slutmålet. Varför skulle vi inte kunna göra något liknande även på detta område? Vi skulle då kunna pröva oss fram så småningom, växa in i den allmänna sjukförsäkringen och hela tiden känna att vi har fast mark under fötterna. Vi skulle då också få tid över för att utreda vad som nu är outrett eller otillräckligt utrett, icke minst när det gäller frågor i vilka starkt delade me-

ningar har framträtt inom sakkunskapen.

En fråga som socialministern tog upp och som har varit föremål för mycken diskussion både här i dag och i andra sammanhang är huruvida arbetsgivarbidragen bör vara differentierade med hänsyn till olycksfallsfrekvensen inom vederbörande bransch. Från arbetarskyddsstyrelsens sida har framhållits vikten av att arbetsgivarna finge möjlighet att nedbringa sina försäkringskostnader genom att vidtaga åtgärder för att minska risken för olycksfall. Enligt mitt förmenande tog departementschefen något för lätt på denna fråga i sitt inlägg för en stund sedan. Det kanske må tillätas mig, herr socialminister, att ge ett litet exempel på hur denna sak kan verka.

I ett företag, som har 2 000 anställda och som arbetar med träförädling och framställning av massa, skulle premierna för olycksfall i arbete normalt belöpa sig till 176 000 kronor om året. Det företag jag tänker på har emellertid målmedvetet och energiskt satt in sina krafter på att bekämpa och förebygga olycksfallen i arbetet. Härvid har ett mycket gott samarbete ägt rum emellan företagsledningen och företagsnämnden. Resultatet, om man mäter det i pengar, är att premierna inom den närmaste framtiden torde komma att sänkas till ungefär en fjärdedel av dessa 176 000 kronor. Detta innebär givetvis inte en nettobesparing för företaget. En väsentlig del av besparingen går åt just för att finansiera skyddsanordningarna och för att lämna uppmuntringspremier till de arbetare, som har bidragit till att hålla olycksfallen nere. Det allra väsentligaste i det här sammanhanget är givetvis inte den ekonomiska sidan av saken. Olycksfall innebär ett stort mått av mänskligt lidande, som med alla medel måste förebyggas. Jag tror inte att det kan vara klokt att under sådana förhållanden beröva företagen

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

möjligheter att i erforderlig grad satsa pengar på att bekämpa olycksfallen.

Sist men inte minst, herr talman, skulle riksdagen, om denna fråga icke forcerades, beredas rådrum för att ordentligt kunna tränga in i saken. Vi har för vår del hos regeringen, i talmanskonferensen och i utskottet föreslagit, att frågan åtminstone skulle uppskjutas till hösten, men icke mött någon förståelse för detta önskemål från socialdemokraternas och bondeförbundets sida. Det har gått precis som man från början kunde förutse: först forceras saken fram i utskottet på det sätt som herr Hagård tidigare har belyst, samtidigt som en rad andra stora frågor trängts på riksdagens arbetsprogram. Utskottets betänkande bordlades på pingstaftonen då det stora flertalet riksdagsmän redan hade rest hem. Nu kanske man kan säga att det inte spelade så stor roll, ty vid den första bordläggningen fanns inte en gång utskottsbetänkandet i tillräckligt antal tryckta exemplar för att kunna utdelas till alla riksdagsledamöter. Inte förrän vid trettiden i går kunde utskottsbetänkandet tillhandahållas samtliga riksdagsmän. På tisdagen hade vi arbetsplenum i kammaren till ungefär klockan 18. I varje fall i vår riksdagsgrupp har vi inte haft någon möjlighet att pressa in tid för ett gruppsammanträde innan betänkandet skulle behandlas i kamrarna.

Visst kan vi, herr talman, ha olika meningar i många frågor, men det har varit god tradition i vårt land att, även om majoriteten har bestämt sig för ett beslut i viss riktning, erforderlig tid har beretts minoritetens representanter så att de kan medverka till att beslutet får den sakligt sett bästa möjliga utformningen.

I en fråga som sjukförsäkringen, där meningsskiljaktigheterna mindre har legat på det principiella planet utan främst har gällt de ekonomiska förutsättningarna och taktiken för frågans lösning, borde en sådan ordning varit

särskilt naturlig. Men inom regeringskoalitionen har man inte velat ha det så. Det förfaringsätt man har valt strider med förlov sagt mot all rim och reson och borde strida mot varje riksdagsledamots känsla av ansvar då det gäller att ta ställning till en viktig samhällsangelägenhet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få ansluta mig till det yrkande, som tidigare har ställts både av herr Hagård och av herr Birke, om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade högerreservationen.

Herr KÖNIGSON (fp): Herr talman! Med hänsyn till att den föreliggande frågan har fått en mycket allsidig belysning genom vad som här redan sagts skall jag inskränka mig till att några minuter uppehålla mig vid en enda sak i det föreliggande lagförslaget.

I 19 § talas om att gottgörelse skall kunna beredas arbetsgivare för de sjukvårdande åtgärder, som han vidtar på arbetsplatsen för sina anställda, och att denna gottgörelse skall stå i förhållande till den minskning som sjukkassan kan beräknas få i sina utgifter. Nu är det så, att dessa sjukvårdande åtgärder på arbetsplatsen, såsom tillhandahållande av läkare, sjuksköterskor o. d., har fått en mycket stor utbredning under efterkrigstiden, och för de anställda har det varit av oerhörd betydelse att man på detta sätt alltmör har fått tillgång till sjukvård på arbetsplatsen.

Jag är emellertid litet orolig för att den gottgörelse, som nu skall lämnas arbetsgivarna för dessa sjukvårdande åtgärder, kommer att bli alltför snävt tilltagen. Om man mycket noga håller på att gottgörelsen skall inskränka sig till den minskning i utgifterna som kan uppkomma för sjukkassorna, är det möjligt att den utveckling som sålunda skett kommer att stoppas.

Det är emellertid inte bara så, att sjukkassorna genom dessa åtgärder be-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

redes en minskning i sina utgifter, utan det hela innebär också en fördel för de anställda. Jag behöver bara peka på en sådan sak som att det säkerligen tar flera timmar i anspråk att söka läkare utanför arbetsplatsen, medan det kanske inte går åt mer än 15 à 20 minuter för ett besök hos läkaren på arbetsplatsen. Vidare kan jag erinra om vad det betyder, att de anställda på arbetsplatsen har tillgång till olika slag av behandling och alltså inte behöver vid det ena tillfället efter det andra lämna arbetsplatsen för t. ex. efterbehandling efter en sjukdom. Alltsammans gör att de anställda nog skulle bli mycket besvikna, om utvecklingen på detta område skulle komma att hämmas genom att begreppet skäligen gottgörelse får en alltför snäv tolkning.

Men sjukförsäkrarna och de anställda är inte de enda som tjänar på att det lämnas sjukvård på arbetsplatsen, utan även företagen själva och samhället tjänar på detta. För företagets del borde detta medföra att man uppmuntras att fortsätta på den inslagna vägen, och för samhällets del borde det vara en omständighet som man tar med i beräkningen, när det gäller att bedöma vad som är skäligen gottgörelse för arbetsgivaren.

Jag har sålunda velat peka på att de olika slag av sjukvårdande åtgärder som vidtages på arbetsplatsen har större betydelse än man kanske vid första påseendet tror och att det därför är mycket viktigt att begreppet skäligen gottgörelse för en liberal tolkning.

Innan jag slutar, vill jag säga några ord om en sak som herr Almgren nyss var inne på, nämligen huruvida ersättning för sjukgymnastik, massage o. dyl. bör ingå i den obligatoriska försäkringen. Det är klart att det skulle vara av stor betydelse att så kunde ske, men man kan inte bortse ifrån att så som bidragen är utformade kommer försäkringen att i viss mån gynna invå-

narna i tätbebyggda samhällen — jag säger detta, trots att jag själv hör hemma i ett sådant samhälle — och det skulle tas ännu ett steg åt det hållet, om man i försäkringen skulle inrymma även sådan ersättning som jag här talat om.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag har velat rikta uppmärksamheten på den utveckling som har skett i fråga om sjukvårdande åtgärder på arbetsplatsen och framhålla önskvärdheten av att arbetsgivarna verkligen får sådan gottgörelse för dessa åtgärder, att utvecklingen på detta område kommer att fortsätta.

Herr von FRIESEN (fp): Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra några ord i denna fråga i egenskap av läkare. Jag är väl den ende företrädaren för denna yrkesgrupp i kammaren. Det finns väl få yrkesutövare som har eller borde ha sådan kännedom om de förhållanden det här rör sig om som just vi läkare. Vi har ganska stor möjlighet att bedöma både fördelarna och, inte minst, nackdelarna av en sådan försäkring som den man här har tänkt sig.

Men innan jag skall göra detta, skall jag tillåta mig att säga några ord enbart i egenskap av riksdagsman. Jag ber då att få anknyta till vad herr Hjalmarson sade i slutet av sitt anförande, där han mycket starkt och enligt min uppfattning alldeles berättigat kritiserade att riksdagen har fått en så olycklig mellanställning i detta sammanhang. Riksdagen har blivit klämd mellan å ena sidan Kungl. Maj:t och å andra sidan ämbetsverken, som har att medverka till utfärdandet av tillämpningsförfattningarna. Det är ganska upprörande, att riksdagen inte har fått bättre möjlighet än vad som varit fallet att bedöma denna mycket besvärliga fråga. Det har upplysts mig, att andra lagutskottet har haft möjlighet att ägna endast tre eller fyra dagar åt en realbe-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

handling av denna fråga. Det förefaller mig alldeles för litet. Det hade nog varit mindre nonchalant mot riksdagen, om Kungl. Maj:t hade ordnat så, att utskottet och kammaren hade fått bättre tid att överväga denna fråga.

Så vill jag säga några ord om de mera medicinska eller socialmedicinska synpunkterna. Vad man i allmänhet på läkarhåll invänder mot att genomföra allmän sjukförsäkring nu är, att våra resurser inte förefaller vara tillräckliga för att möta den ökade efterfrågan på sjukvård, som det här kan bli fråga om. Jag bortser i detta sammanhang från de finansiella svårigheterna, som självfallet inte kan bagatelliseras. Men jag tror att det blir lättare att klara finansieringen än att klara bristen i fråga om materiella och personella resurser. Man har sagt, att detta förslag kräver utbyggnad på en hel del områden inom vår sjukvård. Det gäller ökat antal specialavdelningar åt lasaretten, och det gäller en utbyggnad av sennesjukvården och av kronikervården, vilket väl är ett av våra allra besvärligaste vårdproblem för närvarande. Vi har också brist i fråga om personella resurser. Kanhända är trots allt bristen på läkare inte så farlig. Betydligt värre är bristen på sjuksköterskor, en brist som inte ser ut att kunna täckas inom rimlig tid och som gör att vissa sjukhusavdelningar tidvis måste stå stängda, därför att man inte har folk till att sköta dem.

Men om svårigheterna är betydande när det gäller den slutna både själs- och kroppssjukvården, förefaller mig svårigheterna vara ännu större när det gäller den öppna sjukvården. Ett icke obetydligt antal personer kommer ju att inlemmas i försäkringen. Man befärad då, att en hel del av dessa kommer att söka sig till läkare, inte i första rummet för att få bot för den ena eller andra krämpan, utan för att, som det heter, »bli sjukskrivna». Läkarna har ju här ett betydande ansvar. Jag

ber att få fästa uppmärksamheten vid den intygsskrivning som ålägges läkarna. Dessa intyg medför ju betydliga förmåner för den som mottar dem. Här har vi ju en historisk erfarenhet att bygga på, som verkligen är ganska skrämmande. Socialministern talade i sitt anförande om hur efterblivna vi är på detta område. Han nämnde också med hänvisning till suset av historiens vingslag den första socialförsäkringsreform, som har genomförts i vår världsdelen, nämligen den av Otto von Bismarck genomförda tyska socialförsäkringen.

Herr talman! När jag var ung student läste jag och mina kamrater en liten skrift som handlade om den tyska sjukförsäkringen. Jag vill minnas att den hade en titel, som löd ungefär så: »Något om den sociala försäkringens skadegörelse.» Det låter ju ganska skrämmande. När man läste skriften, som till utgångspunkt hade just de tyska förhållandena, var det heller inte utan, att man blev betänksam. I Tyskland utbildades en hel kår av läkare, som knappast hade annan uppgift än att skriva intyg åt patienterna. Dessa kom på löpande band för att bli sjukskrivna. Men ville de bli botade för sina sjukdomar, gick de till någon annan läkare, som de hade större förtroende för. Detta är ju en ganska skrämmande utveckling. En långt färskare erfarenhet från England har ju också pekat på motsvarande tendens, som man ingalunda kan bagatellisera. När det gäller läkarnas medverkan i socialförsäkringen bör man nämligen komma ihåg, att det ju inte gäller bara att skriva på ett intyg, att den eller den människan är sjuk. Det är inte så konstigt att göra det. Det är många gånger inte heller så konstigt att tala om vilken sjukdom som vederbörande lider av. Vad läkaren intyggar på detta papper, som har den allra största betydelse för vederbörande själv, för sjukkassan och för samhällsekonomien, är att vederbörande är så sjuk, att han inte kan

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

utföra sitt arbete, vilket, mina damer och herrar, är en sak som är långt svårare än de flesta kanske vill föreställa sig. Här kan man många gånger vara frestad att göra jämförelse mellan en människa som, oaktat hon är behäftad med en sjukdom eller en grad av invaliditet, kan fortsätta sitt arbete, och den som gör anspråk på att få bli sjukskriven utan att vara behäftad med större bristfälligheter än den förra. Detta är över huvud taget det besvärligaste i vårt yrke, i den mån vi sysslar med sjukförsäkringen, vilket vi ju dagligen gör i vår yrkesutövning, något som gärna kan få komma fram i detta sammanhang.

Jag har, herr talman, tillåtit mig att något uppehålla mig vid det nu berörda, ty det förefaller mig som om man i den tidigare debatten inte i tillräcklig grad hade observerat de svårigheter som det här rör sig om. Det vanskliga är nog att dessa svårigheter i framtiden inte kommer att framträda ohöljda utan snarare maskerade. Man kommer att i mycket liten utsträckning kunna utifrån få kännedom om dessa olägenheter. Det gäller därför att utforma ett kontrollsystem, som åtminstone undanröjer de värsta svårigheterna.

Herr talman! Jag ser påfrestningarna på den öppna vården som det mest vanskliga i detta sammanhang. Inte därför att vi har att göra med en överförsäkring i detta ords egentliga betydelse, utan därför att erfarenheten många gånger har visat, att det även vid ganska blygsamma ersättningar finns många människor som är benägna att skaffa sig en kortare eller längre tids vila, vilket vi läkare befarar att detta hittills oförsäkrade klientel i viss utsträckning kommer att göra.

Jag skulle från dessa allmänna utgångspunkter varit tveksam om huruvida jag inte borde förena mig med dem, som yrkar avslag på denna pro-

position. Men då jag efter övervägande ändå inte gör det, är det utav två skäl.

Det första är det mer allmänt principiella skälet. Vi kommer i alla fall att få en reform som skapar en ökad likställighet i samhället. Grupper som hittills varit undantagna ifrån en viss förmån blir delaktiga av den, vilket är en strävan som jag tror de allra flesta är beredda att förena sig i.

Det andra skälet är, att det förslag till sjukförsäkring som i dag ligger på riksdagens bord är så betydligt bättre än det, som vi hade att ta ställning till för några år sedan, vid 1946 års riksdag, att de flesta av de invändningar som då restes både här i kammaren och i den allmänna debatten, i största utsträckning blivit vederlagda.

Jag begagnar tillfället att i likhet med en föregående talare uttala mitt särskilda erkännande åt socialförsäkringsutredningen och dess skickliga ledning samt till statsrådet Sträng som lagt fram ett förslag med så pass många väsentliga förbättringar. Jag tänker därvid på en sådan sak som jag från mina utgångspunkter ser som en betydande förmån, nämligen samordningen, och på de bättre formerna för reformens finansiering. Vad gäller det senare hyser jag den uppfattningen, att den mera försäkringsmässiga form som här givits i förslaget är avgjort att föredraga.

Det är, herr talman, av dessa båda skäl som jag trots de uttalade betänkligheterna i alla fall kommer att rösta för förslagets huvudpunkter.

Om jag till slut går in på detaljerna, vill jag i första rummet nämna en reservation av herr Carlsson i Bakeröd som förefaller mig vara väl förtjänt att uppmärksammas. Där förordas en längre karenstid. Jag beklagar endast, att det inte lyckats herr Carlsson i Bakeröd att få flera att biträda detta förslag, som onekligen skulle innebära betydande besparingar. Vi skulle få bort en hel massa av dessa bagatellsjukdo-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

mar, som i så hög grad belastar oss och som i själva verket blir dyrbara. Jag har redan nu klart för mig den invändning, som kommer att riktas mot denna tankegång: detta skulle strida mot samordningstanken. De olycksfallsförsäkrade — om man skall kalla dem så — har nu genom detta förslag fått finna sig i en karenstid på tre dagar, och de lär inte vara villiga att förlänga den. Ett par möjligheter vore dock tänkbara. Jag är övertygad om att det skulle finnas en möjlighet att åtminstone retroaktivt ge de i egentlig mening olycksfallsskadade en ersättning, om det efter prövning visar sig att det verkligen rör sig om ett olycksfall. Jag tror, även om herr Carlsson i Bakeröd inte vågat gå så långt, att det funnits möjlighet att för samtliga de sjukdomar och olycksfall det här rör sig om räkna med en självrisk på upp till sex dagar. Tyvärr är jag emellertid övertygad om att ett sådant förslag inte har någon möjlighet att vinna resonans här i kammaren, och därför skall jag inte ställa ett formellt förslag härom.

En annan sak, som är mycket viktig, rör läkemedlen. Vi har i detta land en tilltagande konsumtion av läkemedel och tyvärr en tilltagande övertro på de farmaceutiska preparatens saliggörande betydelse för återställandet av hälsan. Därför hade det varit klokt om man nöjt sig med att åt konsumenterna endast ge sådana läkemedel gratis, som är att betrakta som i egentlig mening livsräddande — kanske inte bara de kända ventrikel- och leverpreparaten och insulinet utan även en del andra — och låta bli att rabattera de övriga läkemedlen. Till socialministern skulle jag här vilja rikta en vädjan att han, då han nästa år har att närmare utforma detta förslag, beaktar vad som sagts beträffande läkemedelsmissbruket och försöker — jag medger att detta är mycket svårt — att finna en form, som i möjligaste

mån reducerar överdrifterna i konsumtionen på detta område. Jag skulle därför vilja sluta med att uttrycka en förhoppning om att det, när vi nu om något år får ut denna reform i verkligheten, skall bli möjligt för oss att med gemensamma ansträngningar åstadkomma ett resultat, som i görligaste mån reducerar de skadeverkningar, som jag här tillåtit mig att i någon mån beröra.

Jag tror inte det är lämpligt att vid en tidpunkt som denna stämpla vissa ledamöter i riksdagen som mera reaktionära och mindre framstegsvänliga och andra ledamöter såsom särskilt varmljättade idealister, som är beredda att genomföra denna reform. Otvivelaktigt har det anförts skäl från båda hållen — enligt min mening mycket tungt vägande skäl även från deras sida, som inte är beredda att nu så här snart tillstyrka en sådan reform. Jag tror i stället att tidpunkten är kommen att försöka få alla goda krafter, framför allt dem som närmast har att svara för reformens verkställighet, myndigheterna, sjukkassefolket, läkarna m. fl., att se till, att vi får bästa möjliga resultat och minsta möjliga skadegörelse.

Häruti instämde herr *Schmidt* (fp).

Herr *OHLIN* (fp): Herr talman! Andra lagutskottets vice ordförande, herr Jacobsson i Igelsbo, samt andra talare från den grupp jag representerar, har på ett sakligt och belysande sätt kommenterat åtskilliga punkter i utskottsutlåtandet, och jag tänker inte tillägga någonting till vad de anført. Jag skall begränsa mig till några mera allmänna reflexioner rörande de samhällsekonomiska och statsfinansiella problem, som berörs av den sjukförsäkringsreform, om vilken kammaren i dag går att fatta beslut.

Reformens uppgift är ju att begränsa det inkomstbortfall som sjukdom medför samt begränsa den enskildes vårdkostnader. De svåra påfrestningar på den enskildes ekonomi som allvarliga sjukdomsfall förorsaka skall dämpas —

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

den sjuke och hans familj skall inte behöva drabbas av fattigdom. Till sjukdomens börda skall inte läggas de svåra ekonomiska förlusternas — inkomstbortfallets — börda. Här möter i sanning en stor uppgift. Erfarenheten synes mig visa att den kan lösas på ett tillfredsställande sätt endast genom en obligatorisk sjukförsäkring. Denna slutsats har man också dragit i andra länder — i vissa fall för nära ett femtiotal år sedan, t. o. m. av personer som i dag står i ledningen för ett konservativt parti.

I detta fall som i andra måste man naturligtvis fråga sig vad *det svenska folkhushållet* har råd till och vilka bidrag till kostnadernas täckande *staten* har råd till.

Låt mig då först säga några ord om de samhällsekonomiska kostnaderna, *det nationalekonomiska problemet*. Dessa kostnader, säger man understundom, uppgår till omkring 700 miljoner kronor per år. Även om detta i en viss mening skulle vara sant, kan siffran i alla fall lätt ge ett oriktigt intryck, lika väl som det skulle ge ett missvisande intryck om man sade att brandförsäkringen här i Sverige årligen kostar 150 miljoner kronor. Ty det är ju inte brandförsäkringen som sådan som kostar 150 miljoner kronor, utan det är de skador bränderna förorsakar som motsvarar ett belopp av den storleksordningen.

En försäkring innebär populärt uttryckt, att de försäkrade byter pengar med varandra. Man betalar försäkringsavgifter i småposter under tider då man kan göra det utan alltför stora besvär och uppoffringar. Man får igen pengar — kanske mer, kanske mindre än man betalat — under tider då man bättre behöver dem därför att man blivit gammal, blivit sjuk eller drabbats av olycksfall eller därför att ens egendom brandskadats. Allt detta är till största delen alls inte en samhällsekonomisk kostnad i den meningen, att produktiva resur-

ser tas i anspråk genom försäkringen, vilket t. ex. sker när arbetskraft och andra produktionsmedel tas i anspråk för försvaret.

Försäkringen betyder som sagt, att vi byter pengar, betalar under vissa perioder och får igen dem vid andra tillfällen. Under varje given period konsumerar de premiebetalande människorna något mindre än de annars skulle ha gjort, medan de som mottar förmånerna, t. ex. de sjuka, kan konsumera något mera. Det är inte givet eller ens troligt att därigenom någon ökning av den totala förbrukningen i landet inträder.

Herr talman! Det är för att i någon ringa mån hjälpa till att undanröja en del missförstånd, som framträtt i den allmänna debatten, som jag gjort detta påpekande. Men jag tänker inte fullfölja tanken vidare och utveckla att resonemanget i det avseende jag berört inte på något avgörande sätt ändras därigenom, att en del avgifter betalas av arbetsgivaren och en del av kostnaden bärs av statskassan. Huvudsaken är att en försäkring tar i anspråk produktiva resurser endast i den mån den medför administrationskostnader eller möjligen leder till något större ökning av konsumtionen på ett håll än den minskning, som äger rum på ett annat.

I regel har man anledning att i första hand utgå ifrån att den verkliga nationalekonomiska uppoffringen är själva administrationskostnaden. Å andra sidan kan en sjukförsäkring, som skyddar mot fattigdom, förbättra förutsättningarna för tillfrisknande och även på annat sätt medföra nationalekonomiska fördelar, som även när man gör en rent ekonomisk kalkyl får vägas mot minusposterna och som naturligtvis, när man gör andra sorters kalkyler, dessutom väger mycket tungt av icke-ekonomiska skäl.

En helt annan fråga är det att en försäkring, till vilken det allmänna bi-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

drager, skapar ett statsfinansiellt finansieringsproblem. Man kan inte utan stora olägenheter av skattebetalarna kräva inbetalning till statskassan av hur stora belopp som helst. Skattetrycket bör vara måttligt, eljest följer stora indirekta nationalekonomiska skadeverkningar. Varje statlig utgift konkurrerar därför med varje annan sådan utgift om ett begränsat utrymme: de begränsade resurser som statskassan har till förfogande och som kan anskaffas utan allvarliga skadeverkningar.

Låt mig här vidga perspektivet till att gälla de offentliga finanserna i stort, statens, landstingens och kommunernas tagna i ett sammanhang. Skulle det allmänna disponera alltför mycket av tillgängliga medel som bidrag till sjukförsäkringen, är det risk för att de belopp, som kommer att stå till förfogande för en förbättring av vårdmöjligheterna för de sjuka, blir otillräckliga. Vi behöver fler sjukhus, mer läkare och annan sjukvårdspersonal, vi måste också vidga forskningsmöjligheterna. Jag hänvisar här till motioner, som väckts bl. a. av herr von Friesen, som nyss talade, och till en del av de synpunkter som han framförde i sitt anförande.

Om man inte får mer sjukhus- och sjukvårdspersonal, kan inte själva sjukvården utvidgas och förbättras, såsom angeläget är. Att genom sjukförsäkring ordna så, att alla människor, som drabbas av sjukdom, har råd att vara sjuka, om jag får uttrycka mig så, är den *ena* uppgiften. Att öka den öppna och slutna sjukvårdens resurser i fråga om personal och sjukhus är den *andra* uppgiften. I stort sett är det två skilda uppgifter, även om — som bl. a. framgick av det sista yttrandet — det naturligtvis finns förbindelser dem emellan. Det allmänna får göra en avvägning när man bestämmer hur resurserna för dessa båda uppgifters lösning skall disponeras, ty bägge är centrala. Det vore fatalt om det allmänna band sig för så stora bidrag till själva försäk-

ringen, att pengarna sedan inte räckte till vårdmöjligheternas förbättring.

Jag hälsar med tillfredsställelse att socialministern gjort sådana ändringar i fråga om sjukförsäkringen, att de medför en väsentligt mindre påfrestning på statskassan än som eljest skulle vara fallet. Men jag tror det kan vara befogat att därvidlag gå något längre, och det är därför som folkpartiets representanter yrkat på en viss minskning av det statliga bidraget till försäkringen. Statsutgifternas ökning genom beslut i dag skulle med vår linje bli något över ett hundratal miljoner kronor årligen.

När man bedömer sjukförsäkringens verkan på de offentliga finanserna, får man emellertid — som socialministern nyss påpekade — inte förbise de besparingar som socialvården kommer att göra på de fattigare gruppernas sjukvård. Hur stora dessa besparingar blir kan väl ingen säga med bestämdhet, men att det kommer att röra sig om flera tiotal miljoner kronor årligen torde vara klart av de siffror som senast socialministern nämnde om antalet människor som vårdas på fattigvårdens bekostnad och dem som får hjälp i sina hem. Nettoökningen av det allmännas utgifter kommer alltså, om beslut fattas efter den linje som vi i folkpartiet har föreslagit, inte att bli något över 100 miljoner utan icke oväsentligt lägre.

Den av högerpartiet förordade utvidgningen av den frivilliga försäkringen kommer såvitt jag har kunnat förstå att medföra en kostnadsökning av flera tiotal miljoner kronor. Skillnaden i utgifter för det allmänna, om man följer folkpartiets rekommendationer eller accepterar högerns förslag, rör sig alltså inte om det belopp jag nyss nämnde, bortåt ett hundratal miljoner kronor, utan snarare om ett halvt hundratal miljoner kronor per år. Jag säger detta endast för att ange storleksordningen av det belopp varom här är fråga.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Enligt min mening talar överväldigande skäl för att denna belastning på det allmännas finanser skall accepteras, när man därmed kan vinna sjukförsäkringsreformens stora fördelar. Något så betydande inflytande på skattesänkingsmöjligheterna, som man från högerhåll har gjort gällande även här i dag, kan reformen enligt min mening icke utöva.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag bara nämna, att vi nästa år har att motse ett förslag beträffande bidrag till läkemedelskostnaderna, och det blir då tillfälle att ge uttryck åt önskemål rörande den närmare utformningen av denna del av reformen.

Det har sagts mig, att apotekarkåren inte skulle ha haft tillfälle att yttra sig på samma sätt som en rad andra organisationer rörande här föreliggande spörsmål. Jag tillåter mig, om detta skulle vara riktigt, uttrycka det önskemålet, att socialministern inte underlåter att inhämta apotekarkårens uppenbarligen mycket sakkunniga yttrande innan förslaget närmare utformas. Men det är ju möjligt att den upplysning jag har fått inte är fullt rättvisande. Det skulle ju vara överraskande om socialministern inte på något sätt hade inhämtat upplysningar från denna kår.

Visst är det sant, herr talman, att den svenska sjukförsäkringen inte är färdig i dag i den utformning den har i det föreliggande förslaget. Den kommer att få modifieras många gånger allteftersom erfarenheter vinnas. Jag måste för min del liksom en del föregående talare djupt beklaga, att inte mer tid har stått till buds för riksdagsbehandlingen. Jag vågar hoppas att socialminister Sträng och hans eventuella efterträdare skall vara villiga att göra alla de ändringar som kan finnas motiverade. Men vetenskapen att dessa ändringar sannolikt blir ganska väsentliga kan inte motivera, att vi i Sverige nu skulle underlåta att ta det stora steg framåt som den

obligatoriska sjukförsäkringen innebär och som så många andra länder har tagit före oss.

Det gäller här en reform som kan på ett betydelsefullt sätt minska det som ännu återstår av klasskillnader här i landet. Det sker genom att den skillnad minskas som beror på, att stora folkgrupper ännu lever i en känsla av otrygghet till följd av risken att allvarliga sjukdomsfall kan undergräva ekonomien. Alla är vi överens om att samhället skall göra sina insatser *mot* fattigdom och *för* trygghet av en hygglig minimistandard. Vad kan vara viktigare än hindra att människor *samtidigt* drabbas av sjukdomens och de svåra ekonomiska påfrestningarnas börda? Det är därför att jag tror att en allmän sjukförsäkring utgör ett oundgängligt medel i samhällets strävan att hjälpa människor i svårigheter som jag med glädje i dag motser ett positivt beslut.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr Ohlins av positiv välvilja präglade inlägg skulle egentligen inte behöva föranleda några närmare kommentarer från min sida. Jag skall emellertid litet mer exakt precisera skillnaden mellan den finansplan som propositionen och utlåtandet bygger på och den som innehålles i folkpartiets reservation.

Folkpartiet har velat spara ett 40-tal miljoner för statskassan genom att placera 15 miljoner mer på arbetsgivarna — 18 miljoner om man räknar in stat och kommuner bland arbetsgivarna — och lägga 22 à 23 miljoner mer på de försäkrade. Här har man gjort en gränsdragning mellan de försäkrade, som skulle få bära en förhöjning i förhållande till propositionens förslag, och därvid undantagit de allra lägsta inkomsttagarna. Tanken i och för sig kan väl försvaras. Det syfte jag närmast hade var att bättre precisera gränslinjerna. Jag tror nämligen att

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

även med folkpartiets finansieringsplan kommer man i praktiken att få en avgiftshöjning, som drabbar de stora, breda, betalande grupperna utöver vad den kungl. propositionen innebär.

Enligt folkpartireservationen kommer en ungarl, som har en taxerad inkomst lägre än 2 700 kronor, att tjäna premiemässigt. Ligger han över 2 700 kronor blir det billigare för honom med propositionens uppläggning.

En gift med taxerad årsinkomst av 5 500 kronor tjänar på folkpartireservationen. De som ligger däröver tjänar på Kungl. Maj:ts proposition.

Nu har ju utvecklingen på löne- och inkomstområdet rent allmänt varit sådant de senaste åren, att dessa summor, som enligt gamla traditionella begrepp kunde representera ganska goda årsinkomster, i dag är låga årsinkomster. Om jag tar en lantarbetare, skogsarbetare och textilarbetare, som vi brukar räkna in bland de lågt betalda arbetargrupperna, får de, därest man följer folkpartireservationen, en premiestegring på ungefär 15 å 20 kronor per år. Jag tror att den uppgiften kan ha sitt värde, när man tar ställning till de båda finansieringsförslagen.

Vad sedan gäller folkpartireservationens tankegångar, att uttaga av arbetsgivarna ytterligare en tiondel på lönesumman, är det klart att där har jag personligen inte några större betänkligheter. Jag ber bara att få erinra om att Svenska arbetsgivareföreningen i sitt remissvar ansåg att 0,8 var den riktiga arbetsgivarprestationen. Utredningen hade skrivit 1 procent. Regeringen tog sig rättigheten att höja den till 1,1 procent, och nu kommer folkpartiet i reservationen och höjer den till 1,2 procent. Det är ju klart att det blir pengar genom en förhöjning med en tiondel — man får 15 eller 18 miljoner kronor — och då framstår frågan för mig: Är detta det bästa sättet att använda 15 å 18 miljoner, som man tar ut av företagen? Jag kan inte

bortse ifrån att jag går havande med tanken på en förbättring av invaliditetsröntorna. Sådan har annonserats också från regeringens sida i en proposition, som riksdagen har behandlat tidigare i vår. Jag vill minnas att det i fråga om invaliditetsröntorna för närvarande rör sig om en kostnad för olycksfallsförsäkringen på 18 miljoner eller däromkring. Kunde man sätta in dubbelt så mycket i arbetsgivarbidrag till invaliditetsröntorna — det är nämligen arbetsgivarna som betalar dem över olycksfallsförsäkringen — skulle man självfallet kunna på en gång göra en verklig förbättring för ett klientel, som bättre behöver det än något annat klientel jag i hastigheten kan tänka mig just nu. Skulle det därför visa sig, att regeringen kommer till den slutsatsen nästkommande riksdag, är jag angelägen att redan på förhand inregistrera folkpartiets välvilliga solidaritet med den tanken, därest det nu blir en presentation av den.

Jag kan emellertid inte låta bli att göra vissa bemärkningar till herr Hjalmarsons anförande. Det var för all del beskedligare än vad jag hade tänkt mig med hänsyn till alla de prestationer herr Hjalmarson har svarat för ifrån talarstolar här och var i landet, när han diskuterat sjukförsäkringen. Men herr Hjalmarson kom tillbaka till en fråga, som jag berörde i mitt inlägg, och det var huruvida man genom denna schematiska arbetsgivaravgift tar ifrån företagen incitamentet till ett mera personligt betonat arbetarskydd. Jag tillät mig säga, att jag tror inte det är på det sättet. Nu lämnar man ju kvar den väsentliga kostnaden i den kommande nya yrkesskadeförsäkringen. Den kan man väl gradera på samma sätt som hittills! Vad den mindre kostnaden angår, så tar man bort graderingsmöjligheten i premien genom samordningens konstruktion. Men det är inte så, herr Hjalmarson, som herr Hjalmarson uttryckte det, att

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

man berövar företagen möjligheten att vidtaga åtgärder för att förebygga olycksfall. Vi har ju exakt samma möjligheter som hittills. Jag tillät mig vara optimistisk nog att tro, att man skulle utnyttja även dessa möjligheter, eftersom det alltid är god företagsekonomi att ha så få olycksfall som möjligt på den egna arbetsplatsen. Jag tillät mig också understryka — jag sade det till de moderna företagarnas ära — att de räknar numera inte arbetarnas och de anställdas värde bara mekaniskt i kronor, i premier för olycksfallsförsäkringen, utan det finns andra bevekelsegrunder där bakom.

Det bör således inte stå kvar inför kammarens ledamöter efter herr Hjalmarsons anförande, att man med sanordningsprincipen har spolierat ett i övrigt angeläget arbetarskyddsintresse.

Herr Hjalmarson säger vidare: Vi han är inne på finansieringsfrågan: Vi vill inte ta ansvaret för en utgift på 160 miljoner kronor. Sedan fortsätter herr Hjalmarson med att säga att det kanske blir väsentligt mycket mer. I det sammanhanget kom herr Hjalmarson med ganska lösa jämförelser, jag förmodar han avser England, där man lade upp sin sjukförsäkring på sådant sätt, att den inte bara gällde för engelsmännen utan även för varje europé, som råkade vistas i England, när han blev sjuk. Den innefattade inte bara de blygsamma förslag, som här presenteras eller kommer att presenteras, utan man gick så långt, att man genom sjukförsäkringen skulle klara även sådana saker som löständer, t. o. m. har det sagts mig lösperuker, och en hel del annat sådant. Man förtog sig där — det är jag den förste att erkänna — och nu håller man på att arbeta sig tillbaka till en nivå, som skall hålla bättre.

Den nu föreslagna försäkringen är emellertid inte planlagd efter det engelska systemet utan utifrån betydligt stramare utgångspunkter. Vi har

gjort utredningar om vad det kommer att kosta. Vi har underställt dessa utredningar den sakkunskap vi har. Jag nämnde att professor Herman Wold i Uppsala har detaljstuderat dem och kommit till den slutsatsen, att man kan anse, att de är hållbara. Kan man inte prestera något argument, som vilar på fastare underlag, herr Hjalmarson, än bara ett antagande, så tycker jag nog, att man inte bör kritisera kostnadsberäkningarna på detta något lättsinniga sätt.

Sedan säger herr Hjalmarson, att vi inte kan klara den här växeln för framtiden. Jag tillät mig här tidigare anföra, att det ibland kan finnas saker och ting, om vilka man faktiskt kan säga, att dessa måste vi klara, och så får finansieringen lämpas efter detta. Så får vi göra på försvarsområdet, när vi anser, att läget det kräver. Jag nämnde att vi där har beslutat en långtidsplan för materielanskaffningen på tio år, och ingen vet, hur vårt ekonomiska läge är om tio år. Vi har emellertid varit ense om att detta är nödvändigt. Det får vara det primära, och sedan får finansieringen rättas därefter. Vi har varit ense om att besluta stora utgifter för folkpensioneringen. Vi är nu, hoppas jag, överens om att ta en utgift för sjukförsäkringen. Alla dessa områden äro så essentiella områden att vi sagt oss, att dessa måste vi klara, och sedan får vi åstadkomma inkomster efter vad läget kräver.

Det är klart att ett sådant talesätt inte kan accepteras av herr Hjalmarson. Han har som den angelägnaste sociala reformen i dagens läge uppställt skattesänkningen. Om man ser litet närmare på det kravet, finner man, att det kanske är diskutabelt, om det är en politik, som de breda lagren är så entusiastiska över. Herr Hjalmarson har ju alltid visat en benägenhet att göra sig till talesman för de breda lagren, de enkla medborgarna, vardagsmänniskorna och komma med dylika

Ikkraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

trivsamma epitet, som herr Hjalmarson är mästare i att fabricera.

Hur ställer det sig då, om man gör en enkel beräkning över vad högers politik under den gångna riksdagen innebär för vardagsmänniskorna, för de enkla människorna? Låt mig se efter vad det betyder för en man i 6 000-kronorsläget, eftersom jag för en stund sedan tillät mig att tala om en så lågt betald arbetargrupp. Han skulle fått betala tio, tolv kronor mer i folkpensionsavgift, om herr Hjalmarsons eller högerpartiets linje skulle ha accepterats. Han skulle ha fått en hyresstegring av ungefär 300 kronor. Jag presumerar då, att han bor i två rum och kök. Han skulle, fortfarande enligt herr Hjalmarsons linje, fått en skattesänkning på ett par tior. Går jag upp i tiotusen kronorsläget, blir det ungefär likadant. Jag måste upp i höga årsinkomster, innan herr Hjalmarsons linje ger något plus åt den enskilde, och dessa kan knappast kallas de enkla vardagsmänniskorna.

Jag såg i går en annons i Svenska Dagbladet som såg ut på det här sättet: Skattesänkning först. Sedan är det en knytnäve, som understryker kraften och effekten i kravet på den reformen. Har herr Hjalmarson tänkt på att det är en knytnäve mot socialförsäkringen, mot den obligatoriska sjukförsäkringen? Ja, det går att ruska på huvudet. Men om man tar ifrån staten de nödvändiga finansiella förutsättningarna för att klara sjukförsäkringen, så blir det ingen sjukförsäkring. Men det är kanske en annan sida av den här annonsen, som varken herr Hjalmarson eller högers valbyrå har tänkt på. Det är knytnäven mot det sociala reformarbete, som vi här i kammaren i övrigt sätter värde på.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Detta skulle alltså vara socialministerns svar på de sakliga anmärkningar som jag framfört

med anledning av hans sätt att lägga upp den ekonomiska grundvalen för sjukförsäkringen. Tycker verkligen herr socialministern, att vi skall diskutera denna oerhört viktiga fråga utan att på allvar söka tränga in i dess samhällsekonomiska och statsfinansiella förutsättningar? Lämpar sig läget i dag för att kringgå dessa ting?

Herr socialministern nämnde att han observerat att jag ute i landet talat annorlunda om sjukförsäkringen än jag gjort här i riksdagen. Man skall inte kasta ut sådana där lösa påståenden. Jag brukar, herr talman, inte så ofta ställa frågor till riksdagsledamöter och inte heller till regeringsledamöter, men jag skulle vara tacksam om socialministern på något sätt kunde styrka detta sitt påstående.

Jag förstår inte varför socialministern förde in den engelska sjukförsäkringen i resonemanget. Socialministern hade ett långt avsnitt i sitt anförande där han talade om de engelska förhållandena och polemiserade mot mig. Jag har över huvud taget inte med ett ord talat om England, men jag skall gärna göra det, herr socialminister. Jag bara konstaterar att i England räknade man i början med att sjukförsäkringen skulle kosta 170 miljoner pund. Den kostar i dag något mellan 400 och 500 miljoner pund. Jag konstaterar vidare att kostnaderna har analyserats både av konservativa och socialistiska finansministrar, men de har tydligen räknat alldeles fel. Man har ju i England kommit i den situationen att man helt enkelt blivit tvungen säga, att nu sätter vi ett tak och över denna nivå får kostnaderna inte stiga, hända vad som hända vill. När jag dessutom tänker på de felräkningar man gjort här i Sverige får jag säga att allt detta i vart fall talar för att man skall vara mycket, mycket försiktig innan man svär på magistrernas ord. Socialministern framhöll att vi inte har kunnat mera i detalj påvisa, varför kostnader-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

na förmodligen skulle bli högre än enligt regeringens förslag. Jag erinrar emellertid om att herr Hagård tidigare redovisat en rad omständigheter, liksom också herr Birke, som pekar i den riktningen att regeringens kostnadsberäkning är för låg. Givetvis har också vi, herr socialminister, samrätt med expertis på området.

Men nu kommer jag till det väsentliga. Vi är, herr socialminister, lika angelägna som regeringen att kostnaderna skall bli ordentligt prövade. Jag vill inte absolut påstå, att vi räknat alldeles rätt, men varför, herr socialminister, har vi inte fått tillfälle att konfrontera våra beräkningar? Jo, helt enkelt därför att socialministern, regeringen och majoritetsblocket inte velat vara med om att ge den tid som krävs för att man verkligen skall kunna överväga denna fråga under lugna och sakliga förutsättningar. Det har inte gått med regeringens uppläggning, det är sant. Det är på detta sätt man behandlat denna fråga.

Herr talman! Jag kanske på detta stadium inte på nytt behöver ta upp en polemik med socialministern om hur bostadspolitiken kommer att verka. Det får räcka med att hänvisa till vad vi sade i utförliga inlägg i debatten för några dagar sedan. Men jag kanske vågar säga, herr talman, att det är väl ändå inte möjligt att påstå att högerpartiet när det fört fram skattesänkningens linje skulle företräda ett speciellt välbeställt fåtalsintresse. Den skattesänkning vi förordar är precis densamma som föreslagits av en enhällig skattekommitté med en majoritet för regeringsblocket. Kommitténs ordförande var en framstående ledamot av denna kammare och en framstående man inom den socialdemokratiska ledningen. Menar verkligen herr socialministern att när vi ställer oss bakom detta förslag och vill föra ut det i levande livet det skulle vara ett

12 — *Andra kammarens protokoll 1953.* Nr 23.

uttryck för ett begränsat fåtals intresse; det vägrar jag tro.

Till sist vill jag säga att vad vi reagerar emot är det höga skattetrycket och det allmännas ianspråkstagande av för stor del av människornas inkomster. Härpå syftade annonsen. Men vi är lika angelägna som något annat politiskt parti att skapa sociala förbättringar, fast vi på vårt håll kanske är litet mera angelägna än man är i de andra partierna att se till att det finns sunda ekonomiska och statsfinansiella förutsättningar för det sociala reformarbetet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag fick faktiskt det intrycket av herr Hjalmarsons anförande att herr Hjalmarson var indignerad över mitt sätt att föra debatten; det skulle dra ner denna viktiga fråga. Om man emellertid som herr Hjalmarson gör roar sig med att resa land och rike omkring och presentera den obligatoriska sjukförsäkringen som en restaurangsmörgås, som åker ut och in men aldrig blir konsumerad, undrar jag om det finns några möjligheter att komma under den nivån i en debatt som denna.

Sedan vill jag till herr Hjalmarson säga om skattesänkningen, att när det här är fråga om skattesänkningen är läget för dagen detta: skall skattesänkningen vara den sociala reform som står först? Det anser herr Hjalmarson. Regeringen och jag hoppas majoriteten av denna kammare anser, att vad som nu är viktigast är att realisera litet av den vardagsdemokrati herr Hjalmarson talar om, nämligen att ge de människor som har det sämst ställt den trygghet under sjukdom, som andra grupper i samhället redan uppnått.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle: Herr talman! Vi har visat vår goda vilja att redan nu söka utöka skyddet vid sjukdom genom det förslag vi fram-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

lagt om förbättring av den frivilliga sjukförsäkringen såsom en etapp på vägen mot det stora målet.

När socialministern tog upp skattefrågan, må det vara tillåtet att än en gång fråga, varför vi inte kan få något svar på frågan vad det är som gör, att vi icke i dag skall noggrant pröva de skattehöjningar sjukförsäkringen kräver, när det för endast ett par år sedan var ett motiv för regeringen för att icke då framlägga sjukförsäkringen att vi var tvungna att genomföra skattehöjningar?

Slutligen får jag kanske också säga ett par ord om »restaurantsmörgåsen». Ja, herr talman, det är en riktig karakteristik av det socialdemokratiska beteendet tidigare, att man låtit sjukförsäkringen åka ut och in som en restriktionssmörgås på vissa restauranger. Men man kan naturligtvis i dagens läge fullfölja bilden ytterligare, och då vill jag som förklaring till vår ståndpunkt säga socialministern, att innan man går in på en restaurant och beställer en smörgås, skall man se till att man har pengar att betala notan med.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Detta sista argument har herr Hjalmarson fått alldeles gratis av herr Ewerlöf, som använde det i en debatt i första kammaren för några månader sedan.

Nu anser emellertid regeringen, att det är så angeläget att genomföra denna sjukförsäkringsreform, att vi får lov att skaffa betalningsmedel för den, och herr Hjalmarson bestrider ju inte att vi kan skaffa fram pengarna, fast det svider i skinnet på sina håll.

Fröken LILJEDAHL (fp): Herr talman! I en motion har jag yrkat att avstängning från arbete jämlikt epidemilagen skall medföra samma bidrag från sjukförsäkringen som sjukdom.

Denna fråga har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning,

senast år 1952. Med anledning av i motioner framställda yrkanden erhöll medicinalstyrelsen år 1944 Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa en utredning av denna fråga. Styrelsen avlämnade i november 1947 den begärda utredningen med förslag i ämnet. Detta förslag innebär i huvudsak, att ersättning för sådant inkomstbortfall, som isolering enligt epidemilagen medför, skall utgå av allmänna medel. Vid ersättningens bestämmande skall enligt medicinalstyrelsens förslag lagen om försäkring för olycksfall i arbete lända till efterrättelse, och ersättningens storlek föreslår man skall bestämmas av riksförsäkringsanstalten. Detta påpekades även, när ärendet föregående år var föremål för prövning. Utskottet som då behandlade ärendet förutsatte emellertid, att Kungl. Maj:t skulle komma att framlägga det förslag, vartill närmare överväganden kunde ge anledning.

Andra lagutskottet hänvisar till andra kammarens beredningsutskotts utlåtande i denna fråga föregående år och framhåller bland annat: »Såvitt andra lagutskottet kunnat finna har någon omständighet icke inträffat, som föranleder ändring i den ståndpunkt riksdagen intog år 1952.»

Det är emellertid detta jag reagerar mot. Vad som inträffat är, att vi har fått en proposition med förslag om ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, och riksdagen skall i dag också ta ställning till samordning mellan allmän sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. Propositionen innehåller emellertid ingenting om de fall, som beröres i min motion och i de motioner i ärendet som föregått denna. Man hade väl åtminstone kunnat förvänta, att lagutskottet till den välvilliga meningen längst ned på sidan 54 också hade fogat några ord om behovet av administrativa förenklingar vid ansökningsförfarandet i dessa fall. Som saken nu ligger till skall den som begär ersättning besvara två ämbetsverk, medicini-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

nalstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, innan någon ersättning kan utgå. Detta kan i många fall vara till stort men för den det gäller genom det dröjsmål som uppkommer innan utbetalning kan äga rum.

Då det är av stor vikt att denna fråga snabbt bringas till sin lösning hoppas jag att Kungl. Maj:t måtte uppmärksamma denna sak, då frågan kommer åter på riksdagens bord nästa år, och att en positiv lösning av frågan då kan komma till stånd.

Så vill jag också säga några ord beträffande den frivilliga försäkringen för hemarbetande kvinnor. Jag vill där understryka vad herr Bengtsson i Varberg framhöll, nämligen att detta icke är någon kvinnofråga. Den hemarbetande kvinnan arbetar minst av allt för sig själv. Det är familjen och hemmet som är målet för hennes strävan, och vad hon betyder för hemmets ekonomi kan knappast överskattas. Detta kan säkert alla som genom socialvården eller på annat sätt haft någon beröring med hemmen vittna om. Jag är glad över det utskottsförslag vi nu har fått på detta område och kan inte förstå herr Lundbergs ställningstagande i denna fråga. Det förefaller mig synnerligen verklighetsfrämmande.

Fröken HÖJER (fp): Herr talman! Jag vill först med några ord beröra herr Lundbergs historieskrivning, i vad det gäller de sociala reformerna i Sverige.

Herr Lundberg tar i ett svep med samtliga de borgerliga partierna — räknar herr Lundberg manne också bondeförbundet dit, eller hör det numera till socialdemokraterna? — och säger, att de borgerliga alltid har visat stor ovilja mot sociala reformer och alltid har arbetat emot dem. Man kommer ingen vart med de borgerliga, framhöll herr Lundberg inledningsvis. Jag skulle emellertid vilja rekommendera herr Lundberg att något litet studera vad som hände här i landet i slutet på 1800-talet och i

början på 1900-talet och att sedan följa utvecklingen under de sedan dess gångna decennierna. Det finns dock en sannfärdig historieskrivning, som talar om vem det är som har haft idéerna och vem det är som aldrig har motsatt sig att sociala reformer skall genomföras men dock inte genomföras på ett sådant sätt, att medborgarnas standard försämrades. Man måste också tänka på de ekonomiska möjligheterna.

Det är alldeles tydligt att de svenska medborgarna så länge de är friska inte har lust att försäkra sig tillfredsställande för sjukdom. Det framgår inte bara av att endast 60 procent av vårt folk tillhör sjuk-kassa — som är en utomordentligt god försäkring — utan de som tillhör sjuk-kassa försäkrar sig dessutom absolut för lågt. Två kronor motsvarar inte på något sätt det inkomstbortfall, som de flesta har under sjukdom.

Det är på grund härav som jag helhjärtat går in för denna reform just nu. Jag anser att det är på tiden att vi får den genomförd och att det är viktigt att vi verkligen låter de svenska medborgarna få den försäkring, som de har visat sig inte förstå nödvändigheten av att skaffa sig som friska. Jag vill tillägga att det är något sunt i att man tror att man alltid skall vara frisk, men tyvärr stämmer det inte med verkligheten.

Här har talats om att det kommer att bli en kolossal press på sjukhusen och på den öppna vården. Det är inte sant, ty pressen är redan nu så kolossal stor. Tillgången på platser på sjukhusen och inom den öppna vården motsvarar på intet sätt behovet, det skall vi ha klart för oss. Socialministern var också inne på detta och sade att han väl förstår att man behöver flera läkare. Världshälsoorganisationen, som sett sig om i alla länder för att undersöka hur sjukvården förmedlas till folken, har kommit till den uppfattningen, att det inte hjälper att ha ett tillräckligt antal

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

aldrig så väl kvalificerade läkare — folket får inte del av medicinens framgångar, om det inte finns välkvalificerad sjukvårdspersonal i erforderligt antal.

Har man nu, under det att man väntat på att sjukförsäkringslagen skulle kunna träda i kraft, gjort tillräckligt på det området? Nej och åter nej. Här ligger färdiga och halvfärdiga förslag för utbildningen av sjukvårdspersonal och möglar i inrikesdepartementets lådor. Det är på tiden att de kommer fram, om majoritetspartiet verkligen menar allvar med sjukvårdsreformen.

Jag håller med de reservationer från folkpartiet, som säger att vi måste noga tänka på finansieringen, och jag tycker att socialministern oerhört lättvindigt viftar bort förslaget om att det 20-procentiga statsbidraget inte skall utgå till den frivilliga försäkringen. Han menar att vi endast är avundsjuka — det är vad som ligger bakom vårt förslag att de 20 procenten inte skall utgå. Jag tycker att konsekvensen säger, att 20 procent inte skall utgå till denna frivilliga försäkring, när de inte utgår till den obligatoriska tilläggsförsäkringen. Det är helt enkelt därför som vi menar att man inte skall behöva betala ut dessa statsmedel.

Jag vill ha sagt detta innan jag övergår till nästa punkt, som gäller hemmakvinnorna och deras frivilliga tilläggsförsäkring.

Herr Lundberg anser att det vore ett ekonomiskt lättsinne, om vi här följer utskottets förslag. Jag hoppas verkligen, om detta nu skall kallas för ett ekonomiskt lättsinne, att båda kamrarna i dag beslutar sig för att vara så lättsinniga.

Hemmakvinnans grundsjukpenning på tre kronor skulle vara tillräcklig, anser herr Lundberg. Som ett exempel drar han fram att den besvärliga situationen skulle kunna tänkas, att en man hade en grundsjukpenning på tre kronor och en obligatorisk tilläggsjukpenning på

två kronor, så att han sammanlagt fick fem kronor, och det vid sjukdom blev ett inkomstbortfall av hela hans lön och familjen alltså fick fem kronor, medan hans maka däremot skulle få sex kronor om hon var sjuk, och då hade familjen dessutom mannens ordinarie inkomst att leva på. Herr Lundberg, jag skulle inte tro att den där familjen bryr sig om att försäkra hustrun-hemmakvinnan till den här tilläggspenningen. Jag talar också om alla dem, arbetare, tjänstemän och andra i Sverige, som har helt andra löneförmåner än dem herr Lundberg tycks känna till. Och de är inte så få. De har ändå, herr Lundberg, mycket besvärligt under sjukdom, inte minst när hemmakvinnan är sjuk. Socialministern tycks också ha en uppfattning som överensstämmer med min om svenska folkets inkomster nu för tiden. Här gäller det alltså om maken skall vara intresserad av att betala en tilläggsavgift på cirka 48 kronor, om det utgår statsbidrag, och på cirka 60 kronor, om det inte utgår statsbidrag, för att få en sjukpenning på 3 kronor per dag.

Våra husmödrar har inte råd, säger herr Lundberg. Ja, det kan också hända att det finns män som inte har tillräckligt intresse för saken. Men jag tror, herr Lundberg, att det finns män som har intresse av att känna trygghet för familjen när hustrun är sjuk. Och jag tar mig friheten tro att det finns många medborgare, som har möjlighet att bereda sig denna lilla extrainkomst utöver den ordinarie, om de har det verkligt levande intresset härför. Att det blir ett arbetskraftsbortfall, när hemmakvinnan är sjuk, är uppenbart. Att vi mer och mer kan skaffa ersättare, som kan hjälpa hustrun och sköta hemmassysslorna, så att hon får sköta sig under sin sjukdom, är också sant. Ja, det är klart, herr talman, att jag anser det mycket viktigt att vi får denna frivilliga försäkring för hemmakvinnorna likaväl som för de studerande.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Herr Nihlfors har redan tagit upp frågan om undantagen i § 28 och jag vill understryka vad han har sagt. Det är inte alls fråga om att man i departementet skall sitta och välja ut dem bland de privatanställda som man skall undanta. Här gäller det att om de privatanställda hemställer att få bli undantagna, då skall departementet ha möjlighet att gå med på saken. Vi vet allihop att det finns en hel rad grupper, bland andra de SPP-anslutna, som har precis lika goda förmåner under sjukdom som de stats- och kommunalanställda. De kan behöva litet längre tid på sig än till 1 januari 1955 för att ordna förhållandena så att de vet, om en del av eller hela deras grupp skall bli undantagen från försäkringen eller kan vara med. Jag menar således, att de som lyckats ordna sina förhållanden på detta område så bra borde kunna behandlas på samma sätt som de som är anställda av stat och kommun.

Allesamman är vi ju angelägna om att hela svenska folket skall vara med i denna sjukförsäkring. Själva den definition man givit åt begreppet arbetstagare har emellertid minskat möjligheterna till en tillfredsställande försäkring beträffande en del av dessa arbetstagare. Utskottet har gjort en välvillig skrivning, och socialministern har uttalat sig uppmuntrande. Jag vill understryka vad herr Christenson i Malmö sade i det avseendet och uttalar samtidigt en förhoppning, att arbetstidsutredningen verkligen skall lägga fram ett förslag som kan godtagas av alla oss, som är intresserade av att åstadkomma en för så många som möjligt tillfredsställande försäkring.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation, som i detta sammanhang är avgiven av herrar Sunne, Jacobsson i Igelsbo och fru Sandström.

Herr FREDRIKSSON (s): Herr talman! När man lyssnat till denna debatt är det med tillfredsställelse man kun-

nat konstatera, att de flesta talare givit sin anslutning till propositionens förslag beträffande tidpunkten för reformens genomförande. Även om det inte saknats röster för en ytterligare framflyttning av tidpunkten kan man väl ändå räkna med att majoriteten av kammarens ledamöter kommer att rösta för förslaget.

Även jag önskar understryka vikten av den ökade sociala trygghet, som lagförslaget kommer att garantera de stora medborgargrupper som nu har en ringa trygghet mot inkomstbortfall vid sjukdom och som därför med ganska stor ängslan alltid ser fram emot eventuella sjukdomstillstånd. Alla dessa människor kommer att hälsa den nya lagen med tillfredsställelse, därom råder säkerligen inga delade meningar. Det är också, som socialministern sagt, angeläget att statsmakterna inte längre dröjer med att infria det löfte som 1946 års beslut innebär.

Behovet av denna sjukförsäkring är så stort och så sakligt dokumenterat, att de kostnader som förslagets realiserande betingar måste anses vara mycket väl använda pengar. Jag vet av erfarenhet att om man drabbas av en sjukdom, som därtill medför svåra ekonomiska bekymmer, så bidrar dessa ingalunda till ett tillfrisknande.

Jag vill därför instämma i de uttalanden, som många föregående talare har gjort, att förslaget är en viktig hörnsten i den byggnad som vårt socialförsäkringsväsende utgör.

Men man skulle även här kunna vända på ett känt ordspråk och säga att det inte finns någonting gott som inte har någonting ont med sig. Jag syftar på de beskärningar av nu utgående förmåner för yrkesskadade, som man tyvärr på grund av samordningen har ansett sig nödsakad att vidta. Beträffande samordningen är det ju alldeles riktigt vad departementschefen har anfört, att den har tillstyrkts av de flesta remissinstanserna, och det är nog inte heller

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

praktisk politik att upprätthålla två försäkringar vid sidan av varandra. Enda möjligheten att bibehålla de yrkesskadades förmåner skulle följaktligen vara att införa dem även i den allmänna sjukförsäkringen. Detta har ju, främst av kostnadsskäl, inte ansetts möjligt, och eftersom ju detta argument inte kan fränkännas sin betydelse förstår även jag att de yrkesskadade måste vidkännas vissa försämringar.

Jag vill också här understryka betydelsen av de fördelar som samordningen innebär även för de yrkesskadade, främst då därigenom, att man nu får ett bättre försäkringsskydd i de många skadefall, vilkas samband med den skadades arbete väl kunnat antagas men inte ådagaläggas och som därför inte har kunnat inrymmas i den nuvarande olycksfalls- eller yrkesskadeförsäkringslagen. Dessa begränsningar i försäkringsskyddet för yrkesskadade, som följer av villkoret om orsakssammanhang mellan skadan och arbetet, har medfört en praxis och en lagtolkning som man åtminstone på arbetarhåll har ansett svårförståelig med hänsyn till lagstiftningens syfte. Genom samordningen kommer ju dessa olägenheter åtminstone under samordningstiden att elimineras.

Jag nämnde nyss att samordningen innebär vissa nackdelar för de yrkesskadade. Dessa nackdelar har tidigare berörts, framför allt av herrar Lundberg och Almgren, och jag skall därför inte trötta med en upprepning. Jag vill endast konstatera att dessa nackdelar sammantagna medför att de yrkesskadade kommer att få stå en självrisk, som betydligt överstiger vad som nu gäller såväl enligt den nu gällande olycksfallsförsäkringslagen som enligt den vilande sjukförsäkringslagen.

Nu har det ju från departementschefens sida anförts — vilket naturligtvis också är fullt riktigt — att sjukdomsfallen är så mycket fler än skadefallen i arbetet, att förbättringarna vid sjuk-

dom fullt uppväger försämringarna vid olycksfall. Men man kan trots allt inte helt komma ifrån att man nog i princip vill betrakta ersättningen vid olycksfall något annorlunda än ersättningen vid sjukdom. Den person som drabbas av olycksfall vill nog gärna se den därvid utgående ersättningen såsom i viss mån utgörande ett skadestånd för den ådragna olyckan. Det är därför i och för sig ganska naturligt om en person som utsättes för ett olycksfall kommer att reagera mot försämringen.

Sedan är det en annan sak, som här bör observeras, att de kategorier av arbetstagare, som är anställda inom yrken där olycksfallsfrekvensen är stor, drabbas mycket hårdare än andra. Detta är sålunda förhållandet inom gruvindustrin. För att göra den bild av försäkringsreformen, som har tecknats av herr Bengtsson, mera fullständig skall jag be att få anföra ett par siffror.

År 1949, som är det senaste år för vilket man har tillgång till statistik, var medeltalet av antalet olycksfall i hela landet per 100 årsarbetare 14,6. Motsvarande siffra för bergmästarämbetet i östra distriktet — alltså ifrån Falun — var 44,3. Det är dessa förhållanden som har oroat mig en hel del och som gör att jag har påtecknat motionen nr II: 585 och ansluter mig till det yrkande som här har ställts av herr Almgren.

Det är ju alltid svårt att beskära en redan utgående förmån, och ännu svårare blir det när de arbetstagare som har den största olycksfallsfrekvensen i landet kommer att bestraffas eller, om detta är ett oriktigt uttryck, kommer att drabbas hårdare, sett i förhållande till andra grupper.

Visserligen skulle en utökning av förmånerna enligt vad som föreslagits i motionen nr II: 585 ytterligare belasta statsfinanserna, i sista hand skattedragarna, lika väl som de försäkrade själva skulle pressas ytterligare genom högre avgifter, men jag vill också påpeka att de förbättrade förmånerna betyder gan-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

ska mycket för dem som drabbas av olycksfall. År 1952 hade vi ju cirka 300 000 olycksfall i det här landet.

Jag hade här antecknat vissa besparingar som samhället kommer att göra på andra områden i samband med sjukförsäkringsreformens genomförande och som jag hade tänkt använda såsom argument för de förbättringar som här har påyrkats. Socialministern har emellertid i sitt starka anförande i kamraren ingående redogjort för dessa, och jag skall därför inte trötta med en upprepning.

Herr talman, jag skall sluta med att framhålla, att man måste ställa mycket höga krav på försäkringens effektivitet inte minst med hänsyn till samordningen. Jag noterade med tillfredsställelse socialministerns uttalande, att reformen ingalunda kan anses färdig, och jag antar att det kan tolkas så, att detta gäller även om riksdagen skulle bifalla någon av de reservationer, som här har framställts. Jag vill också uttala min livliga förhoppning, att förbättringarna skall kunna genomföras inom en inte alltför avlägsen framtid, att de farhågor för missbruk, som yppats, kommer att visa sig vara ogrundade och att detta inte skall bli en broms på en fortsatt utveckling på ett viktigt socialt område.

Själv är jag av den uppfattningen — även om jag vet att det finns vissa enstaka människor som vill tillgodogöra sig varje tänkbar social förmån — att det stora flertalet arbetare i detta land ändå är så ansvarskännande att de ingenting högre önskar än att genom ärligt arbete försörja sig och sin familj. I gengäld vill man då naturligtvis ha en förhöjd försäkring, därest man drabbas av olycksfall eller sjukdom.

Herr DICKSON (h): Herr talman! Jag skall i likhet med herr Fredriksson registrera, att socialministern mycket bestämt nämnt att en lag av denna beskaffenhet inte kan vara färdig på en gång utan att det där kommer att be-

höva vidtagas många justeringar. Jag har ingenting emot att man för ut i det praktiska livet en sak, som inte är riktigt färdig. Jag tror att man alltid måste räkna med praktiska försök innan man kan komma fram till idealtillståndet.

Det är emellertid en särskild fråga, som jag skulle vilja dra fram. Den kanske har ett intimt intresse för många av kammarledamöterna själva. Som herr talmannen väl har sig bekant brukar jag inte lägga mig i riksdagsledamöternas förmåner, men det är väl meningen, förmodar jag, att även riksdagsledamöter skall uppbära denna förmån av sjukförsäkring. Jag frågar mig då vad som inträffar om en riksdagsledamot under sommaren blir sjuk ett par månader då han åtnjuter sitt riksdagsarvode i vanlig ordning. Som ytterligare påbröd får han då förmånen att åtnjuta sjukförsäkringssumman. Han har det sålunda uppenbart bättre ekonomiskt ställt om han är sjuk än om han är frisk. Jag är inte säker på att detta är något som borde få vara på det sättet. Nu kan ju emellertid den saken justeras, och jag vill bara föra det på tal en passant redan nu, så att de som lagen handhar kan ingripa i god tid.

Vad själva den önskvärda reformen beträffar så är det ju där kostnadsfrågan, som gör alla tveksamma. Jag skall säga som herr Adolv Olsson i Gävle sade vid ett tillfälle i ett av de yttranden, som bland de många andra av hans yttranden som gjort djupt intryck på mig, kanske gjort det allra djupaste: »Det är lätt att vara generös med andras pengar.» Det är nog på det sättet, att vi allesammans vill vara generösa, och det är en otacksam uppgift som några stycken av oss här har att hålla igen, när vi anser att det går för fort.

Jag har sysslat en liten smula med flygning förr i tiden, och de som har studerat detta vet att man kan få ett flygplan att stiga med vissa handgrepp. Men för dem som inte vet det kan jag

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

tala om att ifall man drar åt sig spaken för mycket och tror att man kan stiga fortare än vad maskinen orkar med, stoppas farten upp. Stegrar man ytterligare händer det ganska otrevliga ting. Man får vara rätt högt uppe i fall man skall klara upp den situationen över huvud taget. Vi är högt uppe ekonomiskt, och här kommer det inte att ske några stora olyckor om denna sjukvårdsreform går igenom nu. Men jag är övertygad om att när vi nu anstränger oss så till det yttersta som vi här kommer att få göra, detta kommer att inverka på nästa reform som vi vill genomföra så att vi icke kommer att kunna få igenom den så snabbt som om vi nu toge det litet mera modererat, toge det så att vi kunde utnyttja maskinens hela styrka.

Det är detta, herr talman, som jag har velat säga. Jag har haft talmannens förtroende att hålla på till en kvart i fem. Eftersom klockan nu är detta så avslutar jag nu detta yttrande.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta handläggningen av förevarande utlåtande ävensom behandlingen av övriga på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.45 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1953 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1953—1956 efter herrar D. E. Hall och O. Andersson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1953—1956:

herr Hall, David Emanuel,

ledamot av andra

kammaren med 47 röster,

herr Andersson, Olof,

ledamot av andra

kammaren med 47 röster;

suppleant för herr Hall, D. E.:

herr Ahlkvist, Karl Emil,

ledamot av första

kammaren med 47 röster;

suppleant för herr Andersson, O.:

herr Svensson, Sven Patrik,

ledamot av andra

kammaren med 47 röster.

Adolv Olsson.

O. Malmberg.

K. G. Ewerlöf.

Gustaf Elofsson.

År 1953 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1953—1956 efter herrar G. V. Nilsson och W. Svensson, vilka voro i tur att avgå, jämte två

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

suppleanter; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1953—1956:

herr Nilsson, Gustaf Valdemar,
ledamot av andra
kammaren med 42 röster,

herr Svensson, Waldemar,
ledamot av andra
kammaren med 42 röster;

suppleant för herr Nilsson, G. V.:

herr Andersson, Axel Gustav Birger,
ledamot av första
kammaren med 42 röster;

suppleant för herr Svensson, W.:

herr Widén, Lars Arthur,
ledamot av andra
kammaren med 42 röster.

Adolv Olsson. O. Malmborg.

K. G. Ewerlöf. Gustaf Elofsson.

År 1953 den 27 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivet val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1957 försiggått; och utsågos därvid till

ledamöter:

herr Wallentheim, Adolf Valentin,
ledamot av andra
kammaren med 38 röster,

herr Ohlon, Sven Johan Emanuel,
ledamot av första
kammaren med 38 röster;

suppleant för herr Wallentheim, A.V.:

herr Håstad, Elis Wilhelm,
ledamot av andra
kammaren med 38 röster;

suppleant för herr Ohlon, S. J. E.:

herr Nilsson, Bror Adam,
ledamot av första
kammaren med 38 röster.

Adolv Olsson. O. Malmborg.

K. G. Ewerlöf. Gustaf Elofsson.

Protokollen lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda dels ock skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 2.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen. (Forts.)

Herr talmannen meddelade, att behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades vid fortsatt föredragning av *punkten A., Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, 4 §*, enligt förut skedd anteckning ordet till

Fru JOHANSSON i Skövde (s), som yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av herr Lundbergs anförande i vad gäller 47 § i lagen om den frivilliga sjukförsäkringen. Det är ju många, både män och kvinnor, som i dag har berört denna fråga, men jag anser det vara på sin plats att här redogöra för de socialdemokratiska kvinnornas, eller åtminstone flertalet av dessas synpunkt på denna fråga.

De socialdemokratiska kvinnorna har kanske mer än några andra en intim kontakt med de grupper av hemmakvinnor, som herr Lundberg åsyftar i sitt anförande och som han anser inte skulle kunna tillgodogöra sig förmånen av den frivilliga försäkringen på grund av ekonomiska skäl. Ingen kan väl med bestämdhet uttala sig i förväg om den

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

saken, men jag tror jag vågar påstå, att hur än härmed förhåller sig, så hälsar dessa kvinnor denna reform med stor tillfredsställelse.

Flertalet familjer har nu nått en så pass hygglig ekonomisk standard, att den avgift det här är fråga om inte är oöverkomlig. Med tanke på den trygghet, som det innebär att i viss utsträckning vara garanterad mot oförutsedda utgifter, vilket sjukdom alltid för med sig, tror jag att man inför valet mellan att betala högre försäkringsavgifter eller att t. ex. kosta på sig någonting, som inte är alldeles nödvändigt, utan tvivel väljer det förra.

Vidare säger herr Lundberg, att sjukförsäkringen avser att täcka inkomstbortfall vid sjukdom. Det blir i högsta grad ett inkomstbortfall, om husmodern i ett hem blir sjuk. Visserligen minskar inte härmed familjeförsörjarens inkomst, men hans utgifter blir väsentligt större, och det anser jag vara alldeles sak samma.

Alla får, säger herr Lundberg, oavsett om de begagnar sig av den frivilliga försäkringen eller inte, genom skatterna bidrag till utgifterna för försäkringen. Ja, det är visserligen sant, och det kan hända att det finns personer som kommer att irriteras av detta, men är det inte så, att vi under de senare åren mer och mer sökt komma ifrån behovsprincipen, då det gällt stora sociala reformer? Många av de reformer vi i dag har är till nytta för alla medborgare i landet, och det är väl kanske just detta, som har bidragit till att vi i så stor utsträckning har kunnat gå enigt fram och besluta om dessa reformers genomförande.

Om vi, herr Lundberg, i detta fall låter vårsolen lysa lika klar över alla hemarbetande kvinnor i detta land, så tror jag inte att någon därför skall känna avund. Av de stora utgifter, som genomförandet av denna reform för med sig, är det anslag, som behövs för att täcka de 20 procenten i statsbidrag,

en bråkdel och uppvägs säkerligen många gånger av den tillfredsställelse som våra hemmakvinnor kommer att känna, om riksdagen beslutar i enligt het med utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde fru *Ericsson* i Luleå (s).

Vidare anförde:

Fru *ERIKSSON* i Stockholm (s): Herr talman! Jag skulle vilja ta upp ett par saker i herr von Friesens anförande. Han slingrade sig fram mellan alla betänkligheter, som dragits fram från läkarhåll, och sin egen lust att här i kammaren åtminstone instämna i att denna reform skall genomföras i år. Han fick i alla fall med allt, som utanför riksdagen framförts som skäl emot en obligatorisk sjukförsäkring.

Man har från läkarhåll — det framfördes bland annat i ett nummer av socialmedicinsk tidskrift i fjol — sagt, att det finns betänkligheter mot att ge sjuklön till alla människor, som har lön i varje fall. En mycket betrodde läkare har inför förslaget om obligatorisk sjukförsäkring sagt, att tanken svindlade och att han kände sig stå på rena gungflyn.

Herr von Friesen framhöll att man borde, om man skulle ha handlat riktigt, ha förlängt karenstiden och på så sätt fått bort alla småsjukdomar av kort varaktighet — han menade naturligtvis inte sjukdomarna som sådana utan sjukersättningarna. Vilka skulle det vara som därigenom skulle få avstå från ersättning? Jo, det skulle naturligtvis i stor utsträckning vara arbetarna. Folkpartiet har ju velat stämpla denna försäkring som en arbetarförsäkring, och man har därifrån velat undanta alla tjänstemän, även de privatanställda. Det skulle alltså vara sådana människor, vilka ligger närmare existensminimum än de som nu har en

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

ordnad sjuklön, som i första hand skulle få avstå från ersättning för upp till sex dagars sjukdom.

Vi sitter nog här i landet ännu litet fast i klasstänkande, även om det i vissa avseenden har tagits många steg fram mot ett annat tänkesätt. Jag tror att ett genomförande av den här föreslagna reformen skulle vara ett väsentligt steg i sådan riktning. Den skulle bidra till att man kommer bort från den föreställningen, att det bör vara annorlunda ordnat för den som har den ena sortens arbete än för den som har ett annat slags arbete.

Det var något av denna fördomsfulla inställning som kom fram hos herr von Friesen, vilken ju annars är mycket human — det är inte min mening att pricka honom personligen, men han är nog i detta fall påverkad av uppfattningen inom sitt skrå — när han sade att man på läkarhåll var mycket bekymrad, inte för att behöva skriva ut ett intyg om vilken sjukdom det gällde, utan för att på intyget nödgas ange att vederbörande under viss tid saknade arbetsförmåga. Varför skall man emellertid föra fram alla dessa bekymmer just när det gäller en obligatorisk sjukförsäkring, då man ju i alla fall har svårt svårigheterna när det gäller dem som redan har sjuklön?

Herr Ohlin undervisade oss i eftermiddags om vad en försäkring är och sade, att den bara är ett sätt att byta pengar människor emellan. Men om det är så enkelt, låt oss då även i detta fall byta pengar mellan alla människor och få till stånd en försäkring, som är en folkförsäkring i verklig mening och inte bara en kategoriförsäkring.

Det har i folkpartimotionen uttryckts vissa farhågor för att denna reform inte nu skulle kunna sättas i kraft. Man säger att det värsta inte är finansieringssvårigheterna, utan det förhållandet att det saknas personal. Jag vill i anledning därav erinra om att man från folkpartihåll vid flera tillfällen tidigare

har yrkat på att försäkringen skulle sättas i kraft, trots att det då funnits ännu färre människor, som kunnat tagas i anspråk för att bygga sjukhus och för att vårda de sjuka. I dessa avseenden är situationen nu mycket ljusare än den varit tidigare.

Jag vill också säga några ord om kvinnornas sjukförsäkring. Herr Jacobsson i Igelsbo ansåg att den av utskottet förordade frivilliga husmodersförsäkringen var en framgång för motionärerna. Det är den naturligtvis, men jag tror att vinsten är störst för motionärerna. Jag är inte så övertygad om att vinsten för *husmödrarna* i allmänhet blir så stor, som man här från en del håll har velat göra gällande. Inom den kommitté, som förberedde sjukförsäkringsförslaget, hävdade jag att det låg en viss misstro i detta att man inte ville medge de hemarbetande kvinnorna en obligatorisk försäkring med större ersättning än tre kronor om dagen. Jag ville att man skulle tillåta även en högre obligatorisk sjukpenning för dessa kvinnor, men den tanken vann inte gehör på borgerligt håll — det vågar jag påstå. Åtminstone var det inte fallet med de personer, som närmast representerade arbetsgivarna. Inte heller fanns det någon entusiasm från folkpartihåll att säga ifrån, att hemmakinna har ett mycket större värde än man uppskattat dem till när man ger dem tre kronor om dagen i obligatorisk försäkring.

Man anförde att detta är en mycket svårkontrollerbar grupp. Det är en grupp människor, som när de är sjuka stannar kvar på arbetsplatsen. Det är en grupp om vilken man inte kan säga att de bevisligen mister en inkomst och om vilken man inte heller kan bevisa att de drar på sig en utgift. Emot hela det resonemanget förde jag en ganska intensiv upplysningsverksamhet i kommittén. Denna upplysningsverksamhet rådde emellertid inte på en hel del av de fördomar som fanns. Man får dock

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

vara glad över att man i dag tydligen på borgerligt håll helt kommit ifrån denna misstro mot kvinnorna och resonemanget om att det skulle vara en så svårkontrollerbar grupp. Man instämmer helt i att det är en grupp, som man värderat alldeles för lågt. Det hade varit mycket roligt, om man på ett tidigare stadium kunde ha varit överens om att ge kvinnorna i hemmet en större ersättning än tre kronor om dagen. Om man hade haft en verklig folkstämming för detta, hade man kanske kunnat genomföra åtminstone fyra kronor om dagen, vilken summa jag hoppas man skall komma fram till så småningom och kanske även till ännu högre belopp.

Det är naturligtvis väldigt svårt att argumentera emot den frivilliga sjukförsäkring, som nu tillsammans med grundförsäkring föreslås till sex kronor om dagen för hemmakvinnor — och även för hemkvinnor med låg arbetsinkomst — och som skall subventioneras av staten, sedan kommittén och senare även utskottet varit med om att de studerande skall få ha en frivillig försäkring med sex kronor om dagen. De studerande är en lika svårkontrollerbar grupp, en grupp som inte mister någon inkomst och en grupp där man har svårt att bevisa, att vederbörande drar på sig en utgift vid sjukdom. Därmed faller ju en hel del av argumenten mot den frivilliga försäkringen för kvinnorna, det håller jag med om. Men man får inte haussa upp det som en särdeles stor vinst med dessa sex kronor för kvinnorna. Dels blir det nämligen till skillnad mot vad man önskade en mycket svåradministrerad försäkring. För hemkvinnor, som har en arbetsförtjänst på 1 800 kronor om året, blir situationen såvitt jag förstår den, att man dels får en grundförsäkring på tre kronor, dels en obligatorisk tilläggsförsäkring på någon krona och dels en möjlighet till frivillig tilläggsförsäkring upp till sex

kronor. Det är alltså inte vidare smidigt, och jag är nästan rädd för att man inte penetrerat saken ordentligt innan man tillstyrkte bifall till motionen här. Det innebär i alla fall inga större vådor. Det finns alla möjligheter att rätta till det som inte visar sig vara så gångbart när systemet skall föras ut i praktiken.

Det är naturligtvis riktigt, som herr Lundberg säger, att det är de kvinnor som redan har ett bättre stöd i mannens inkomster som har denna försäkring. Jag vill emellertid också säga, att jag tror inte att det är så omöjligt för en arbetare att komma upp till en försäkring på sex kronor för sin hustru. Jag tror att många arbetare tar en sådan försäkring, men det blir rätt stora kostnader, och det blir nog inte i första hand någon vinst för dem som har det sämst ställt. Därför blir det en subventionering, som herr Lundberg säger, till dem som har en bättre ekonomi; det kan man inte komma ifrån. Vi får väl emellertid gå med på det.

Jag är fullt överens med kommittén och utskottet om att vi skall ha en subventionering av den frivilliga tilläggsförsäkringen för egna företagare, som nu bara får en obligatorisk grundförsäkring på tre kronor. För att få en folkförsäkring anser jag det vara riktigt, att denna grupp på något sätt stimuleras att försäkra sig högre. Det finns också många med mycket små inkomster inom företagargruppen.

Jag har alltså ingen principiell inställning emot ett statligt bidrag vare sig till husmödrar eller till enskilda företagare. Jag menar dock att man skall ge detta de rätta proportionerna och inte anse att man vinner så oändligt mycket. Vill man för framtiden förbättra förhållandena för husmödrarna så är det däremot nödvändigt att se till — och detta säger också kommittén — att man kan få en billig hemhjälp till dem som har små barn. Det är en form av hjälp åt en sjuk husmor,

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

som aldrig kan missbrukas. Den hjälpen kommer till dem som behöver den och inte till dem som inte behöver den, och det är uppenbart var behovet finns. Bättre tillgång till billig hemhjälp är en nödvändig komplettering till sjukförsäkringen. Utan den kan man inte anse att det med denna försäkring finns ett tillräckligt skydd för husmödrarna.

Man kan här uttala önskemål om förbättringar på vissa punkter, förbättringar som borde komma i första hand när denna försäkring skall ändras. Vi har ju hört här från statsrådet och från andra som förstår sig på saken, att den försäkring vi i dag antar inte blir gammal i denna form. Jag tycker att den obligatoriska rättigheten att få ersättning för de kostnader man har för massage och annan sjukdomsbehandling skall komma i första rummet bland förbättringarna. Det är en sådan hjälp som direkt inriktas på att förbättra hälsan för försäkringstagarna. Den hjälpen kan inte missbrukas, och det måste vara ett absolut plus för en sjukförsäkring, att också en sådan förmån ingår i de prestationer, som försäkringen ger.

Det var en sak till om husmödrarnas sjukpenning, som jag skulle vilja beröra. Det finns nu för dem möjlighet att få halv sjukpenning, d. v. s. kronor 1: 50 om dagen. Faran är den att har man den inställning, som kommit fram från många håll — inte minst från läkare — nämligen att husmödrarna är en svårkontrollerbar grupp, att man inte kan vara förvissad om att de är så sjuka att de inte kan arbeta, då kan det bli en slentrian från läkarnas sida att i regel skriva ut halv sjukpenning. Det kan också lätt bli så, att husmödrarna om de känner denna misstro emot sig accepterar och finner det bättre att ha 1: 50 om dagen för att inte behöva känna att de bryter mot reglerna om de går upp och sätter på potatisen eller klär på ungarna. Jag

tycker att häri ligger en stor fara, varför jag hoppas att kvinnoföreningarna överallt skall slå larm, om de finner att den obligatoriska trekronan i regel blir bara 1: 50. I så fall bör den halva sjukpenningen avskaffas för husmödrarnas del.

De stora påtagliga försämringarna med denna försäkring gäller olycksfall och yrkesskador. Det är naturligtvis beklagligt, men vi vet att det inte gått att få allt och att samordningen varit väsentlig. Det är dock värt att påpeka, att det finns en hel rad skador, om vilka vederbörande själv är övertygad att de hänger ihop med arbetet men som med nuvarande regler inte på något sätt kan tänkas falla under yrkesskadeförsäkringen. Det är alla nervösa och psykiska sjukdomar, sjukdomar som orsakas av hetsen i arbetet till exempel. Vi vet att man mer och mer börjat komma underfund med att en rad både kirurgiska och medicinska sjukdomar är en följd av psykisk press på arbetsplatsen och andra ställen. Alla magsår, som alltmer anses vara en nervös åkomma, kan aldrig någonsin ersättas med yrkesskadeförsäkringen. Tack vare samordningen av sjukförsäkringen bli det emellertid nu möjligt att få lika stort skydd för den som ådragit sig magsår i ett nervpåfrestande arbete som för den som fått tummen skadad i en maskin under arbetet. Det är en påtaglig vinst som med tiden blir mer uppenbar för människorna i och med att sjukdomar av den typ som jag nu nämnt får ökad utbredning.

Till sist vill jag säga, att man naturligtvis skulle fira denna dag med att endast hålla lovtal över att utvecklingen dock har nått dithän, att samma skydd i princip beredes alla människor som har förvärvsarbete, när de blir sjuka. Det borde vara jubel i plenisalen och över huvud taget i politiska kretsar. Emellertid är det alltid på det sättet, att när man når ett mål ser

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

man nya bekymmer. Man ägnar sig åt detaljer, ser nya hinder och mobiliserar missnöje i stället för att tala om hur oändligt tillfredsställd man är över att utvecklingen nått så långt. Det är mänskligt att vara så realistisk. Jag anser att det bästa med denna sjukförsäkring är, att den är så realistisk att den samlar en mycket stark majoritet för sig och därmed kan komma ut i livet och bli någonting, som vi motionsledes och opinionsvägen kan få långt bättre än den är i dag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle: Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm anser att folkpartiets bifall till yrkandet om denna reform inte är så mycket värt, ty folkpartiet ämnar undantaga alla tjänstemän. Det måste vara ett totalt missförstånd. Jag antar, att fru Eriksson syftar på 28 §. Jag vet med säkerhet, att det inte bara är folkpartiet som där varit framme, ty det är nog ingen som menar, att statstjänstemännen skall ha alla de förmåner som de nu har och dessutom alla förmåner enligt denna försäkring. Det är nog en överförsäkring, som vi litet var skulle opponera oss emot. Nu har sålunda Kungl. Maj:t fått möjligheter att helt eller delvis undantaga statliga och kommunala tjänstemän för att man skall kunna lösa överförsäkringsfrågorna. Det är allt som ligger bakom. Folkpartiet har menat, fru Eriksson, att privatanställda arbetstagare också skall ha samma förmån, att alltså kunna bli undantagna, i den mån de hemställer därom. Det är ju så, att en hel liten grupp har bestämt sagt ifrån att den önskar ha möjlighet att få denna förmån.

Hur detta kan vändas och vridas till att folkpartiet inte önskar, att hela folket skall omfattas av denna försäkring, kan jag sannerligen inte fatta. Jag kan inte heller begripa hur fru Eriksson kan visa ett sådant patos i fråga om

hemmakvinnorna och de 4 kronorna. Jag tittar förgäves i socialförsäkringsutredningens betänkande angående sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring efter ett speciellt yttrande av fru Eriksson, som visar, att hon varit så ivrig att få dessa 4 kronor. Jag kan inte se, att där finnes något sådant yttrande. Vad man sedan påstår sig ha sagt i en kommitté, har inte något nämnvärt värde.

Jag är, herr talman, ledsen att jag inte nu hinner säga litet till.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle: Herr talman! Jag anser att det finns mycket liten utsikt att få igenom fyra kronors sjukpenning till husmödrarna — det skulle ju medföra mycket stora utgifter som man inte har varit beredd på — och jag kan inte se att det skulle ha varit så stor vinst att avge en reservation för de fyra kronorna. Men om man fattar denna sjukpenning på tre kronor som ett mått på värdet av hemmakvinnans arbete och anser att det innebär en undervärdering av hennes insats, bör man naturligtvis yrka att den obligatoriska försäkringen skall höjas, ty inte höjer man värderingen genom att låta dem som har råd därtill ha en frivillig försäkring. Det finns ingen möjlighet att åstadkomma en sådan psykologisk effekt.

Jag är väl medveten om och trodde inte jag skulle behöva förklara det, att Kungl. Maj:t har sagt ifrån, att tjänstemännen i kommunal- och statstjänst skall undantagas, men folkpartiet yrkar att även de privatanställda tjänstemännen skall undantagas. Ja, jag vet att man talar om arbetstagare, men medan tjänstemän ofta har garanterat skydd är det ytterst få arbetargrupper som har det. Resultatet blir därför praktiskt taget att tjänstemän i privat, kommunal och statlig tjänst skulle få en sorts försäkring, medan arbetargrupperna skulle få en socialunderstödsförsäkring. Det ligger en psykologisk fara i detta. Jag anser att man bör sträva efter att så

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

småningom få in kommunal- och stats-tjänstemän under samma försäkring. Det är inte meningen att detta skall bli ett hjälpsystem för en viss kategori, men det är praktiskt taget omöjligt att genomföra hela reformen på en gång, och det var väl praktiska svårigheter som gjorde att man ville gå fram på detta sätt.

Om sedan tjänstemännen nu har höga garanterade förmåner, får väl dessa lösas ut förhandlingsvägen. Det är ju inte tal om att försämra deras villkor, utan detta kan väl klaras upp förhandlingsvägen med de löntagare, som har avtal om sådana förmåner. Det är således varken fråga om något missförstånd från min sida eller om någon miss tydning av folkpartiets intentioner, ty de är klart utsagda i motionen.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle: Herr talman! Först och främst vill jag säga ett par ord om hemmakvinnorna. Jag anser inte alls att hemmakvinnornas sjukpenning skall vara någon värde mätare på deras arbete, utan den bör utgöra en praktisk hjälp till dem att få hemhjälp. Någon mätare på värdet av deras arbete anser jag inte att det på minsta sätt är.

Sedan kan jag inte hjälpa att fru Eriksson i Stockholm har en skev uppfattning i fråga om tjänstemän och arbetstagare i allmänhet. Det är klart att man anser att de privatanställda skall få samma möjligheter antingen de är arbetare eller tjänstemän, och därför har man använt det moderna ordet arbetstagare, som mera täcker vad man menar. Jag tror inte fru Eriksson har någon statistik på hur många tjänstemän och arbetare som har så goda förmåner. Detta är en förhandlingsfråga, och därom är vi överens.

Sedan vill jag säga ett par ord ytterligare om hemmakvinnorna. Det föreföll som om fru Eriksson ändå tyckte det var besvärligt med den subventionering av den frivilliga försäkringen för

hemmakvinnorna, som denna sjukpenning på tre kronor skulle innebära. Folkpartiet har menat att den subventioneringen inte skulle komma dem till del.

Så vill jag också säga ett par ord om den ljusa syn fru Eriksson har på tillgången till kvalificerad sjukvårdspersonal. Fru Eriksson talar om jäktet i arbetet. Känner fru Eriksson till hur jäktigt den kvalificerade sjukvårdspersonalen har det i sitt arbete? Känner fru Eriksson till hur mycket man har försökt göra för att förbättra olika personalgruppers kunskaper och hur litet som i själva verket har skett? Jag blev uppringd häromdagen av en tidning, som ville att jag skulle säga någonting om bristen på kvalificerad sjukvårdspersonal — »den lär ju vara värre än någonsin tidigare» — och jag svarade att jag inte hade någon statistik över antalet vikarier i sommar men att man har väntat sig att förhållandena snart skulle förbättras då en och annan sjuksköterskekurs går ut. De har ännu inte kommit, och att bristen är svår är säker.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle: Herr talman! Fröken Höjer tog upp en ny sak, nämligen frågan om den kvalificerade personalen. Jag har inte nämnt den kvalificerade personalen. Jag sade bara att det väl inte är sämre tillgång på folk som kan vårda sjuka eller bygga sjukhus nu än det var i fjol och i förfjol och i förfjols fjol. Det var den reflexion jag gjorde. Jag har inte yttrat mig om huruvida det finns tillräckligt med sjuksköterskor eller vilka möjligheter det finns att få fram fler, men jag antar att det inte kan vara sämre nu än tidigare om åren.

När det gäller hur många arbetare och tjänstemän som har förmåner vid sjukdom är det väl ändå så, att ytterst få arbetargrupper, möjligen utöver de kommunalanställda, har upp till två tredjedels sjuklön — åtminstone har vi inte i kommittén, som ändå har fått rätt många informationer från både ar-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

betsgivare och arbetstagare, fått redovisat att det är några grupper att räkna med. Däremot har enligt de upplysningar vi har fått tjänstemännen genomgående sådana förmåner. Även om man använder ordet arbetstagare, bör man alltså förstå, att det är arbetare och tjänstemän som innefattas i det begreppet och att de har ganska olika förmåner.

Jag vill inte gå in på husmodersersättningen, men inom oppositionen säger man ju bland annat, att man nedvärderar kvinnorna i hemarbetet, när man sätter ersättningen till 3 kronor. Jag vet mycket väl vad det är värt att sköta hus och hem, och jag vet mycket väl hur mycket misstro det finns mot husmödrarna. Många har föreställningen att man intet behöver göra, många har föreställningen att man kan göra hur litet som helst. Jag vet precis hur mycket arbete det är, och jag vet att för dem som har småbarn är det allra svårast. Därför menar jag, att det gäller att lösa frågan för dem, och den löses inte genom frivillig försäkring, utan den löses framför allt genom bättre hemhjälp. Det är på den bogen vi skall hoppas att förbättringen snarast sker.

Herr STÅHL (fp): Herr talman! Herr Huss i första kammaren och jag i denna är de enda ledamöter av riksdagens folkpartigrupp, som ställt sig avböjande till ett beslut i denna fråga vid årets riksdag. Det förefaller nästan, inom parentes sagt, som om fru Eriksson i Stockholm i första delen av sitt anförande hade förbisett det faktum, att vi två är de enda som intagit denna ställning. Eftersom det vidare anförts vissa kritiska anmärkningar för bristande socialt sinne mot dem som ställt sig på denna linje, skall jag be att i korthet få deklarerat hur jag ser på denna fråga. Jag talar givetvis helt för mig själv, och i synnerhet vid denna tid i debat-

ten gör jag det utan någon polemisk avsikt.

De skäl som förestavat mitt ställningstagande, vilket inte har kunnat rubbas av den argumentering som här förts för reformen, är givetvis flerfaldiga. Till en början påminner jag om, herr talman, att vi var enhälliga, praktiskt taget i varje fall, när vi 1946 första gången fattade principbeslutet. Vi var vidare enhälliga när vi beslutade om de båda uppskoven. Intet av de besluten kunde framställas såsom uttryck för bristande socialt sinne. Kan det då verkligen göras gällande, att den som ställer sig tveksam till att beslutet skall genomföras just nu, när ändå situationen, som jag strax skall återkomma till, är så pass pressad som den är, skall kunna anklagas för bristande socialt intresse?

Jag vill — om jag håller mig till förslaget sådant som det föreligger i sig självt — för det första peka på den bristande finansieringsplanen. Jag tror i likhet med många andra talare, att det i synnerhet i ett ekonomiskt läge sådant som det nuvarande icke kan anses som sund politik att besluta om en reform, som kräver hundratals miljoner i kostnader, utan att ha klart för sig — som socialministern också här har konstaterat — var pengarna skall tas.

Jag påpekar för det andra de av alla här erkända bristerna i förslagets utformning. Socialministern har på den punkten gjort den invändningen, att alla sådana stora reformer som denna har varit ofullkomliga vid antagandet. Ja, det är riktigt, men det har varit ofullkomligheter som uppenbarats sig efter hand. Däremot vet jag inte att vi under de senare åren stått och pekat på uppenbara brister och sagt, att »trots detta skall detta beslut drivas igenom nu, och så får vi återkomma till de brister, som här ligger fullt öppna inför oss». Jag måste säga, att detta för mig är ytterligare ett skäl till att man

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

borde skjuta på denna fråga och undersöka den närmare för att om möjligt eliminera de mest uppenbara svagheter.

Den tredje betänkligheten, innesluten i reformen som sådan, är de konsekvenser vi har att räkna med beträffande framför allt den öppna sjukvården. Herr von Friesen har varit inne på det förut. Jag ber därför få påpeka, att i vissa delar av landet — som också har framgått av rapporter norrifrån — sviktar redan nu vår provinsialläkarorganisation. Nu är vi i den situationen, att man på läkarhåll — och man torde få godta de uppgifter som därifrån lämnas — beräknar att det åtgår i runt tal 200 tjänsteläkare enbart för att utföra det administrativa arbetet, den pappersexercis — om jag får använda ett mindre väl klingande ord — som är förenad med denna reform. Ger inte redan detta anledning att fråga sig, om det är riktigt mot de sjuka själva att under sådana förhållanden just nu pressa igenom sjukförsäkringen?

Får jag så som ytterligare ett skäl till betänksamhet anföra situationen inom den slutna sjukvården, som också här har varit på tal och bland annat påpekats av fröken Höjer.

Detta är stora svagheter, herr talman, om jag ser förslaget som det föreligger i sig självt. Och ändå skall jag erkänna att dessa svagheter för min del kanske ändå inte har varit avgörande. Den viktigaste synpunkten är det samhällsekonomiska sammanhang, i vilket vi har att se och inordna sjukförsäkringsförslaget. Jag får väl därvidlag liksom alla kammarens ledamöter ta ställning och ansvar inför den situation, som jag själv i min dagliga erfarenhet har konfronterats med, och för min del sker detta från den anspråklösa plattform man har i förvaltningsutskottet för ett landsting. Huru dan är situationen där, mina damer och herrar? Jag ber att få påpeka, att vi har en betydande brist när det gäl-

ler platser för akut sjukvård. Jag vågar inte nämna några siffror för hela landet, men jag vet, hur det ställer sig i mitt län, och jag ser där hur ytterligt allvarlig situationen är. Vi känner alla bristerna inom sinnessjukvården. Vi vet vidare hur det är ställt med vården av de s. k. lättskötta sinnessjuka. Vi har i mitt hemlän år efter år begärt att få byggnadstillstånd till ett vårdhem för lättskötta sinnessjuka och allttjämt inte fått det, ehuru det nu ställts i utsikt. Vi vet vidare hur det är ställt med vårdanstalterna för de alkoholsjuka. Särskilt fäster jag dock uppmärksamheten vid läget för kronikersjukvården. För ungefär 14 dagar sedan hade vi i vårt län, där vi ändå har utbyggt kronikervården, inte minst genom hemvård, ansökningar från 150 kroniskt sjuka att få komma in på vårdhem, av vilka vi icke kunde bereda en enda plats. Vi vet att vad vi kan öppna för dem med nuvarande tillgång på vårdplatser är fyra å fem platser per månad. Det är ingen tvekan om att denna situation speciellt för de kroniskt sjuka närmar sig ett förtvivlat läge. Jag kan icke se annat än att den mest trängande uppgiften inom sjukvården just nu är att försöka hjälpa de vårdlösa sjuka till rätta. Vi har i vårt län anställt en särskild kvinnlig befattningshavare som undersöker varje kronikerfall, som icke kan tas in på vårdhem. Jag försäkrar alla här i kammaren att jag säger icke för mycket, när jag påstår, att det i en mängd av dessa fall rör sig om de mest ömmande situationer, där vederbörande icke har ens tillnärmelsevis de möjligheter till hjälp som de behöver ha.

Vidare har vi den nuvarande situationen på ålderdomshemmen. Alla vet att på grund av att vi inte kunnat få vårdanstalter för de sinnesslöa, de kroniskt sjuka och de lättskötta sinnessjuka o. s. v. har vi måst ta hand om dem på våra ålderdomshem. Detta gör att ålderdomshemmen icke tillnärmel-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

sevis motsvarar de hem för friska och normalt gamla, som ändå avsikten har varit med statsmakternas åtgöranden härvidlag.

Ser man på det hela, herr talman, i ett samhällsekonomiskt sammanhang och ställer frågan, vilket som är vårt mest trängande behov inom sjukvården just nu, är det sjukförsäkringsreformen eller är det att bereda nöjaktig vård åt alla de sjuka, som fortfarande i detta folkhem icke kan få ens nöjaktig vård, så måste jag när jag rannsakar mitt samvete säga mig, att sjukförsäkringen, hur önsvärd den än är, icke är den mest trängande uppgiften, icke kan få stå i första rummet. Främst står för mig uppgiften och plikten att ge de sjuka möjlighet att bli omhändertagna.

Det är i den situationen som jag för min del har måst säga mig att denna reform, sedd i sitt sammanhang med andra samhälleliga behov, icke är berättigad att ställas främst på önskelistan. Jag kunde icke stå till svars inför de sjuka, som vi har att ta hand om i vårt läns landsting, om jag här ställde mig på en annan standpunkt, detta så mycket mindre som det ändå förhåller sig såsom socialministern själv på förmiddagen konstaterade, att det icke finns en enda sjuk i detta land, som för närvarande av ekonomiska skäl behöver gå miste om sjukvård. Det finns icke en anhörig till en sjuk, som av ekonomiska skäl behöver lida nöd. De får hjälp antingen genom landstingen — det vet vi som i landstingen är med om att bevilja anslag till olika sorters vårdbehövande — eller också genom socialvården.

Jag måste säga att jag blev i hög grad förvånad, när jag hörde socialministern på förmiddagen tala om den förnedrande fattigvården och fattigvårdshjälpen till de sjuka. Det är väl ändå så, herr talman, att vi här i landet har avsett att avskaffa fattigvården och införa socialvård. Jag vet inte, om vi ännu har kvar några fattigvårdsstyrelser. Vi har

socialvårdsstyrelser, och vi har socialvårdsbidrag. De kallas fortfarande av gammal slentrian med ett annat namn, men vår avsikt har väl varit att försöka lyfta socialvården till det stadium, att det icke längre skall bli en social fläck för någon att ta emot socialvårdsbidrag. Därför förvånar det mig, att socialvårdens främste talesman i regeringen uttrycker sig på detta sätt.

Jag konstaterar som ett faktum, att det finns ingen människa som behöver lida nöd eller som behöver gå miste om sjukvård av ekonomiska skäl.

I detta läge, herr talman, måste jag säga mig att turordningen bör vara den, att vi först skall bereda vårdmöjligheter åt våra sjuka. Jag är rädd för att det beslut, som av allt att döma här kommer att fattas, skall verka förlamande under en följd av år på våra resurser att bygga ut vårdmöjligheterna för de sjuka, och en sådan konsekvens vågar jag inte ta på mitt samvete. Om detta att i första hand tänka på de sjuka är bristande social inställning, à la bonne heure, då står jag gärna till svars för en sådan inställning. Jag bedömer det inte på det sättet, herr talman! Jag tror att omtanken om de vårdbehövande ur social synpunkt måste gå i första hand. Att här säga att vi genom de höjda folkpensionerna gjort så mycket för de gamla, att nu måste vi ta hand om de produktiva åldrarna och ge dem ett handtag, som socialministern här varit inne på, en sådan tudelning av det svenska folket anser jag vara mindre social, och jag måste därför avvisa den.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat motivera den inställning som jag har till denna fråga och hur jag ser på de mest trängande uppgifterna i vår socialvård. Jag måste tyvärr med hänsyn till vårdsituationen sådan den är ute i landet beklaga, att turordningen har blivit denna och inte den motsatta. Ty det hade varit lyckligare för de mest nödställda i det svenska folkhemmet.

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Herr LUNDBERG (s): Herr talman! Jag skulle bara vilja ge några repliker. Med anledning av fröken Höjers tal om den sociala historieskrivningen skulle jag vilja säga att jag mer än väl minns en viss handling 1926. Jag minns ett cirkulär, som 1930 utgick till de kommunala myndigheterna från en viss statsman. Jag minns när 1936 en viss folkpartist sade, att den höjda folkpensionen skulle innebära den och den faran. Jag minns emellertid inte bara dessa historiska fakta utan, fröken Höjer, jag har personligen upplevt alla de svårigheter, som möter, när man inte har ett socialt skydd, när man är fattig och saknar ekonomiska medel.

Fröken Höjer hoppades att bägge kamrarna skulle besluta att vara lättsinniga. Det är självklart, att det är en from önskan, och det kanske blir så, att kamrarna blir lättsinniga i fråga om 47 §. Det skall jag inte yttra mig om, men jag måste säga, att hennes skildring av de hemmavarande hustrurnas försörjning är mera teori än praktik.

När fru Johansson i Skövde talar om att vårsolen skulle lysa lika klart över alla hemmakvinnorna, fick jag en känsla av att hon var en sångkör, som sjöng den klara solen på klara himmelen skinner, när det regnar. Det är nämligen så, att när fru Johansson talar om de socialdemokratiska kvinnorna, så är verkligheten den, att fru Johansson och några till naturligtvis kan benytta sig av denna möjlighet till frivillig försäkring — det tvivlar jag icke på — men jag vågar säga, att om fru Johansson går ut till de socialdemokratiska kvinnorna här i landet och frågar dem, om de verkligen vet vad detta tillägg i fråga om 47 § innebär, så kommer det att visa sig, att de inte har någon hum om vad det gäller. Därför har fru Johansson talat om något, som inte har praktiskt underlag.

Det är riktigt som här har sagts, att de borgerliga motionärerna, som är kvinnor, har firat en seger inom utskottet, och det är självklart, att jag icke

skulle ha något emot, att vårsolen lyser över dessa damer, men jag har en känsla av att det ändå måste vara grundläggande för all socialförsäkring, att de som har det sämst skall ha möjligheter att få hjälp i en nödsituation. Samtidigt vill jag protestera mot att man liksom skiljer ut man och hustru i ett hem i fråga om inkomster. För mig är detta något onaturligt, därför att det är väl ändå så, att mannens inkomster liksom hustruns inkomster är en inkomst till hemmet, och jag tycker det är orimligt, att man skulle spalta upp det hela på det sätt man har gjort här. Jag vill därför säga, att när det gäller denna frivilliga försäkringsform har jag den bestämda uppfattningen, att de breda massorna av kvinnor inte får någon som helst hjälp, utan de får i stället hjälpa till att betala det hela.

Sedan ett par ord till herr Hjalmarson som en replik. Han talade givetvis om att det varit så ont om tid i utskottet och att man inte kunnat göra en saksprövning. Jag skulle därför vilja säga, att när det gäller högerns representanter hade jag det intrycket, att de kom till utskottet med mycket strama tyglar. Det var inte fråga om att man skulle diskutera sig fram till en uppfattning, utan uppfattningen förde man med sig i bagaget. Även om vi hade diskuterat i månader, skulle vi inte kunnat rubba uppfattningen hos dem.

Jag vill också i det sammanhanget påpeka, att herr Hjalmarson i föredrag efter föredrag har framhållit — jag har här ett citat från ett föredrag i Uppsala, där han också understryker det — att det viktigaste i dagens situation är, att man kan få en skattesänkning på, såsom han säger enligt detta citat, cirka 10 procent. För herr Hjalmarson är det inte fråga om att man skall försöka komma till rätta med sociala problem för de människor, som har ett behov av att få ökad trygghet, utan för honom gäller det, att man skall

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

få skattesänkning, och därmed punkt och slut.

Då det gäller kostnader på andra områden har inte högern visat någon större återhållsamhet. Jag bara konstaterar, att man på nytt i denna diskussion spårar tankegångar, som jag trodde skulle vara ett övervunnet skede i den svenska politiska historien, men tyvärr visar det sig, att det som en gång varit finns kvar och att det är bara fråga om att finna ett lämpligt tillfälle, när man kan få makt att skapa förutsättningar för att på nytt ta upp dem.

Sedan sade herr Dickson, att det är lätt att vara generös med andras pengar. I det sammanhanget gjorde han en flygtur. Herr Dickson höll därvid i en spak, som han drog åt sig lite för kraftigt, med påföljd att planet steg för hastigt, vilket var farligt. Ja, herr Dickson, jag har aldrig haft nöjet att vara med på någon självständig flygtur, men herr Dickson skall inte tro att ekonomiska ting och socialpolitik är detsamma som flygturer. Tvärtom nödvändiggör sådana saker att man håller sig på marken. Det kan visserligen vara intressant att företa flygturer, men jag tror inte, herr Dickson, att man kan klara dessa praktiska frågor på det sättet.

Med det anförda har jag velat ge uttryck åt uppfattningen, att det beträffande 47 § inte finns någonting som talar för att vi bör gå med på utskottets ändringsförslag. Såvitt jag kan förstå föreligger det däremot en allmän önskan om att grundsjukpenningen för samtliga försäkrade i detta land skall höjas till fyra eller fem kronor. Om vi beslutar om det, hoppas jag att herr Dickson inte skall företa någon flygtur, när räkningen skall betalas.

Sedan försökte herr Ståhl att motivera sitt avslagsyrkande, och jag måste säga att han därvid presterade mycken social luft. Men när han försöker argumentera med bristen på sjukplatser, läkare o. s. v., så är väl det en motivering,

som går ut på att kasta ut barnet med badvattnet för att klara upp problemen. Men sjukförsäkringen måste genomföras på ett positivt och riktigt sätt!

Fru JOHANSSON i Skövde (s) kort genmäle: Herr talman! När jag höll mitt anförande, tänkte jag inte ett ögonblick på huruvida vi riksdagskvinnor har råd att ta en frivillig försäkring eller inte. Tvärtom sade jag särskilt ifrån, att jag talade för de kvinnor, som herr Lundberg avsåg i sitt anförande tidigare i dag, d. v. s. de som har en sådan ekonomisk ställning, att det eventuellt skulle kunna bli tal om att de icke har råd.

Jag tror emellertid, att om dessa kvinnor haft tillfälle att lyssna till herr Lundbergs uppläggning, hade de alldeles säkert trott, att det skulle möta oöverstigliga hinder att teckna en sådan försäkring. Men om ifrågavarande kvinnor — vilket jag hoppas skall ske — studerar denna sak närmare, tror jag att de kommer att få en annan uppfattning. Jag har nämligen tagit reda på att det skulle kosta ungefär en krona i veckan för kvinnorna att teckna en frivillig sjukförsäkring, och jag är övertygad om, herr Lundberg, att det stora flertalet kvinnor i landets arbetarhem har råd att ta en sådan försäkring. I våra dagar unnar sig kvinnorna en hel del saker och ting, som de visserligen anser vara nödvändiga, men som inte alltid är det. Denna sjukförsäkring skulle emellertid skapa en trygghet, som kvinnor sätter stort värde på, och som jag tidigare sade kommer de alldeles säkert att om så skulle vara nödvändigt försaka andra ting för att kunna teckna en sådan försäkring.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle: Herr talman! Härvidlag rör det sig inte om en krona i veckan utan om den avgift som familjen skall betala för man och hustru plus denna tilläggsförsäkring. Det blir en annan sak än

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

att man betalar en krona i veckan. Jag är förvissad om att den avgift som skall betalas för grundsjukpenning åt hustrun och för försäkringen åt mannen blir så betungande att många kommer att klaga även över denna avgift. Det är med dessa fakta för ögonen som jag framfört min mening i frågan.

Herr MALMBORG i Stockholm (s): Herr talman! Jag vill bara säga några ord till herr Lundberg om 47 §.

Herr Lundberg har talat så mycket om hur det hela ter sig i praktiken. Men han representerar den grå teorien när det gäller de gifta kvinnorna och deras rätt till frivillig sjukförsäkring då han säger, att arbetarna inte har råd att ta en sådan försäkring. Själv tillhör jag en sjukkassa där man för en hustruförsäkring får betala mycket mera än den nya lagen ifrågasätter; det gäller inte några bättre löner, så att i det avseendet har herr Lundberg fullkomligt fel.

Herr Lundberg säger att sjukförsäkringen skall täcka inkomstbortfallet vid sjukdom. Men tänk sig, herr Lundberg, det fallet att mannen har en sjuk hustru, som blir förlamad, blir invalid. Sjukhusen kan inte ta emot henne, men hon måste ha läkarhjälp och sjukhjälp. Mannen kan inte anlita socialvården utan får betala alltsammans. Då är det väl gott att ha en frivillig försäkring. Jag menar sålunda att herr Lundberg missförstår problemet. Han siktar längre och till att vi skall få jämlikhet i detta avseende. Men är detta en praktisk politik? I stället är det väl bättre att gå in för utskottets förslag, så att vederbörande får sex kronor, vilket dock är en god hjälp.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av 4 § enligt utskottets förslag dels ock på avslag därå; och

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 4 § i föreliggande förslag till Lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets förslag i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 180 ja och 33 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 4 § i enlighet med utskottets förslag.

Beträffande utskottets motivering rörande frågan om sjukförsäkringsreformens genomförande m. m. (s. 52—55 i det tryckta utlåtandet) gav herr talmannen propositioner på 1:o) godkännande av utskottets motivering i denna del; 2:o) godkännande av utskottets berörda motivering med de ändringar däri, som föreslagits i den av herr Sunne m. fl. avgivna, med I. A. 2) betecknade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: 593 av herr Hagberg i Stockholm m. fl. i denna del; och godkände kammaren utskottets ifrågavarande motivering.

I kraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets motivering såvitt anginge arbetstagarbegreppet (s. 63—64), nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av utskottets motivering i berörda del med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Christenson i Malmö; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets motivering på s. 63 och 64 i utskottets förevarande utlåtande nr 35 angående arbetstagarbegreppet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering i berörda del med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Christenson i Malmö.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 58 nej, varjämte 33 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i nu ifrågavarande del.

5—10 §§. Godkändes.

Vid föredragning av 11 § anförde:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Jag yrkar bifall till reservationen av herr Sunne m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till avfattning av paragrafen dels ock på godkännande av utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid paragrafen fogade reservationen av herr Sunne m. fl.; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

12 §. Godkändes.

Härefter föredrogs 13 §; och yttrade därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ALMGREN (s): Jag yrkar bifall till herr Lundbergs reservation.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Lundberg; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Almgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 13 § i föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt 13 § i den lydelse, som föreslagits av utskottet.

Sedan 14—17 §§ föredragits, anförde:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru NILSSON (k): Jag yrkar bifall till motionen II: 593 beträffande 14, 15, 16 och 17 §§.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av 14—17 §§ dels ock godkännande av dessa paragrafer i den lydelse, som föreslagits i motionen II: 593; och godkände kammaren utskottets förslag.

18 § föredrogs. Därvid yttrade:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru NILSSON (k): Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 593 av herr Hagberg i Stockholm m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med motionen II: 593; och fattade kam-

maren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

19—21 §§. Godkändes.

22 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ALMGREN (s): Jag yrkar bifall till herr Lundbergs reservation.

Fru NILSSON (k): Jag yrkar bifall till motionen II: 593 av herr Hagberg i Stockholm m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till avfattning av 22 §; 2:o godkännande av paragrafen enligt den av herr Lundberg beträffande paragrafen avgivna reservationen; samt 3:o godkännande av den lydelse, som föreslagits i motionen II: 593; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Almgren begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 22 § i föreliggande förslag till Lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av 22 §.

23 §. Godkändes.

Härefter föredrogs 24 §; och yttrade därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf): Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nerman m. fl. avgivna reservationen.

Fru NILSSON (k): Jag yrkar bifall till motion nr 593 i andra kammaren.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning; 2:o godkännande av paragrafen i enlighet med den av herr Nerman m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen; samt 3:o godkännande av den lydelse, som föreslagits i motionen II: 593, och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 24 § i föreliggande förslag till Lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Nerman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt 24 § i enlighet med utskottets förslag.

25 §. Godkändes.

Sedan 26 § föredragits, anförde:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALMGREN (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Lundbergs reservation.

Herr CARLSSON i Bakeröd (bf): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Fru NILSSON (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 593.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till avfattning av 26 §; 2:o) godkännande av paragrafen i överensstämmelse med den av herr Lundberg vid paragrafen fogade reservationen; 3:o) godkännande av den lydelse, som föreslagits i reservationen av herr Carlsson i Bakeröd; samt 4:o) godkännande av paragrafen med den i motionen II: 593 föreslagna avfattningen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

likväl herr Almgren votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående 26 § i föreliggande förslag till Lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring antager den lydelse av denna paragraf, som föreslagits i den av herr Carlsson i Bakeröd avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den lydelse av denna paragraf, som föreslagits i den av herr Lundberg vid paragrafen fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen antagit godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i reservationen av herr Lundberg.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 26 § i föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt

denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

27 §. Godkändes.

28 § föredrogs här efter; och yttrade därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp):
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avlämnad av herr Sunne m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till avfattning av paragrafen dels ock på godkännande av paragrafen i enlighet med den av herr Sunne m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 28 § i föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som fö-

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

reslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 74 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 28 § i överensstämmelse med utskottets förslag.

29—32 §§. Godkändes.

Härefter föredrogs 33 §; och anförde därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru NILSSON (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 593.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av den i motionen II: 593 föreslagna lydelsen; och godkände kammaren utskottets berörda förslag.

Sedan 34 § föredragits, yttrade:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avlämnad av herr Sunne m. fl.

Fru NILSSON (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 593.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning; 2:o) godkännande av utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Sunne m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen; samt 3:o) godkännande av den lydelse, som föreslagits i motionen II: 593; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

Vid föredragning i ett sammanhang av 35, 38, 39 och 41 §§ anförde:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Beträffande dessa paragrafer yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avlämnad av herr Sunne m. fl.

Fru NILSSON (k): Herr talman! Beträffande 35 och 38 §§ ber jag att få yrka bifall till motionen II: 593.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av de föredragna paragraferna; 2:o) godkännande av paragraferna i enlighet med den av herr Sunne m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) godkännande av paragraferna med den lydelse av 35 och 38 §§, som föreslagits i motionen II: 593; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 35, 38, 39 och 41 §§ i föreliggande förslag till Lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda paragrafer i den lydelse, som föreslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 49 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av 35, 38, 39 och 41 §§.

36, 37, 40 samt 42—44 §§. Godkändes.

Härpå föredrogs 47 §; och yttrade därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s): Herr talman! Jag yrkar bifall till min reservation, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag

till avfattning av paragrafen dels ock på godkännande, i enlighet med den av herr Lundberg vid paragrafen fogade reservationen, av den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 47 § i föreliggande förslag till Lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlighet med den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Lundberg, godkänt den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen av denna paragraf.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

48 § föredrogs; och yttrade därvid

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Den av utskottet föreslagna lydelsen godkändes.

49—52 §§. Godkändes.

Vid härefter skedd föredragning av 53 § anförde:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr

Ikraftträdande av den allmänna sjukförsäkringen.

talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag dels ock på godkännande av den lydelse, som föreslagits i den av herr Lundberg vid paragrafen fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra lagutskottets förslag till lydelse av 53 § i föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den reservation, som vid paragrafen fogats av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Övriga delar av lagförslaget jämte ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens i fråga om lagförslaget fattade beslut.

Härefter föredrogs utskottets hemställan i *punkten B.1*); och anförde därvid:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Sunne m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i *punkten B.1*) dels ock på bifall till den av herr Sunne m. fl. vid *punkten* fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Vid härefter skedd föredragning av utskottets hemställan i *punkten B.2*) yttrade:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Sunne m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den av herr Sunne m. fl. vid *punkten* fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets ifrågakavande hemställan.

Punkterna C.—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Föredrogs andra lagutskottets memorial, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. fl. ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 38 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 17 april 1953 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 224, under åberopande av bilagt utdrag av protokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

I. medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa priser på brödsäd och oljevaxter av 1954 års skörd i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i propositionen angivits;

III. å riksstaten för budgetåret 1953/54 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 164 000 000 kronor; och

b) till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

IV. å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54 under Fonden för förslag till statsverket anvisa

a) till Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

b) till Ytterligare lagring av jordbruksprodukter ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor;

V. antaga vid propositionen fogade förslag till

a) förordning med vissa bestämmel-

ser angående prisregleringen för råg och vete;

b) förordning angående slaktdjursavgift; samt

c) förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost.

De förslag till åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, vilka framlagts i propositionen, grundade sig på en överenskommelse mellan statens jordbruksnämnd, å ena, samt en av Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk utsedd förhandlingsdelegation å andra sidan, angående grunderna för prissättningen å jordbrukets produkter under regleringsåret den 1 september 1953—den 31 augusti 1954. Prisöverenskommelsen innebar i huvudsak, att ett överskott i jordbrukskalkylen för det kommande regleringsåret av 113,2 miljoner kronor skulle utjämnas genom sänkning av priserna på brödsäd, fabrikspotatis, oljeväxtfrö, ägg och köttvaror med 71,6 miljoner kronor samt genom minskning av de allmänna bidragen för mjölk med 36,6 miljoner kronor. Härtill kom en prishöjning på importkraftfoder med 5 miljoner kronor. Medelsbehovet för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under regleringsåret 1953/54 beräknades till 201 miljoner kronor, därav 187 miljoner kronor till allmänt mjölkpristillägg, extra mjölkpristillägg i vissa delar av landet samt leveranstillägg, 6 miljoner kronor till kompensation för smörlagring, 2 miljoner kronor till stöd åt odlingen av lin och hampa samt 6 miljoner kronor till diverse kostnader i samband med jordbruksregleringen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat ett antal till utskottet hänvisade motioner.

I motionerna I: 48 av herr *Boman* och herr *Persson, Johan*, samt II: 56, likalydande, av herr *Ahlsten m. fl.* hade hemställts, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för utarbetande av en

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

jordbruksstatistisk undersökning i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i motionerna.

I motionerna I: 334 av herr *Persson, Ola*, och herr *Öhman* samt II: 424, likalydande, av herr *Holmberg m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte dels för sin del besluta om en sänkning av minuthandelspriset å margarin med en krona per kilogram dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att erforderliga åtgärder härför vidtoges.

I motionen I: 489 av herr *Falk* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om nya grunder för beräkning av jordbrukets inkomster och kostnader samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

I motionerna I: 493 av herr *Björnberg m. fl.* samt II: 608, likalydande, av herr *Hæggbloom m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måta taga hänsyn till i motionerna framlagda förslag.

I motionerna I: 495 av herr *Boman m. fl.* och II: 611, likalydande, av herrar *Antby* och *Ståhl* hade hemställts,

a. att riksdagen måtte besluta, att i Kungl. Maj:ts förslag under rubriken Brödsädsregleringen gjordes den ändringen att från allmän avgift på brödsäd undantoges den förmalning till mjöl eller gryn, som verkställes mot lön för tillgodoseende av odlarens och i hans tjänst anställda personers husbehov; samt

b. att i förordningen med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete vidtoges den ändring, som kunde föranledas av ett dylikt beslut.

I motionen, I: 496 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Persson, Ola*, hade hemställts, att riksdagen med bifall i övrigt till förevarande proposition måtte besluta,

a. att anslaget under punkt III. a upptoges till 200 600 000 kronor i syfte att möjliggöra bibehållandet av nuvarande produktpris på mjölk;

b. att avslå förslaget under punkt V. a till förordning med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete;

c. att upphäva förordningen nr 91/1942 med vissa bestämmelser angående handeln med mjölk; samt

d. vid bifall till yrkandet under punkt c, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

dels om upptagande av förhandlingar med berörda jordbruksorganisationer om att konsumtionsmjölk, som från mejerierna distribueras i allmänna handeln, skulle ha en fetthalt av minst 3,5 procent;

dels ock om förslag till anslag för täckandet med statsmedel av de kostnader, som bleve förbundna med övergången till högre fetthalt.

I motionerna I: 497 av herr *Näslund m. fl.* och II: 614, likalydande, av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av villkoren för rätt att erhålla producentbidrag att även de, som förvärvat sina gårdar efter den 1 juli 1948, bleve berättigade att erhålla dylikt bidrag enligt de grunder som gällde i övrigt.

I motionerna I: 498 av herr *Lindblom m. fl.* och II: 613, likalydande, av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts,

a. att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t omedelbart måtte upptaga förhandlingar med jordbrukets organisationer om sådana modifikationer i den träffade överenskommelsen om priset på jordbruksprodukter under nästa regleringsår, att priset på smör kunde sänkas med 50 öre per kg och priset på margarin med 30 öre per kg samt att de ekonomiska problem, som därvid uppkomme, i hu-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vudsak löstes på det sätt, som förordats i motionerna;

b. att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:ts fullmakt att under 1953 sätta pris på höstsådda grödor måtte begränsas på så sätt, att någon slutgiltig bindning av priset ej ägde rum före den allmänna prisuppgörelsen på våren 1954; samt

c. att proposition till nästa års riksdag med anledning av jordbruksprisutredningens förslag måtte framläggas i så god tid, att riksdagen kunde fatta beslut i principfrågorna före prisförhandlingarna nästa vår.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det följande angäves samt således

1) beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 48 och II: 56, I: 489 samt I: 498 och II: 613 — sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga — samt med avslag å motionerna I: 334 och II: 424 ävensom — såvitt nu vore i fråga — I: 493 och II: 608, godkänna vad utskottet anfört;

2) i fråga om brödsädsregleringen m. m., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 611 ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 412, I: 496 samt I: 498 och II: 613, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

3) beträffande regleringen av fodersäd och andra fodermedel, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 490 samt I: 492 och II: 610, godkänna vad utskottet anfört;

4) beträffande potatisregleringen, i

anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionen II: 603 ävensom med bifall till motionerna I: 493 och II: 608, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

5) beträffande oljeväxtregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 498 och II: 613 i förevarande del, godkänna vad utskottet anfört;

6) i fråga om stödet åt lin- och hampodlingen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 494 och II: 612, godkänna vad utskottet anfört;

7) beträffande äggregleringen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionen II: 602, godkänna vad utskottet anfört;

8) i fråga om köttvaruregleringen m. m. bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

9) beträffande regleringen av handelen med mjölk och mjölkprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 493 och II: 608, I: 496 samt I: 498 och II: 613, samtliga såvitt nu vore i fråga, och II: 609, godkänna vad utskottet anfört;

10) rörande producentbidraget avslå motionerna I: 497 och II: 614;

11) i vad anginge konstgödselregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

12) beträffande regleringen av fett råvaror bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

13) i fråga om kostnader för Svenska spannmålsaktiebolaget bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

B. att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1953/54 under nionde huvudtiteln anvisa

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen I: 496, såvitt nu vore i fråga, till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 164 000 000 kronor;

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

C. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54 under Fonden för förslag till statsverket anvisa

1) till Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

2) till Ytterligare lagring av jordbruksprodukter ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor;

D. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 495 och II: 611 samt I: 496, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående slaktdjursavgift;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

E. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt jordbruksprisutredningen att undersöka möjligheterna att framlägga kalkylberäkningarna och annat utredningsmaterial, som komme att ligga till grund för prisförhandlingarna, tidigare än vad som hittills varit fallet.

Reservationer hade avgivits:

beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen under produktionsåret 1953/54:

1) av herrar *Eskilsson* och *Hæggblom*, vilka ansett, att utskottet i punkten A. 1) bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 493 och II: 608, såvitt nu vore i fråga, i anledning av motionerna I: 48 och II: 56, I: 489 samt I: 498 och II: 613 — sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga — samt med avslag å motionerna I: 334 och II: 424, godkänna vad reservanterna anfört;

2) av herrar *Näslund*, *Nord* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet i punkten A. 1) bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 498 och II: 613, såvitt nu vore i fråga, i anledning av motionerna I: 48 och II: 56 samt I: 489 ävensom med avslag å motionerna I: 334 och II: 424 samt — såvitt nu vore i fråga — I: 493 och II: 608, godkänna vad dessa reservanter anfört;

beträffande brödsädsregleringen

m. m.:

3) av herrar *Näslund*, *Nord* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet i punkten A. 2) bort hemställa, att riksdagen måtte i fråga om brödsädsregleringen *m. m.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 611, med bifall till motionerna I: 498 och II: 613, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 412 samt I: 496, sistnämnda motion i förevarande del, godkänna vad reservanterna anfört;

beträffande stödet åt lin- och hampodlingen:

4) av herrar *Nord* och *Svensson* i Ljungskile, utan angivet yrkande;

beträffande producentbidraget:

5) av herrar *Näslund*, *Nord*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Jacobson* i Vil-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

helmina, *Ahlsten* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet i punkten A.10) bort hemställa, att riksdagen måtte rörande producentbidraget, med bifall till motionerna I: 497 och II: 614, godkänna vad reservanterna anfört;

beträffande skrivelse till Kungl. Maj:t angående visst uppdrag åt jordbruksprisutredningen:

6) av herr *Hæggblom*, utan angivet yrkande.

Därjämte hade ett särskilt yttrande avgivits av herr *Johnsson* i Kastanjegården.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp): Herr talman! Jag skulle inledningsvis vilja erinra om vad som säges på sidan 49 i detta utlåtande angående prisreglering på jordbrukets område för nästa regleringsår. Där framhåller jordbruksutskottet, att denna proposition kom riksdagen till handa först den 5 maj och att det alltså varit mycket kort tid för utskottsbehandlingen. Det har erinrats om denna sak tidigare i denna kammare. Verkligheten är utan minsta tvivel den, att utskottets ledamöter icke haft någon möjlighet att tränga in i motiveringarna för olika förslag och väga synpunkterna mot varandra. Denna propositions försening har ju påtalats tidigare år efter år, men någon verklig förbättring har det inte blivit. Nu säger utskottet återigen mycket bestämt ifrån, att det måste bli en ändring på denna punkt. Jag vill gärna stryka under vad utskottet säger på denna punkt.

I detta sammanhang skulle jag vilja erinra om en annan sak, som återfinnes på sidan 37 i utskottsutlåtandet. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har tillsatt en utredning angående jordbrukspriserna och sättet för fastställandet av dessa, en utredning

som kallas jordbruksprisutredningen. I propositionen bebådas, att denna utredning skall bli färdig så tidigt, att förslaget kan framläggas till nästa års riksdag. Nu innehåller ju denna proposition i regel förslag om nya principer för prissättning. Vi har i en motion från folkpartiets sida pekat på att det skulle vara orimligt att låta denna på nyssnämnda utredning byggda proposition behandlas i sammanhang med nästa års prisuppgörelse. Det skulle ju betyda att dessa principfrågor skulle giftas samman med nästa års prisuppgörelse och icke kunna diskuteras på ett tillfredsställande sätt. I detta fall har utskottet instämt i motionens önskemål och alltså hemställt, att riksdagen skall få denna proposition i så god tid nästa år, att man hinner ta ståndpunkt till den innan pridförhandlingarna. I själva verket vore det ju bäst om propositionen kunde komma till höstriksdagen. Kan den inte det, är det i allra högsta grad önskvärt att den kommer redan i början på nästa års riksdag.

Efter att ha strukit under dessa två saker, skulle jag vilja säga några ord om ett par tre reservationer, framför allt om den som gäller prissättningen på smör och margarin och därmed sammanhörande frågor.

Det är ju på det sättet, att jordbrukskalkylen i år visar ett överskott på ungefär 113 miljoner, vilket överskott skall fördelas på prissänkningar av olika slag. På sid. 26 i propositionen finns en uppställning över hur dessa prissänkningar fördelats. På sid. 28 finns vidare en tabell som visar de relativa prissänkningarna på olika produkter. Läser man den tabellen, finner man, att de största prissänkningarna från innevarande regleringsår till nästa regleringsår faller på vissa vegetabilieprodukter. Nu tror jag emellertid, att själva utgångspunkten för denna jämförelse inte är särskilt effektiv, om man vill ha en överblick över vad som verkligen händer på detta område. Saken

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

är ju den att under de sista två, tre åren har det förekommit mycket väsentliga prisförskjutningar på jordbrukets produkter. Framför allt har spannmålspriserna höjts mycket kraftigt, ifrån i runt tal 30 kronor för höstvetet under regleringsåret 1950/51 till 53 kronor under löpande regleringsår. Det är här fråga om det grundpris med vilket man startar på hösten. Vi har sålunda här en prishöjning under ett par år med omkring 80 procent.

Om man vill ha en överblick över vad som hänt under dessa år kan man ju inte nöja sig med att jämföra priserna under nu löpande regleringsår med dem som skall gälla under det år som närmast följer, utan man måste ta in i blickfältet också de prisrelationer man hade för ett par år sedan, då de stora prisförändringarna satte in. Gör man en sådan återblick på prisutvecklingen — och det har gjorts i motionen II:613 — ter sig bilden något annorlunda. Det visar sig då att det efter regleringsåret 1950/51 är de vegetabiliska produkterna som har stigit mest, medan ägg och mjölk ligger lägst i fråga om prissättningen. Jag kan för att vara riktigt noga säga, att oljeväxterna inte stigit så mycket på grund av att startpunkten var hög redan för tre år sedan. I övrigt gäller det generella omdömet.

Om man nu vill eftersträva hållbara prisrelationer och tänker sig en utveckling med någorlunda stabila priser, tror jag, att man måste ta hänsyn till även denna något längre tillbaka liggande utgångspunkt. Att den starka prishöjningen på brödspannmål har kraftigt påverkat produktionsutvecklingen redovisas nu i årets proposition. Saken är ju den, att man nu har omkring 425 000 ton i lager vid regleringsårets slut. Man beräknar att vid normal skörd i år få 895 000 ton brödsäd i saluöverskott, vilket betyder, att vi under nästa år, om man inte kan exportera ytterligare brödsäd före nästa års början, har ett överskott av brödsäd på 600 000

ton, inklusive det beredskapslager som man laborerar med. Vi har sålunda kommit i det läget, att medan vi har en prissättning på animalieprodukterna, som lägger ansvaret för överproduktionen på jordbrukarna, gäller för spannmål och oljeväxter fortfarande statsgaranterade priser. Dessa statsgaranterade priser gäller ju för detta års skörd alldeles oavsett hur stor produktionen blir, sålunda även vid en överproduktion. Det är ändå en utveckling som borde mana till eftertanke om man i fortsättningen vill ha en hållbar prissättning. Över huvud taget tenderar vår jordbruksproduktion nu att skjuta över landets egna behov. Då gäller givetvis det självklara förhållandet, att överproduktion på ett område ganska lätt glider över på ett annat. Det gäller alltså nu att navigera en smula försiktigt och över huvud taget se det hela på litet längre sikt än vad man tycks ha gjort under de närmast föregående åren.

I den prisöverenskommelse som har träffats finns det ett par protokollsanteckningar. Dessa återgives på sid. 27 i propositionen. En av dessa protokollsanteckningar lyder: »Vid förhandlingarna har å ömse håll önskemål uttalats om att priserna på smör och margarin i likhet med priserna på flertalet andra jordbruksprodukter skulle sänkas.» Detta är en synpunkt som fördes fram förslagsvis från folkpartiets sida förra året och som då möttes med föga tillmötesgående — om man nu skall tala med små bokstäver. Man ifrågasatte om tanken över huvud taget var riktig. Nu behöver vi i alla fall inte ur principiell synpunkt diskutera den saken, ty vi är ju nu alla överens om att det är önskvärt, att vi kunde få de lägre priserna på de två slagen av matfett. Man förklarar emellertid att detta inte skulle vara möjligt utan att sätta till ytterligare statssubventioner. Av statsfinansiella skäl kan man alltså inte göra det som man så gärna vill. Detta är således

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

innehållet i denna protokollsanteckning. Jag tror att man har gått en smula lätt förbi prövningen huruvida någon-ting i det här fallet kunde göras eller inte, och den saken har tagits upp i motionen II: 613.

Innan jag går närmare in på detta skulle jag emellertid vilja nämna ett ord om jordbrukskalkylen och dess balanseringsproblem. I en av propositionerna förra året yttrade jordbruksministern om denna jordbrukskalkyl, att det fanns stora felmarginaler. Enbart på arbetslönerna fick man räkna med en felmarginal på cirka 100 miljoner kronor. Statsrådet säger sedan: »Genom att prisregleringen helt baseras på kalkylerna har man vidare kommit att eftersträva en exakthet i regleringen, som på grund av de föreliggande felmarginallerna i verkligheten blott blivit skenbar, men som det oaktat medfört en betydande och ur flera synpunkter mindre lämplig bundenhet.» Vi tog upp denna fråga förra året inom folkpartiet och instämde i jordbruksministerns principiella uttalande. Detta kan vi göra även i år. Statsrådet sade alltså förra året, att detta var ogynnsamt och att det lätt leder till snedbelastning, om man baserar prisregleringen helt och hållet på kalkylen. Det var ju så det stod. Jag tror detta är alldeles riktigt. Står man och stirrar på denna jordbrukskalkyls balansering som en höna stirrar på ett kritstreck, då blir ju jordbrukspolitiken ofelbart kortsiktig och i vissa fall felriktad. Givetvis blir det mycket större nackdelar av att göra så i den mån marknadsproblemen är mera komplicerade och kräver en mera långsiktig inställning.

I årets utskottsutlåtande säger man också rent ut följande: »Utskottet är i likhet med motionären medvetet om att ifrågavarande kalkyl kännetecknas av brister och att densamma uppvisar betydande felmarginaler.» Ja, ifall man nu står i det läget att man erkänner, att felmarginalen rör sig om 100 miljoner

och man erkänner, att det är fel att bygga denna prissättning enbart på jordbrukskalkylen, då borde man väl i alla fall ge en smula utrymme åt en praktisk bedömning på de enstaka punkterna. Man bör helt enkelt göra vad vi förra året framhöll. Man bör tillåta sig sådant som i och för sig är berättigat på enstaka punkter, även om detta skulle medföra att man inte får en sådan exakt matematisk balansering av kalkylen. Det resonemang, som här förts i motionen och i reservationen till utskottsutlåtandet, bygger alltså på ett visst mått av frihet i förhållande till jordbrukskalkylen.

Då är frågan om det finns några ekonomiska möjligheter att sänka matfettetspriset. Vi har anvisat vägar som vi anser i det fallet bör prövas. Här föreligger förslag om att införa en förmalningsavgift på brödspannmål, som enligt det föreliggande författningsförslaget kan gå upp till fem öre, men som jordbruksministern för detta års skörd föreslår till 3 öre. Denna förmalningsavgift är i och för sig inte någon trivsam anordning, då den ju ålägger en del företag, som inte är jordbrukarnas, att sköta uppbörderna av en förmalningsavgift. Vi är emellertid på det klara med att även om man inte tycker att anordningen är särskilt önskvärd i och för sig, får man godta den med hänsyn till att man inte kan genomföra en prissättning i huvudsaklig överensstämmelse med 1947 års beslut utan att ha ett avgiftssystem även beträffande spannmål, liksom man har det beträffande flertalet andra produkter. Vi anser alltså att detta författningsförslag får accepteras. Men om man nu går med på att denna avgift införes, anser vi, att man i år borde kunna använda detta avgiftssystem för att slussa över en del pengar från spannmålsodlingen till mjölkproducenterna och på det sättet få utrymme för en sänkning av smörpriset.

En spannmålsavgift på fem öre ger

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

omkring 40 miljoner, och det räcker till att sänka smörpriset med 50 öre, om man inom landet har en förbrukning av 80 000 ton, och däromkring ligger det. Den kontingent återigen, som är beräknad att exporteras nästa år, är redan nedskrivnen med 50 öre, och de 9,4 miljoner som kräves härför är avdragna från mejeriernas inkomster.

Detta skulle innebära dels att de medel, som inflyter genom den föreslagna 3-öresavgiften, inte fonderas till nästa år utan tas i anspråk och dels, om man här lägger till de 2 örena, en viss ytterligare inkomstminskning för spannmålsodlingen. Det är naturligtvis i och för sig ett problem, men det är ju alltid så, att om man vill någonting har man att väga för- och nackdelar mot varandra. Skall man väga 45 öres spannmålspris för dessa typiskt spannmålsproducerande områden och vad det ger mot övriga priser på jordbruksprodukter, särskilt animaliska, är spannmålsodlingen i alla fall gynnad. Den är i alla fall så gynnad, att jag är förvissad om att vi inom en ganska nära framtid är i det läget, att både grundpriset och en eventuell avgift måste rymmas inom de 45 ören som är kvar. Det är ju i och för sig inte så särskilt önskvärt att föra en jordbrukspolitik som driver slättbygdernas jordvärden i höjden på ett sådant sätt, att det förrycker alla rimliga jordbruksekonomiska sammanhang. Det är vad man har gjort och gör. Här finns alltså en väg att pröva ifall man vill sänka priset på smör med 50 öre eller däromkring.

I fråga om att sänka priset på margarin har vi antytt, att man borde kunna sänka det med 30 öre per kilogram. Sänker man smörpriset med 50 och margarinpriset med 30 öre, behåller man de inbördes prisrelationerna nästan exakt vid vad nu gäller.

Detta skulle kosta i runt tal 27 miljoner kronor. Jag är medveten om att den detaljerade bakgrunden för fettavgifterna och allt detta bakom margarin-

fabrikationen är tämligen komplicerad, ty det är många varor och olika priser och förskjutningar vilka kan ske inom vissa gränser undan för undan, men man kan ändå ange problemets ekonomiska storleksordning i huvudsak. Räkna man med 30 procent svenska råvaror och 70 procent utländska, skulle det i huvudsak betyda, att av dessa 27 miljoner skulle 8 miljoner falla på clearingkassan för svenska fettråvaror och 19 miljoner under eljest oförändrade förhållanden på budgeten. Det kan sedan ändras litet grand.

Frågan är alltså om man kan klara dessa poster utan att tillgripa, jag vill inte säga ökade statssubventioner, utan minskad margarinskatt, som det ju är fråga om i detta fall.

De 8 miljonerna på den svenska clearingkassan motsvarar enligt den verkställda skördeberäkningen kanske drygt 5 öre på de svenska oljeväxterna. Om man jämkar litet på priset för de svenska oljeväxterna, minskar man ju därmed också avståndet mellan exportpris och inhemskt pris. Man behöver alltså inte sänka det med drygt 5 öre, det kan bli 4 à 4,5 eller någonting däromkring, men detta är i alla fall problemets storleksordning. Sätter man ett spannmålspris av 45 öre, skulle en sådan jämkning på oljeväxtpriset ge ungefär samma prisrelation som förut mellan dessa två växtslag.

Vad de 19 miljoner beträffar, som skulle falla på statsbudgeten i form av minskad inkomst, så har vi i motionen pekat på två saker. Sedan propositionen skrevs har pristendensen på de utländska fettråvarorna varit sjunkande, och det är mycket möjligt att priserna kan falla så mycket, att margarinpriset kan sänkas med 30 öre utan att det med ett enda öre minskar de 54 miljoner kronor som importavgifterna för fettvaror har beräknats ge statskassan. Det behövs ju inte alls några särskilt våldsamma prisförskjutningar för den saken. Det är naturligtvis inte säkert att

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

det kommer att ske, ty man vet ju ingen-ting bestämt.

Nu finns emellertid i fettclearing-kassan, som i övrigt i huvudsak är avvecklad, en diversepost på 15 miljoner kronor, som såvitt jag förstår i huvudsak är beräknad för prisfallsförluster. Blir det inget prisfall, behöver man inte dessa 15 miljoner för prisfallsförluster, och då kan man ta den posten i anspråk. Även spannmålsbolaget har ett reservationsanslag med ett betydande överskott.

Vi menar alltså att man för det närmast följande året skulle kunna mobilisera de där 19 miljonerna utan att minska budgetens inkomster, vilket naturligtvis i nuvarande läge i och för sig är önskvärt, även om jag inte vill hävda principen, att man skall beskatta margarin enbart för att få statsinkomster. Det tror jag inte man vill göra på litet längre sikt.

Det är dessa utvägar som har anvisats i vår reservation och i den motion var-til reservationen an knyter.

Nu svarar man, naturligtvis med viss rätt, att det har förts förhandlingar som har lett till en överenskommelse. Det har emellertid hänt i så många andra sammanhang att man inför förskjutningar i det ekonomiska läget eller på grund av andra faktorer tagit upp nya förhandlingar med näringslivets representanter och försökt komma till vissa modifikationer, att jag har svårt att förstå varför man inte skulle kunna göra det även i detta sammanhang. Det betyder såvitt jag förstår att de mest gynnade jordbruket skulle jämka litet på de alltför rundliga löften om priserna som man fick förra året tack vare den fullmakt som riksdagen gav Kungl. Maj:t, och man skulle jämka på dem till förmån för den stora massan av jordbrukare och konsumenter.

En sådan prisanpassning som vi har föreslagit, som skulle medföra att priset på matfett gick ned med en summa av cirka 67 miljoner, skulle naturligtvis

gynnsamt påverka den ekonomiska utveckling som vi nu är inne i och som vi eftersträvar. Den skulle också ge bättre möjligheter för avsättning av smöret, och det är ju dock ett av jordbrukets nyckelproblem när man ser saken på litet längre sikt än tolv månader, och jag tror man måste driva jordbrukspolitiken på längre sikt. Jag tror inte det är möjligt att någon längre tid behålla ett smörpris av 6:85 kronor, om vi inte vill sätta mjölkproducenterna ohjälpligt i efterhand. Om det blir nödvändigt med prisanpassning på litet längre sikt, är det självklart att prisanpassningen blir mjukare om man börjar i god tid än om man som vi gång på gång har gjort, herr jordbruksminister, kör rakt in i en återvändsgränd och blir tvingad att mycket hastigt göra stora omläggningar.

För övrigt skulle detta sänka levnads-kostnaderna även för jordbrukarna. Det skulle rent kalkylmässigt leda till någon minskning av jordbrukets inkomster. Det är egentligen marginalposter det här gäller, och ingen människa kan säga vad resultatet skulle bli, men det skulle leda till en sänkning av levnads-kostnaderna av i det närmaste samma storleksordning. Förskjutningen skulle innebära att det mest gynnade jordbruket skulle ge efter litet för att den stora massan av jordbrukets folk skulle få dels bättre avsättning för smöret vid oförändrat mjölkpris, dels sänkta levnads-kostnader. Det talas så mycket om solidaritet i vissa sammanhang. Om denna solidaritet verkligen existerar, bör det finnas underlag för framgångsrika förhandlingar i sammanhang som detta.

Detta, herr talman, är i huvudsak motiveringen för reservation nr 2 som an knyter till utskottets hemställan under A 1), och jag ber att få yrka bifall till den reservationen. Denna innebär att man utan att sänka mjölkpriset skulle kunna sänka matfetspriset efter för-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

handlingar med jordbrukets organisationer.

Sedan är det ett par mindre frågor, som jag vill erinra om. Den ena gäller fullmakten för prissättning på hösten. Vi pekade från folkpartiets sida förra året på det i viss mån ömtåliga läge, som man hade att räkna med när det gällde höstprissättning på brödsäd. Man satte upp priset på brödspannmål, som jag förut nämnde, ganska kraftigt förra året, då man höjde med 13 kronor efter att året förut ha höjt med 10 kronor. Vi framhöll då att om man inte var försiktig, när man satte priset på brödsäden, riskerade man att komma in i en svår situation, och det är väl det man nu har gjort, då man har ett brödsädesöverskott på 600 000 ton, statsgaranterat till höga priser. Jag förstår inte, herr jordbruksminister, hur man skall klara fodersädeshandeln, när alla lagerhus håller på att spricka av brödsäd.

Vi önskade förra året att riksdagen skulle ha sagt något mera bestämt på denna punkt, vilket riksdagen inte gjorde, och så blev det som det blev — det blev inte särskilt bra. Nu önskar vi enligt reservation nr 3 att riksdagen borde säga följande: »I likhet med vad som framhållits i motionerna I: 498 och II: 613 anser utskottet, att den på hösten utfärdade prisgarantien för höstsådda grödor icke bör sättas högre än att tillräcklig rörelsefrihet återstår för den inbördes prisavvägningen mellan olika produkter vid den allmänna prisuppgörelsen efterföljande vår.»

Jag tycker det vore rimligt att man, efter de erfarenheter vi haft, gjorde ett sådant uttalande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 3 av herr Näslund m. fl. Den anknyter till punkten A 2) i utskottsmajoritetens förslag.

Sedan ett ord om producentbidraget. Vi har inte i år tagit upp de mera allmänt kritiska synpunkter som vi haft och som vi alltså behåller i denna

fråga, men på en punkt har vi inte velat vara tysta, och det gäller att de som förvärvat sina jordbruk efter den 1 juli 1948 skall avstängas från att erhålla dylikt bidrag. Det har vi inte ansett oss kunna acceptera utan att protestera.

Jag skall inte här upprepa alla de argument, som vädrats tidigare i riksdagen och som för de intresserade är kända. Jag skall bara nämna en enda siffra från 1950 års folkräkning, som jag tycker ensam för sig säger alldeles tillräckligt. Under perioden 1945—1950 har åldersgruppen 15—30 år minskat med 7 procent för det svenska folket som helhet taget. Det är de låga födelse-talen på 1930-talet som givit detta resultat. Alltså, den åldersgrupp som är färdig att söka sig ut i förvärvslivet har decimerats med 7 procent för hela befolkningen. Vad har detta inneburit för jordbruket? Jo, alla övriga sektioner av näringslivet har kompenserat sig på jordbrukets bekostnad, så att de i stort sett behållit ett oförändrat antal av denna åldersgrupp, och jordbruket ensamt har förlorat 28 procent av åldersgruppen 15—30 år. Alltså, bakom en skärm av 50-, 60- och 70-åringar håller här på att utvecklas ett vakuum bland jordbrukets befolkning. Jag upprepar vad jag sade förra året: den som med sådana siffror för ögonen tror, att vi behöver extra påtryckningsmedel för att få ungdomen bort från landsbygden, för ett resonemang, som jag för min del inte kan förstå. Därför, herr talman, yrkar vi i denna reservation av herr Näslund m. fl. att man skall ta bort bestämmelsen att de som förvärvat sina gårdar efter 1948 inte skall få producentbidrag. Det anknyter till utskottets förslag under A 10).

Så vill jag bara för att undvika missförstånd omnämna en blank reservation, som jag har undertecknat och som närmast hör hemma under rubriken Lin och hampa. Jag har ingenting emot den motion, som utskottet här har godkänt och som innebär att man skall för-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

söka på bästa möjliga sätt tillgodose dem som mister sitt arbete i Värmböl. I övrigt har jag inte varit med i utskottet vid behandlingen av den tidigare proposition, som sysslat med dessa frågor, och den enda dag vi hade att i jordbruksutskottet behandla prisregleringspropositionen hade jag helt enkelt inte tillfälle och tyckte mig inte heller ha anledning att närmare syssla med detta. Den blanka reservationen innebär, att vad som är skrivet på denna punkt vill jag varken bestrida eller bekräfta.

Med detta, herr talman, ber jag att få göra de yrkanden som jag tidigare nämnt.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HÆGGBLOM (h): Herr talman! Tillsammans med en del högermän har jag väckt en motion i denna jordbruksprisfråga. Vi ha där uttalat vår tillfredsställelse över att presentationen av det kommande årets händelser inom det jordbrukspolitiska området visar, att här kommer att ske en fortlöpande övergång till en mera fri handel och en mera marknadsmässig prissättning. För vissa varor kommer den att genomföras under året, och för andra kommer den att förberedas. Om det vill jag säga, att när detta nu förverkligas, så är ju ändå inte situationen så gynnsam som den var vid den tidpunkt för åtminstone tre år sedan, då vi från vår sida började göra framstötter om en sådan utvecklingslinje. Då var världsmarknadsläget ett helt annat än nu och möjligheterna för en sådan utveckling hade då varit mindre bekymmersamma.

Nu är det nog anledning att starkt understryka vad som redan 1947 är sagt, nämligen att den svenska jordbruksproduktionen behöver arbeta med gränsskydd. Det är självklart att det behovet gör sig starkare gällande ju

mer världsmarknadspriserna sjunker under den nivå, som vi anser behövlig här i Sverige för att få den jämställdhet mellan lantarbetarnas löner och jordbrukarnas inkomster å ena sidan och å andra sidan lönerna inom andra näringsgrenar, som också utgjorde en målsättning 1947. Det kan finnas stark anledning att också framhålla detta behov av gränsskydd, ty prissättningen på den vara, där vi för närvarande har behov av det effektivaste och det betydelsefullaste gränsskyddet, nämligen matfettet, är så vitt jag kan se utsatt för ständiga angrepp från vissa tidningars sida. De redovisar hur mycket margarinet råvaror kostar. Och sedan arbetskonflikten kommit och man kan importera margarin redovisar man, hur billigt det importerade margarinet är, och gör antydningar om att vi borde kunna hålla det priset även här i landet.

Med anledning därav vill jag påpeka, att den matfettförsörjning som vi har är en ur beredskapssynpunkt oerhört känslig sak. Vi äter 84 miljoner kilo smör och 92 miljoner kilo margarin. Av de råvaror, som går åt för dessa 92 miljoner kilo margarin, är 70 procent importerade. Skulle vi hastigt stå inför en avspärrning, betyder denna fördelning i vår nuvarande matfettförsörjning alldeles avgjort en mycket svag punkt. Ur den synpunkten är det en ofantlig styrka ur beredskapssynpunkt, att den svenska mjölkproduktionen utöver de 84 miljoner kilo smör, som vi själva förtär, kan uppvisa en överskottsproduktion på 19 miljoner kilo smör för export. Skulle något hända, står detta kvantum till förfogande. Därför menar jag, att när vi ändå måste lita till mjölkproduktionen som den ur beredskapssynpunkt tryggaste vägen, och tryggheten kräver ett upprätthållande av en mjölkproduktion, som ger oss åtminstone de nuvarande smörkvantiteterna, skall man inte i alltför hög grad betänka sig

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

för att laga så, att den mjölkproduktionen kan upprätthållas. Det gränskydd man då ger genom den fördyring av margarinet som uppstått är den premie som vi får betala. Man bör därför framhålla, att det inte är fråga om någon sadistisk inställning från jordbrukarnas sida mot margarinet, utan det är fråga om en försäkringspremie, för att vi skall kunna ha en matfettförsörjning, även om det skulle bli avspärrning.

Sedan jag har sagt detta, skall jag tala mera om de allmänna synpunkterna i detta utskottsutlåtande. Vi har från högersidan gjort framstötter i fem punkter och kan glädja oss åt att i fyra av dessa punkter har framstötarna lämnat spår efter sig i utskottets skrivning, så tillfredsställande spår att vi inte gjort någon reservation i fråga om dessa. Visserligen är det olyckligtvis så, att i utskottets kläm står det omtalat att motionerna, vad gäller den allmänna delen, är avstyrkta. Men om man läser sid. 39 i utlåtandet finner man, att de givit anledning till skrivning. Vi har därför inte försökt att få någon Ehrenrettung, utan vi är belåtna med att motionerna satt spår efter sig i skrivningen. Att de inte kommit med i klämman visar bara under vilka hetsiga arbetsförhållanden det hela har kommit till. Jag tänker inte beröra de saker, i fråga om vilka vi har uppnått en tillfredsställande skrivning som följd av våra motioner.

Det återstår då bara från vår sida det gamla välkända yrkandet, som nu framställes för fjärde gången, att vi skulle få en plan för subventionernas avveckling. Det är alltså en gammal bekant som vi inte försökt förse med någon ny kapprock, utan den presenteras på samma sätt som tidigare. Jag skall därför inte heller framföra de argument som under årens lopp framlagts i denna fråga.

Låt mig bara erinra om följande. För nästa regleringsår beräknas det,

att vi skall ha subventioner på tillsammans 288 miljoner kronor. Detta tycker jag fortfarande är en stor summa. Den kan visserligen te sig ganska liten, jämfört med vad vi hade för två år sedan, då subventionerna uppgick till 523 miljoner kronor, men den är i alla fall bara 40 miljoner kronor mindre än den summa som utgår under innevarande regleringsår. Av dessa 288 miljoner kronor går 57 miljoner till producentbidrag, och det var det enda slag av subventioner vi beslöt om 1947. Vi var då på det klara med, att vi skulle subventionera ägare av ofullständiga jordbruk, men i övrigt räknade vi inte med att subventionerna skulle ingå som ett aktivt moment i den framtida jordbrukspolitiken. Det är just därför att vi har en sådan lucka i 1947 års beslut som vi ideligen här i riksdagen har fört fram önskemålet om att kloka och förståndiga människor skulle få diskutera igenom detta problem.

Bland de subventioner som skall utgå nästa år är det s. k. extra pristillägget till Norrland om 31 miljoner kronor samt leveransbidragen, som syftar till att i huvudsak förbättra mjölkpriset för de mindre jordbrukarna. Detta bidrag uppgår till 53 miljoner kronor och bägge är differentieringsbidrag.

För medelsanskaffning till sådana bidrag anvisades 1947 en annan väg än subventionernas, nämligen avgifter. För min del är jag i dagens läge beredd att tro, att den väg som anvisades 1947 inte gärna är möjlig att gå, utan i den mån de differentierade priserna är motiverade — och det torde de vara ännu ganska lång tid framåt — anser jag att man får rucka på 1947 års beslut och låta de differentierade priserna gå subventionsvägen. Men det skulle vara trevligt att ha den saken fastslagen och godkänd, så att inte hela frågan vilar i det okända.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

När vi sedan kommer till de subventioner som utgår av andra anledningar av mera allmän art, så finns det naturligtvis bland dem sådana, som för en stor del av skattebetalarna bara betyder, att de får så mycket i subvention som de betalar mer i skatt.

Subventionerna på jordbrukets område uppgår till sammanlagt 7 procent av inkomstskatten, och det är ju en inte så liten del. Här tycker jag att vi åtminstone skulle kunna komma överens om vissa grundlinjer och säga, att t. ex. den situation som nu föreligger inte är rimlig. När lantarbetarlönerna och arbetsersättningen till jordbrukarna i början av 1952 höjdes med 50 öre, ville vi inte låta dem slå igenom i priserna, utan vi höjde i stället subventionerna med bland annat 80 miljoner kronor i form av mjölkpristillägg. Av de subventioner som föranledes av lantarbetaravtalen i januari 1952 kommer 42 miljoner kronor att stå kvar fram till den sista augusti 1954. Vi har då sagt, att det väl inte kan vara rimligt att låta ett löneavtal påverka prisbildningen så, att det slår igenom ända till mer än 2½ år efter det att löneavtalet slutits. Det finns ju stora möjligheter för att vi under tiden träffar nya löneavtal, som också bör slå igenom i prisbildningen. Vi hade därför på vår sida tänkt, att en utredning skulle få syssla med principerna därvidlag, och det har vi framhållit tidigare.

Detta är, herr talman, vad som alltjämt kvarstår — jämte det som sagts tidigare — av vår begäran om en utredning. Vi kan förstå att medlemmarna av regeringspartierna tycker, att regeringen kan sköta om detta, och litet blir ju ändå gjort varje år. Vi som inte har kanaler för att få inflytande, anser emellertid att det vore önskvärt att få en möjlighet att göra vår vilja gällande här, då det ju ändå är riksdagen som beviljar pengarna.

Sedan kommer jag till behovet av

samordning. Skall subventionerna bort, så bör skatterna sänkas, för att inte konsumenterna skall få högre levnads-kostnader, och då bör också jordbrukarna få kompensation, så att de inte kommer i ett sämre läge. Och den kompensationen, menar vi, är nog inte så lätt att åstadkomma vid de årliga prispförhandlingarna, vilka brukar föras i all hast.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1, som avgivits av herr Eskilsson och mig.

Sedan har jag praktiskt taget bara en sak att tillägga från vår sida, nämligen den att jag — för att slippa frågor senare — vill redovisa varför vi från högerns sida inte på något sätt har kunnat delta i de ståndpunktstaganden rörande prisregleringens utformning, som föreslagits av den grupp inom folkpartiet, som i jordbrukspolitiken följer herr Svensson i Ljungskile. Vad den grupp beträffar som följer herr Ahlsten — och vars storlek jag inte känner — har det inte förelegat någon skiljaktighet oss emellan i fråga om prisregleringens utformning. Orsakerna till att vi inte kunnat följa förslaget att sänka smörpriset med 50 öre och margarinpriset med 30 öre har varit flera. Detta är ju inte något nytt påhitt, utan tanken har skymtat fram i förhandlingarna, och när den gjorde det, förstod jag dess aktualitet.

Man ville genom prissänkning skapa en gynnsam jordmån för de avtalsförhandlingar som förestod, och då räknade man med att en prissänkning av 20 öre per kilogram smör och 20 öre per kilogram margarin skulle av löntagarna, som skulle sluta avtalet, betraktas som en förmån, som de kunde kvittera in och räkna med som ett visst värde. Nu har man, när den vägen inte ansågs möjlig, godtagit andra prissänkningar. Att nu efteråt komma med denna nedläggning av smör- och margarinprisen, sedan avtalen är slutna för de allra

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

flesta arbetargrupperna och ingen fäster sig vid dem ur avtalssynpunkt, tycker jag inte var lika välmotiverat som det varit innan uppgift om prissänkningarna publicerats. Det hela är som att kasta jästen efter brödet; detta sagt i fråga om själva behovet av prissänkningen. Skulle där uppstå andra förhållanden är ju hela denna fråga så öppen, att regeringen kan ta upp förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegation vilket ögonblick som helst, så det behöver inte ske genom något särskilt beslut såsom utskottet skrivit.

Vad sedan gäller den rekommendation för att komma till rätta med denna sänkning av margarinpriset och smörpriset som folkpartireservationen anvisar, så har vi på vår sida haft de allra starkaste betänkligheter, detta därför att det måste innebära en försämrad inkomst för jordbruket genom att två öres större avdrag göres i fråga om brödsäden, och fem öres sänkning sker på vissa oljeväxter. Detta minskar alltså inkomsterna, och när jordbrukarna strävar efter att till sista decimalen betala den marginal som uppkom vid kalkyluträkningen i år, tycker jag inte att man har anledning att sedan ytterligare försämma den prutning som jordbrukarna beredvilligt åtagit sig.

Vidare skulle man ju då också kunna dra ett grovt streck över den tanke som låg bakom den allmänna förmalningsavgiften, nämligen att man i år skulle ta in pengar, som nästa år skulle redovisas som inkomst för jordbrukets del och då användas för att möjliggöra spannmålsexport. Det var en sak som herr Svensson i Ljungskile inte nämnde i sitt anförande, men som han vid utskottsbehandlingen blev mycket ordentligt undervisad om av herr Ahlsten. Det var ju detta som var utgångsläget för förhandlingarna om brödsädespriserna i år. Jordbrukarna hade då ett löfte som innefattades i ett regeringsbeslut om vilka priser som skulle utgå för innevarande års höstsädeskörd. Det löftet

är givet, men jordbrukarna själva har frivilligt avstått ifrån att ta ut de tre ören som går till allmän förmalningsavgift och som skall användas för stöd åt spannmålsexporten. Men jordbrukarna har ingalunda avstått från den förmån regeringsbeslutet innebar för att de pengarna skall användas på annat sätt än för spannmålsexport.

Nu sade herr Svensson i Ljungskile att man skulle göra på det sättet, att man genom att höja denna avgift skulle kunna få in pengar, som ungefär svarade mot 40 miljoner kronor och skulle gå åt för prissänkning på smöret — noga räknat skulle det hela gå på 42 miljoner. De 27 miljoner kronor som skulle behövas för margarinet har ju med vissa svårigheter plockats fram på andra håll. Men så sade herr Svensson i Ljungskile en annan sak, som jag förvånade mig över och som jag måste be att få en förklaring om. Han sade: »På detta sätt har vi fått slussa över pengar från spannmålsodlarna till mjölkproducenterna.» Vad är det som slussas över till mjölkproducenterna, om man tar 40 miljoner och sänker smörpriset och skaffar ihop 27 miljoner för sänkning av margarinpriset? Vad betyder det för mjölkproducenterna?

Det blev en alltför snabb behandling i utskottet på denna punkt, och därför lyssnade jag med särskild uppmärksamhet när herr Svensson i Ljungskile här refererade sin motion, och jag fastnade för detta han påstod att hans förslag innebar att vi slussar över pengar till de mindre jordbrukare som driver mjölkproduktion. Jag kan inte finna att vi slussar över pengarna från spannmålsodlarna till smörproducenterna. Såvitt jag förstår får inte mjölkproducenterna ett enda dugg mera, såvida man nu inte skall tyda reservationen så, att producentpriset på mjölk inte skulle behöva sänkas, vilket dock varken motionärerna eller reservanterna vill vara med om. Det var den sänkningen av mjölkpriset med ett öre som förhand-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

lingsdelegationen var med om, men om den sänkningen skall hindras får man plocka fram 26 miljoner kronor till från okända källor, och då rör man sig med betydande belopp.

Hela denna sak gör att vi inte ansett det möjligt att reflektera på detta folkpartiförslag. Vidare får vi räkna med att om vi sänker smörpriset med 50 öre i år, och nästa år sådana möjligheter inte står till buds; vad skall då ske? Jo, antingen skall vi sätta till vanliga subventioner, eller också löper vi risken, att det smörpris vi nu sänkt kommer att stå kvar sänkt och att mjölkproducenterna får betala kalaset med en sänkning med inte så få öre per kilogram mjölk. Detta gör också att vi anser den sänkning, som skulle kunna göras nu, som en för framtiden mycket riskabel åtgärd.

Vidare måste vi påpeka att den motivering, som presenterats som stöd för en sådan här överflyttning av pengar från spannmålsodlarna till smörkonsumenterna, inte är av oss godtagbar. Man har gjort en jämförelse mellan priserna nu och priserna ett godtyckligt valt år, 1950/51, men då låg spannmålspriset i Sverige ofantligt mycket lägre än på världsmarknaden. Skall man göra några jämförelser som kan ha någon innebörd för framtiden, anser vi att man bör jämföra de olika jordbruksproduktpriserna i Sverige med världsmarknadens priser på framför allt de produkter, som vi måste exportera överskottet av, främst mjölk, fläsk, ägg och spannmål.

Gör vi jämförelser med den prisuppgörelse, som träffats mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden och därefter godkänts av nämnden, måste vi nog ge denna överenskommelse det betyget, att man har följt den regel som står angiven i protokollet från dessa förhandlingar: att i första hand sätta sådana priser som är marknadsmässigt motiverade. Ett fullföljande av det förslag som folkpar-

tiet här lagt fram anser jag för min del innebära ett farligt avsteg från en sådan marknadsmässig inställning. När vi skall exportera så stora kvantiteter som vi måste göra i framtiden, är det nödvändigt att man tar hänsyn till världsmarknadspriserna och försöker balansera priserna här i Sverige och skapa ett gränsskydd för olika produkter.

Till sist vill jag säga att jag för min personliga del inte varit så imponerad av det resonemang, som föres i folkpartimotionen och folkpartireservationen om hur dessa spannmålspriser höjer priserna på de stora jordbruken — som jag tror det sades här — så att alla jordbruksekonomiska beräkningar ställs på huvudet. Det är minsann inte bara de stora gårdarna som stigit i pris utan även i mycket hög grad de mindre, självfallet beroende på byggnadskostnaderna i fråga om bostadshus. Dessutom vet jag att enligt den senaste jordbruksräkning som är presenterad odlade de svenska jordbruken under tio hektar brödsäd på sammanlagt 106 000 hektar, medan godsen på över 50 hektar odlade brödsäd på tillsammans 124 000 hektar. Det skiljer alltså inte på mer än 18 000 hektar mellan småbrukens brödsädsproduktion och storgodsens, beroende på att de mindre jordbruken bar en så omfattande odling av vårvete, att denna gröda i väsentlig grad uppväger underskottet i fråga om odlingen av höstvete.

Det är bondejordbruken som svarar för en brödsädsproduktion som är större än både småbrukens och storgodsens tillsammans. De förra odlade enligt den senaste jordbruksräkningen 238 000 hektar, varför den bild man skapat, att den överenskommelse som träffats — som man dock måste erkänna medför de största prissänkningarna inom spannmålsodlingen — skulle vara till storjordbrukens fördel, den stämmer inte med verkligheten.

Jag har, herr talman, fogat en blank

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

reservation till den sista punkten, vilket jag hade hoppats få motivera medan jordbruksministern var närvarande, men mina argument gör samma nytta när de kommer i protokollet. När man anmärker på att denna fråga kommit så sent på riksdagens bord och till utskottets behandling får man ha i minnet, att de herrar som skrivit texten, allesamman med adress jordbruksdepartementet, vänt sig mot kalkylsak-kunniga, förhandlingsdelegater, jordbruksnämnden, men de har inte sagt ett ord om att också jordbruksdepartementet har möjlighet att fördröja en frågas framläggande.

När jag konstaterar hur statsrådet Sträng senaste gången han lade fram denna proposition endast behövde sju dagar från det att förhandlingsdelegationen hade fattat sitt beslut och tills Kungl. Maj:t i konseljen godkänt propositionen, medan det i år behövts 23 dagar för samma procedur, så finner jag anledning att säga följande: Det är inte bara de i detta utskottsutlåtande nämnda instanserna, utan det är nog också jordbruksdepartementet som till nästa år bör tänka en smula på att göra vad göras kan för att ärendet skall komma på riksdagens bord i hygglig tid.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Herr Hægglom säger att vårt förslag skulle dra ett streck över den tanke, som ligger bakom systemet med förmalningsavgift. I nästa andedrag säger han att jordbrukarna har frivilligt avstått från de där tre örena. Det är väl på det sättet, herr Hægglom, att det finns inte någon sådan tanke bakom systemet med förmalningsavgift att man skulle ta pengar från det ena året och fondera till det andra, utan det var för att jordbruksministern i höstas råkade lova ett för högt pris som man inte nu också vågade utlova ett högt pris. Dessa miljoner är slumpens skör-

dar och inte någon principiell tanke; en sådan kan tillämpas i fortsättningen i alla fall.

Herr Hægglom förstår inte att pengar flyttats över från spannmålsodlarna till mjölkproducenterna. Det ena ledet förstår herr Hægglom i alla fall, och det är att pengar flyttas över från spannmålsodlarna. Sedan användes de för att skapa bättre avsättningsförhållanden för mjölkproducenterna. Dessutom får jordbruksbefolkningen mellan 15 och 20 miljoner kronor i sänkta levnads-kostnader, vilket finansieras just på detta sätt. Det kanske inte herr Hægglom tycker är någonting, men det är många småbrukare och andra medborgare här i landet med stora familjer som begriper även sådana synpunkter.

Herr Hægglom säger att han inte kunnat reflektera på folkpartiets förslag. Det har vi ärligt sagt inte heller tänkt att herr Hægglom skulle göra, ty herr Hægglom har ju år efter år agiterat för ännu högre spannmålspriser än dem vi hitintills fått. Så hade högern fått sina förslag godkända, skulle vi väl haft ett spannmålspris som legat ännu mycket högre än det nu gör.

Herr Hægglom säger vidare att den föreslagna åtgärden skulle vara mycket riskabel, ty hur skall det bli nästa år? Här har förts en jordbrukspolitik i tolv månaderskift i många år. Ibland har man inte orkat med alla dessa tolv månader utan har tagit bara hälften eller en tredjedel av året i sänder. Jag tror nog att man kan ordna upp saken, om man vill. Vad är det för riskabelt med ett tolv månaderssystem? Förra året sänkte man både smör- och margarinpriset med spannmålspengar, men det gällde inte tolv månader utan bara fyra eller fem månader.

När det sedan gäller världsmarknadens priser är det klart att man måste hålla ett öga på dem. Det har jag också framhållit. Men skall man ha en avskärmad marknad får man inte låta höga världsmarknadspriser slå igenom

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

hur som helst, såsom högern tidigare önskat i fråga om spannmålspriserna.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle: Herr talman! Jag ber att få tacka herr Svensson i Ljungskile för att vi fick klarhet om hur det var med »överslussningen». Det var alltså inte fråga om någon överslussning från spannmålsodlare till mjölkproducenter i annan mån än att smöret skulle bli billigare för alla konsumenter. Jag är glad att vi har fått den saken klar, så att den inte kan framställas på annat sätt ute i debatten.

Sedan får jag kanske erinra herr Svensson i Ljungskile om att när högern yrkade på spannmålsprisernas höjning hade vi ett pris av 30 kronor, medan världsmarknadspriset var 75 kronor. Då tyckte vi att en liten höjning på 10 kronor kunde vara skälig. Vi fick inte igenom det på våren när vi motionerade, men förslaget genomfördes samma år. För att möta de minskade skördar, som vi trodde skulle uppstå genom skador på grund av vinterkylan, men som uppstod på grund av svartrosten, så yrkade vi på att priset skulle kunna höjas ytterligare. Det fick vi avslag på, men i stället blev det vetarealavgifter, som jag inte tror varit bättre. Herr Svensson i Ljungskile vet mycket väl att vi sedan inte yrkat på några höjda priser.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Bara ett enda ord som komplettering. Är inte det för mjölkproducenterna på litet längre sikt mest vitala, huruvida man kan skapa marknadsutrymme för svenskt smör? Ifall herr Hægglum inte förstår det problemet och vad vårt förslag innebär i det fallet, så tycker jag att herr Hægglum ser litet skevt på saken.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle: Herr talman! Nej, herr Svensson i

Ljungskile, i det fallet ser jag inte skevt. Men jag har läst en mycket noggrann utredning om förhållandet mellan margarin- och smörpris. Hur mycket mera smör tror herr Svensson i Ljungskile att han kan avsätta i detta land, om han sänker priset på smör med 50 öre och priset på margarin med 30 öre? Den utredning jag hade i händerna och som stammade från jordbruksnämnden drog i starkt tvivelsmål nyttan av en sådan ökning av smörpriset, som herr Svensson tror på. Om den saken *vet* vi ingenting. Men vad jag tror skulle vara mycket olyckligt är, om man genom denna sänkning, där man tar pengar från ett annat håll, bibringar den svenska allmänheten uppfattningen att smörpriset är för högt i förhållande till produktionskostnaderna. Den dag vi har produktionskostnader, som möjliggör en sänkning av smörpriset, tror jag att mjölkproducenterna gärna vill vara med. Men sänkningar på ett tidigare stadium betraktar jag alltjämt som riskfyllda.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s): Herr talman! Politiken har ju sina problem, och ett av dessa är jordbruket. 1947 års riksdagsbeslut och vad som sedermera har förekommit visar hur problemfylld denna näring alltjämt är. Den prisregleringsproposition, som vi nu behandlar, innefattar också problem, om vilka det kan diskuteras. Propositionen ansluter sig som vanligt till den överenskommelse, som har träffats mellan jordbruksnämnden å ena sidan och jordbrukets förhandlingsdelegation å andra sidan, och denna uppgörelse innehåll torde vara bekant för de allra flesta. Mest har den glädjande nyheten om ett beräknat kalkylöverskott på 113 miljoner kronor uppmärksamrats, vilket föreslås utjämnat genom sänkning av en rad produktionspriser. Denna sänkning svarar ungefär mot en enhet i levnadskostnadsindex.

Stödet till jordbruket gick enligt 1947

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

års beslut ut på att bereda en rimlig lönsamhet för dem som var sysselsatta i jordbruket, och stödet skulle svara mot en produktion, som förbrukades i vårt eget folkhushåll. För att vinna avsättning för ett eventuellt överskott utomlands har man förutsatt, att jordbruket självt skall bära de därvid uppstående exportförluster, som inte täcks genom de exportorgan vi har eller som inte betalas av importavgifter. Förlusten skall slås ut på den löpande produktionen och bäras av jordbrukarna själva. Det har skett beträffande animalier. Från och med nästa regleringsår utvidgas denna princip att även omfatta brödsäd och oljeväxter.

Den omdebatterade jordbrukskalkylen har även denna gång legat till grund för beräkningarna. Kalkylens tillförlitlighet har ju som bekant varit föremål för ständigt återkommande kritik. Att den har sina brister är vi väl alla medvetna om. Men man skall inte fordra mera av den än vad den avser att vara, nämligen en metod att framräkna de årliga förskjutningarna i en indexserie i förhållande till ett basår. Kalkylens betydelse för prisdiskussionen för ett kommande produktionsår ligger ju i dess karaktär att vara en prognos, uppgjord under vissa förutsättningar. Skulle dessa förutsättningar slå fel, har kalkylen fått korrigeras genom efterjusteringar. Kritiken mot jordbrukskalkylen har även i år kommit till uttryck motionsledes. Vi har i utskottet hänvisat till att beräkningarna för pris-sättningen på jordbruksprodukter är föremål för en ingående översyn, som dock inte torde bli färdig förrän tidigast till nästa års prisdiskussion. Utskottet har föreslagit, att motionen i fråga skall överlämnas till jordbruksutredningen för beaktande.

Utskottet har understrukit att eventuellt nya principer för beräkningarna av jordbrukets inkomster och kostnader måste färdigställas så tidigt, att riksdagen i god tid nästa år före pridför-

handlingarna 1954 kan ta ställning till desamma.

Utskottet har funnit att den av Kungl. Maj:t godkända, av jordbruksnämnden och förhandlingsdelegerade träffade överenskommelsen är en godtagbar lösning, som sålunda bör godkännas. Denna överenskommelse är att jämföra med ett avtal mellan två parter. Vad man har kommit överens om i denna överenskommelse anser vi vara av så bindande karaktär, att riksdagen inte utan allvarliga skäl bör rygga densamma. Ett upprivande skulle försätta båda parterna i en situation, som skulle leda till ett sammanbrott.

Det har väckts en motion från folkpartiet, som emellertid på den punkten har en annan mening. I denna har yrkats att Kungl. Maj:t skulle uppta nya förhandlingar om väsentliga modifieringar i överenskommelsen. Innebörden är den som herr Svensson i Ljungskile har redogjort för, att smörpriset skulle sänkas med 50 öre och margarinpriset med 30 öre. Reservanterna menar, att garantipriset på brödsäd och oljeväxter ligger relativt högt, så högt att man utöver de förhandlingsdelegerades medgivande om en avsättning av tre öre till täckande av framtida exportförluster på brödsäd borde ta ut ytterligare två öre. Dessa medel skulle användas till sänkning av smörpriset utan att, som man uttrycker det, mjölkpriset skulle behöva sänkas.

Jag skall inte uppta frågan om den lämpliga avvägningen av brödsädspriserna till skärskådande. Jag vill bara stillsamt erinra om den situation, som vi hade beträffande brödsäden, då garantipriserna fastställdes, vilket skedde för att få fram en stimulans för ökad brödsädsproduktion avseende både lagerfyllnad och konsumtionstäckning. Detta skedde vid en tidpunkt, vilket herr Hæggbloom antydde, då det inhemska brödsädspriset låg något över 30 kronor per deciton under det att importpriset låg betydligt över 70 kro-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

nor. Att det hade varit önskvärt att kunna sänka priset på matfett har ju både jordbrukets och konsumenternas representanter vid pridförhandlingarna givit uttryck åt. Men de 40 miljoner kronorna, som skulle erfordras för en sänkning av smörpriset samt de 27 å 28 miljonerna, som skulle erfordras för en sänkning av margarinpriset med 30 öre, utgör tillsammans närmare 70 miljoner. De fanns icke. Skall icke andra produkter höjas i pris eller sänkas mindre än vad som avsetts, finns det ingen annan utväg än att gå över statssubventioner. Möjligheten därtill var stängd.

I denna återvändsgränd har folkpartireservanterna sökt efter ett kryphål och tror sig ha funnit ett sådant genom att ta ytterligare två öre i förmalningsavgift på brödsäd, och för att kunna sänka margarinpriset med 30 öre laborerar de med clearingmedel för oljeväxterna och minskning av de beräknade inkomsterna i statsbudgeten.

Till motionärernas beräkningar måste jag knyta några reflexioner. Deras motion bygger bland annat på, som man nämnde, att förmalningsavgiften skulle höjas till fem öre. De inflytande beloppen, som ju var avsedda att bilda en clearingkassa för att bland annat täcka exportförlusterna på vete, skulle i stället användas till att sänka smörpriset. Det torde väl vara utomordentligt svårt att förhandlingsvägen med jordbrukarna komma längre än till en avgift av tre öre per kilogram, eftersom vetepriset innevarande år är garanterat. Det har emellertid varit möjligt att få förhandlingsdelegationen med på tre öres sänkning just därför att medlen skulle föras över till att täcka förluster på brödsädsodlingen. Om inte en regleringskassa skapas torde det inte vara möjligt att till nästa år gå över till en friare prisbildning på brödsäd, och det är ju ett önskemål som motionärerna särskilt har tryckt på.

Såsom jag har försökt visa torde förmalningsavgiften alltså inte kunna an-

vändas för sänkning av smörpriset. Om man emellertid bortsåge härifrån och ginge ut ifrån att motionärernas syfte skulle kunna realiseras måste man beakta att motionärerna har räknat med att en höjning av förmalningsavgiften från tre till fem öre skulle ge 40 miljoner kronor. Jag vet inte hur herr Svensson i Ljungskile har kommit fram till denna siffra i sin beräkning. Han har väl gjort det genom att räkna upp de 26,8 miljoner kronor som redovisas i propositionen på sidan 26. I förmalningsavgifter inflyter emellertid endast 21 miljoner kronor, såsom framgår av sidan 28 i propositionen. Skillnaden mellan 26,8 och 21 beror på att avgiften inte kan tas ut på mer än saluöverskottet och den del av detta som förmales vid kvarn. En höjning av förmalningsavgiften med fem öre ger inte mer än 35 miljoner kronor i stället för de av herr Svensson i Ljungskile beräknade 40 miljonerna.

Konsumtionen av smör kan beräknas till 82 000 ton per år, därav 80 000 ton mejerismör och 2 000 ton landssmör. Om man sänker smörpriset den 1 september 1953 måste man också ta hänsyn till prisfallsförlusten på inneliggande lager av smör. Lagren har hos Mejeriernas riksförbund beräknats till cirka 8 000 ton. Den 1 september 1952 utgjorde lagren 8 800 ton. Enligt den nya ordning som gäller för lagringsverksamheten från och med nästa regleringsår skall dylika förluster bäras av lagerhallarna, d.v.s. Mejeriernas riksförbund, och SMR måste på något sätt ta ut dessa lagerförluster av mjölkproducenterna. Dessa skulle alltså få vidkännas ett sänkt mjölkpris, om inte staten höjer det statliga mjölkpristillägget. Prissänkningen måste alltså beräknas på en kvantitet av 82 000 plus 8 000, lika med 90 000 ton. Till denna prissänkning finns det, såsom jag nämnde, högst 35 miljoner kronor. Detta räcker till en prissänkning med cirka 39 öre per kilogram i stället för

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

av motionärerna angivna 50 öre. Och då kan man ändå fråga vart clearingmedlen tar vägen. De försvinner ju, och att en sådan clearingkassa skulle läggas upp var ju en förutsättning för att jordbrukets förhandlingsdelegerade skulle reflektera på denna förmalningsavgift.

Om man sedan ser till folkpartimotionärernas förslag om sänkning av margarinpriset torde deras resonemang vara mycket sangviniskt. Som exempel på detta kan anföras, att fem öres sänkning på odlarpriset på 1953 års skörd, enligt de uppgifter som jag har fått från jordbruksnämnden, inte i år torde ge mer än 5,5 miljoner kronor i stället för de av motionärerna beräknade 8 miljonerna.

På samma sätt ger en sänkning av margarinpriset med 30 öre en inkomstminskning till clearingkassan av drygt 10 miljoner kronor — motionärerna har räknat med 8 miljoner — som måste kompenseras annorstädes.

Slutligen torde det av motionärerna omnämnda reservbeloppet på 15 miljoner kronor med hänsyn till läget just nu — livsmedelskonflikten och prisutvecklingen på världsmarknaden — snarare te sig för lågt än ge utrymme för överskott.

Skulle man följa folkpartireservanternas beräkningar skulle det bli luft i jordbruksuppgörelsen, d. v. s. mer än kalkylöverskottet, 113 miljoner kronor, skulle utjämnas, såvida inte, som jag förut har antytt, andra produkter höjs i pris eller sänks mindre än man har räknat med. Motionärerna själva beräknar jordbrukets inkomstbortfall till 16 å 17 miljoner kronor för brödsäd och 8 miljoner kronor för oljeväxter. Tillsammans kan inkomstbortfallet beräknas till 23 miljoner kronor. Det torde vara otänkbart att förhandlingsdelegationen skulle gå med på att avstå från denna summa när den har gått med på att utjämna de 113 miljonerna. Följden skulle bli att t. ex. köttet en-

dast skulle kunna sänkas med 9 miljoner kronor i stället för avsedda 32 miljoner.

Det var dessa reflexioner jag ansåg det vara nödvändigt att göra i anknytning till det förslag som folkpartiets motion innebär, som herr Svensson i Ljungskile här talade för och vars reservation till utskottsutlåtandet han yrkade bifall till.

I övrigt kan man säga att det inte torde vara möjligt att beträda den väg som folkpartimotionärerna har anvisat. När därtill kommer den betydelse man måste tillmäta överenskommelsen och de garantier som föreligger beträffande vetepriset har utskottet inte kunnat reflektera på deras anbud.

Herr Waldemar Svensson anmärkte på att utskottsbehandlingen av denna proposition inte hade givit tid till att utförligt penetrera de i anslutning till propositionen väckta motionerna. Detta är riktigt. Men jag vill erinra om att folkpartiet begärde att få motionstiden utsträckt med två dagar. Hade utskottet haft dessa två dagar till sitt förfogande, hade detta betytt ofantligt mycket för en mera utförlig och grundlig utskottsbehandling. Herr Svensson i Ljungskile ådagalade heller inte någon större benägenhet att diskutera de problem, som han framställde i sin motion. Han sade ungefär så här: »Den här motionen är ju ändå avsedd att avslås, och då är det inte stor mening i att här diskutera saken.» Utskottet har för övrigt mycket starkt understrukit, att vi genom den korta tiden inte har haft möjlighet till den grundliga behandling, som borde ha företagits när det gällde ett så viktigt avsnitt som de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område.

Jag skall inte närmare gå in på de olika avsnitten i utskottsutlåtandet. Fyraprocentregeln kvarstår. En omräkning skall ske endast såvitt någon av parterna yrkar på det. Jordbrukets förhandlingsdelegerade har förbehållit

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sig rätten att, oavsett fyraprocentsregeln, få upptaga förhandlingar med jordbruksnämnden om kompensation genom prishöjningar. Likaså skulle sådana prisjusteringar få företagas, som är påkallade av ändrat försörjningsläge. Dessa justeringar skall emellertid såvitt möjligt avvägas på sådant sätt att relationerna mellan inkomst- och kostnadssummorna i kalkylen icke rubbas. Innan sådana justeringar vidtages, förutsättes att jordbrukets förhandlingsdelegerade höres.

En liten detalj, som har vållat en del diskussion i pressen och som det också har motionerats om, är den föreslagna förmalningsavgiften. Framför allt representanter för kvarnarna har talat om svårigheterna att uppbära och redovisa denna avgift och anfört betänkligheter mot den kontroll, som man har trots skulle bli nödvändig. Det har motionerats om att den s. k. hemförmalningen skulle undantas från förmalningsavgift. Vi ansåg i utskottet att det låg någonting i denna tanke och rekommenderade Kungl. Maj:t att undersöka förutsättningarna för att hemförmalningen av brödsäd undantages från erläggande av förmalningsavgift och, därest sådan finns, vidtagna åtgärder för att genomföra detta förslag. Propositionen innehåller inga revolutionerande förslag, men den visar två ting: att vi har ett överskott i kalkylen som beräknas resultera i vissa prissänkningar som direkt slår igenom i hushållens budget, och att förlustrisker, som direkt åvilat statsmakterna, nu överflyttas på producentorganen. Detta minskar statens ansvar men ger samtidigt jordbruket större frihet att ordna sina inre avvägningsproblem.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på de olika punkterna.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag skall inte taga upp något detaljresonemang med herr Gustafson om beräkningarna. Jag medger gärna att man kan sätta ett frågetecken i marginalen här och var. Detta gäller för beräkningarna inte bara i vår motion utan även i Kungl. Maj:ts proposition. Praktiskt taget aldrig slår någonting i dessa förhandskalkyler in precis så som man förutsatt. Men när herr Gustafson säger, att de 26,8 miljonerna skulle gälla hela skörden och de 21 miljonerna skulle gälla saluöverskottet, är detta felaktigt. De 26,8 miljonerna erhåller man nämligen genom att uttaga tre öre per kilogram på saluöverskottet, 895 000 ton. Men dessa pengar inflyter som förmalningsavgifter i den mån skörden förmales. Härför åtgår 720 000 ton per år. Totalskörden kan ju bli både större och mindre än som beräknats.

När det sedan gäller smöret kan man med den utveckling som vi har inte räkna med mer än 80 000 tons svensk konsumtion. Antingen denna konsumtion tages ur den löpande produktionen eller delvis ur lagerhållningen, är problemet detsamma. Om det svenska folket under året inte äter mer än 80 000 ton, är det inte mer än 80 000 ton som skall subventioneras. Det andra problemet kvarstår lika mycket och lika litet oavsett denna operation.

Dessa siffror har herr Gustafson skaffat sig efter utskottsbehandlingen. De är väl också i viss mån diskutabla. Dessa beräkningar är väl heller inte det mest intressanta i sammanhanget, ty sådana beräkningar kan slå fel på några miljoner. Man kan ju föreslå att sänka smörpriset 45 öre i stället för 50 öre eller börja med de nya priserna den 1 oktober eller 1 september. Det går att göra vilket som helst.

Vad som däremot verkligen skulle vara roligt att veta är om herr Gustafson skulle vilja vara med om att ge-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

nomföra detta om det ginge. Därom fick man inte något besked. Om avvägningen av spannmålspriset ville han inte heller säga någonting. Det går nog inte att ändra nu, sade han, priset är redan garanterat. Men varför är det garanterat? Jo, därför att herr Gustafson och hans partivänner var med om att ge jordbruksministern en sådan obegränsad fullmakt. Det är de gamla misstagen, som går igen.

Herr PERSSON i Appuna (s): Herr talman! När jag vid denna sena timme dristat mig att ta till orda skall jag lova att bli kortfattad. Jag tänker gå förbi de stora frågorna i detta sammanhang, ty man har ju, särskilt efter den diskussion som här förts mellan å ena sidan folkpartiets reservanter och å andra sidan utskottets talesman, en känsla av att årets uppgörelse på jordbrukets område ligger bättre till än tidigare uppgörelser.

Herr Svensson i Ljungskile sade att han avsiktligt inte tog upp en fråga, nämligen frågan om producentbidraget, då det enligt hans mening inte nu fanns någon anledning att för mycket fördjupa sig i denna fråga. Jag tror emellertid att om man sätter in frågan i dess stora sammanhang, kan det ha en viss betydelse att här ta upp den till diskussion.

När riktlinjerna för den nuvarande jordbrukspolitiken år 1947 uppdrogs, var man ju tämligen ense om att de jordbruk som kan hänföras till de s. k. minusvarianterna borde i största möjliga utsträckning sammanslås till bärkraftiga brukningsenheter. Riksdagen beslöt därför att de som före den 1 juli 1948 innehade sådana småjordbruk skulle få ett statligt producentbidrag. Något sådant bidrag skulle däremot icke utgå till dem som efter nämnda datum förvärvade dylika fastigheter.

I år har folkpartiet i en motion föreslagit att producentbidraget skall utgå

även till dem som förvärvat fastigheterna efter den 1 juli 1948. Herr Svensson i Ljungskile har från talarstolen här framhållit att jordvärdena stegrats på grund av att vetepriset har höjts. Jag ger herr Svensson i Ljungskile rätt på den punkten. Prishöjningar på jordbrukets produkter har självfallet en jordvärdestegrande verkan. Men sedan jag alltså gett herr Svensson i Ljungskile detta erkännande skulle jag vilja ställa följande fråga: Anser herr Svensson i Ljungskile att även producentbidraget har en sådan jordvärdestegrande verkan? För min del anser jag att man inte kan förneka att så är fallet. Ett bidrag av detta slag blir ju alltid kapitaliserat, och man frågar sig därför, om de jordbrukare som motionärerna här vill hjälpa, alltså jordbrukare som tillträtt sina gårdar efter den 1 juli 1948, i själva verket blir hjälpta. Såvitt jag förstår innebär det hela, att man ökar deras skuldbörda. Det råder visserligen på denna punkt delade uppfattningar inom folkpartiet, men när herr Kilsmo för någon vecka sedan här framhöll att det skulle vara en fördel, om jordbrukarna hade ganska stor skuldbörda, så är det väl en uppfattning som får stå för herr Kilsmos egen räkning.

Jag har här en folkpartistisk skrift, där det bland annat säges, att »vid varje statsåtgärd på jordbrukspolitikens område bör därför dess återverkan på jordvärdena observeras och tagas med i räkningen». Denna skrift har författats av herr Svensson i Ljungskile. Det skedde visserligen för rätt lång tid tillbaka, nämligen för 35 år sedan, men skriften var avsedd som en handledning för den jordbrukarungdom som då skulle börja att bruka den svenska jorden. Jag har, när jag läst igenom denna skrift, i många och långa stycken kunnat hålla med herr Svensson i Ljungskile, men med tanke på den motion, där herr Svensson i Ljungskile nu står som huvudmotionär, och den

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

reservation, som han fogat till utskottets utlåtande, kan man inte komma till annat resultat än att herr Svensson i Ljungskile har ändrat uppfattning sedan han författade denna skrift.

Jag skall citera ett annat stycke ur skriften som det kan vara värdefullt att få inskrivet i dagens protokoll: »Det är uppenbarligen jordvärderingen och skuldsättningen och inte det dagsaktuella ränteläget, som är själva bottenproblemet på detta område. Skall varje konjunkturbestämd stegring i avkastningen och varje för jordbrukets fromma vidtagen statsåtgärd kapitaliseras och leda till stegrade jordvärden, och skola dessa på sätt som ovan sagts skruvas fast och vältas över på de nya brukarna varje gång en gård byter ägare, så kan ju jordbrukets befolkning aldrig få sin levnadsstandard höjd». Jag instämmer gärna i detta uttalande, som emellertid måste innebära att herr Svensson i Ljungskile nu har ändrat uppfattning.

I motionen säges att det är irrationellt att inte alla innehavare av småjordbruk får producentbidrag, och jag skall gärna medge att så är fallet. Men om man även från folkpartiets sida ville hjälpa till att sprida litet upplysning i hithörande frågor, skulle säkerligen förståelsen för den politik som föres bli större. I motionen betonas bland annat att avflyttningen från landsbygden har varit av ondo, och man framhåller att ungdomarna i 15—30-årsåldern har i stor utsträckning lämnat den svenska landsbygden. Även om detta självfallet är en utveckling som kan beklagas, får vi inte förbise att den rationalisering som har förekommit inom det svenska jordbruket har medfört att en mängd arbetskraft har friställts, och denna har sedan kunnat tagas i anspråk på andra områden, där den, såvitt jag kan förstå, fyllt för samhället viktiga uppgifter. Denna har ju sedan som bekant tagits i anspråk på andra områden och där

såvitt jag förstår fyllt en för samhället viktig uppgift. Det är självfallet denna rationaliserings följdverkningar man kanske skulle syssla med, då det gäller möjligheterna att söka behålla befolkningen kvar på landsbygden. Det är klart att man skall ge motionärerna rätt i det. Men det är inte den enda lösningen att ge dessa ägare producentbidraget. — Jag har lovat, att jag skulle bli kortfattad, och jag skall därför inte säga mer om denna punkt.

När herr Hægglom, som höll ett mycket hovsamt anförande från talarstolen — någon förundrade sig över det, men man kan ju alltid vara glad när även opponenter är nöjda — i sitt anförande bland annat sade, att ökningen av lantarbetarnas löneförhöjning förra året med 50 öre förde med sig tvånget att subventionera vissa priser, vill jag invända, att jag finner detta påstående ganska oriktigt. Det ligger inte så till, att det endast är lantarbetarna, som är anställda i det svenska jordbruket. Om jag inte är fel underrättad går en femtedel av arbetskostnaderna till lantarbetarna. Resten stannar hos jordbrukarna själva. De är ju i ganska stor majoritet. Enligt min mening hade det därför varit bättre om herr Hægglom sagt, att det var på grund av jordbrukarnas löneförhöjningar förra året som man nödgades vidtaga vissa subventionsåtgärder. Vad jag nu sagt kan visserligen vara en tvist om ord, men jag tycker, att man i varje fall inte bör lasta lantarbetarna för de subventioner som man då måste ta till. Ätminstone jag skulle vara glad om man med hänsyn till den automatik som gäller på detta område kunde koppla bort lantarbetarna från dessa frågor.

Herr talman! Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag skall bara svara på en fråga av herr Persson i

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Appuna. Han gjorde ett citat ur en broschyr som jag skrivit och frågade, om jag ändrat uppfattning. Jag vill svara, att jag inte ändrat uppfattning, i varje fall inte på den punkt som herr Persson läste upp. Det är självklart, att jordvärdefrågan spelar in i alla dessa sammanhang, ehuru den gör det i mycket högre grad med de priser på oljevaxter och spannmål som man haft under de senaste åren än med producentbidraget. Vi har emellertid redan år 1947 sagt ifrån, att man inte bör ge producentbidrag som ett för alla tider garanterat bidrag som kan direkt omräknas och kapitaliseras, utan att det bör lämnas tills vidare och att det som varje annan riksdagens åtgärd skall kunna omprövas när behov därav föreligger.

Jag får sedan säga till herr Persson i Appuna, att om han vill bedriva historiska källstudier och se på ändrade uppfattningar, läs då herr Skölds valbroshyr år 1932 och se vad socialdemokraterna där sade om jordbrukspolitikern.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle: Herr talman! Jag vill ge herr Persson rätt i att det är självklart att det inte bara är lantarbetarna som får sina löner höjda.

Vad gäller frågan om lönehöjningar dels för jordbrukarna, dels för lantarbetarna, vill jag säga att jag ju inte har skrivit ner vad jag nyss yttrade, men jag vill minnas, att jag vid ett tillfälle lade till ordet »jordbrukarna». Har jag inte gjort det i det uttalande som herr Persson hört, vill jag i protokollet göra en justering — om herr Persson i Appuna inte har någonting emot det — så att vi kanske blir sams.

Herr ADOLFSSON (bf): Herr talman! Den proposition nr 224 vi nu har att behandla har som underlag dels en jordbrukskalkyl, som uppgjorts i sedvanlig ordning, dels förhandlingar emel-

lan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden. Vi har följt samma principer som tidigare och försökt att få en balanserad, täckt jordbrukskalkyl. Det är kanske fel att säga, att vi följt samma princip som tidigare, ty vi har då det gällt att täcka underskottet kanske varit generösa på vår sida och inte begärt full täckning. Jag vill bara påminna om att vi förra året avstod från jag vill minnas 41 miljoner kronor, som vi kanske haft rätt till, men som vi av marknadsmässiga skäl inte ansåg oss kunna ta ut i prishöjningar eller erhålla subventionsmedel till. Summan fick därför stå utan täckning och alltså föras på jordbrukets förlustsida. När vi i år ställts inför problemet med överskott på 113,2 miljoner kronor, ansågs det vara en hederssak ifrån jordbrukets förhandlingsdelegations sida att fullt ut plocka bort detta överskott. Det är klart, att man kunde göra den reflexionen, att då vi tidigare avstod ifrån att få full täckning för underskottet, och vi således skulle haft någonting att fordra, vi inte behövt plocka bort hela underskottet. Man trodde, att när vi försökte placera det överskott som måste slås ut i form av prissänkningar på det sättet att det minst bärkraftiga jordbruket drabbades av den minsta prissänkningen, under det att den mer bärkraftiga produktionen fick bära en större andel av prissänkningen, detta var en riktig princip. Det finns klart och tydligt redovisat i den kungl. propositionen hurudant utslaget blir av denna prissänkning.

Jag skall därför, herr talman, inte alls gå in på detaljer i detta fall. När vi från jordbrukets förhandlingsdelegation var så villiga att fullgöra vår skyldighet att här få en klart balanserad budget, och då vi inte begärde något belopp som skulle svara emot vad vi tidigare avstått ifrån utan generöst avstod detta till prissänkningar, då hade vi nog också väntat oss, att detta skulle accepteras även av dem som företrädde

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

konsumentintressena. Så är dock tydligen inte fallet.

Jag har i dag hört på den diskussion som pågått och läst den motion, som lämnats från folkpartiet och är under-tecknad av herr Ohlin och herr Walde-mar Svensson m. fl. — innehållet i denna har ju betraktats som partiets huvudlinje i denna fråga. Det är ju svårt att ange vad som i vanliga fall är folkpartiets huvudlinje, men eftersom partiledaren finns med, får väl denna motion anses representera huvudlinjen. Folkpartiet har i denna fråga tre upp-fattningar. En uppfattning, som är för-nuftig, företrädes av herr Ahlsten, en företrädes av herr Ohlin, herr Walde-mar Svensson och några stycken till och en slutligen av herr Johnsson i Kastanjegården. Tredelningen är alltså kvar liksom så många gånger tidigare.

Om jag nu berör huvudmotionen från folkpartiets sida, där man begär ytter-ligare prissänkningar, då får man i alla fall göra klart för sig att jordbruket under krisåren och den uppåtgående kon-junkturen släpat efter i prisutvecklingen och då det gällt betalningen åt ar-betskraften. Vi har vid flera tillfällen fått löfte om att det här skulle ske en utjämning av löneklyftan. Bara vi kommer fram till normala förhållanden skall jordbruket ställas i full paritet med andra jämförliga grupper i sam-hället när det gäller lönerna. Vi hade nu haft tillfälle att säga att dessa 113,2 miljoner kronor i överskott rimligtvis skulle ligga kvar hos jordbruket för att på så sätt bidra till en utjämning av löneklyftan. Vi höll emellertid fast vid principen att jämna ut kalkylen. Vi hade tidigare sagt att kalkylen skulle jämnas ut vid ett underskott, och då ville vi också jämna ut den vid ett över-skott. Med hänsyn till det allmänna ekon-omiska läget i vårt land ansåg vi det vara riktigt att lämna detta bidrag för att därmed inte oroa löne marknaden.

Nu kan vi konstatera att företrädarna för folkpartiet glömt vad man tidigare

sagt beträffande jordbruket. När man nu tycks skönja en vändning i konjunk-turerna vill man att jordbruket skall vandra först på prissänkningssvägen, un-der det att man för andra grupper skall hålla status quo. Vi har tagit ett steg på prissänkningssvägen, men det har inte räckt för de extrema konsumentintres-senas del, utan där begär man ännu mera. Nu säger herr Waldemar Svens-son att om man höjer förmalningsavgif-ten från tre öre till fem öre, så innebär detta bara att man slussar över peng-arna från spannmålsproducenterna till mjölkproducenterna. Nej, herr Walde-mar Svensson, det gör man inte. Man slussar över pengar från jordbruket till konsumenterna, därom råder ingen tvekan.

När man ser på reservationen ställer man sig mycket undrande över vad det är för slags matematik som herrar mo-tionärer och reservanter använt. Om man höjer förmalningsavgiften från tre öre till fem öre, då medför detta auto-matiskt att vi får ett kalkylunderskott på ungefär 18 miljoner kronor. Om vi sedan räknar med en sänkning av pri-serna på oljeväxter — man räknar här från folkpartiets sida med ungefär 8 miljoner kronor — då ökar kalkylun-derskottet till 26 miljoner kronor. Hur detta underskott skall täckas har man inte sagt något om från folkpartiets sida. Det måste i så fall ske genom öka-de subventioner, men jag misstänker att då man samtidigt beskattar statskas-san på 27 miljoner kronor genom mar-garinprissänkningen, det inte lär fin-nas några större möjligheter att där-ifrån få en täckning för detta under-skott. Med berätt mod har man väl därför från folkpartiets sida räknat med att jordbruket inte bara skall eli-minera överskottet genom dessa pris-sänkningar, utan man skall åstadkom-ma ännu större prissänkningar, så att man kommer fram till ett underskott i kalkylen även denna gång. Jag måste säga att det är en underlig logik, som

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

man här från folkpartiets sida fört fram. Man måste ha klart för sig att om man går den väg som folkpartiet föreslagit har man tagit bort de möjligheter som dessa förmalningsavgifter skulle skapa att genom export lyfta bort det beräknade överskott av brödsäd, som vi vid en god eller normal skörd får i höst. Om man tar dessa pengar i anspråk — det har redan påpekats att beloppet är fel, det skall inte vara 40 miljoner kronor utan 35 miljoner kronor — och ger konsumenterna ett sänkt smörpris, vad har man då åstadkommit? Man har ju för det första åstadkommit att om det uppstår ett överskott av brödsäd i höst, det inte finns möjlighet att täcka exportförlusterna inom jordbruket självt, utan man måste gå till statskassan, en väg som jag tror inte är framkomlig. För det andra har man genom att sänka smörpriset visat vägen för en pris-sänkning som kommer att drabba mjölken i nästa etapp. Man har bäddat för en prissänkning med ca 2 öre på produktmjölken nästa år, ty om vi den gången har överskott på några hundratusen ton brödsäd och inga pengar för att få bort detta överskott, då har vi ingen möjlighet, herr Svensson i Ljungskile, att ta pengar från brödsäden för att fortfarande subventionera konsumenterna.

Hela uppläggningsen från folkpartiets sida är därför rätt tydlig. Man syftar till en nedpressning av jordbrukets inkomstnivå, varvid man begagnar saxningsmetoden. Man säger att det i första hand skall drabba spannmålsproducenterna, men man bäddar för att det nästa gång skall drabba mjölkproducenterna, allt i syfte att för konsumenterna uppnå ett fördelaktigare pris.

Herr Hægglom har berört en sak, som jag här i all korthet vill analysera. Han talar om en plan för att avveckla subventionerna. Jag vill försäkra herr Hægglom att vi inom jordbrukets förhandlingsdelegation också är helt in-

ställda på att om vi kan avveckla dem skall vi göra det. Men det går inte i dagens läge, ty det skulle innebära, om man använder avrundade siffror — vi kan bortse från producentbidraget, som är en sak för sig — ungefär 5 öres prissänkning på all produktmjölk. Vad skulle detta betyda, om det skulle slås ut i konsumentledet? Det skulle betyda att man fick höja smörpriset med 1: 25, ostpriset med 50 öre och konsumtionsmjölken med 5 öre per liter. Jag tror inte att herr Hægglom anser att det är en realistisk politik att i dagens situation gå den vägen. Man bör nog därför, som jag sagt tidigare, överlåta frågan om när och hur dessa subventioner skall avvecklas till de organ — jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation — som tidigare handhaft och väl även i fortsättningen kommer att handha dessa saker. På så sätt tror jag också att man åstadkommer den allra minsta skadan.

Det är bara en sak till, herr talman, som jag vill beröra. Det finns en reservation, nr 3, till jordbruksutskottets utlåtande, som gäller brödsädsregleringen, av herrar Näslund, Nord och Svensson i Ljungskile. Den reservationen har inte berörts här i kväll något nämnvärt. Man säger där från folkpartiets sida, att det gäller att fastställa priserna på höstvetet och höstråg av 1954 års skörd. Det skulle endast gälla för den del, som går åt för att trygga den inhemska konsumtionen. Hur det skall vara möjligt att redan på hösten 1953 kunna avgöra hur stor areal det behövs för att trygga konsumtionen 1954 och 1955 tror jag inte ens att herr Svensson i Ljungskile kan säga, ty det beror inte bara på hur stora arealer man sår i höst. Det beror också på hurudant vädret kommer att bli, dels under vintern och dels under nästa år. Därför tror jag att denna reservation liksom så mycket annat som kommit från folkpartiets sida är rätt verklighetsfrämmande och inte behöver tas

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

med något större allvar. Jag hoppas verkligen att reservanterna inte heller har tänkt sig att denna reservation skulle tas med något större allvar.

Herr talman! Med vad jag här sagt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! I den proposition, som nu behandlas och som är nästan helt tillstyrkt av jordbruksutskottet, har jag uttalat en del allmänna synpunkter som väl inte behöver upprepas. Jag har också hållit ett anförande tidigare i första kammaren, där jag angivit ungefär hur jag ser på de problem som nu föreligger, även om mitt anförande givetvis inte kunde ta upp allt vad man kanske har anledning att säga i en sådan debatt som denna.

Om man ser på årets uppgörelse angående jordbrukspriserna, kan man konstatera att jordbruksproduktionen har utvecklats sig i sådan riktning, att enligt jordbruksnämnden mycket talar för att vi glider in i ett tillstånd där det svenska jordbruket kan producera inte enbart vad vi själva behöver utan också få en del över, som vi måste finna avsättning för utanför landets gränser. I och med att man kommer in i ett dylikt tillstånd blir naturligtvis situationen litet annorlunda än förut och nya problem kommer fram. Redan 1947 räknade man med att vi skulle komma in i ett sådant läge där vi nu är, ehuru kanske något senare. Det sades emellertid tydligt ifrån, att prisbildningen på de jordbrukets produkter som konsumeras här hemma skulle vara sådan, att jordbrukarna fick en skäligen ersättning i förhållande till inkomsterna för andra grupper. Skulle produktionen bli större än som erfordras för den svenska marknadens behov, skulle jordbruket ta på sig självt att avsätta överskottet. Vi har nu i viss mån kommit in i en sådan situation. Vilka möjligheter har vi

då att lyfta ut detta överskott; det finns vissa avgifter som kan inflyta men som jag inte skall gå närmare in på, och dessutom har jordbruket möjligheten att genom att ta upp avgifter på hela produktionen få medel att lyfta ut överskottet.

I jordbrukspolitikens stora drag är det ingenting som har ändrats. Fyra-procentsregeln skall gälla, man skall ha gränsskydd, hemmaprisnivån skall upprätthållas, och man skall försöka åstadkomma vad man har åsyftat med jordbrukspolitiken, nämligen att ge jordbruket en skäligen inkomst. Därvid skall man begränsa jordbrukets krav till vad jordbruket har rätt att begära, så att jordbruket också hjälper till att åstadkomma ett stabilt läge.

För att kunna ge jordbruket vad det behöver måste man anskaffa medel. Det har under de år som gått skett på olika sätt. Det har exempelvis utgått statliga subventioner, i huvudsak i form av mjölkpristillägg och producentbidrag, för att det jordbruk som arbetar under sämre förhållanden inte skall bli blottställt och för att en så rättvis fördelning som möjligt skall åstadkommas.

Jag medger gärna — vi har diskuterat saken flera gånger förut — att det är svårt att åstadkomma en prisbildning, som ger en fullt rättvis avvägning mellan de olika produkterna och landsdelarna och som ger produktionen den inriktning, som bäst passar i varje särskilt läge.

Högern har med herr Hæggbloom som talesman fört fram den åsikten, att subventionerna bör avvecklas. Vi har tidigare varit överens om att därest en sådan prisbildning på jordbruksprodukterna kan åstadkommas, att man inte behöver några subventioner, skulle det vara den lyckligaste utvecklingen. Hitills har det emellertid inte varit möjligt att avveckla subventionerna, och jag tror för min del också att det kan dröja innan vi helt kan avveckla dessa.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Herr Hægglblom säger i sin motion och även i sin reservation, att det borde tillsättas en utredning för att undersöka möjligheterna att avveckla subventionerna. Ja, om det vore så enkelt att vi genom en utredning kunde få den saken klarlagd, kunde man kanske reflektera på det, men jag för min del tror att det finns så många oberäkneliga faktorer, inte minst vad gäller skördeutfallet, att det inte finns möjlighet att göra upp en plan för subventionernas avveckling. Herr Hægglblom tror det, och det är väl så att vi har olika meningar om den saken. Regeringen har dock visat att vi vill minska och avveckla subventionerna så snart det ges möjlighet därtill.

Det kan inte vara tal om annat än att priset på mjölken spelar den största rollen i prisbildningen på de olika produkterna. Det berör de flesta jordbrukarna, och med mjölkpriset sammanhänger också priset på matfett, som ju ingår som en väsentlig del av levnadskostnaderna.

Nu har vi i år liksom tidigare fått bevittna, att folkpartiet i en motion går in för att lösa problemet om mjölken, smöret och margarinet på sitt sätt. Man har anledning att i år sätta ett obs! i kanten för den motionen. Tidigare har man ifrån folkpartihåll — man gör det väl ännu — deklarerat sig vara jordbrukets speciella företrädare i vad avser det mindre jordbruket. I år inträffar emellertid det egendomliga, att de flesta av folkpartiets jordbrukare inte har velat ställa sig till förfogande för att skriva under motionen. Man finner under den motionen namnen på en jordbrukare, en professor, en köpman och resten tjänstemän. Det kanske ger ett visst prov på vad folkpartiet bär i skölden. Jag tycker nog att i så måtto är denna motion en ärlig deklaration för vad folkpartiet är, nämligen ingalunda ett jordbrukarparti, som går in för att åstadkomma en rättvis avvägning mellan konsumenter och producenter när

det gäller jordbrukets priser, utan ett parti, som försöker gå konsumenterna till mötes så mycket som möjligt och fördenskull ånyo försöker åstadkomma splittring bland jordbrukarna. Det är att märka, att jordbrukets förhandlingsdelegerade har varit eniga med statens jordbruksnämnd och lagt fram ett förslag, som regeringen har kunnat ena sig om. Jag skulle tro, att det mycket tydligt visar att här har de, som vill samarbete, samlat sig om ett förslag som jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden framlagt inför statsmakterna för att frågan skall lösas på ett sätt, som ger jordbruket dess rätt enligt 1947 års riktlinjer.

Det är klart att ställningstagandet i fråga om smör- och margarinpriserna är ett mycket känsligt kapitel. När man vädjar till husmödrarna och säger, att här skulle man kunna förbilliga matfettet, så är det klart, att det blir mycket populärt på det hållet. Men man talar inte om för husmödrarna, att man därmed skulle göra jordbruket en orätt och ta pengar från jordbruket för att ge konsumenterna. Glädjande nog är säkert en mera upplyst konsumentgrupp övertygad om att det pris, som här är föreslaget på matfett, under nuvarande förhållanden inte går att ändra, och att man heller inte gör någon orätt, om riksdagen nu går att besluta enligt det förslag, som jordbruksnämnden i skrivelse till Kungl. Maj:t har framlagt.

Om man skulle försöka åstadkomma den förändring av matfetspriset, som enligt motionen skulle innebära en sänkning med 50 öre per kilo för smör och 30 öre för margarin, så är det klart, att man måste skaffa medel till smörproducenterna eller mjölkproducenterna och även skaffa medel för att åstadkomma denna sänkning av priset på margarin. När det gäller att skaffa medel till sänkning av smörpriset har man ifrån folkpartiets sida sneglat på den fond, som enligt överenskommelse mellan jordbrukets förhandlingsdelega-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tion och jordbruksnämnden skulle bildas genom att jordbruket skulle avstå en del av det tidigare utlovade priset på spannmål. Man skulle avstå tre öre, och pengarna skulle användas, såsom här tidigare sagts, till att läggas i en fond, för att man eventuellt nästa år, om man då skulle behöva exportera spannmål med förlust, skulle kunna ta pengar ur denna fond, vilka då skulle tillskrivas jordbruket som inkomst. Det är enligt min mening en åtgärd som i stor utsträckning är berättigad, om man jämför prisbildningen i fråga om spannmål och andra produkter. Men det föreligger dock ett givet löfte att spannmålsodlarna skulle få ett visst pris. Nu har de varit så förnuftiga, att de vid förhandlingarna gått med på att avstå från en del av detta. Då skulle det väl ändå vara orätt, om man nu skulle ta dessa pengar och använda dem till helt andra ändamål. Man må sedan från herr Svenssons i Ljungskile sida anföra aldrig så många argument för att man fortast möjligt måste se till att man får till stånd en sådan sänkning av smörpriset, att man kan få en större konsumtion. I den mån det ger jordbruket vad jordbruket har rätt att få har inte jag, och jag skulle tro att jordbruket inte heller har något emot att man kan sälja smöret — det bästa matfettet — så billigt som möjligt, om man därmed kan öka konsumtionen. Men det går inte, som jag sagt tidigare, att på smygvägar försöka ta ifrån jordbruket det som man tidigare utlovat och på detta sätt skaffa medel för sänkning av smörpriset. Jag anser inte att det är en politik, som på något sätt skapar förtroende för framtiden.

Detaljerna har ju redan diskuterats, och jag har inte anledning att upprepa desamma. Jag är dock förvånad över att man från folkpartihåll inte är tillfredsställd med 3 öres spannmålsavgift utan vill höja den till 5 öre och därmed sänka priset på spannmålen ännu mera i förhållande till det utlovade. Herr

Svensson i Ljungskile säger, att den dagen kommer nog när spannmålsodlarna får vara tillfredsställda med att som odlarpris, inberäknat eventuell spannmålsavgift, godkänna ett pris av 45 öre. Det kan hända att utvecklingen går därhän. Den dagen får ha den sorgen. Men då är det också nödvändigt att man får en sådan avvägning av priserna, att jordbruket på annat sätt kan få täckning för sina kostnader. Tills man kommer därhän finns det all anledning att med största förtroende godkänna det förslag, som är framlagt från regeringen och som bygger på vad underhandlingsdelegerade i jordbruksnämnden och jordbrukets organisationer har kommit till.

När man ser litet närmare på detta problem har man anledning att ställa den frågan: Är det i dagens läge ett förstahandsintresse för folkpartiet att jordbruket skall få sin rätt enligt 1947 års beslut, eller anser folkpartiet att konsumenterna skall få ett billigare pris på de olika produkterna, när man nu har kommit in i en överskottssituation? Har man glömt bort de tjänster, som jordbruket gjorde hela samhället under avspärrningstiden? Jag tror det är angeläget att den frågan besvaras. Det är i varje fall ganska angeläget för Sveriges jordbrukare att få veta, hur det parti ställer sig som talar så mycket om att det representerar det större antalet av jordbrukarna.

Man har sedan varit inne på de olika delarna av jordbruksregleringen. Man har varit inne på producentbidraget. Det var emellertid föremål för beslut i fjol, och vi har väl ingen anledning att nu ta upp en ny process om den saken.

En fråga, som varit föremål för mycken diskussion under de sista månaderna, har gällt den matpotatis som försäljes i detta land och kvaliteten på densamma. Det är säkerligen mycket att göra på detta område, och jag vill uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt för jordbrukets organisatio-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ner och för handeln att finna former för att potatisen skall kunna erbjudas på sådant sätt, att konsumenterna kan bli tillgodosedda. Skulle det inte gå för handeln och jordbrukets organisationer att komma till rätta med kvalitetsproblemet, är detta en så viktig fråga, att statsmakterna måste intressera sig för den och även vidtaga åtgärder, så att dessa saker kan bli tillrättalagda.

Man har i dagens diskussion såväl som tidigare när det gäller jordbrukspropositionens framläggande för riksdagen klandrat tågordningen och sagt, att den kommer fram alldeles för sent. Ja, tyvärr är det så, att det inte går under nuvarande förhållanden att få fram den mycket fortare. Jag har tidigare i första kammaren redovisat den ungefärliga tidtabellen. Jordbruksnämndens skrivelse är dagtecknad den 27/3 i år. Den inkom till jordbruksdepartementet den 2/4. Sedan gick den till korrektur och kom från tryckeriet den 16/4. Sedan hade vi anledning att titta på den noggrannare i jordbruksdepartementet och i regeringen. Trycklov var avsett att ges den 25/4, men det inföll helgdagar och annat som gjorde, att trycklov blev lämnat först den 29/4. Så kom valborgsmässoafton och 1 maj och omedelbart därefter en lördag och en söndag och dessutom har det varit svårigheter att få tryckeriet att arbeta så lång tid som behövs, när det är så pass överbelastat som det är nu.

Jag förstår att när riksdagen och jordbruksutskottet så bestämt uttalat att man bör ha en annan ordning, får det väl bli på det sättet, att man ifrån jordbruksnämndens sida får försöka att ta upp förhandlingar tidigare än förut. Men detta kommer säkerligen att ge anledning till ännu starkare kritik än hittills mot att de statistiska uppgifterna inte är tillräckligt färska. Det förhåller sig nämligen så, att jordbruksnämnden har försökt att inhämta så mycket uppgifter som möjligt och göra så noggranna beräkningar som möjligt för att

kunna ställa en så noggrann prognos, som man gärna vill ha fram, om man skall erhålla samma säkerhet beträffande kalkylens siffror som hittills. Därmed vill jag inte ha sagt att det inte kan finnas anledning att klandra även de tidigare siffrorna, ty beräkningarna är alltid förenade med en hel del osäkerhetsmoment, men under sådana förhållanden är det enligt min mening svårt att flytta tiden tillbaka så att jordbruksnämnden skulle kunna bli färdig tidigare. Det är emellertid klart att det ingalunda är bra att denna fråga avhandlas så sent som skett under de senaste åren, i riksdagens sista timmar. Det har ju också från annat håll framhållits vilka svårigheter ärendets behandling vållat i utskottet.

Jag hoppas emellertid att det beslut, som i år fattats angående jordbruksregleringen för nästkommande år, skall lända till att jordbruket kan erhålla en berättigad prisbildning på sina produkter, att beslutet inte må lända konsumenterna till någon orätt och att det må medföra att fördelningen jordbrukarna emellan blir så rättvist avvägd som möjligt.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Jordbruksministern var vid ett par tillfällen inne på sina sedvanliga årliga reflexioner rörande folkpartiet, vem som undertecknar dess motioner och vad som är dess inställning. Jag tycker nog att även om detta kan förefalla intressant har väl jordbruksministern för närvarande ett så rikt studiefält inom det egna partiet beträffande ståndpunkter och uppträdande, att han skulle kunna ägna sig litet åt den saken.

Herr statsrådet efterlyser besked om hur folkpartiet ställer sig i denna fråga och vill visst ha någon garanti för en mer eller mindre långt avlägsen framtid. Vi har ju år efter år deklarerat hur vi ställer oss, precis lika klart som jordbruksministern och hans parti

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

har deklarerat sin inställning, och vi förbehåller oss rätt att nästa år mot bakgrunden av vad som då hänt ta ståndpunkt. Vår inställning i år går det ju bra att ta del av.

När jordbruksministern hänvisar enbart till det tidigare utlovade priset på brödsäd tycker jag att han egentligen har bra litet skäl att krypa bakom den saken, eftersom det politiska misstag, som detta utlovade pris utgör, är statsrådets eget misstag. Det är alldeles uppenbart att det i höstas utlovade priset var för högt. Det är sålunda när han på det sättet kommit in i en återvändsgränd som han åberopar det löfte han själv har givit.

När det sedan gäller reflexionerna omkring jordbruket är det utmärkande för bondeförbundet och för statsrådet Norup att alltid använda »jordbruket» såsom ett kollektivbegrepp. Jag har alltid haft för mig att jordbruket är alla de människor av olika slag som arbetar inom jordbruket och skall ha sin utkomst därav. Ifall man t. ex. belastar de norrländska jordbrukarkonsumenternas konto med pengar, som går till sydsvenska storbrukare, och på det sättet får kalkylen att balansera, kan man visserligen rent formellt säga, — att jordbruket har fått sitt. Men har de olika människorna fått sitt? Det är den frågan vi ifrån folkpartiets sida tillåtit oss att ställa allt emellanåt, och det kan hända att vi kommer att göra det flera gånger.

Den prispolitik som man har fört under de senare åren är fullständigt orimlig — jag påvisade det förra året och skall inte upprepa det nu — när man kompenserade spannmålsodlingen i de bättre spannmålsdistrikten minst femdubbelt för de höjda arbetskostnaderna. Genom att på det sättet låta hela jordbrukspolitiken snedbelastas kan man visserligen få en balansräkning för jordbruket i dess helhet att gå ihop, men därmed är ju inte allt väl beställt. Dessutom förklarade jord-

bruksministern själv, att något hundrat miljoner kronor ligger i marginalen här och var. Här vore det väl ändå skäl att också se litet på de konkreta åtgärderna och de enskilda människorna och inte bara på jordbrukskalkylens exakta matematiska balansering och på jordbruket såsom något mystiskt kollektivt begrepp.

Herr KILSMO (fp): Herr talman! Då jag inte kan biträda den reservation, som herrar Näslund, Nord och Svensson i Ljungskile har avgivit, vill jag med några ord ge en förklaring härpå.

Jordbrukspolitiken har ju blivit ett ganska avancerat matematiskt problem. Det förirrar sig till syvende og sidst in i rena metafysiken. Det tänker jag nu alldeles undvika. Jag vill bara redogöra för några enkla och för mig praktiska erfarenheter, som kanske i någon mån kan belysa den ställning jag intar till jordbrukspolitiken.

Först och främst vill jag säga, att jag i stort sett tycker att jordbruksministerns prisavvägning är mycket bra. Man har här framhållit, att t. ex. priset på oljevaxter skulle vara högt. Jag tycket det är lågt. Det har visat sig, att det under senaste tiden haft en tendens att sjunka betänkligt. Efter hand som oljevæxtodlingen har krupit uppåt från Skåne och till Södermanland, sjunker oljevæxtpriset i samma takt. För närvarande måste man nog säga, att det oljevæxtpris som satts — och i synnerhet gäller detta våroljevaxterna — är så pass lågt, att t. ex. kornodlingen mycket väl kan konkurrera med oljevæxtodlingen. Vetepriset är ganska högt — det skall inte förnekas — men man måste också göra klart för sig, att de som odlar vete tar större risker än de som odlar t. ex. fodersäd. Genomsnittet av avkastningen är naturligtvis mycket säkrare, när det gäller odling av både havre och korn än beträffande höstsäd.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Nu har man kommit in på den tanken, att man skulle sänka priset på smör och margarin. Jag är emellertid inte säker på att detta är nödvändigt. Det skulle ju kunna vara nödvändigt med tanke på de fattiga i detta land, men socialministern har förut i dag framhållit, att det inte finns så förfärligt många fattiga. Han ansåg att folkpartiets synpunkter i sjukförsäkringsfrågan — som skulle komma att få betydelse för de fattigaste — var betydelselösa, därför att det finns så få fattiga här i landet. Jag håller emellertid med om, att om man kunde ta pengar från de välsituerade spannmålsodlarna och ge åt fattiga smör- och margarin-konsumenter, så vore detta bra, och jag har inte ett dugg däremot. Men detta problem har också en annan sida. Man kan fråga: Är det psykologiskt riktigt att säga till människor, som inte själva producerar vare sig smör eller margarin, att det går att köpa dessa varor — i varje fall smör — under det verkliga produktionspriset? Jag försäkrar att inte ens storgodsägarna kan producera smör till ett räntabelt pris, sådana som förhållandena nu är. Jag tycker nog, att konsumenterna skall betala vad varorna kostar, vad det än må gälla för varor.

Nu har man för sig, att man skall öka marknaden och att människorna skall köpa mera smör, om man sänker priset. Jag kan verkligen inte förstå hur svenska folket över huvud taget skall kunna äta mer smör och margarin än vad som nu sker. Det är farligt nog som det är. Men det är naturligtvis önskvärt för smörproducenterna att få avsättning för det överskott som finns.

I herr Svenssons i Ljungskile motion finns en synpunkt, som jag personligen är mycket inspirerad av, fastän jag tycker att den tillämpas på ett egenomligt sätt. Motionären refererar till utjämningsstanken och talar om solidariteten mellan olika jordbrukare. Detta är mycket vackert, och jag för min del

hyllar gärna den gamla profetiska tanke, som uttryckes i orden: »Alla berg skall sänkas och alla dalar höjas, och vad oländigt är skall bli jämn mark», men jag frågar mig ändå, om det är en sådan utjämnning vi nu skall kunna få till stånd genom här föreliggande förslag? Det skulle kunna vara det under förutsättning att alla mjölkproducenter eller animalieproducenter hade det mycket dåligt ställt och alla spannmålsproducenter hade det mycket bra ställt. Nu finns det emellertid animalie-, smör- och mjölkproducenter, som skulle behöva ge litet av sina rikedomar till fattiga spannmålsodlare. Det finns nämligen både fattiga och rika spannmålsodlare. Det finns spannmålsodlare som det går bra för och spannmålsodlare som det går dåligt för. Det finns kött-, fläsk- och mjölkproducenter, som det går oerhört dåligt för, och det finns andra som det går alldeles utmärkt bra för. Skulle man nu ta ifrån de spannmålsodlare, som det inte går så bra för, och ge åt sådana smör-, fläsk- och köttproducenter, som har tillräckligt förut?

Gränslinjen mellan jordbrukets lönsamhet går sålunda, menar jag, inte mellan spannmålsodlare och animalieproducenter, utan gränslinjen mellan lönsamhet och icke lönsamhet skär alla produktionsgrenar av jordbruket. Här tycker jag att jag skulle vilja anknyta till den utmärkta tanke, som herr Svensson i Ljungskile utvecklade med en väldig emfas i sitt sista anförande när han sade, att det är de enskilda människorna vi skall tänka på och vi skall inte ta dem klumpvis.

Det är principiellt inte riktigt att säga, att animalieproduktionen alltigenom är underbetald. Jag tror nog att om man resonerar litet grand med jordbrukarna om denna sak, så visar det sig väl i alla fall att det står och väger, huruvida man med ett vetepreis av 45 öre skall odla vete eller om man skall odla korn, ifall man kan få 3 kronor 30 öre för fläsket, därest man över

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

huvud taget har förutsättningar att bedriva sådan produktion.

Sedan är det bara en enda sak som jag skall be att få säga innan jag slutar, och det är, att när överproduktionen på mjölk och smör är så stor som den är, skall man då locka människor att ytterligare öka den? Om man genom en åtgärd som den föreslagna skulle kunna få folk att tro att det är verkligt lönsamt att producera mjölk, råder det ingen tvekan om att de är färdiga att kasta sig över på mjölkproduktion. Jag tycker att det rent av är bekymmersamt för mjölkproduktionens del, att man hör skåningar ideligen säga, att de vill gå tillbaka till animalieproduktion. Det är många som säger att de vill ha hälftenbruk — de vill ha både djur och spannmål. Då blir det ännu mera av den överflödiga mjölken.

Kanske tanken på en friare prisbildning, som framträder även här och var i jordbrukspropositionen, skulle kunna minska mjölkproduktionen på de gårdar, som inte äger så synnerligen stora förutsättningar för denna produktion. Om priset på mjölk och smör i någon mån lättades skulle det måhända komma att inträffa, att de som får betala all arbetskraft för att få fram dessa produkter skulle ställa sig frågande, medan de som uteslutande själva arbetar i denna produktion skulle försöka att så länge som möjligt behålla den. Då skulle produktionen kanske i större utsträckning kunna föras över till småbrukarna, även om det just vid övergången till en friare prisbildning skulle bli svårigheter.

Fru LINDSKOG (s): Herr talman! Det är bara på en enda punkt jag skulle vilja säga några ord i anledning av jordbruksutskottets förevarande utlåtande, och det är i fråga om prissättningen på smör och margarin. För konsumenterna är det ett angeläget intresse att priserna på livsmedel kan sänkas, men vi vill att de skall sänkas på ett sätt och genom

medel, som blir bestående även i framtiden.

Om man läser den motion som väckts i första kammaren av herr Helmer Persson, där det yrkas på en prissänkning för margarin med 1 krona per kilo och där det föreslås att den summa, som skulle behövas för att budgeten inte skulle belastas, skall tas just från de pengar som nu läggs ut på exportsmöret för att det skall komma i samma prisläge som den inhemska konsumtionen, så blir man ytterst betänksam. Summan för exportsmöret uppgick under år 1952 till 13 259 000 kronor, medan en prissänkning för margarin med 1 krona per kilo på den förbrukning, som vi hade här i landet under samma år, skulle uppgå till 70 594 000 kronor.

Jag tror inte att landets husmödrar vågar lita till ett sådant förslag. Det är alltför lättsinnigt. Det skulle betyda det samma som om en husmor i dag gick ut med 10 kronor i sin portmonä och handlade varor för 50 kronor och sedan satte upp ett förvånat ansikte, när inte affärsinnehavaren ville godkänna de tio kronorna som full betalning. Aldrig kan en kammarmajoritet eller en omdömesgill konsumentgrupp, som våra husmödrar i största utsträckning ändå är, lyssna till sådana toner.

I de likalydande motionerna I: 498 av herr Lindblom m. fl. och II: 613 av herr Ohlin m. fl. föreslås en sänkning av smörpriset med 50 öre och av margarinpriset med 30 öre, vilken sänkning skulle kompenseras med en högre förmalningsavgift på brödsäd. Ja, inte lär vi få ett större förråd därför att det göres en förflyttning från den ena skafferihyllan till den andra. Behovet, i detta fall utgiftssidan i jordbrukskalkylen, måste i så fall fyllas genom subventioner — en väg som vi ju mer och mer söker komma ifrån.

En skärpt motsättning mellan producent- och konsumentintressena i denna fråga är en olycka. Jag tror inte det finns många konsumenter i detta land,

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

som är beredda att påyrka en sänkning av inkomsterna för de jordbrukare, som inte når upp till metallarbetarnas lönenivå.

Det finns en liten passus i jordbruksutskottets utlåtande, som jag tror att de flesta ansvarskännande husmödrar har något att hoppas av. Det säges där att man förutsätter, att regeringen följer prisutvecklingen med fortsatt uppmärksamhet. Om det under regleringsåret skulle finnas möjlighet till en prissäkring på smör och margarin, förväntar vi att en sådan också kommer att genomföras. Men vi önskar en samtidig sänkning av både smör- och margarinpriset, ty det innebär något av en social orättvisa att margarinpriset skall sänkas men smörpriset bibehållas. Det skulle betyda att de lägsta inkomsttagarna blir hänvisade till margarinkonsumtion. Vi önskar att det skall bli en jämnare fördelning därvidlag.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIDÉN (fp): Herr talman! Först vill jag beröra en fråga som herr Gustafson i Dädesjö var inne på, nämligen förmalningsavgiften med avseende på de mindre kvarnarna, bygdekvarnarna. Jag skall i det sammanhanget vilja vädja till jordbruksministern att beakta de synpunkter som utskottet anfört, då utskottet föreslår att denna avgift skall tagas under förnyad omprövning.

För egen del vill jag framhålla svårigheterna med kontrollen av denna avgiftsbeläggning på producenternas egen förmalning vid dessa små bygdekvarnar. Det är dock fråga om cirka 2 000 kvarnar, av vilka ungefär 1 600 endast har sådan förmalning, löneförmalning. Kontrollen där vore det väl skönt att komma ifrån, i all synnerhet som man måste konstatera att den är omöjlig att göra effektiv.

Jag vill erinra om att denna fråga var uppe till behandling redan 1935. Nuvarande finansministern, som då skötte jordbruksdepartementet, ansåg vid det tillfället att den förmalningsavgift, som fanns på vetet, inte borde genomföras vid dessa bygdekvarnar, detta på grund av bl. a. kontrollsvårigheter. Den utredning som 1935 lade fram ett förslag i ärendet kom likaledes till det resultatet, att denna förmalningsavgift inte borde genomföras, också därför att odlarna själva hade svårt att förstå att de skulle behöva erlagga avgift för en egen förbrukning. Även om det finns flera synpunkter att anlägga på denna fråga skall jag inte närmare gå in på dem utan vill bara vädja till jordbruksministern att närmare beakta hithörande spörsmål och överväga, om man inte kan slopa förmalningsavgiften beträffande bygdekvarnar.

Efter den allmänna jordbruksdebatt som förts här skulle jag vilja framföra ytterligare några synpunkter. Här har talats om att man inte kan svika löftet till spannmålsodlarna, och det framhålls att den avsättning, som föreslås till den speciella fonden, inte innebär något löftesbrott. Ja, jag måste ju beklaga att jordbruksministern i detta avseende har givet ett löfte på sätt som skett. Jag vill påpeka att folkpartiet har också känt sig bundet av detta löfte och betonat att dess förslag bör tas upp genom nya förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegerade. Vi har således härvidlag inte ställt något direkt krav, vilket jag tror bör observeras i denna diskussion.

Jag skulle också vilja understryka vad jordbruksutskottet skriver på ett ställe i detta sammanhang. Utskottet medger att vissa justeringar kan behöva göras men tillägger, »att dylika justeringar såvitt möjligt bör avvägas på sådant sätt, att relationen mellan inkomst- och kostnadssummorna i kalkylen icke påverkas, ävensom att minsta möjliga inkomstförskjutning mellan

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

olika grupper av jordbrukare åstadkommes».

Men, herr statsråd, hur skall man kunna realisera det önskemål som jordbruksutskottet här framfört, om vi kommer i det läget i höst att en omräkning av kalkylen då utvisar ett överskott, som är större än 4-procentsregeln medger? Om man då måste vidta en pris-sänkning, hur skall man, när man har låst vissa produkter vid fasta priser, kunna göra en prisavvägning som inte drabbar den ena gruppen av jordbrukare hårdare än den andra? Man måste konstatera att det är orimligt att vissa priser skall fastslås medan andra anpassas efter den fastlåsningsen. Jag tycker att årets prisuppgörelse visar att vi här måste komma in på en annan lösning av dessa frågor.

Det är en sak som framhålles i propositionen som jag tycker är värdefull. Man talar om att man skall försöka få fram största möjliga frihet. Men det är på en punkt som tydligen jordbruksministern och även jordbruksutskottet hesiterar inför en större frihet, nämligen när det gäller fetthalten på den standardiserade mjölken. Jag kan inte förstå annat än att det bör tas under omprövning, om man inte bör lätta på de nuvarande bestämmelserna om fetthalten, inte så att vi inte på mjölken skall ha en bestämd fetthalt, som bör anges i de olika fallen, men så att större rörelsefrihet kan medges. Visserligen har vi möjligheten att sälja 3-procentig och 3,5-procentig mjölk, men det är under vissa villkor.

Jag vill också betona vad som framhålles i folkpartimotionen, att man även när det gäller prissättningen på konsumtionsmjölken kan ifrågasätta om man inte borde gå in för ett friare system.

När det gäller prissättningen på smöret och margarinet är det en sak som jag här skulle vilja särskilt påtala. Jag tänker på vad herr Hægglblom nyss sade. Det verkar som om många inte

längre tror på att priset som sådant inverkar på konsumtionsmängden.

Jag har för mig att herr Hægglblom har varit mycket ivrig förespråkare för den fria prisbildningen på ägg och menat att även priserna på äggen verkar konsumtionsfrämjande eller konsumtionshämmande, alltefter vilken rörelse man har på prissättningen. Jag undrar om det inte är samma förhållande med smöret. Vi vet att smöret för närvarande är vårt största problem ur avsättningssynpunkt, och jag anser att den utveckling av smör- och margarinkonsumtionen som har skett här i landet är oroande ur jordbrukarsynpunkt. För första gången i svensk historia har under det gångna året margarinkonsumtionen blivit större än smörkonsumtionen. Då måste man fråga sig: Måste här inte ske en ändring av prisrelationerna, så att vi kan bevara smörkonsumtionen och inte behöver se den dala? Jag tror att en pris-sänkning skulle verka så att den för jordbrukets del skulle vara en fördel. Man får visserligen räkna med att det på kort sikt blir en viss förlust, men om man drar ut konsekvenserna på litet längre sikt tror jag att det inte blir någon förlust för jordbruket utan en vinst. Jag tror att vi inte kan komma ifrån att det är nödvändigt att företa en omprövning av dessa spörsmål.

Sedan skulle jag vilja säga ett ord till jordbruksministern. Jag kan inte säga precis hur hans ord föll, men han nämnde någonting om att folkpartiet inte var något jordbrukarparti. Jag skulle vilja säga att jag inte tror att vi någonsin har gjort anspråk på att vara ett sådant. Jag hoppas att vi heller inte blir ett jordbrukarparti, ty vi vill samla alla folkgrupper inom vår ram. Jag tror inte att vi skall dra upp den linjen, att vi här skulle representera några speciella jordbrukar- eller konsumentintressen, utan vi vill se det hela i ett sammanhang. Man får inte se saken bara ur en enda synpunkt, utan

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

man får se saken så, att vi är alla konsumenter och vi är alla producenter och att det här är fråga om avvägningsproblem.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Till herr Widén vill jag säga att jag aldrig har tänkt mig att folkpartiet skulle deklarerar sig som ett jordbrukarparti. Det var inte det jag frågade om, utan jag frågade om man i fortsättningen ville bekänna sig till 1947 års riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. På det har jag endast fått ett undvikande svar från herr Waldemar Svensson.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf): Herr talman! Jag skall villfara talmannens begäran och inte tala så länge. Man kanske kan säga att fältet nu är avbetat och de olika punkterna behandlade.

Det har sagts här tidigare att vi har en vändpunkt i jordbrukspolitik. Vi har tidigare haft en stigande kurva. Nu går priserna nedåt, och vi har nu också en balanserad kalkylbudget.

Jag skall inte nämna de olika siffrorna, men när herr Svensson i Ljungskile så hårt driver sitt påstående, att spannmålsodlarna har fått för mycket och mjölkproducenterna för litet, är det ganska intressant att höra hur hans partivän herr Kilsmo kommer upp och säger någonting helt motsatt.

Herr Kilsmo sade att han inte kunde ansluta sig till herrar Svenssons i Ljungskile och Näslunds reservation, och han motiverade detta med att man inte med någon rätt kan påstå att spannmålsodlarna egentligen har det så mycket bättre än mjölkproducenterna.

Nu är det väl så att man här under en lång tid har försökt lägga så mycket man har kunnat på mjölkproduktionen, därför att den spelar den största rollen för det svenska jordbruket och kanske allra mest för det mindre jordbruket. Herr Svensson i Ljungskile anser t. ex. att veteodlingen är överkompenserad. Vetet har ju bara på två år gått upp med 80 procent. Det har stigit från 30 kronor till mer än 50 kronor, och nu går det ned till 47 kronor. Enligt herr Svensson i Ljungskile borde det egentligen inte vara mer än 45 kronor. Herr Kilsmo säger mycket riktigt, att den som odlar vete tar mycket större risker än den som odlar fodersäd. Som praktisk jordbrukare förstår jag mycket väl den praktiske jordbrukaren Kilsmo, då han kommer upp och deklarerar detta, ty det är naturligtvis fullständigt riktigt.

Herr Kilsmo var också inne på att man kanske inte skall klanka så mycket på oljeväxtodlarna. Det har skett en förskjutning från söder till norr i oljeväxtodlingen, och herr Kilsmo konstaterar mycket riktigt, att i och med att odlingen har dragit norrut så sänks också priserna. Jag tror nog, herr Kilsmo, att det är oriktigt att påstå, att skåningar skulle vara orsak till detta. Det är kanske i stället så, att det är för många som har lagt sig till med rapsodling och oljeväxtodling. Odlingen har blivit för stor, särskilt som vi nu inte måste ha den stora beredskapsodling, som vi var nödsakade att ha på den tiden då oljeväxtodlingen här var tämligen ny under kriget.

Beträffande priset på smör tycker herr Kilsmo, att konsumenterna bör väl i rimlighetens namn betala vad det kostar att producera. Jag tycker att den satsen är riktig. Den bör man kunna tillämpa på vilken produktion som helst. Man kan väl knappast tänka sig att människorna, vare sig de nu är jordbrukare eller inte, skall fortsätta att

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

producera en vara, för vilken de inte får ut produktionskostnaden.

Nu har det mycket riktigt här tidigare sagts, att kalkylen i fråga är mycket bräcklig och har stora felmarginaler. Det är inte något säkert att hålla sig till. Inte heller herr Svensson i Ljungskile kunde svära på sina siffror. Han erkände ju gärna och villigt, sedan herr Gustafson i Dädesjö kritiserat dem, att de var kanske inte så riktiga. Han var, så vitt jag kan förstå, böjd för att diskutera andra siffror och andra möjligheter än dem som han själv framfört.

Om man fortsätter med den tankegång, som herr Kilsmo har varit inne på, nämligen att konsumenterna bör betala vad det kostar att producera, det vill med andra ord säga att producenten bör få igen produktionskostnaden, tycker jag nog att man i detta fall kan fråga hur industrien får betalt för sina produkter. Alla vet ju att industrien uppspaltar sina produktionskostnader i en noggrant uppgjord kalkyl, där de olika titlarna är mycket noga avvägda. Denna kalkyl presenteras sedan för den så förkättrade priskontrollnämnden för att ligga till grund för prisets fastställande. Priskontrollnämnden godkänner härvid i regel kalkylen. Ingen tror väl att industrien fortsätter att producera om den inte får produktionskostnaderna täckta.

Nu kan man ju säga att industrien kan lägga ned sin rörelse om den inte får ett pris som täcker produktionskostnaden. Men detta kan inte jordbruket göra. Konsumenterna och allmänheten vet nog att produktionen på jordbrukets område inte kommer att avstanna, om än lönsamheten är dålig. Men nu har ju riksdagen faktiskt år 1947 knäsat ett beslut, som innebär att jordbruket skall vara jämställt med andra näringar. Under sådana förhållanden tycker jag att jordbrukarna bör få betalt för den verkliga produktionskostnaden.

Jag kan inte annat än helt instämma med herr Kilsmo när han säger att konsumenterna skall betala vad det kostar att producera.

Så säger herr Kilsmo att det är mycket riktigt som herr Svensson i Ljungskile sagt, att det är människorna man skall tänka på. Men han ställer frågan: Om man skall dra ut konsekvensen av herr Svenssons i Ljungskile resonemang, hur skall det gå att överflytta några storgodsägares och några stycken spannmålsproducenters merförtjänster till de fattiga konsumenterna? Jag tror också såsom herr Kilsmo att detta konststycke är väldigt svårt. Då kan man i varje fall inte följa den linje, som ifrån denna talarstol så gärna drives ifrån folkpartiet och högern, att man skall släppa alla regleringar, ty då kommer vi ovillkorligt in i ett fullkomligt Krängelsverige.

Sedan säger herr Kilsmo, naturligtvis med fullständig riktighet: När vi har så stor mjölkproduktion att vi måste exportera smör till underpriser, skall vi då genom högre priser locka människorna att producera ännu mera mjölk? Jag får ju efter denna deklARATION av herr Kilsmo bara säga, att det skall bli ganska intressant att få ta del av Dagens Nyheters och Expressens kommentarer till herr Kilsmos deklARATION. Jag hoppas verkligen att herr Kilsmo icke i likhet med vad fallet förut har varit i folkpartiet med personer, som inte har varit riktigt följsamma till den högsta ledningen, blir prickad som icke lämplig riksdagsman.

Jag skall inte här, särskilt som andra talare varit inne på saken, närmare ta upp resonemanget om att man skulle kunna flytta över medel från den fond som spannmålsodlarna själva har byggt upp genom att frivilligt åtaga sig att betala denna förmalningsavgift på 3 öre. Vad som var intressant i herr Svenssons i Ljungskile replik var emellertid, när han frågade herr Gustafson i Dädesjö, om han inte ville gå med

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

på att sänka smörpriset med 50 öre eller 45 öre eller något annat belopp. Det verkade på mig faktiskt, som om herr Svensson i Ljungskile kunde vara med om att diskutera vilket pris som helst och att det inte var så noga med de siffror som kastats fram i reservationen. Man frågar sig verkligen då vad reservanterna härvidlag menar.

Vidare vill jag anföra en synpunkt som inte tidigare har berörts när det gäller den fond på 26 miljoner kronor som sålunda bildas genom att spannmålsodlarna åtagit sig att betala denna förmalningsavgift. Enligt det avtal som träffats skulle fondens medel, när de tas i anspråk, räknas som inkomst i kalkylen. Då vi föregående höst hade att ta ställning till frågan om ersättning åt jordbrukarna för skördekadorna, beredde det ju oss en hel del bekymmer att ordna saken på ett rättvist sätt. Vi var överens om att de jordbrukare som var hårdast drabbade måste ha någon hjälp, men vi tyckte nog att det var litet tråkigt att för detta ändamål behöva ta i anspråk nya pengar från staten, och det fanns mer än en som gav uttryck för den tanken att det i sådana fall som detta skulle vara bra att ha en fond att ta av. Det finns nu faktiskt en sådan möjlighet på så sätt, att i ett läge som föregående höst man kan ta dessa fondpengar i anspråk.

Jag vill också något beröra den reservation som här är avlämnad av högerrepresentanterna herrar Eskilsson och Hæggbloom och där man bland annat efterlyser en plan för subventionernas användning och avveckling. Såsom herr Hæggbloom här framhållit, är ju detta inte något nytt krav från högerens sida, men det har i detta sammanhang förts ett resonemang som jag inte kan ansluta mig till.

Herr Hæggbloom sade att om subventionerna hade avskaffats och beloppet i stället slagits ut på konsumentpriserna, skulle det ha varit mycket lättare att komma överens om lantarbetarlö-

erna. Detta resonemang måste absolut vara felaktigt. Jag har tidvis sysslat litet med avtalsuppgörelse när det gäller landstingets befattningshavare, och jag har funnit att vad arbetstagarparten alltid vill veta är, om det finns säkerhet för att levnadskostnaderna inte kommer att ändras. Skulle det nu bli så, att subventionerna försvinner och slås ut på konsumentpriserna, kan jag inte tänka mig annat än att det skulle vara mycket svårt att träffa några andra avtal än sådana, där lönerna ligger relativt högt.

Det finns också många andra osäkra faktorer som kan inverka i detta sammanhang. Hur skall man kunna göra upp en plan för avveckling av subventionerna, när man praktiskt taget inte vet någonting om hurudant skördeutfallet kommer att bli och i vad mån vi måste sälja till utlandet eller köpa därifrån och vilka världsmarknadspiserna då är? Vi är nog allesammans intresserade av att subventionerna avvecklas, men det är, såsom tidigare har sagts, nödvändigt att vänta och se hur det hela utvecklar sig och sedan från fall till fall ta ställning till en sådan avveckling.

Herr talman! Jag har lovat att bli kortfattad, och jag skall därför till sist bara säga några ord om en detalj när det gäller den fråga som jordbruksministern tog upp, nämligen frågan om matpotatisen. Jordbruksministern deklarerade att han hoppades att vi skulle komma dithän, att det fanns tillräckligt med kvalitetspotatis för marknadens behov. Jordbruksutskottet har i samband med behandlingen av detta utlåtande även yttrat sig om de s. k. kräftskyddsområden som statens växtskyddsanstalt har fastställt. Vi har från hushållningssällskapet i Hallands län vid upprepade tillfällen gjort framställningar till statens växtskyddsanstalt om omprövning av bestämmelserna i detta avseende. Jag skall inte nu trötta kamraren med att räkna upp skälen här-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

till. Jag vill endast nämna att det finns kräftskyddsområden som är så märkvärdigt funtade att potatisodlarna inte har någon möjlighet att förstå anledningen till att gränsen har dragits så som har skett. Ett område, som ligger mitt inne i ett annat, kan vara friförklarad, medan det andra området är ett skyddsområde. Ibland kan en kräftskada på en enda plats medföra att hela området runt omkring för lång tid framåt förklaras för skyddsområde. Vi har, som sagt, gjort upprepade framställningar till växtskyddsanstalten om att man skall ta frågan om skyddsområdena under omprövning, men det har förblivit som det är. Anstalten bara svarar att man på det bestämdaste avstyrker ändringar, under framhållande av att endast den som har ingående kännedom om alla på saken inverkan- de faktorer kan bedöma vilken omfattning ett skyddsområde bör ha.

Herr talman! Jag vill sluta med att understryka att dessa skyddsområden bör göras sådana, att potatisodlarna har möjlighet att förstå varför gränsen har dragits på det ena eller andra sättet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Jordbruksministern efterlyste ett uttalande från vår sida om hur folkpartiet ställer sig till 1947 års beslut. Det är nu en fråga, som vi svarat på så oändligt många gånger både ute i landet och från denna talarstol, att det måste hos den som frågar på något sätt vara illa beställt med antingen viljan eller förmågan att fatta ett svar. Låt mig då säga, att 1947 års beslut förutsatte, att vi skulle eftersträva likvärdig standard för jordbrukets folk och andra grupper. Det har vi inte gått ifrån, vad jag vet. Beslutet förut-

satte för att uppnå detta mål ett visst gränsskydd för jordbruket. Det har vi inte gått ifrån, vad jag vet. Vidare fördes ingående resonemang om att man i vissa lägen skulle försöka att med olika medel motverka att de mest gynnade jordbruken bleve överkompenserade. Där har ju folkpartiet beaktat 1947 års beslut mer än herr Norup och bondeförbundet. Däremot innebär 1947 års beslut inte denna matematiskt exakta balansering av totalalkylen. Det innebär tvärtom att totalalkylen över huvud taget skall försvinna och ersättas med mera differentierade bedömningsgrunder.

Efter detta svar till jordbruksministern skulle jag vilja säga några ord till herr Pettersson i Dahl. Han citerade herr Kilsmo, som sagt att producenterna bör ha betalt för vad produkten kostar. Herr Pettersson i Dahl tillägger för egen del att han tycker detta resonemang är riktigt och att det kan tillämpas på vilken produkt som helst. Jag kan för min del ur jordbrukets synpunkt inte vara med om att tillämpa det på exempelvis margarin.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården (fp): Herr talman! Jag skall beröra mycket begränsade delar av utskottsutlåtandet. Tillåt mig, herr talman, att främst resonera något om potatisregleringen, som jag personligen är mest intresserad av.

Överproduktion på jordbrukets område har gjort, att vi måst tillverka mindre kvantiteter potatismjöl nere i södra Sverige. Där kommer i stället att tillverkas större kvantiteter brännvin. Det innebär, att vi måste transportera mycket stora mängder potatis långa sträckor, det kan vara fem—tio mil. Jag har väckt en motion med förslag om att fraktbidrag för sådana transporter skulle erhållas. Utskottet har skrivit mycket välvilligt och ger Kungl. Maj:t i uppdrag att närmare utreda och undersöka frågan. Resultatet kan, när

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

riksdagen nu fattat beslut, inte bli mer än ett, att vi skall få sådana bidrag. Redan tidigare har jordbruksnämnden betalat fraktbidrag till potatisodlarna, och med den erfarenhet som finnes i detta verk torde det inte behöva bli några besvärligheter med utbetalandet.

Jag vill fästa herr statsrådets uppmärksamhet på en sak. I betänkandet står, att man på andra områden inom jordbruket kunnat ordna en sådan sak själv genom utjämning. Man syftar på spannmåls- och mjöltransporter och sådant. Men för att köra potatis i bil behövs det tio gånger så många bilar per odlad hektar som för spannmål, som kommer närmast därefter. Det skulle vara orimligt, när vi fått vissa priser att rätta oss efter, att behöva avräkna dessa fraktkostnader, som faktiskt är mycket betungande. Många småbrukare, som odlar potatis, är tack samma för detta yttrande från utskottet, och väntar sig mycket av det. Jag vill nu bara uppmana jordbruksministern att försöka få denna bestämmelse klar innan potatisskörden börjar, så att det inte uppstår någon obehaglig skarv, sedan potatisplockningen kommit i gång.

Problemet med matpotatisen är detsamma varje år. Det har alltså inte varit särskilt svårt just i år, även om vi för en tid sedan behövde importera dansk potatis. Nu har svårigheterna gått över, det gör de alltid när det gäller potatis. För närvarande rekommenderas i affärerna att köpa svensk potatis, ty nu är inte den danska bra längre. I skolköken vill man ha svensk potatis, och husmödrarna börjar tröttna på den danska. Men jag skall inte bestrida att det är illa beställt på detta område. Här har inte gjorts, såsom på andra områden inom jordbruket, allt vad som kan göras för att få fram en bra vara. Man har emellertid även från konsumenthåll tagit för lätt på denna fråga. Förbättrad upplysning är

därför säkerligen på sin plats både ifråga om producenter och konsumenter. Jag är övertygad om att detta emellertid är värt arbete och pengar. Jord i fråga om producenter och konsumentbrukets intäkter av matpotatisen är enligt kalkylen 160 milj. kr. Dess inköpsvärde för hushållen är otvivelaktigt ändå högre. Men att ordna saken kräver mycket arbete och kostnader. Det har föreslagits, att det här skulle vara ett organ som skulle svara för kontrollen tillsammans med hushållningssällskapen. Det kommer naturligtvis att kosta pengar. Visserligen är man ifrån handels- och konsument- och producentkooperationens sida beredd att bidra till kostnaderna, men man vill, att även staten skall hjälpa till. Jag hyser den förhoppningen, att medlen kommer det blivande kontrollorganet till handa så snabbt som möjligt, vilket är mycket angeläget för att den nödvändiga kontrollen skall kunna etableras. Man har tänkt sig, att medel endast behöver tillskjutas under ett par tre år. Därefter skall verksamheten kunna finansiera sig själv genom att kontrollorganet tillhandahåller potatisodlarna mot avgift vissa märksedlar och banderoller, varigenom det överskott som uppstod skulle ge nödvändiga medel till organet. Jag vill uttala min tacksamhet till jordbruksutskottet för dess positiva inställning till potatisodlarnas problem. Det är säkerligen länge sedan någonting dylikt har hänt, varför vi potatisodlare inte är bortskämda med sådan förståelse från riksdagens sida. Jag har all anledning tro att det skall bli ett gott resultat av den nu planlagda verksamheten på detta område. Beträffande anslagets storlek bör det ju ankomma på Kungl. Maj:t att fixera detsamma men ett anslag bör inte understiga 20 000 kr.

Vad sedan gäller den större fråga som det här talats mycket om, nämligen de av olika folkpartister avgivna motionerna och reservationerna, får jag

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

deklarera, att jag inte kunnat ansluta mig till den linje, som herr Waldemar Svensson här företräder, nämligen att man genom att höja förmalningsavgiften på spannmål skulle kunna sänka priset på smöret; eljest tror jag, att det knappast finns någon, som inte skulle vilja sänka priset på smöret, en uppfattning som framträtt i olika sammanhang. Genom att hålla priset på smör för högt minskar man köplusten. Jag tycker, att denna sak måste avhjälpas genom förhandlingsdelegationens försorg — jag har ju också skrivit om detta i ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande sid. 56 — varvid jag anser att odlare av olika slag av jordbruksprodukter måste lämna sitt bidrag, ty det är inom jordbruket ett allmänt intresse att göra smöret åtråvärt för konsumenterna. Jag tror, att det i varje fall på längre sikt inte kan råda någon tvekan om att detta för jordbruket är det enda riktiga. Samtidigt vill jag tillägga, att det finnes en hel del i herr Svenssons motion, som jag skulle kunna stödja, men när jag inte har kunnat gå med på att endast spannmålen skulle vidkännas hela bördan för smörprissänkningen, har jag som sagt avgivit ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande.

Jag kan inte förstå, varför det skulle vara så märkvärdigt att olika linjer framträtt inom folkpartiet i fråga om prisregleringen på jordbrukets område. Det har talats om treenighet och om att partiet har tre olika linjer. Ja, vi är tillräckligt många inom jordbruksutskottet för att det skulle kunna bli ganska många reservanter. Funnes det endast en ledamot inom utskottet från ett parti, kunde det inte gärna bli med än en linje.

Jag var i dag inne i första kammaren och hörde i dess jordbruksdebatt två ledamöter från samma län hävda motsatta meningar i samma fråga. Den ene sade, att han tyckte att vilken gröda som än behövde hjälp, skulle det sam-

lade jordbruket hjälpa till. Det finner jag alldeles riktigt, och jag hävdar precis samma mening. Sedan tog den andre till orda — det var en mycket god vän till mig, som tillhör samma parti som den näst föregående talaren. Han hävdade alldeles motsatt uppfattning och sade, att det inte fanns någon möjlighet att ta från den ena grödan och ge till den andra. Vad som planenligt hörde till den ena grödan, skulle också tillhöra den. Båda dessa talare var bondeförbundare, och ändå hade de olika uppfattningar.

Gentemot de herrar som anmärkt på folkpartiets splittrade ställningstagande i nu förevarande frågor får jag invända, att det väl är en prydnad för ett parti att det tillåter att dess medlemmar har mer än en uppfattning. Jag fäste mig vid ett ord som herr Petersson i Dahl alldeles nyss fällde. Han hoppades, att det inte skulle gå för herr Kilsmo som det gått för andra som inte varit tillräckligt följsamma mot den högsta ledningen för folkpartiet. Det skulle ha varit mycket roligt att få höra en närmare utläggning av detta. Jag har aldrig svävat på målet i denna sak. Att jag inte skrev på herr Waldemar Svenssons motion har ingen människa anmärkt på. Även om jag nu förklarar varför jag inte har kunnat dela herr Waldemar Svenssons uppfattning i denna fråga hindrar det inte, att vi båda nästa gång kanske kan skriva på samma motion. Men i den allmänna villervalla och tidsbrist som rådde när dessa motioner kom till var det inte mycken tid till ett närmare ställningstagande. En motsvarande villervalla råder det även i dag vid avgörandet av denna stora fråga vid denna tidpunkt på dygnet.

Jag har aldrig tidigare varit med om någon motsvarighet till det. Jag tror inte, att någon av herrarna har det heller. Folkpartiets enighet kommer väl att synas vid voteringen, och om det någon gång är någon enskild leda-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mot som inte kan dela partiets uppfattning händer ju detta i de »bästa familjer». Det kommer i varje fall inte att bli några trakasserier. Har det nu förekommit några sådana, känner jag i varje fall inte till dem.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte uppehålla kammaren längre. Jag vill bara — utan någon längre motivering — beträffande reservationerna säga, herr talman, att när det gäller producentbidraget kommer jag att rösta för den reservation som avgivits av herr Näslund m. fl. På övriga punkter kommer jag att avstå från att rösta.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf) kort genmäle: Herr talman! Vi kan naturligtvis inte alls känna till den villervalla som rådde i folkpartiet när motionerna kom till, men man kan mycket väl förstå den när man läser motionerna.

Sedan var det frågan om min tanke om herr Kilsmo. Jag vill bara till herr Johnsson i Kastanjegården säga, att vi som följer med i tidningarna nog kommer ihåg att det var vissa personer i herr Johnssons grupp som tidigare blev särskilt utpekade av folkpartipressen för sin ställning till jordbruksfrågorna.

Vidare var det herr Svenssons i Ljungskile fråga angående bondeförbundet och 1947 års riksdagsbeslut. Om jag inte missuppfattade herr Svensson så sade han beträffande förmalningsavgiften och vad därmed sammanhänger, att man i den detaljen får acceptera 1947 års beslut. När sedan herr Svensson i Ljungskile kom till producentbidraget och de villkor som vidlåder detta, så ville han inte alls medge att 1947 års riksdagsbeslut lade några hinder i vägen för detta. Detta är inte konsekvent. När jag instämde med herr Kilsmo, som tyckte det var fullständigt riktigt att konsumenterna skall betala vad det kostar att producera, säger herr Svensson i Ljungskile att han för jordbrukets del inte alls vill vara med om

att godtaga producentkostnaden för margarinet. Nej, inte jag heller, men man kan inte göra en jämförelse i detta fall. Jag vet inte om margarinet någon gång har sålts till produktionskostnadspriset. Det var i så fall för mycket länge sedan. Alla vet väl att margarinet är en konstprodukt och att även priset på margarin är konstlat. Herr Svensson i Ljungskile vill emellertid sänka priset på smöret med 50 öre, vilket så småningom bidrar till att sänka priset på produktmjölken med 2 öre per kilo.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp) kort genmäle: Herr talman! Att begreppet konstprodukt också innefattar ett konstlat pris visste jag inte förut.

Vad sedan producentbidraget beträffar vill jag påminna herr Pettersson i Dahl om att vi redan 1947 reserverade oss på denna punkt.

Herr **SENANDER** (k): Herr talman! Vi har i en motion i första kammaren anmält avvikande meningar gentemot propositionen. Jag vill därför något motivera de förslag som vi ställt i anslutning därtill.

Jordbruksproduktionen har nu nått en så hög nivå, att det i vissa avseenden föreligger ett produktionsöverskott. Detta överskott tycks nu vara det stora bekymret för regeringen. Något problem borde det emellertid egentligen inte vara. Det är nämligen ett känt faktum att »överskottet» i jordbruket liksom all så kallad överproduktion i kapitalismens system är beroende på underkonsumtion hos folkets stora massor. Den naturliga utvägen ur dilemmat är således att öka konsumtionen. Att inskränka produktionen eller, såsom skedde under krisen på 1930-talet, organisera förstöring av livsmedel är ett brott i tider då konsumtionen ligger under ett berättigat behov.

Regeringen vill emellertid få till stånd en sänkning av produktionen på »överskottsområdena». En av de före-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

slagna åtgärderna riktar sig mot mjölkproduktionen, som är det mindre jordbrukets viktigaste men tydligen allt mindre lönande inkomstkälla. Nu skall den göras ännu mindre lönande genom en reducering av produktionspriset med ett öre utan att konsumtionspriset därmed sänkes.

Det belopp om 36,6 miljoner kronor, som därmed inbesparas, kommer i huvudsak att drabba det mindre jordbruket i form av inkomstminskning. Det är uppenbart, att detta kommer att medföra en inskränkning i mjölkproduktionen och en ökad nedslaktning av kor. Enligt beräkningar i propositionen kommer beståndet av kor under nästa produktionsår att sjunka med 18 000 djur. Enär minskningen efter kriget utgör nära 300 000 djur, förstår man ju, att en sådan kraftig reducering av djurbeståndet medför stora risker för den framtida folkförsörjningen. Såväl ur försörjningssynpunkt som med hänsyn till de mindre jordbrukarnas intressen är vi följaktligen motståndare till förslaget i denna del och anser, att produktionspriset för mjölk bör bibehållas oförändrat. För nästa produktionsår räknar man med ett smöröverskott på 19 miljoner kilo. Detta skall exporteras med en förlust av 50 öre per kilo enligt beräkningar i propositionen. På annat håll har emellertid beräknats, att förlusten blir en krona per kilo. Naturligtvis får svenska folket ytterst betala de cika 20 miljoner kronor, som denna förlust sammanlagt kan komma att uppgå till.

Jag skulle vilja fråga jordbruksministern: Hur kan man försvara en sådan politik, när man vet, att det finns möjligheter att säkra avsättningen av smöröverskottet inom landet? Vad är det som hindrar, att man låter överskottet på matfett komma det svenska folket till godo i stället för att låta det gå till utlandet genom en förlustbringande export? Ingenting!

Frågan kan lösas ganska enkelt. Man

kan minska framställningen av smör och i stället höja fetthalten i mjölken. Därigenom skulle vi komma ifrån standardiseringen av mjölken, som infördes i ett tvångsläge för att säkra tillgången på matfett. En höjning av fetthalten i mjölken till exempelvis fyra procent skulle betyda att ungefär hälften av det beräknade smöröverskottet absorberades och tillfördes befolkningen i form av högvärdigare mjölk.

Naturligtvis skulle detta betyda en fördyring av mjölken. Men enligt vår mening är det helt på sin plats att det nuvarande konsumtionspriset bibehålles genom subventionering. Då standardiseringen på sin tid genomfördes och mjölken försämrades, var det aldrig tal om prissänkning. Följaktligen bör en återgång till högvärdigare mjölk icke heller medföra någon prisstegring.

Den andra hälften av smöröverskottet kan också stanna inom landet. Det behövs kostförbättring på våra dag- och barnhem, sjukhus, militärförläggningar, ålderdomshem och andra offentliga inrättningar. Det finns intet fog för talet om »smöröverskott» så länge stora delar av folket av ekonomiska skäl inte kan tillfredsställa hela sitt smörbehov eller tvingas konsumera margarin eller andra icke likvärdiga fettämnen.

En annan punkt i propositionen som vi vänder oss emot är förslaget om återinförande av förmalningsavgift. Om vi inte räknar fel synes avsikten vara att på denna väg skapa en clearingkassa för att täcka förluster på en framtida export av brödsäd. Precis som i fråga om smörexporten blir det även härvidlag konsumenterna som ytterst får betala. Förmalningsavgiften kommer att motverka en sänkning av brödpriserna och kanske till och med tagas till intäkt för en höjning. Vi är därför motståndare till införande av den en gång slopade förmalningsavgiften och har framfört yrkande om avslag i denna punkt.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I särskild motion har vi påyrkat sänkning av priset på margarin med 1 krona per kilogram. Mot en sänkning av margarinpriset invändes ofta att ett lågt margarinpris skulle öka konsumtionen av margarin och i motsvarande grad minska smörkonsumtionen. I verkligheten är det så, att ett högt pris på både smör och margarin betyder att de lägre inkomsttagarna måste minska på matfettskonsumtionen över huvud taget.

Priset på margarin ligger högt över vad som är erforderligt för att det skall kunna säljas med normal vinst. Överpriset är minst 1 krona 20 öre. Detta är det merpris statsmakterna tvingar konsumenterna att betala, under den felaktiga motiveringen att man vill säkra konsumtionen av natursmöret.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag att under punkten A. 1) få yrka bifall till motionerna I: 334 och II: 424. Under punkten A. 9) yrkar jag bifall till motionen I: 496, liksom jag också under punkterna B. 1) och D. 1) yrkar bifall till samma motion.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets motivering i den del, som avsåges i den av herrar Eskilsson och Hæggbloom avgivna, med 1) betecknade reservationen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av motiveringen i angiven del med den lydelse, som föreslagits i berörda reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner jordbruksutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 38 i den del,

som avses i reservationen 1) av herrar Eskilsson och Hæggbloom, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering som föreslagits i berörda reservation.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava rösta för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 167 ja och 25 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i nu ifrågavarande del.

Herr talmannen gav vidare propositioner beträffande utskottets motivering i den del, som avsåges i den av herr Näslund m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i nämnda reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner jordbruksutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 38 i den del, som avses i reservationen 2) av herr Näslund m. fl., röstar.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering som föreslagits i berörda reservation.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile hemställde likväl om rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 153 ja och 47 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i förevarande del.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 424; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Beträffande punkten A 2) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Näslund m. fl. avgivna, med 3) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punk-

ten A 2) i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Näslund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 153 ja och 50 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A 2).

På därå framställda propositioner biföll kammaren vad utskottet i punkterna A 3)—8) hemställt.

Beträffande punkten A 9) framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen I: 496; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Härpå gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A 10), nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan; dels ock på bifall till den av herr Näslund m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten A 10) i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Näslund m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungkile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 139 ja och 64 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten A 10) gjorda hemställan.

På därå framställda propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna A 11)—13) hemställt.

I avseende å punkten B 1) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen I: 496 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets ifrågavarande hemställan.

På därå av herr talmannen givna propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna B 2) samt C 1) och 2) hemställt.

Beträffande punkten D 1) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen I: 496 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets nämnda hemställan.

På därå framställda propositioner biföll kammaren slutligen vad utskottet i punkterna D 2) och 3) samt E hemställt.

§ 4.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden bevillningsutskottets betänkande nr 57 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 162.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående tyska utlandsskulder;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland undertecknad överenskommelse rörande tillägg till konventionen den 29 januari 1926 angående fredligt avgörande av tvister;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1952 vid dess fjärde ordinarie möte samt år 1953 vid dess extraordinarie möte fattade beslut; och

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen angående val av ombud jämte suppleanter i Nordiska rådet;

från första lagutskottet:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.; och

nr 325, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från tredje lagutskottet:

nr 322, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 323, i anledning av väckta motioner om vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (den s. k. dalalagen).

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1953/54 till Armén: Remontering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till handels-högskolorna i Stockholm och Göteborg m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till statens priskontrollnämnd; och

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till kommerskollegium m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp;

nr 316, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Slutligen anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 76 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det tekniska systemet för stödet av den inhemska smörproduktionen m. m.;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; och

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial nr 163, angående statsregleringen för budgetåret 1953/54; samt

bankoutskottets memorial nr 30, angående uppskov med behandlingen av ett av fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat förslag angående pensionsbestämmelser för hos riksdagen anställda tjänstemän.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 1.43 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.